

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
KİŞİLERARASI İLETİŞİM BİLİM DALI

**YALNIZ BİREYLERDE KİŞİLERARASI İLETİŞİM İHTİYAÇLARININ SOSYAL
ETKİLEŞİMLER VE KENDİNİ AÇMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA CEFA

İSTANBUL, 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
KİŞİLERARASI İLETİŞİM BİLİM DALI

**YALNIZ BİREYLERDE KİŞİLERARASI İLETİŞİM İHTİYAÇLARININ SOSYAL
ETKİLEŞİMLER VE KENDİNİ AÇMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA CEFA

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ EMEL YILMAZ

İSTANBUL, 2021

ÖZET

Sosyal bir varlık olarak insanoğlu doğuştan gelen bir aidiyet ihtiyacıyla hareket eder ve bu nedenle anlamlı sosyal ilişkiler geliştirmek ve sürdürmek için motive olur. Dolayısıyla, birey aidiyet eksikliğini hissettiğinde psikolojik sağlığı güçlü bir şekilde etkilenir. Algılanan ilişki eksikliği, zaman içinde sağlığa zarar veren olumsuz bir duygusal deneyim olan yalnızlığa dönüşür. Yalnızlık, her insanın yaşamında deneyimleyebileceği duygu durumudur. Bu duygu durumu yaşam içerisinde belli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Bireyin yalnızlığı; cinsiyeti, sosyoekonomik durumu, ailesi, kültürü, yaşı, sosyal çevresi ve eğitim çevresi gibi unsurlardan etkilenebilmektedir.

Yalnızlığın nedenleri, insanın sosyal ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Bu süreçte bireyin iletişim şekilleri ve ihtiyaçları ön plana çıkar. Yalnızlığın türüne bağlı olarak kişiler ya her fırsatta ilişki kurmaya istekli olurlar ya da bu istekleri tamamen yok olur. Sonuç olarak kişilerarası iletişim ihtiyaçları yalnızlığın türüne göre şekillenir. Sosyal etkileşim ve kendini açma davranışları da yalnızlığın türüne bağlı olarak form kazanır. Duygusal yalnızlar sosyal etkileşim ve kendini açma davranışından kaçınırken, sosyal yalnızlar ise her fırsatta yalnızlığını giderebilmek için bu davranışları sergilerler.

Bu çalışmada ilgili literatür kısmı araştırılmış ve konuyla ilgili görülen “*Amélie*” filmi söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Film içerisinde tespit edilen yalnızlık unsurları konu dâhilinde olan kişilerarası iletişim ihtiyaçları, sosyal etkileşimler ve kendini açma davranışlarıyla incelenmiştir. Literatür kısmında bahsedildiği gibi filmde de yalnızlık, bireyin kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını, sosyal etkileşimlerini ve kendini açma davranışını etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası İletişim, Yalnızlık, Sosyal Etkileşim, Kendini Açma, İhtiyaçlar.

ABSTRACT

People with a social structure act with a desire to belong by nature, and therefore they act to strengthen and maintain intimate social relationships. When an individual feels a lack of belonging, their psychological health is strongly affected. Perceived lack of relationship turns into loneliness, a negative emotional experience can harm to health over time. Loneliness is an emotional state that every person can experience in their life. This emotional state can occur due to certain reasons in life. Loneliness of the individual; It can be affected by factors such as gender, socioeconomic status, family, culture, age, social environment and educational environment.

The causes of loneliness can also affect people's social relationships. In this process, the communication styles and needs of the individual come to the fore. Depending on the type of loneliness, people are either willing to establish relationships at every opportunity or their desire is completely destroyed about build relationships. As a result, interpersonal communication needs are shaped by the type of loneliness. Social interaction and self-disclosure behaviors also take form depending on the type of loneliness. While emotional loners avoid social interaction and self-disclosure, social loners display these behaviors at every opportunity to relieve their loneliness.

In this study, the relevant literature was searched and the movie "*Amélie*", which was seen on the subject, was analyzed with the method of discourse analysis. The loneliness elements identified in the film were examined with interpersonal communication needs, social interactions and self-disclosure behaviors. As mentioned in the literature section, it has been seen that loneliness affects the individual's interpersonal communication needs, social interactions and self-disclosure behavior in the movie.

Keywords: Interpersonal Communication, Loneliness, Social Interaction, Self-Disclosure, Needs.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1
1. KİŞİLERARASI İLETİŞİM, YALNIZLIK, SOSYAL ETKİLEŞİM VE KENDİNİ AÇMA KAVRAMLARINA GİRİŞ	5
1.1. Kişilerarası İletişim.....	5
1.1.1. Kişilerarası İletişimin Tanımı ve Süreci.....	5
1.1.2. Kişilerarası İletişimle İlgili Yaklaşımlar	9
1.1.2.1. Durumsal Yaklaşım.....	9
1.1.2.2. Gelişimsel Yaklaşım.....	10
1.1.3. Kişilerarası İletişim Boyutları	11
1.1.3.1. İlişki Başlatma	12
1.1.3.2. Gücünü Ortaya Koyma	13
1.1.3.3. Çatışma Çözme	15
1.1.4. Kişilerarası İletişim Sürecini Etkileyen Ana Faktörler	17
1.1.5. Bireyin İletişim İhtiyaçlarının Önemi ve Kişilerarası İletişim	22
1.2. Yalnızlık.....	25
1.2.1. Yalnızlığın Kavramsal Tanımları	25
1.2.2. Yalnızlıkla İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	26
1.2.2.1. Psikodinamik Kuram	26
1.2.2.2. Varoluşçu Kuram.....	27
1.2.2.3. Bilişsel Kuram.....	28
1.2.2.4. Sosyolojik Kuram.....	29
1.2.3. Yalnızlığın Boyutları	30
1.2.3.1. R.S. Weiss'e Göre Yalnızlık	31
1.2.3.1.1. Duygusal Yalnızlık	31
1.2.3.1.2. Sosyal Yalnızlık	32
1.2.4. Yalnız Bireyler Açısından Kişilerarası İletişimin Önemi	32
1.3. Sosyal Etkileşim	34
1.3.1. Sosyal Etkileşim Kavramı ve Teorik Çerçeve	34
1.3.1.1. Etnometodoloji ve Harold Garfinkel	35
1.3.2. Dramaturji ve Erving Goffman	37
1.3.3. Sosyal Etkileşimin Boyutları	38
1.3.3.1. Olumlu Topluluk Davranışları.....	40
1.3.3.2. Olumsuz Topluluk Davranışları	41
1.4. Kendini Açma	43
1.4.1. Kendini Açma Kavramı ve Tanımı	43
1.4.2. Kendini Açma Yaklaşımları.....	44
1.4.2.1. Sosyal Nüfuz Kuramı	46
1.4.2.2. Johari Penceresi	47
1.4.3. Kendini Açmanın Boyutları	49
1.4.4. Kendini Açmada Risk ve Karşılıklılık	51
1.4.5. Kendini Açmayı Engelleyen Etkenler	53

1.4.6. Kişilerarası İletişimde Kendi Açmanın Sonuçları	55
2. YALNIZ BİREYLERDE KİŞİLERARASI İLETİŞİM İHTİYAÇLARI	70
2.1. Yalnız Bireylerin Kişilerarası İletişim Kurma İhtiyaçlarının Kaynakları	70
2.1.1. Cinsiyet Farklılığı ve Kişilerarası İletişim İhtiyaçları	71
2.2.2. Yalnız Bireylerin Sosyoekonomik Statüsünün Kişilerarası İletişime Yansıması	73
2.2.3. Aile İçi Kişilerarası İletişimin Yalnızlık Boyutlarına Etkileri	75
2.2.4. Kültürel Yapının Yalnızlığa ve Kişilerarası İletişime Etkisi	76
2.2.5. Yalnız Bireylerin Yaşlarına Göre Kişilerarası İletişim İhtiyaçları	77
2.2.6. Sosyal Çevrenin Yalnızlık ve Kişilerarası İletişimle İlişkisi	79
2.2.7. Eğitim Düzeyinin Yalnızlık ve Kişilerarası İletişimle İlişkisi	80
2.2.8. Sosyal Pekistireçler ve Güçlendiriciler	81
2.2.9. Bireyin Yakın Olma İhtiyacı: Duygusalılık, Aktivite, Dürtüsellik, Sosyallik	84
3. YALNIZ BİREYLERDE KİŞİLERARASI İLETİŞİM İHTİYAÇLARI İLE SOSYAL ETKİLEŞİMLER VE KENDİNİ AÇMA ARASINDAKİ İLİŞKİ	86
3.1. Kişilerarası İletişim İhtiyaçları ile Sosyal Etkileşimler Arasındaki İlişki	86
3.1.1. Yalnız Bireylerin Kişilerarası İletişimlerinde Sosyal Etkileşimlerin Yeri	87
3.1.1.1. Etkileşimlerin Fiziki Bağlamı	89
3.1.1.2. Etkileşimlerin Sosyal Bağlamı	90
3.1.1.3. Etkileşimlerin Kültürel Bağlamı	91
3.1.2. Sosyal Etkileşimlerin Kişilerarası İletişime Etkisi	92
3.2. Kişilerarası İletişim İhtiyaçları ile Kendini Açma Arasındaki İlişki	94
3.2.1. Kişilerarası İletişim İhtiyaçlarını Gidermede Kendini Açma Davranışı	95
3.2.2. Bireyin Kendini Açma Davranışına Etki Eden Faktörler	96
4. YALNIZ BİREYLERDE KİŞİLERARASI İLETİŞİM İHTİYAÇLARININ SOSYAL ETKİLEŞİMLER VE KENDİNİ AÇMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	98
4.1. Araştırmanın Problemi	98
4.2. Araştırmanın Konusu	99
4.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	103
4.4. Araştırmanın Varsayımı ve Sınırlılıklar	104
4.6. Araştırmanın Yöntemi	104
4.6.1. Araştırmanın Örneklemi	110
4.6.2. Araştırma Soruları	111
4.7. Bulgular	111
4.8. Değerlendirme	134
5. SONUÇ	139
KAYNAKÇA	146
Ekler	167
EK 1: Konuşma Metinleri	167
Konuşma Metni 1	167
Konuşma Metni 2	169
Konuşma Metni 3	169
Konuşma Metni 4	170
Konuşma Metni 5	170
Konuşma Metni 6	170
Konuşma Metni 7	172
Konuşma Metni 8	173

Konuşma Metni 9	174
Konuşma Metni 9	174
Konuşma Metni 10	175

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.t. : Adı geçen tez

s. : Sayfa

ss. : Sayfa sayısı

ev. : Çeviren

Ed. : Editör

bkz. : Bakınız

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No.</u>
Tablo 1. Dünyada Yalnızlık Oranları.....	2
Tablo 2. Çatışma Yönetme Süreci.....	15
Tablo 3. Veri Tablosu.....	103
Tablo 3. Karakterlerin Kişilerarası İletişim İhtiyaçlarının Göstergebilimsel Çözümlemesi.....	105
Tablo 4. Sahne-1 Çözümleme Tablosu.....	113
Tablo 5. Sahne-2 Çözümleme Tablosu.....	117
Tablo 6. Sahne-3 Çözümleme Tablosu.....	121
Tablo 7. Sahne-4 Çözümleme Tablosu.....	125
Tablo 8. Sahne-5 Çözümleme Tablosu.....	128
Tablo 9. Sahne-6 Çözümleme Tablosu.....	130
Tablo 10. Sahne-7 Çözümleme Tablosu.....	132

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No.</u>
Şekil 1. Maslow'un Klasik İhtiyaçlar Hiyerarşisi.....	24
Şekil 2. Davranışsal Kişilik Modeli ve Kişilerarası Davranış.....	46
Şekil 3. Johari Penceresi.....	48
Şekil 4. Madeleine'nin Evi Sahnesi.....	115
Şekil 5. Dufayel'in Tabloyu İncelediği Sahne.....	119
Şekil 6. Bar Sahnesi.....	123
Şekil 7. Dufayel ve Amélie'nin Tabloyu İncelediği Sahne.....	131
Şekil 8. Amélie ve Nino Kapı Sahnesi.....	134

GİRİŞ

Kişilerarası iletişim teorisi ve araştırması, insanlar arasındaki sosyal ilişkinin incelenmesiyle ilgilidir. Bu iletişim bilimi, kişilerin diğerlerini bilgilendirme, ikna etme ve duygusal destek sağlama gibi çeşitli araçsal ve iletişim hedeflerine ulaşmak için yazılı söylemin yanı sıra sözlü söylemi ve sözsüz eylemleri nasıl kullandıklarını anlamaya çalışır¹.

Kişilerarası iletişim, insanlar arasında mesajların iletilmesi yoluyla gerçekleşen bir süreçtir. Bu süreç duygusal ve bilişsel bağların yaratılması, değiştirilmesi ve çözülmesi olarak ele alınır. Sevgi, yakınlık, katılım ya da ait olma duygusu gibi tüm temel insan ilişkileri bu iletişim türüyle ilgilidir².

Sosyal ilişkilerin, insan gelişiminin ve sağlığının hayati unsurları olduğu yaygın olarak bilinmektedir. Çeşitli bilim insanları, bireyin ilişki geliştirme ve sürdürme arzusunu temel bir insan ihtiyacı olarak ele almışlar ve kişilerarası ilişkilerin temel insan ihtiyaçlarını karşıladığını savunmuşlardır³. Bu tür ihtiyaçlar karşılandığında kişi kendini koşulsuz olarak önemsendiğini ve desteklendiğini hisseder ve bu durum daha fazla yakınlık, özsaygı ve olumlu duygularla sonuçlanır⁴. Kişi bu duyguları hissetmediğinde ise yalnızlık duygu durumu ortaya çıkar. Yalnızlığın insan yaşamı üzerinde birçok olumsuz etkilerinin bulunması sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve iletişim gibi disiplinler tarafından ele alınmasını sağlamıştır. Yalnızlığa yönelik disiplinlerarası ilginin artması şaşırtıcı değildir çünkü dünyada her beş kişiden ikisi (%41) yalnız olduklarını bildirmişlerdir⁵.

¹ Charles R. Berger, "Interpersonal Communication", Wolfgang Donsbach (Ed.), **The International Encyclopedia of Communication**, New York: John Wiley & Sons, 2010, s.1.

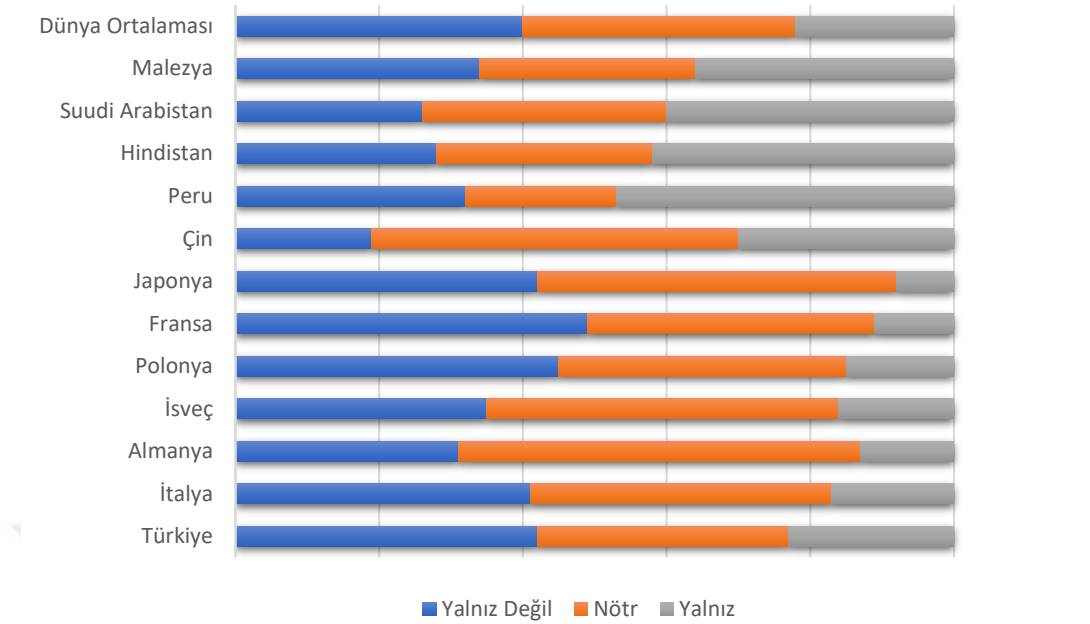
² Mark Palmer, "Interpersonal Communication and Virtual Reality: Mediating Interpersonal Relationships", Frank Biocca ve Mark R. Levy (Ed.), **Communication In The Age Of Virtual Reality**, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1995, s.279.

³ Bkz. Roy F. Baumeister, Mark R. Leary, "The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation", **Psychological Bulletin**, Cilt. 117, Sayı. 3, 1995, s. 497; Edward L. Deci ve Richard M. Ryan, "The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior", **Psychological Inquiry**, Cilt. 11, Sayı. 4, 2000, s.227.

⁴ Harry T. Reis, Kennon M. Sheldon, Vd., "Daily Well-Being: The Role of Autonomy, Competence, and Relatedness", **Personality And Social Psychology Bulletin**, Cilt.26, Sayı. 4, 2000, s.419.

⁵ Loneliness On The Increase Worldwide, <https://bit.ly/2W6sy25>, ET. 20.08.2021.

Tablo. 1 Dünyada Yalnızlık Oranları

Kaynak: Loneliness On The Increase Worldwide, <https://bit.ly/2W6sy25>, ET. 20.08.2021.

Grafik 1’de 2021 yılına ait yalnızlık verileri bulunmaktadır ve bir önceki yalnızlık ölçümleme çalışması altı ay öncesinde yapılmıştır. Bu iki ölçümleme çalışması karşılaştırıldığında dünya genelinde yalnızlığın %19 oranında arttığı görülmektedir⁶. Yalnızlığın bu denli artmasının nedeni dünyada yaşanan pandeminin olumsuz etkilerinden biri olduğu ifade edilebilir. Kişilerin sosyal ortamlarından uzaklaşması yalnızlığı tetikleyen en önemli unsurlardan biridir çünkü ilişki kurma, geliştirme ve devam ettirmeye yönelik davranışları doğrudan engelleyebilmektedir. Kişinin sosyal ilişkilerinin yetersiz olduğunu hissetmesi ise yalnızlık yaşamasına neden olur⁷. Yalnızlık, kişilerarası yakınlık ihtiyacının yetersiz şekilde giderilmesiyle ilişkili son derece tatsız ve itici bir duygu deneyimidir⁸. Yalnızlık türlerinin ortaya çıkışında ise kişinin yaşam deneyimlerinin etkileri görülür. Bireyin çocukluk döneminde yaşadığı ilişki eksiklikleri duygusal yalnızlığı ortaya çıkarırken, ilişki kuracak ortamın olmaması sosyal yalnızlığın deneyimlenmesine neden olur.

⁶ Loneliness On The Increase Worldwide, 2021.

⁷ David C. Mercer, “Motivational and Social Aspects of Recreational Behavior”, Irwin Altman & Joachim F. Wohlill (Ed). **Human Behavior And Environment Advances In Theory And Research**, New York: Plenum Press, 1976, s.140.

⁸ Hary Stack Sullivan, **The Interpersonal Theory of Psychiatry**, Great Britain: Tavistock Publications Limited, 1953, s. 311.

Yalnızlık türleri, bireyin iletişim ihtiyaçlarını farklı yönlerden sergilemesine neden olur. Duygusal yalnızlar sosyal etkileşim ve kendini açma davranışında bulunmaktan kaçınırken, sosyal yalnızlar ise bu yalnızlık durumundan kurtulmak için her fırsatı değerlendirirler. Duygusal yalnızlığın temelleri çocukluk dönemindeki ilişkilere dayandığı düşünülürse, kişilerarası iletişim bireyin yalnızlık hissini hemen uzaklaştıramayabilir; ancak iletişimin devamlılığı, ilişkinin samimiyeti ve kişinin istekliliği bu süreci etkileyebilir.

İnsanlar arasındaki yakın bir ilişkinin temel unsuru samimiyet duygusudur. Samimi bir ilişkide insanlar birbirlerinin en özel yönlerini bilirler. Bütün ilişkiler zamanla genişler ve bu süreçte birçok etkileşim gerçekleşir. Kendini açma davranışında bir ilişkinin gelişimiyle paralellik gösterir ve ilişki ilerledikçe bu davranış daha kişisel bilgileri içerir. İnsanın ruhsal ve bilişsel durumu kendini açma davranışını etkiler ve özellikle duygular, ihtiyaçlar ve psikolojik etkenler burada ön plana çıkar⁹.

Sosyal etkileşim ise komplike bir yapıya sahiptir çünkü insanlar arasında gerçekleşen bir süreçtir. Kişilerarası ilişkilerin yeterli olması bireyin gelişimini olumlu yönde etkilerken, ilişkilerin yetersiz olması yalnızlık duygu durumunu ortaya çıkarmaktadır. Kişilerarası iletişimde yetersiz olan bir kişi; tatmin edici ilişkiler kurma, geliştirme ve sürdürme konusunda daha az yeteneklidir¹⁰.

Bu çalışmada öncelikle kişilerarası iletişim, sosyal etkileşim ve kendini açma davranışıyla ilgili alanyazın araştırması yapılacaktır. Devamında kişilerarası iletişim ihtiyaçları, sosyal etkileşim ve kendini açma davranışının yalnızlıkla ilişkisini açıklayabilmek için konuyla ilgili görülen “Amélie” filmi söylem analizi yöntemiyle incelenecektir. İlgili alanyazın ve film karşılaştırması yapılacak ve bir sonuç sunulacaktır. Çalışmanın birinci bölümünün ilk kısmında kişilerarası iletişimin tanımı yapılarak, kişilerarası iletişimle ilgili kuramsal çerçeve, kişilerarası iletişim boyutları ve kişilerarası iletişim sürecini etkileyen faktörler hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın ikinci kısmında yalnızlığın tanımı yapılarak, yalnızlıkla ilgili kuramsal çerçeve ve yalnızlığın boyutları incelenecektir. Üçüncü kısımda; sosyal etkileşimin tanımı, teorik çerçevesi ve boyutları sunulacaktır. Çalışmanın birinci bölümünün son kısmında ise kendini açma kavramının tanımı yapılarak, kendini açma yaklaşımları, boyutları, kendini açmada risk ve karşılıklık, kendini açmayı engelleyen etkenler hakkında bilgi verilecektir.

⁹ Masur, a.g.e., ss.151-152.

¹⁰ Amerigo Farina, David S. Wheeler ve Sheila Mehta, “The Impact of an Unpleasant and Demeaning Social Interaction”, **Journal of Social and Clinical Psychology**, Cilt.10, Sayı. 4, 1991, s.351.

Çalışmanın ikinci bölümünde yalnız bireylerin kişilerarası iletişim kurma ihtiyaçlarının kaynakları ele alınacak; cinsiyet, aile, kültür, yaş, sosyal çevre, eğitim düzeyi olarak tek tek incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümde ise yalnız bireylerde kişilerarası iletişim ihtiyaçları ile sosyal etkileşimler ve kendini açma arasındaki ilişki incelenecektir. Kişilerarası iletişim ihtiyaçları ile sosyal etkileşimler arasındaki ilişki, yalnız bireylerin kişilerarası iletişimlerinde sosyal etkileşimlerin yeri, sosyal etkileşimlerin kişilerarası iletişime etkisi, kişilerarası iletişim ihtiyaçları ile kendini açma arasındaki ilişki ve kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını gidermede kendini açma davranışı hakkında bilgi verilecektir.

Çalışmanın araştırma bölümünde ise, araştırmanın problemi, araştırmanın amacı ve önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar, yöntem, bulgular ve değerlendirmeye yer alacaktır. Sonuç olarak bu tez çalışmasının literatür ve bilim dünyasına katkı sağlayacağı varsayılmaktadır. Bu konuyla ilgili çalışma yapacak olan araştırmacılara yalnızlığın kişilerarası iletişim ihtiyaçları, sosyal etkileşimler ve kendini açma davranışı üzerindeki etkilerinin anlaşılmasında kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

1. KİŞİLERARASI İLETİŞİM, YALNIZLIK, SOSYAL ETKİLEŞİM VE KENDİNİ AÇMA KAVRAMLARINA GİRİŞ

1.1. Kişilerarası İletişim

1.1.1. Kişilerarası İletişimin Tanımı ve Süreci

İletişim alanı, uzun ve seçkin bir entelektüel tarihe sahiptir. Aristoteles ve Platon gibi büyük filozofların retorik ya da toplum yaşamına katılım için gerekli bir beceri olarak topluluk önünde konuşmayı öğrettikleri antik Yunanistan'a kadar uzanır. İletişim alanının ortaya çıkışından bu yana 2000 yıl içinde grup iletişimi, aile iletişimi, sağlık iletişimi, örgütsel iletişim ve kişilerarası iletişim dâhil olmak üzere birçok etkileşim türünü kapsayacak şekilde bu alan genişlemiştir¹¹. Bilimsel bir araştırma konusu olarak iletişim sosyologlar, psikologlar, siyaset bilimciler, antropologlar, iletişimciler gibi birçok araştırmacı tarafından da incelenmesi iletişime farklı yönlerden ışık tutmaktadır.

İletişim sözcüğünün kökeni, paylaşmak anlamına gelen Latince *communicare* kelimesine dayanmaktadır¹². Fransızcada iletişim anlamına gelen *communication* sözcüğü, dilimize iletişim olarak geçmiştir¹³. Fransızcada olduğu gibi İngilizcede de aynı şekilde yazılan bu terimin A Dictionary of Media and Communication'da yapılan tanımlaması; “...insanlar, hayvanlar, makineler ya da bitkiler arasında mesajlar veya sinyaller yoluyla gerçekleşen bir etkileşim süreci...” şeklindedir. Bu süreç yüz yüze, aracılı, kasıtlı, kasıtsız, sözlü, sözsüz, görsel, işitsel, dokunsal, kişilerarası ya da kitle iletişimi şeklinde gerçekleşebilir¹⁴. Türk Dil Kurumunun sözlüğünde ise “...duygu, fikir ya da bilgilerin akla gelebilecek her çeşit yolla başkalarına aktarılması...” ifadeleriyle tanımlanır¹⁵. Dance'nin iletişim tanımlamasıyla ilgili çalışması disiplinlerarası bir kavram olduğunun göstergesidir. Bu çalışmada birbirinden farklı 4560 iletişim tanımlamasını incelenmiştir¹⁶. Temel terimlerin kullanım tekrarına bakılarak iletişim tanımlamaları şu şekilde yapılmaktadır: Hoben'e göre,

¹¹ Julia T. Wood, **Interpersonal Communication Everyday Encounters**, 8th Edition, Canada: Cengage Learning, 2016, s.2.

¹² Rod Munda ve Daniel Chandler, **A Dictionary of Media and Communication**, “Communication”, New York: Oxford University Press, 2011, s.59.

¹³ Merih Zillioğlu, **İletişim Nedir?** 1. Basım, İstanbul: Cem Yayınevi, 1993, s.3.

¹⁴ Munda ve Chandler, **a.g.e.**, “Communication”, s.59.

¹⁵ İsmail Parlatır, Nevzat Gözaydın, Hamza Zülfikar, Belgin Tezcan Aksu, Seyfullah Türkmen ve Yaşar Yılmaz (Haz.), **Türkçe Sözlük**, “İletişim”, 9. Basım, Cilt.1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1998, s.1067.

¹⁶ Frank E. X. Dance, “The “Concept” of Communication”, **The Journal Of Communication**, Cilt.20, Sayı.2, 1970, ss.201-204.

düşünce veya fikrin sözlü değişimidir¹⁷. Andersen de iletişimi, insanların birbirini anlamaya çalıştığı süreç olarak ele alır ve iletişimin sürekli değişen dinamik bir yapıya sahip olduğunu ifade eder¹⁸. Berelson ve Steiner ise semboller, kelimeler, resimler, şekiller, grafikler vb. kullanılarak bilgi, fikir, duygu, becerilerin iletilmesi süreci olarak tanımlar¹⁹.

Oskay da iletişim tanımlamasını, “...gündelik hayatımızda bize objeleri, insanları tanımlar, iş bölümü süresince farklı toplumsal roller üstlenmiş bireylerle bu rolleri yerine getirirken, bu rol dağılımında ortaya çıkan toplumun o tarih dönemindeki hayat tarzını öğretir, olumludur yeniden üretimi için gereken değerlendirme biçimini aşılır” ifadelerini kullanarak yapar²⁰.

Yapılan açıklamalar ve tanımlamalarda “iletişim” sosyal bilimlerin bir dalı olarak görülürken, kişiye yönelik temel yapıyı ifade etmesi nedeniyle “kişilerarası iletişim” kavramı genel iletişim alanı içerisinde ayrıca kavramsallaştırılarak incelenir²¹. İletişimin unsurları olan gerçekleştiği ortam, kullanılan kanallar, iletişim sürecine dâhil olanların konumları, sayıları ve amacı gibi nitelikler iletişim türlerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır²². İletişim türleri arasında kişilerarası iletişim günlük yaşamımızın merkezinde yer alır, kişisel ve profesyonel bağlamda çevremizle gerçekleştirdiğimiz etkileşimlerimizin can damarını ifade eder.

Kişilerarası iletişimin daha iyi anlaşılmasına yönelik çalışmalar 20.yüzyılın ilk yarısında başlamış, 1960'larda da akademik bir çalışma alanı olarak tanımlanmıştır²³. Kişilerarası iletişim İngilizcede, Latince kökenli olan “*interpersonal*” kelimesiyle “*communication*” sözcüğünün birleşimi olarak kullanılır²⁴. Kişilerarası iletişimin, Medya ve İletişim sözlüğündeki tanımlaması “...bireyler arasındaki etkileşim, genellikle ‘birebir’ (ikili iletişim), ancak küçük grupları da içerebilir...” şeklindedir²⁵. Sosyoloji sözlüğündeki tanımlaması için “yüz yüze iletişimidir ve bu bağlamda, beden hareketleri ve mekânsal

¹⁷ John B. Hoben, “English Communication at Colgate Re-Examined”, **Journal of Communication**, Cilt.4, Sayı.3, 1954, s. 77.

¹⁸ Martin P. Andersen, “What is Communication”, **Journal of Communication**, Cilt.9, Sayı.5, 1959. s.5.

¹⁹ Bernard Berelson ve Gary A. Steiner, **Human Behavior**, New York: Harcourt, Brace and World, 1964, s.254.

²⁰ Ünsal Oskay, **İletişimin ABC’si**, 5. Basım, İstanbul: DER Yayınları, 2007, ss.1-2.

²¹ Demet Gürüz ve Ayşen Temel Eğinli, **Kişilerarası İletişim Bilgiler-Etkiler-Engeller**, 8. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019, s.49.

²² Aysel Aziz, **İletişime Giriş**, 4. Basım, İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2012, s.51.

²³ Garry Whannel, “Reading the Sports Media Audience”, Lawrence A. Wenner (Ed.), **MediaSport** (221-233), New York: Routledge, 1998, s.225.

²⁴ Gürüz ve Eğinli, **a.g.e.**, ss.49-50.

²⁵ Munda ve Chandler, **a.g.e.**, “Interpersonal Communication”, s.221.

düzenlemeler gibi yan diller incelenir” ifadeleri kullanılır²⁶. Spor Bilimi ve Tıp sözlüğünde ise kişilerarası iletişim “...göndericinin bir kişi veya gruptan yanıt almaya çalışmasıyla anlamlı mesaj alışverişinin amaçlandığı en az iki kişi arasındaki iletişim...” olarak tanımlanır²⁷. Kişilerarası iletişimin birçok disiplinle bağının olması nedeniyle tanımlama yapılırken disiplinlerin birleştiği noktalara dikkat edilmelidir.

Dökmen’e göre, “... mesajın kaynağını ve hedefini kişilerin oluşturduğu iletişimlere “kişilerarası iletişim” denir. Yüz yüze iletişimde bulunan bireyler, bilgi/sembol üreterek, bunları birbirine ileterek ve yorumlayarak iletişimi devam ettirirler” şeklinde açıklamıştır²⁸.

Mutlu ise kişilerarası iletişimi, “...iki kişi arasında, çoğunlukla kendiliğinden ve teklifsiz olarak olan, iletişimin gerçekleşmesi esnasında genellikle aynı mekânda bulunan tarafların sırayla iletişimde bulunması ve devamlı geribildirim verdikleri iletişim...” olarak tanımlamıştır²⁹.

Brooks ve Heath de kişilerarası iletişimin tanımı için “...doğrudan açık ve gizli mesaj iletimi ve alımı ile uğraşan kişileri ifade eder. Kişilerarası iletişim, ikili iletişim ve küçük grup iletişimini içerir. Küçük grup iletişimi ile ikili iletişim arasındaki fark, katılımcı sayısında yatmaktadır. İkili iletişim sadece iki kişi arasındaki iletişimdir. Her iki kişilerarası iletişim türünde de temel unsur, doğrudan, kişiden kişiye etkileşimdir.” ifadelerini kullanmışlardır³⁰.

Kişilerarası iletişim sürecinde, bireylerin karşılıklı bilgi ve duygularını paylaşması bir ilişki sistemi oluşturur³¹. Etkileşim içeriği diğer iletişim türlerine göre daha kişiseldir ancak bu kişilerarası iletişimin her zaman özel konuları içerdiği ya da yalnızca yakın ilişkilerde gerçekleştiği anlamına gelmez. Daha ziyade, etkileşim sırasında kişinin niteliklerinin önemli olduğu anlamına gelir³². Kişilerarası iletişim etkinlikleri, diğer iletişim türlerine göre daha gayri resmi, günlük etkileşimleri içerebilir. Bunlar, gün içerisinde yürüttüğümüz iletişim faaliyetlerinin çoğunu kapsamaktadır. Bu tür faaliyetler etkileşim olarak düşünülebilir. Tubbs ve Moss’a göre bireyler arasında gerçekleşen iletişim bu üç özelliği karşılıyorsa kişilerarası

²⁶ Gordon Marshall, **A Dictionary of Sociology**, “Communication”, 2th Edition, Oxford : Oxford University Press, 1998, s.95.

²⁷ Michael Kent, **The Oxford Dictionary of Sports Science and Medicine**, “Interpersonal Communication”, 3th Edition, New York : Oxford University Press, 1998, s.265.

²⁸ Üstün Dökmen, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, 34. Basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2005, s.23.

²⁹ Erol Mutlu, **İletişim Sözlüğü**, Ankara Bilim Sanat Yayınları, 1998, ss.208-209.

³⁰ William Dean Brooks ve Robert W. Heath Jr., **Speech Communication**, 7th Edition, United States: Brown & Benchmark, 1993, s.8.

³¹ Ruhi Selçuk Tabak, **Sağlık İletişimi**, 3. Basım, İstanbul: Literatür Yayınları, s.31.

³² Denise Solomon ve Jennifer Theis, **Interpersonal Communication: Putting Theory into Practice**, New York: Routledge, 2013, s.5.

iletişimdir³³: “(1) tüm taraflar yakın olmalıdır, (2) tüm taraflar mesaj gönderip alır ve (3) bu iletiler hem sözlü hem de sözsüz uyaranları içerir.”

Yapılan tanımlamalardaki ortak vurgular dikkate alındığında kişilerarası iletişim, “bireylerin sözlü ve sözlü olmayan mesajlar aracılığıyla bilgi, duygu ve anlam alışverişinde bulunma sürecidir” şeklinde ifade edilebilir. Bu iletişim türünde, kişiler yüz yüze olabilecekleri gibi telefonla konuşma veya anlık mesajlaşma yoluyla da iletişim kurabilirler. Kısacası, iletişim için hangi araç kullanılırsa kullanılsın, önemli olan etkileşimin varlığıdır. Buradaki etkileşim sadece sözlü ifadelerle gerçekleşmez. Etkileşimde bulunanların sözsüz ifadeleri de (jest, mimik, duruş vb.) iletişim sürecine katkı sağlamaktadır³⁴.

Kişilerarası iletişim sürecine dâhil olmamız bebeklik döneminde başlamaktadır. Anne ve bebek arasındaki ilişkisel bağ biyolojik olarak anlamlandırılmaya çalışılsa da aslında bu ilişkisel yapı sosyal etkileşimlerin başladığı yerdir. Bebeğin annesine bağlanma şekli, hayatının yetişkinlik dönemindeki kişilerarası iletişimi için model oluşturmaktadır. Anneyle başlayan bu süreç bireyin etkileşimde bulunduğu kişilerle gelişmekte ve her etkileşimde bulunduğu kişi bir sonraki ilişki için örnek teşkil etmektedir³⁵. Bu durumda ilişki ve iletişim kavramları, birbirleriyle olan yakınlıkları nedeniyle birlikte açıklanmalıdırlar.

Kişilerarası ilişkiler “...iki veya daha fazla insanın arasında olan sosyal ilişki, sosyal bağ veya duygusal yakınlık...” olarak tanımlanmaktadır. Aile, iş ve arkadaş ortamı gibi birçok etkileşimde bulunulabilecek yapılarda ilişki ortaya çıkmaktadır. Yakınlık düzeyi ve paylaşımlar ise ilişkinin içeriğine göre değişiklik gösterebilmektedir. İlişki içeriği zamanla gelişen ve değişen dinamik bir yapıdır. Kişilerarası iletişim bu sürecinin merkezinde yer alır. İlişki içerisinde paylaşılan mesajlar etkileşimi ortaya çıkarmaktadır. Bireyin çevresinden aldığı uyaranlarla başlayan kişilerarası iletişim süreci, bir anlam oluşturması ve geri bildirimde bulunmasıyla neticelenir³⁶.

Çankaya, kişilerarası iletişim sürecinin, dinleme ve tepki verme olarak iki boyuttan oluştuğunu belirtmekte ve dinlemeyi bir kişilerarası iletişim becerisi olarak

³³ Stewart L. Tubbs ve Sylvia Moss, **Human Communication: An Interpersonal Perspective**, New York: Random House, 1974, s.7.

³⁴ Bkz. Tabak, **a.g.e.**, s.31; Tubbs ve Moss, **a.g.e.**, s.7; Solomon ve Theis, **a.g.e.**, ss.5-6.

³⁵ Yıldız Dilek Ertürk, **Davranışlarımız ve Biz Sosyal Psikoloji Bakışıyla Kalabalık İçinde Ben Olmak**, 1. Basım, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2017, ss. 298-303.

³⁶ Didem M. Siyez, “Kişilerarası İlişkilerin Başlangıcı ve Gelişimi”, Alim Kaya (Ed.), **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim**, 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi, 2011, ss.70-77.

değerlendirmektedir³⁷. Kişilerarası iletişim süreci sadece kişilerin birbirleriyle paylaştığı mesajlardan oluşmamaktadır. Bu sürecin oluşmasını sağlayan unsurlar; kültürel birikim, geçmiş tecrübeler, tutum ya da sosyal çevre olarak sayılabilir³⁸. Usluata'ya göre de kişilerarası iletişim süreci bilgi edinme, seçme, algılama, yorumlama ve saklama şeklinde ifade edilen bir düzene sahiptir. Bireyler kendi aralarında paylaştıkları mesajları algılayıp, değerlendirip, sonuç itibarıyla bir davranış belirlerler³⁹.

O halde, kişilerarası iletişim süreci kişinin zihninde topluma, insana ve ilişkilere yönelik biriktirdiği bilgi birikiminden etkilenerek başlar, kişinin gönderdiği mesajlara geribildirim almasıyla devam eder ya da son bulur.

1.1.2. Kişilerarası İletişimle İlgili Yaklaşımlar

Kişilerarası iletişim yaklaşımları, iletişimin içeriği, kimin/kimlerin dâhil olduğu ve etkileşimin amacı gibi faktörlere bağlı olarak konunun farklı yönlerden ele alınmasını sağlamaktadırlar⁴⁰. Bir kısım teorisyen durumsal bir yaklaşım benimseyerek kişilerarası iletişim türlerini diğer iletişim türlerinden ayırırken, bir kısmı da gelişimsel bir yaklaşım benimsemiştir.

1.1.2.1. Durumsal Yaklaşım

Durumsal yaklaşım, kişilerarası iletişimi; kaynak ve alıcının olduğu, iki kişinin karşılıklı bir anlam oluşturduğu, ikili iletişim olarak açıklamaktadır⁴¹. Bu yaklaşım, iletişim sürecine dâhil olan kişi sayısı ve fiziksel yakınlık derecesi gibi faktörler dâhilinde, iletişimin meydana geldiği yer ve zamana bağlı durumsal koşulların incelenmesini belirtmektedir⁴².

Miller'a göre kişilerarası iletişimin durumsal kavramsallaştırılması, minimum sayıda iletişimciyi içermekte, süreç fiziksel yakınlık derecesi olarak yüz yüze gerçekleşmekte, bu süreçte maksimum sayıda duyusal kanal kullanılmakta ve anında geri bildirim verilen izinleri içermektedir⁴³.

³⁷ Zeynep Cihangir-Çankaya, "Kişilerarası ilişkiler ve İletişimde Dinleme", Alim Kaya (Ed.), **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim** içinde (105-122), 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi, 2011, s.106.

³⁸ Derya Gül Ünlü, "Kişilerarası İletişim Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Kimliği Kalıp Yargılarının Belirlenmesi: İletişim Kaynağının Beden Dili Üzerinden Bir İnceleme", **Erciyes İletişim Dergisi**, Cilt.6, Sayı.1, 2019, s.245.

³⁹ Ayseli Usluata, **İletişim**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, ss.48-49.

⁴⁰ Sarah Trenholm ve Arthur Jensen, **Interpersonal Communication**, 7th Edition, United Kingdom: Oxford University Press, 2011, s.24.

⁴¹ **A.g.e.**, s.26.

⁴² Gürüz ve Eğinli, **a.g.e.**, s.64.

⁴³ Gerald R. Miller, "The Current Status Of Theory And Research in Interpersonal Communication", **Human Communication Research**, Cilt. 4, Sayı. 3, 1978, s. 167.

Durumsal perspektife göre, kişilerarası iletişim bağlantılı olan insanlar arasında gerçekleşir. DeVito'nun, “...doğası gereği iki kişilik olmasına rağmen, kişilerarası iletişim genellikle aile gibi küçük samimi grupları içerir...” sözleri, bağlantılı ilişki ağını ifade etmektedir. Bu bağlantılı yapı, kişilerarası iletişimin gerçekleşebilmesini ilişkisel temellere dayandırmakta ve ilişki türü iletişim şeklini belirlemektedir⁴⁴. Bu süreçte dâhil olan kişi sayısı arttıkça paylaşım derecesi azalmakta ve yaşam alanı daha az paylaşılmaktadır. İlişkinin başlangıcında yaşam alanıyla ilgili kısıtlı paylaşım gerçekleştirilirken ilişkinin ilerleyen sürecinde kendini açma ve yaşam alanı paylaşımları daha fazla görülmektedir⁴⁵.

Bu bağlamda durumsal yaklaşıma göre iletişimin gerçekleştiği koşullar, iletişimin türünü de belirler. Durumsal yaklaşım, kişilerarası iletişimi tanımlayan unsurların (etkileşimcilerin sayısı, fiziksel yakınlıkları, kullanılan kanal sayısı, anında geri bildirim verme ve alma) herhangi birinde gerçekleşen değişikliğin kişilerarası iletişimi etkileyebileceğini savunur⁴⁶.

1.1.2.2. Gelişimsel Yaklaşım

Gelişimsel perspektif, formel bir iletişimden daha samimi seviyelere kadar gelen iletişim süreci içerisinde kişilerarası iletişimi konumlandırmaya çalışır. Bu yaklaşımda “psikolojik bilgiler”, “açıklayıcı bilgi” ve “kişiye özel kurallar” kendini göstermektedir⁴⁷.

Gelişimsel yaklaşıma göre, bireyler arasında gerçekleşen ilk iletişim kişilerarası iletişim olarak kabul edilmez. Kişisel olmayan paylaşımların sosyal rollerle ilişkili olduğu ya da paylaşılan mesajlara verilen tepkilerin psikolojik bilgi yerine kültürel ve sosyolojik bilgileri içerdiği belirtilir. Kişilerin ilk paylaşımları esnasında; karşılıklı olarak daha dikkatli, bireyin kendini açan mesajlarının az olduğu, sıradan cevapların yer aldığı ve biyografik soruların olduğu bir iletişimin gerçekleştiği ifade edilir. Paylaşımlar devam ettirilirse ilişki içeriği niteliksel bir değişime uğrar ve kişilerarası hale dönüşür⁴⁸. İlk iletişim sonunda karşılıklı tutum ve fikirlerini anlamaya başlayan taraflar, ilişkilerinin devamlılığı hakkında bir tahmine sahip

⁴⁴ Joseph A. DeVito, **The Interpersonal Communication Book**, 13th Edition, New York: Harper Collins Collage Publishers, 1985, ss.5-6.

⁴⁵ John S. Caputo, Harry Hazel ve Colleen McMahon, *Interpersonal Communication: Competency Through Critical Thinking*, 7th Edition, USA: Ally and Bacon, Aktaran: Gürüz ve Eğinli, **a.g.e.**, s.65.

⁴⁶ Trenholm ve Jensen, **a.g.e.**, s.27.

⁴⁷ Derya Öcal, “Kişilerarası İletişim Süreci”, Sema Becerikli (Ed.), **Kişilerarası İletişim** içinde (27-50), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2020, s.33.

⁴⁸ Miller, **a.g.e.**, s.167.

olurlar. Bir sonraki etkileşimde kişisel sorunlar hakkında konuşulabilir; iletişim daha olağan bir hal alırken sosyal normlar tarafından daha az kısıtlanır⁴⁹.

O halde bu yaklaşım, kişilerarası iletişimin sıralı bir gelişim sürecine sahip olduğunu belirtir ve bu süreç dışsaldan içsele doğru bir dönüşüm yolu izler. Gelişimsel perspektifte, etkileşimin belirli niteliksel özellikleri dâhilinde, kişilerarası olmayan iletişimden kişilerarası iletişime kadar bir devamlılık üzerinde değişim gösterdiği varsayılmaktadır⁵⁰.

1.1.3. Kişilerarası İletişim Boyutları

Bireyin toplumda, belli düzen içerisinde yaşamını devam ettirebilmesi, diğerleriyle iletişim kurmasını gerektirmektedir ve sosyal ilişkilerinde gerçekleştirdiği iletişim şekli, çeşitli nedenlere bağlı olarak farklı form ve boyutlarda olabilir⁵¹.

Kişilerarası iletişimle ilgili araştırmalar Thorndike'nin 1920'de sosyal zekâ üzerine gerçekleştirdiği çalışmalara kadar uzanmaktadır. Thorndike sosyal zekâyı “...kadınları, erkekleri ve çocukları anlama ve yönetme becerisi, insan ilişkilerinde akıllıca ilişki kurma yeteneği...” olarak tanımlamaktadır⁵². İnsan ilişkilerinin davranış ve tepki gibi durumları içermesi etkileşim kavramını ön plana çıkarır⁵³. Sonuç olarak kişilerarası iletişim ve etkileşim bir noktada birleşir ve kişilerarası etkileşim kavramı meydana gelir. Thorndike'nin bu tanımlamasından günümüze kadar olan süreçte kişilerarası etkileşim “iletişim becerisi, kişilerarası yeterlik, sosyal beceri, sosyal yeterlik” gibi farklı isimlerle açıklansa da yapısı gereği birbirlerine benzemektedir⁵⁴.

Kişilerarası ilişkilerin çeşitli biçimlerini inceleyen araştırmacılar çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik döneminde kişilerarası iletişimin önemini fark etmişlerdir⁵⁵. Buhrmester ve arkadaşları, kişilerarası ilişkilerin insan yaşamının her döneminde önemli olduğunu ifade

⁴⁹ Charles R. Berger ve Richard J. Calabrese, “Some Explorations in Initial Interaction and Beyond: Toward A Developmental Theory Of Interpersonal Communication”, Human **Communication Research**, Cilt.1, Sayı.2, 1975, s.100.

⁵⁰ Miller, **a.g.e.**, s.167.

⁵¹ Derya Öcal, “Sosyal Davranış ve Sosyal Etki”, Sema Becerikli (Ed.), **Kişilerarası İletişim** (143-164) , <https://bit.ly/3thqtLd>, ET. 04.04.2021, s.145.

⁵² Edward Thorndike, “Intelligence and its Uses”, **Harper's Magazine**, 140, 1920, s.228.

⁵³ Muzaffer Şerif, **Sosyal Kuralların Psikolojisi**, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1985, s.64.

⁵⁴ Kemal Baytemir, “Kişilerarası Yeterlik Ölçeğinin Üniversite Öğrencileri Üzerinde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, **VI. Uluslararası Canik Sempozyumu (Psikolojik Danışma ve Rehberlik Sempozyumu (Hedefe Doğru))**, Samsun, 2016, s.356.

⁵⁵ Bkz. Steven R. Asher, "Social Competence and Peer Status: Recent Advances and Future Directions." **Child Development**, Cilt.54, Sayı.6, 1983, s.1427; Craig Twentyman, Thomas Boland ve Richard M. McFall, “Heterosocial Avoidance in College Males: Four Studies”, **Behavior Modification**, Cilt.5, Sayı.4, 1981, s.524; Duane Buhrmester, Wyndol Furman, Mitchell T. Wittenberg ve Harry T. Reis, “Five Domains of Interpersonal Competence in Peer Relationships”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt.55, Sayı.6, 1988, s.991.

etmişler ve gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda kişilerarası ilişkilerin beş boyutlu olduğunu saptamışlardır: “(1) ilişki başlatma, (2) gücünü ortaya koyma, (3) çatışma çözme, (4) kendini açma ve (5) yakın ilişkilerde ortaya çıkan kişilerarası çatışmaların yönetimi.” Bu boyutlar farklı disiplinler tarafından incelenmiş ve bireyin davranışlarıyla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. *İlişkinin başlatma*, güvengenlik üzerine davranışsal araştırmada yaygın olarak incelenmiştir. *Çatışma çözme*, davranışsal evlilik çalışmalarında önemli olarak vurgulanmıştır. *Kendini açma*, iletişim araştırmacıları ve sosyal psikologlar tarafından ele alınmıştır. Son olarak, *duygusal destek*, sorun ya da sıkıntı yaşarken başkalarına yardımı içermektedir⁵⁶.

O halde, bir ömür boyu çevresiyle karşılıklı iletişim içerisinde olan insanlar, bu iletişim sayesinde yaşamını devam ettirme ve ihtiyaçlarını karşılama olanağı bulabilmektedirler. Burada kişinin ihtiyaçlarının giderebilmesini sağlayan önemli etkenlerden biri kişilerarası iletişimidir⁵⁷. Birçok unsurdan etkilenebilen kişilerarası iletişim, çok boyutlu ve komplike bir yapı olarak görülebilir⁵⁸.

1.1.3.1. İlişki Başlatma

Toplumsal düzenin sürekliliği, üyeleri arasında var olan ilişkilerin sağlıklı olmasıyla bağlantılıdır. Bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmesi için birbirlerine ihtiyaç ve bağımlılık duymaları ilişki kavramının önemini ortaya çıkarmaktadır. Birçok disiplin için önemli olan bu kavram; psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, sosyal psikoloji ve iletişim gibi alanların da dikkatini çekmektedir⁵⁹.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde ilişki kavramının tanımı, “iki nesne arasında karşılıklı ilgi, bağ, samimiyet, temas” olarak yapılmaktadır⁶⁰. Munda ve Chandler de iletişimsel ilişkiyi, “kişilerarası iletişimde, katılımcılar arasındaki ilişkilerdir. Bunlar, sosyal roller veya güç ilişkileri olarak etkileşimi etkileyebilir ve / veya ilişki tarafından (en azından geçici olarak) değiştirilebilir. Tamamlayıcı ilişkiler, normatif hedefleri içerir: ör. bilgilendirmek / anlamak; öğretmek / öğrenmek; ikna etmek / karar vermek; eğlendirmek / eğlenmek...” ifadeleriyle

⁵⁶ Buhrmester, Furman, Wittenberg ve Reis, **a.g.m.**, s.992.

⁵⁷ Seval Erden İmamoğlu ve Betül Aydın, “Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeğinin Geliştirilmesi”, **Psikoloji Çalışmaları**, Cilt: 29, Sayı:0, 2009, s.40.

⁵⁸ Bkz. Gürüz ve Eğinli, **a.g.e.**, ss.226-227; Baytemir, **a.g.m.**, 356.

⁵⁹ Hatun Boztepe Taşkiran, **Halkla İlişkiler ve İlişki Yönetimi**, İstanbul: Der Yayınları, 2014, s.55.

⁶⁰ Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğü, “ilişki”, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 04.04.2021.

tanımlamaktadırlar⁶¹. Siyez ise kişilerarası ilişkiyi, “*iletişimin devamlı hale gelmesi ile iki veya fazla kişi arasında oluşan sosyal bağ, sosyal ilişki ya da duygusal yakınlık...*” olarak tanımlar⁶².

İlişkilerin nitelikleri bireyin yaşamına etki edebilecek önemli bir yapıya sahiptir. İnsanın yetiştirilme şekli, kendi mizacı, modelleme süreçleri gibi birçok faktör ilişki başlatma bağlamında öne çıkmaktadır⁶³. İlişkinin gelişimini ise duygular, düşünme stilleri ve davranış gibi faktörler etkileyebilmektedir⁶⁴.

Bireyin ilişki başlatmayı düşündüğü kişiye yönelik ilk izlenimleri, ilişkinin gerçekleşip gerçekleşmemesini belirleyecek kadar önemli etkiye sahiptir. Kişiyle ilgili fiziksel görünüm, benzerlik, saygınlık, beden dili, ses tonu, yakınlık gibi unsurlar bu süreçte önemli role sahiptir⁶⁵. Buradaki faktörler, ilişki kurulması düşünülen kişiyle ilgilidir. Bireyin kendisiyle ilgili faktörlerde psikolojik bilgi birikiminin etkisi görülmektedir. Kişinin ilişki kurma gereksinimiyle başlayan bu süreç, sağlıklı bir ilişki başlatılmış ve devamlılığı da bu şekilde sağlanmışsa kişi yalnızlık hissinden uzaklaşıp, bir gruba ait olma duygusuyla mutluluk yaşayabilmektedir⁶⁶.

Bu bağlamda, ilişki kavramı, hayatta kalmak, gereksinimleri gidermek, bir toplulukla birlikte yaşamak gibi birçok faktörü bünyesinde barındırdığından, bireyin yaşamında önemli bir unsurdur. Bu durumda ilişki başlatma ise, bireyin hem kendi hem de çevresiyle ilgili koşullardan etkilenebilir ve bu durumda ilişki başlatma sürecinin akışını değiştirebileceği ifade edilebilir.

1.1.3.2. Gücünü Ortaya Koyma

İletişim bireyler arasında veya toplumlar arasındaki ilişkilerde sorunların ortaya çıkmasını engellerken, iletişimsizlik karışıklığa neden olabilmektedir. Bireylerin varlığını sürdürmede etkili olan iletişimin nitelikli olması da bir o kadar önemlidir⁶⁷. Kişilerarası iletişim süreci içerisinde yer alan gücünü ortaya koyma boyutu ise etkili olma kavramıyla ilişkilidir.

⁶¹ Munda ve Chandler, **a.g.e.**, “Communicative Relationships”, s.62.

⁶² Siyez, **a.g.e.**, s.72.

⁶³ Aslı Uz-Baş, “Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Güvengenlik”, Alim Kaya (Ed.), **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim** (195-221), 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi, 2011, s.196.

⁶⁴ Robert Plutchik, “The Circumplex as a General Model of the Structure of Emotions and Personality”, Robert Plutchik ve Hope R. Conte (Ed.), **Circumplex Models of Personality and Emotions** (17-45), Washington: American Psychological Association, 1997, s.30.

⁶⁵ Siyez, **a.g.e.**, s.76.

⁶⁶ Ezgi Ekin Şahin ve Cem Ali Gizir, “Üniversite Öğrencilerinde Utangaçlık: Benlik Saygısı ve Kişilerarası Yetkinlik Değişkenlerinin Rolü”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt.5, Sayı.41, 2014, s.75.

⁶⁷ Ahmet Zeki Güven, “Etkili İletişimin Kuralları ve Etkili İletişim Kurma Süreci”, Bülent Güven (Ed.), **Etkili İletişim** (53-66), 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016, s.53.

Ertürk kişilerarası iletişim açısından etki kavramının önemini, “...kişilerin amaçsız etkileşimleri olmaktan çok, bir etki oluşturmaya veya davranış nedeni olmaya dönük olarak, mesajın kaynaktan hedefe bilinçli bir şekilde aktarılması...” olarak belirtmektedir⁶⁸. Bu boyutta iletişimcinin gücünü ortaya koyması ya da etkili olması ise kişisel haklar ve diğer insanlarla olan anlaşmazlıklarda hakkını savunmayı içerir⁶⁹. Bu tanımlama güvengenlik kavramını işaret etmektedir.

Güvengenlik terimini ilk kullanan Wolpe ve Lazarus’a göre, “temel duygu ve duyguların ifadesinin bütünlüğünden yoksun” olan bireyler güvengen olmayan bireylerdir.⁷⁰ Jones ve arkadaşları güvengenliği gücünü ortaya koyma boyutuyla ilişkilendirirler ve güvengenlik kavramını “...bir arzuyu veya görüşü alenen ifade etme ya da fazla duygusal uyarılma, kontrolü kaybetme, sözlü veya fiziksel olarak saldırgan olmadan kişinin çıkarlarını ve haklarını iddia etme yeteneği...” şeklinde tanımlamaktadırlar. Gücünü ortaya koyma boyutu ve ilişki başlatma boyutunun ortak noktası olarak, yetersiz sosyal becerilerin yalnızlığı belirlemedeki rolü üzerinde yoğunlaşırlar. 1981 tarihinde “*The Persistence of Loneliness: Self and Other Determinants*” konulu yaptıkları çalışmanın devamında yalnız olan üniversite öğrencilerin bildirdikleri; pasiflik, utangaçlık, yetersiz kişisel farkındalık ve engellenmiş sosyallik gibi sorunlar sosyal beceri yetersizliği olarak değerlendirmişlerdir. Yalnız öğrencilerin flört sıklıkları, kendini açma, sosyal ve ders dışı aktivitelerinin az olduğu, tek başlarına zaman geçirme sürelerinin daha fazla olduğu görülmüştür⁷¹. Bireyin güvengenlik eksikliği ve sosyal ilişki kuramaması yaşamının önemli bir kısmını sınırlandırırken sosyal ortamdan uzaklaştıran ve toplum dışına iten bir yaşama sahip olmasına neden olabilmektedir⁷².

Bu bağlamda, güvengenlik kavramıyla birlikte ele alınan gücünü ortaya koyma boyutunun, bireyin kendisiyle ilgili hakları savunma yeteneği ile ilişkili olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalarda, güvengen davranış sergileyemeyen bireylerin sosyal ilişki kurmakta zorlanmasının yalnızlıkla ilişkilendirildiği görülmektedir.

⁶⁸ Yıldız Dilek Ertürk, Kişilerarası İletişim, <https://bit.ly/3cmcCOQ>, ET. 29.01.2021. s.66.

⁶⁹ Ramazan Taş, “Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişkilerinde Kişilerarası Yetkinlik Düzeylerinin Kendini Sabotaj Eğilimine Olan Etkisinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi SBE, 2017), s.24.

⁷⁰ Arnold Lazarus ve Joseph Wolpe , **Behavior Therapy Techniques: A Guide To The Treatment Of Neuroses**, Oxford: Pergamon Press, 1966, s.39.

⁷¹ Warren H. Jones, J. E. Freemon ve Ruth Ann Goswick, “The Persistence of Loneliness: Self and Other Determinants”, **Journal of Personality**, Cilt.49, Sayı.1, 1981, ss.30-31.

⁷² Taşkın Yıldırım Yüksel Çırak ve Necdet Konan, “Öğretmen Adaylarında Sosyal Kaygı”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt. 12, Sayı. 1, 2011, s.85-86.

1.1.3.3. Çatışma Çözme

İnsanlar arasında çatışma kaçınılmaz bir durumdur. İki ya da daha fazla kişinin belli bir amaç doğrultusunda birbirleriyle iletişim kurması, bazı durumlarda ilişkilerini uyumsuz veya çelişkili hale getirebilir. Kişilerarası ilişkilerde ortak eylemlerle ilgili uyumsuzluklar, kişiye özel davranışlar, tutumlar, değerler ya da inançlar gibi unsurlardaki farklılıklar çatışmanın ortaya çıkmasına neden olabilir⁷³.

Çatışma; iki karşıt düşünceyi, kişiler arasındaki çıkar farklılıklarını, duygu veya ihtiyaç arasındaki mücadeleyi temsil eder ve bireyin kendisiyle olabileceği gibi, iki veya daha fazla kişi arasında da gerçekleşebilir⁷⁴. Güney'e göre çatışma, "... *tarafların birbirine acı ve zarar verme isteğinden doğan bir süreç*" dir ⁷⁵.

Dökmen'e göre de çatışmanın "*başlangıç faktörleri*" ve "*sonuç faktörleri*" vardır. Başlangıç faktörleri çatışmanın ortaya çıkmasında etkili olan nedenlerdir ve "*biliş, algı, duygu, bilinçdışı, ihtiyaçlar, iletişim becerisi, kişisel faktörler, kültürel faktörler, roller, sosyal ve fiziksel çevre, mesajın niteliği*" gibi unsurlar çatışmayı tetikleyebilirler.⁷⁶ Çatışmanın sonuç faktörleri ise; birbirinden hoşlanmayan kişiler arasındaki gerginlik, birlikte yaşayan insanlar arasındaki iletişimsizlik, etkileşim sürecindeki kişilerin birbirine aktardığı mesajların anlaşılabilmesi, aktarılan mesajın karşı tarafta reddedilmesi ya da aksinin savunulması, mesajın bir kısmının anlaşılması veya mesajı doğru anlayıp üçüncü kişiye doğru iletilmemesi, tarafların önyargılı olup bir konu hakkında sabit kalması olarak değerlendirilen yüzeysel nedenlerdir⁷⁷.

Birçok nedene bağlı olarak çatışma yaşanabilir ve sürecin devamında taraflar için olumlu ya da olumsuz bir sonuç ortaya çıkar. Bu sonuçlar bireyin çatışma sürecinin yönetimiyle ilgili olabilmektedir. Karip çatışma yönetimiyle ilgili, "*çatışma içerisinde olan kişilerin bu durumu yönetebilmek için bir dizi eylemde bulunması*" tanımlamasını yapmaktadır ⁷⁸. Çatışma yönetimi sürecinde kişi konuya ait gerekli bilgileri bir araya getirir ve sorunun nasıl çözümleneceğiyle ilgili bu verileri kullanır. Bu süreç yakın ilişkilerde, iş hayatında ya da

⁷³ M. Afzalur Rahim, **Managing Conflict in Organizations**, 3th Edition, London: Quorum Books, 2001, s.1.

⁷⁴ Elizabeth C. Arnold ve Kathleen Underman Boggs, **Interpersonal Relationships Professional Communication Skills for Nurses**, 7th Edition, USA: ELSEVIER, 2011, s.259.

⁷⁵ Salih Güney, **Davranış Bilimleri**, 3. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2006, s.73.

⁷⁶ Dökmen, **a.g.e.**, s.82.

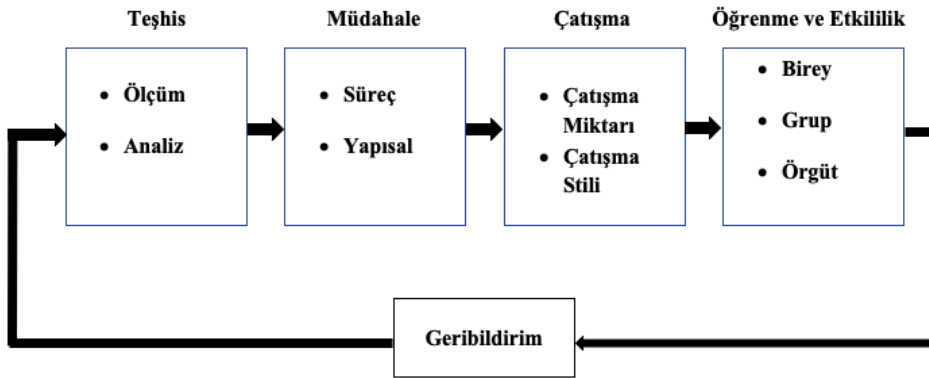
⁷⁷ **A.g.e.**, ss.46-58.

⁷⁸ Emin Karip, **Çatışma Yönetimi**, 7. Basım, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, s.43.

herhangi bir insan etkileşiminde çatışmayı yönetmesi gereken herkes tarafından kullanılabilir⁷⁹.

Tablo 1’de görülen tabloda Rahim, adım adım çatışma yönetme sürecini ele almaktadır.

Tablo 2. Çatışma Yönetme Süreci

Kaynak: M. Afzalur Rahim, **Managing Conflict in Organizations**, 3th Edition, London: Quorum Books, 2001, s.87.

Sürecin ilk aşaması olan teşhis, çatışma konusunu anlamayı ve tanımlamayı içerir. Sorunun tanımlaması yapılmadan çözüm üretilmeye çalışılması etkisiz sonuçlara neden olabilmektedir. Çatışma sebebini doğru tanımlamak problemin çözülme olasılığını artırabilmektedir. Sürecin ikinci aşamasında çatışmanın çözülmesi için herhangi bir müdahaleye gerek var mı ve nasıl müdahale edilmeli gibi stratejiler belirlenir. Çok fazla duygusal çatışma ve önemli çatışma varsa ya da taraflar çatışmalarını etkili bir şekilde ele alamıyorsa bir müdahaleye ihtiyaç duyulabilir. Kişilerarası çatışmayı ele alma tarzlarının etkililiğini belirlemek için derinlemesine görüşmelerden elde edilen bilgiler önemli rol oynar. Çatışma miktarının ve çatışma tarzlarının kaynakları, çatışmayı çözmede etkili olamıyorsa müdahale gereklidir. Geribildirim ise, olumlu ya da olumsuz çatışmanın yönetiminden kaynaklanan bilgi miktarını ifade eder⁸⁰.

Çatışma yönetiminin, tarafların fiziksel ve ruhsal yapıları üzerinde yapıcı ve yıkıcı etkileri olabilmektedir. Olumlu bir süreç gerçekleşmişse; kişilerde öz-bilinç oluşması, birbirleriyle ilgili özelliklerin farkına varma, çatışmadaki problemleri tespit etme, sonraki çatışmaları çözmek için motive olma, öğrenme ve yeniliğe yol açan etkiler görülebilmektedir. Çatışmanın olumsuz yönetilmesi ise; kaygı, mutsuzluk, somatik rahatsızlıklar, ilişkiyi

⁷⁹ Margaret E. Bruehl ve Roy W. Pneuman, **Managing Conflict: A Complete Process-centered Handbook**, New Jersey: Prentice-Hall, 1982, s.IX.

⁸⁰ Rahim, **a.g.e.**, ss.88-93.

sonlandırma ve psikolojik rahatsızlıklar gibi sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir⁸¹.

O zaman çatışmanın, her kişinin hayatında deneyimleyebileceği bir durum olduğu ifade edilebilir. Burada önemli olan çatışma sürecinin iyi yönetilmesidir.

1.1.4. Kişilerarası İletişim Sürecini Etkileyen Ana Faktörler

Kişilerarası iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi sadece iletişimcilerle ilgili olmayabilir. İletişim süreci, dâhili ve harici uyarıların etkisiyle başlar, iletişimcilerin anlam oluşturmalarıyla devam eder ve son aşama olan geribildirimde bulunması ile neticelenir. Bu süreç içerisinde kişilerarası iletişim birçok faktör tarafından etkilenebilir⁸².

Kişilerarası iletişim süreci; algılama, kişilik, duygular, kültür, benlik, tutum, değerler ve normlar gibi unsurlar tarafından etkilenir⁸³. Bu temel faktörlerin süreci olumlu ya da olumsuz olarak etkilemesi kişilerarası iletişimin karmaşık bir yapıya sahip olduğunun da göstergesidir⁸⁴.

Algılama; insanın çevresinde yaşanan olayları, durumları, davranışları ve benzer unsurları anlamlandırmasıyla gerçekleşen bir olgudur. Güney'e göre algılama "...dış çevremizde bulunan bütün nesneleri, farklı formda ve durumda beş duyumuzda yarattıkları izlenimler ve sinir sistemimizdeki örgütlenmelerle bize tanınan ve bizi bu konuda bilinçlendiren ruhsal bir fonksiyon..." dur. Günlük yaşam içerisinde kişiler birçok soyut ve somut uyarana maruz kalırlar fakat aynı uyarı farklı kişilerde aynı algılamayı gerçekleştiremeyebilir. Kişilerde eşit algılamanın gerçekleşmemesi, uyarının etkisinin ve her organizmanın aynı ilgiliyi göstermemesi süreci etkileyebilmektedir⁸⁵. Bireylerin geçmiş deneyimlerinin de algılama üzerinde etkisi bulunabilmektedir. Deneyimler aracılığıyla oluşturulan şemalar, kişilerin olayları ve durumları tanımlamalarını, algılamalarını ve anlamlandırmalarını farklılaştırabilmektedir⁸⁶.

Algılamanın, hem dış dünyada var olan olaylardan hem de kişinin kendi deneyimlerinden, arzularından, ihtiyaçlarından ve isteklerinden kaynaklanması pasif değil aktif bir süreç olduğunun göstergesidir. Kişilerarası iletişimde algının bu kadar önemli olmasının

⁸¹ Olcay Çam ve Ebru Akgün, "Kişilerarası İlişkilerde Çatışma ve Çatışma Yönetimi", Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, Cilt.23, Sayı.2, 2007, s. 208.

⁸² Siyez, a.g.e., s.67.

⁸³ Gürüz ve Eğinli, a.g.e., s.209.

⁸⁴ Siyez, a.g.e., s.67.

⁸⁵ Güney, a.g.e., ss.121-122.

⁸⁶ Gürüz ve Eğinli, a.g.e., s.209.

sebeplerinden biri, iletişim seçimlerini etkilemesidir. Bireyin gönderdiği mesajlar; dünyayı nasıl gördüğü, durumları nasıl değerlendirdiği ve iletişimde bulunduğu kişilerle ilgili ne düşündüğüne yönelik algılamalarının sonucu olarak ifade edilebilir⁸⁷.

Kişilik; insanoğlunun varoluş gereği sosyal bir varlık olması ömrü boyunca etkileşim içerisinde olmasını sağlamaktadır. İnsan davranışını anlamlandırmak başlı başına zor bir süreç iken, etkileşimler bu durumu daha da zor hale getirebilmektedir. Burada etkileşim sürecini doğru çözümleyebilmemiz için kişilik faktörünü ele almamız gerekmektedir. Ertürk kişilik faktörünü “...geçmişin, bugünün ve geleceğin oluşturduğu bir bütün, bir yaşam tarzı ve insanın ilgi alanları, tutumları, yetenekleri, konuşma tarzı, dış görünüşü, çevreyle uyum biçimi...” olarak ifade eder⁸⁸.

Kişilik faktörü birçok kuramcı tarafından ele alınmış ve kendi kuramsal yaklaşımlarına göre tanımlamasını yapmışlardır.

Freud, kişilikle ilgili çalışmalarında bilinçdışı kavramını öne çıkarmış ve bireyin davranışlarının altında yatan nedenleri de bu kavramla ilişkilendirmiştir. Bireyin zihinsel süreçlerinin hatta fiziksel aktivitelerinin içgüdü tarafından yönetildiğini belirtir. İnsanın bir şeye ihtiyaç duymasıyla içgüdüler aktif hale gelmektedir⁸⁹. Ona göre içgüdü, insanın doğduğu anda var olan ve her çeşit davranışa yönlendiren bir enerji, durmaksızın tatmin olmayı amaçlayan bir dürtüdür⁹⁰.

Adler’e göre, insan sosyal bir varlıktır ve kişiliklerini anlayabilmek için insanların sosyal bağlamda incelenmeleri gerekir⁹¹. Çalışmalarında yer alan sosyal ilgi kavramı, “...kişisel çıkarlardan çok toplum için iş birliği içinde olmayı; tüm insanlığa karşı empati geliştirmeyi...” içermektedir⁹². Kişilik, insanın topluma ve diğer organizmalara karşı tutumlarının bir sonucudur. Bireyin içinde var olan üstünlük ve kusursuzluk duygusu kişiliği oluşturan kaynaklardır. Üstün ve kusursuz olabilmek için kişi çabalar, eğer engellenirse kişilik çatışması gerçekleşir⁹³.

⁸⁷ DeVito, a.g.e., 85.

⁸⁸ Ertürk, a.g.e., s.79.

⁸⁹ Banu Yazgan İnanç ve Eşef Ercüment Yerlikaya, **Kişilik Kuramları**, 10. Basım, Ankara: PEGEM Akademi Yayınları, 2015, s.15

⁹⁰ Rasim Bakırcıoğlu, **Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü**, İçgüdü, Ankara: Anı Yayıncılık, 2012, s.1169.

⁹¹ Özlem Karairmak ve Didem Aydoğan, “Bireysel Psikoloji: Alfred Adler”, Dilek Gençtanırım Kurt ve Evrim Çetinkaya Yıldız (Ed.), **Kişilik Kuramları Gerçek Yaşamdan Kişilik Analiz Örnekleriyle** (150-188), Ankara: PEGEM Akademi, 2017, s.155.

⁹² Psikologo, “Bireysel Psikoloji Alfred Adler”, <https://bit.ly/3y3f1Xc>, 07.04.2021.

⁹³ Gürüz ve Eğinli, a.g.e., s.229.

Jung, insanları içe dönük ve dışa dönük olarak iki tipolojide ele almıştır. İçedönük bireyleri, “*dış dünyaya kapalı, utangaç, çekingen ve iç yaşantılarıyla fazlaca ilgili kişiler*” olarak açıklarken dışadönük bireyleri ise, “*atılgan, toplumsal yanı gelişmiş, sorunlarını başkalarıyla paylaşabilen kişiler*” olarak tanımlamıştır⁹⁴. Ona göre insanın davranışlarını içgüdüleri yönlendirir ve bu doğuştan gelen bir özelliktir. Ruh kavramı dinamik bir yapıya sahiptir ve devamlı hareket halinde kendi kendini düzenler. Bu devinimi sağlayan enerji ise libidodur. Libidonun görevi ise kişilik mekanizmasını hareketli tutmaktır⁹⁵.

Kültür; iletişim vasıtasıyla yaratılan anlamlar, mutlaka kültürden etkilenir ve farklı ırklardan, kültürlerden, dinlerden insanlar sembolleri farklı şekillerde kullanabilir ve yorumlayabilirler. Örneğin, sözsüz iletişimi, kullanılan kelimeleri, bu kelimelerin nasıl cümlelere dönüştüğünü ve kişilerarası iletişimin diğer tüm yönlerini etkileyebilen kültürel normlar, iletişim sürecini şekillendirirler⁹⁶.

DeVito kültürü, “*genler yoluyla değil, iletişim yoluyla bir nesilden diğerine aktarılan bir grup insanın oldukça uzmanlaşmış yaşam tarzı olarak*” tanımlar⁹⁷. Gudykunst ve Toomey de, “*...bireylerin geldiği kültür, iletişim kurma biçimlerini etkiler ve bireylerin iletişim kurma biçimleri, paylaştıkları kültürü değiştirebilir*” sözleriyle DeVito’nun tanımlamasına benzer bir açıklama yaparlar⁹⁸. Hall ise kültürün yaşam içerisindeki etkisini ele alır ve “*kültür insanın ortamıdır; insan hayatının kültür tarafından dokunulmayan ve değiştirilmeyen bir yönü yoktur. Bu, insanların kendilerini ifade etme biçimlerini, düşüncelerini, davranışlarını, sorunlarını ve çözümlerini nasıl işlediği anlamına gelir*” tanımlamasını yapar⁹⁹. Yapılan bu tanımlamalar doğrultusunda kültürün bu kadar önemli olmasının bir nedeni de insan ilişkilerinde etkili olmasıdır; bir kültürde önemli olan şey başka kültürlerde etkisiz olabilir. Örneğin, doğum günü kutlama, hediyeleşme birçok kültür tarafından gerçekleştirilen bir eylemken Yehova Şahitleri topluluğunda doğum günü kutlama ya da hediyeleşme kesinlikle kabul gören bir davranış değildir¹⁰⁰. Buradaki tutum ne doğru ne de yanlıştır. Her biri kendi kültürü içinde etkilidir ve kendi kültürü dışında önemsiz olabilir¹⁰¹. Kültürün, kişilerarası iletişim üzerinde güçlü ve

⁹⁴ Bakırcioğlu, a.g.e., Carl Gustav Jung, s.1184.

⁹⁵ İnanç ve Yerlikaya, a.g.e., s.65.

⁹⁶ Solomon ve Theis, a.g.e., s.40.

⁹⁷ DeVito, a.g.e., s.52.

⁹⁸ William B. Gudykunst ve Stella T. Toomey, **Culture and Interpersonal Communication**, California: SAGE Publications, 1988, s.17

⁹⁹ Edward T. Hall, **Beyond Culture**, New York: Anchor Press, 1976, s.14.

¹⁰⁰ Norine Dresser, **Multicultural Manners New Rules of Etiquette for a Changing Society of Dresser**, USA: John Wiley and Sons Inc, 1996, s.157.

¹⁰¹ DeVito, a.g.e., s.55.

yaygın etkileri vardır. Matsumoto ve Hwang'a göre kültür, insanların toplum kurallarına uymayan davranışları için yaptırımlar ve cezalar oluşturmalarına yardımcı olur. Kültür, sosyal koordinasyonu düzenleyen ve sosyal çatışma potansiyelini azaltan davranışlara rehberlik etmekte ve bunun sonucunda hayatta kalmaya yardımcı olabilmektedir. İletişimin buradaki işlevi, sosyal koordinasyonu kolaylaştırmak ve sosyal niyetlerin paylaşımına izin vermektir¹⁰².

Benlik; kişisel deneyimler ve başkalarıyla olan etkileşimlerde bireye kim olduğu hakkında önemli bilgiler sağlayabilir. İletişim sürecinde, kişiler hem kendi davranışlarını gözlemler hem de başkalarının kendilerini nasıl algıladığı hakkında geri bildirim alır. Kişinin kendisiyle ilgili sahip olduğu toplam bilgi, benlik kavramının karşılığıdır. Bu kavram deneyimler, anılar, fiziksel özellikler ve ayırt edici özellikleri, bireyin kendisiyle ilgili duygularını ve başkalarıyla iletişim kurma deneyimlerini içerir¹⁰³.

Benlik üzerine ilk çalışmayı yapan James'e göre, bireyin benliği, sadece bedeniyle değil, aynı zamanda kıyafetleri, evi, eşi, çocuğu, ataları, arkadaşları, itibarı, eserleri, toprakları, atları, yatı, banka hesabı kısaca yaşamında sahip olduğu şeylerin alt toplamıdır. Bu mantık çerçevesinde James, benliği üç bölümde incelemiştir; maddi benlik, sosyal benlik ve manevi benlik. Maddi benliğin içerisinde; bedenimiz, kıyafetlerimiz, ailemiz, servetimiz gibi somut varlıklar bulunmaktadır. Sosyal benlik, çevremizdeki kişilerin bizi nasıl tanımladığıdır. Kişi hem kendi içerisinde ön planda olma arzusu duyar hem de çevresi tarafından olumlu bir şekilde tanınmak ister. Manevi ya da ruhsal benlik; bir insanın içsel veya öznel varlığını, psişik yetilerini veya eğilimlerini içerir. Psişik eğilimler, benliğin en mahrem kısmıdır. Kişilerin en gerçekçi görüldüğü benlik durumudur. Ahlaki duyarlılık, vicdan, irade gibi kavramlarla ilişkilidir¹⁰⁴.

Duygular; etkili kişilerarası iletişimin önündeki bir engel de, başkalarının duygusal ifadelerini yanlış algılamaktır. Birinin duygusal tepkisini yanlış anlamlandırmak, o kişiyle etkili ve uygun iletişimi engelleyebilir. Duyguların yapısı gereği çok yönlü ve komplike psikolojik süreçler olması sebebiyle bilimsel tanımlamaların yapılmasında güçlük çekilmiştir¹⁰⁵.

¹⁰² David Matsumoto ve Hyisung C. Hwang, "The Cultural Bases of Nonverbal Communication", David Matsumoto, Hyisung C. Hwang, ve Mark G. Frank (Ed.), **APA Handbook of Nonverbal Communication** (77-102), Washington: American Psychological Association, 2016 s.77.

¹⁰³ Solomon ve Theis, **a.g.e.**, s.70.

¹⁰⁴ William James, **The Principles of Psychology**, Vol. 1, London: Macmillan and Co., 1950, ss.292-296.

¹⁰⁵ Elif Yıldız, "İnsan Duygularına Yeni Bir Yaklaşım: Duygu Sosyolojisi", **Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi**, Sayı.2, 2007, s.130.

Duyguyla ilgili yapılan genel tanım “...bir his ve bu hisse özgü belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve bir dizi hareket eğilimi...” şeklindedir¹⁰⁶.

İletişim sürecinde kelimeler insanları duygusal olarak uyarır ve kişinin duygusal durumu ne kadar iyi dinlediğini etkileyebilir. Duygusal uyarılma sürecinde yaşanan gürültü, iletişimin etkililiğini azaltabilir. Bir kişinin dini veya etnik kökenine hakaret eden kelimeler, o kişinin öfkelenmesine sebep olabilir. Olumsuz uyarılma kişilerarası iletişimi engelleyebilir. Kontrol edilmeyen olumsuz duygular, iletişim sürecinde mesaja odaklanmayı engelleyebilir¹⁰⁷.

Tutum; iletişim sürecinde kişilerin birbirini etkilemesine yardımcı olan unsurlardandır. Somut bir yapıda olamaması nedeniyle tutumlar genellikle kişinin davranışı olarak görülmektedir. Kişinin davranışlarını doğru anlayabilmek için bir konu hakkındaki tutumlarının öğrenilmesi gerekir¹⁰⁸. İnceoğlu’na göre tutum, “...bireyin çevresindeki herhangi bir olgu veya nesneye ilişkin sahip olduğu tepki eğilimini ifade eder. Başka bir deyişle tutum, bireyin bir durum, olay ya da olgu karşısında ortaya koyması beklenen olası davranış biçimidir¹⁰⁹.” Tutumun oluşumunda bireyin iletişim içerisinde olduğu gruplar ve kişiler kaynak oluştururlar. Bireyin tutumlarında; üyesi olduğu grubun kuralları, inançları ve değerleri etkilidir¹¹⁰.

Değerler ve Normlar; kişilerin toplum içerisinde güvenli bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmesi için toplum tarafından belirlenmiş kurallara ve beklentilere uymasını gerektirir. Bu kurallar ve beklenti faktörleri sosyal normlardır. Bireye kişilerarası ilişkilerinde nasıl davranması gerektiğiyle ilgili yol gösterici olan, sosyal normlar, karşısındaki kişinin davranışlarını önceden tahmin etme konusunda kişiye öngörü de kazandırmış olur. Normların kurallar dizgisi toplumsallaşma sürecinde öğrenilirken, zaman içerisinde kişide alışkanlık haline de gelmektedir. Bununla birlikte bireyin ilişkilerinde sergilediği tutum ve davranışlarının oluşumunda, değerler önemli rol oynar ve değerler tutum ve davranışlara rehberlik ederler. Değerler ve normlar arasındaki fark ise, normun değere göre daha somut yapıda olmasıdır¹¹¹. Ulusoy ve Aksoy’a göre değerler, “...birey, grup ya da toplum tarafından önem atfedilen, çoğunluk tarafından kabul gören, beğenilen, istenilen, şeyler” olarak ifade edilir¹¹².

¹⁰⁶ Güney, a.g.e., s.165.

¹⁰⁷ Steven A. Beebe, Susan J. Beebe ve Mark V. Redmond, **Pearson New International Edition Interpersonal Communication Relating to Others**, 7th Edition, USA: Pearson Education Limited, 2014, s.72.

¹⁰⁸ Gürüz ve Eğinli, a.g.e., s.261.

¹⁰⁹ Metin İnceoğlu, **Tutum Algı ve İletişim**, 6. Basım, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2011, s.16.

¹¹⁰ A.g.e., s.65.

¹¹¹ Hasan Tutar, **Sosyal Psikoloji**, 3. Basım, Ankara: Seçkin, 2016, s.117.

¹¹² Kadir Ulusoy ve Ali Arslan, “Değerli Bir Kavram Olarak Değer ve Değerler Eğitimi”, Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.), **Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi** (2-15), 3. Basım, Ankara, PEGEM Akademi, 2019, s.3.

Kişilerarası iletişimde bireylerin etkileşime girmelerinin altında yatan nedenlerden biri birbirlerine olan benzerlikleridir. Tutumlar, inançlar veya değerler aynı olduğunda daha rahat iletişim kurulmaktadır. Burada kişinin toplum tarafından kabul görme isteği bulunmaktadır ve aynı değerleri paylaştığı insanların onun gibi düşünmesi daha rahat iletişim kurmasını sağlamaktadır¹¹³.

1.1.5. Bireyin İletişim İhtiyaçlarının Önemi ve Kişilerarası İletişim

İnsan ilk varoluşundan itibaren yaşamı boyunca birçok şeye ihtiyaç duyabilmektedir. İhtiyaçlar, hissedilen gereksinimlerin yoğunluğuna ve gerekliliğine göre bilim insanları tarafından sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar ele alındığında kişinin beslenmesi, uyuması, güvenliği, ilişki kurması, sevilmesi ve iletişimde bulunması gibi gereksinimlerden oluştuğu görülmektedir¹¹⁴.

Kişilerin ihtiyaçlarının giderilmesinde önemli role sahip olan kişilerarası iletişim, Schutz’a göre katılım, kontrol ve sevgi ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir¹¹⁵.

Katılım davranışı, insanlar arasındaki ilişkiyi ifade eder ve bireyin ilgi çekme isteği olarak da kendini gösterir. Kişilerarasında ya da gruplarda bireyler kendilerini ön plana çıkarmak isteyebilir. Bu istek güç veya egemenlikle ilgili değildir, sadece tanınmakla ilgili bir istektir. Toplum tarafından tanınmak; her zaman sevilmek, iktidar veya nüfuz edinme anlamına gelmeyebilir. Örneğin, herkes tarafından tanınan siyasi bir karakter toplum tarafından sevilmeyebilir. Tanınma, kişilerarası iletişim ihtiyacının karşılanmasına yönelik bir durumdur¹¹⁶.

Kişilerarası kontrol ihtiyacı, kişilerin kontrol ve güç açısından tatmin edici bir ilişki kurma ve sürdürme ihtiyacı olarak tanımlanır. “*Tatmin edici ilişki*”, diğer kişilerin tüm davranışlarını kontrol etme ya da etmemeye kadar olan bir boyutta insanlarla psikolojik olarak rahat bir ilişkiyi içerir. Duygularla ilgili kontrol ihtiyacı ise, başkalarının yetkinliği ve sorumluluğu için karşılıklı saygı duygusu oluşturma ve sürdürme ihtiyacıyla ilgilidir. Kontrol; etki, liderlik, güç, baskı, otorite, başarı, entelektüel üstünlük ve bağımsızlığın yanı sıra bağımlılık, isyan, direniş ve boyun eğme gibi davranışlarla ilgilidir. Kontrol davranışı, duygusal

¹¹³ Tubbs ve Moss, **a.g.e.**, s.175.

¹¹⁴ Abraham H. Maslow, **Motivation and Personality**, New York: Harper & Row Publishers, 1970, s.61.

¹¹⁵ William C. Schutz, **The Interpersonal Underworld**, Palo Alto: Science and Behavior Books, 1966, ss.1-2.

¹¹⁶ **A.g.e.**, s.13.

yakınlıktan ziyade güç ilişkileriyle ilgili olması nedeniyle duygulanım davranışından farklıdır. Güçlünün tezahürü ise, davranışlarını etkileme gücü aracılığıyla başkalarını kontrol edebilen kişidir. Paranın veya siyasi gücün elde edilmesi, diğer kişiler üzerinde kontrol sağlamanın doğrudan bir yöntemidir. Güçle ilişkili olan bu kontrol türü zorlamayı içerir. Grup davranışında, yüksek makam elde etme veya kabul gören önerilerde bulunma mücadeleleri kontrol davranışı kapsamındadır¹¹⁷.

Katılım ve kontrol ihtiyaçları karşılandığında sevgi ihtiyacı ortaya çıkar. Sevgi davranışı, iki kişi arasındaki yakın kişisel duyguları ifade eder. Sevgi ikili bir ilişki olabildiği gibi bir grup kişi arasında da gerçekleşebilir. Sevgiye duyulan ihtiyaç, duygusal olarak yakınlaşmayla ilgili davranışlara yol açabilir. Birine duygusal olarak yakın olmak, duygusal bir bağlılığa ek olarak en içteki kaygıları, istekleri ve duyguları gizleyen bir yapıya sahiptir¹¹⁸.

Kişilerarası iletişim ihtiyacı, insanların tatmin edici bir ilişki kurma ve sürdürme ihtiyacından ortaya çıkmaktadır. Çevresiyle iletişim içerisinde olan kişiler temel ihtiyaçlarını giderebilmektedir¹¹⁹. Maslow, insanların temel gereksinimlerinden yola çıkarak bir ihtiyaçlar hiyerarşisi tanımlar. Şekil 2’de görülen tabloda Maslow, temel ihtiyaçları beş aşamada ele almıştır¹²⁰: “fizyolojik ihtiyaçlar”, “güvenlik ihtiyacı”, “ait olma ve sevgi ihtiyacı”, “saygı ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme” ihtiyacını içermektedir.

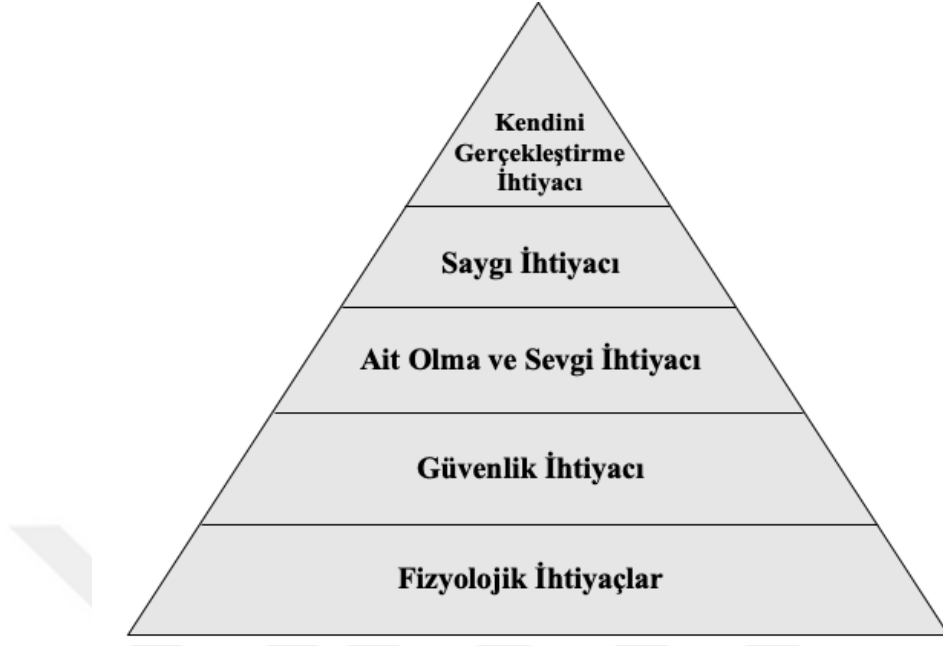
¹¹⁷ Schutz, a.g.e., ss.15-23.

¹¹⁸ A.g.e., s.24.

¹¹⁹ Seval Erden İmamoğlu, **Kişilerarası İlişkiler**, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2009, s.15.

¹²⁰ Maslow, a.g.e., s.57.

Şekil 1: Maslow'un Klasik İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Kaynak: Abraham H. Maslow, **Motivation and Personality**, New York: Harper & Row Publishers, 1970.

Fizyolojik ihtiyaçlar, tüm ihtiyaçların en baskın olanıdır ve kişinin aşırı şekilde gereksinim duyduğu şeyleri içerir. Beslenme, susuzluk, uyku ve cinsellik gibi fizyolojik ihtiyaçlar bu kısımda yer alır. *Güvenlik ihtiyaçları*; hukuka, düzene ve toplumun otoritesiyle ilgili olan unsurları içermektedir. Herhangi bir tehdit durumunda kişi güvenlik ihtiyacı duyabilmektedir. Fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyaçları karşılandığında kişi, sosyal bir ilişkiye yönelik *ait olma ve sevgi ihtiyacı* hisseder. Bu ihtiyacın ortaya çıkmasıyla birlikte yalnızlık, dışlanma, reddedilme ve aidiyet duymama gibi korkular kişi tarafından hissedilir. Geleneksel grupların ve ailelerin dağılması, nesiller arası farklar, kentleşme, yüz yüze iletişiminin eksikliği gibi unsurların gerçekleşmesiyle birlikte yalnızlık ortaya çıkmaktadır. Ait olma ve sevgi ihtiyacının giderilmesi durumunda iyi bir toplum ve sağlıklı yaşam ortaya çıkar. *Saygı ihtiyacı*, insanların özsaygıya ve başkaları tarafından kendine saygı duyulmasına yönelik hissettiği gereksinimdir. Bu ihtiyaç; itibar, statü, ün, başarı, üstünlük, haysiyet veya takdir olarak nitelendirilen şeyleri içerir. *Kendini gerçekleştirme ihtiyacı*, kişinin kendine özgü olanı yapmasıyla giderilebilmektir. Ressamın resim yapması, müzisyenin müzikle ilgilenmesi gibi

kişinin kendi doğasına sadık davranışlarda bulunması kendini gerçekleştirme ihtiyacını karşılar¹²¹.

O zaman kişinin iletişim gereksinimlerinin; bir gruba katılma, dâhil olunan grupta kendini ifade etme, burada sevilme ve kendisine saygı duyulduğunu hissetme, mevcut bir gücü kabullenme kavramlarından oluştuğu söylenebilir. Burada dikkat çeken konu kişinin gereksinimleri altında yatan nedenlerin yalnızlıktan kaçınmayla ilgili olabilmesidir. Yalnızlık üzerine yaptıkları çalışmalarla bilinen Peplau ve Perlman’a göre kişilerarası ilişkiler doğal bir dizi ihtiyacı karşılamalıdır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığında bireyin yalnızlık yaşaması kaçınılmazdır¹²². Çünkü çoğu ihtiyacın giderilmesinde kişiler iletişim kurma gereksinimi duyar. Her etkileşim bireyin yalnızlıktan bir adım uzaklaşmasını sağlayabilir.

1.2. Yalnızlık

1.2.1. Yalnızlığın Kavramsal Tanımları

Literatürde yalnızlıkla ilgili birçok tanımlama mevcuttur. Yapılan tanımlamalar yalnızlığın türüne ve etkisine göre değişebilmektedir. Kişiden kişiye etkisini farklı gösterebilen bu kavramın araştırmacılar tarafından bazen olumsuz yönleri değerlendirilirken bazen de olumlu yönleriyle ilgili tanımlamalar yapılmıştır.

Literatürde yalnızlığı ifade eden üç terim ile karşılaşmaktadır. Bunlar: yalnızlık (loneliness), yalnız (lonely) ve tek başına (alone). Ancak üçünün de yalnızlık kavramına yüklediği anlam farklıdır. Yalnızlık (loneliness) psikolojik bir durumdur, başkalarının varlığına ihtiyaç duyulan duygusal bir yalnızlığı ifade eder. Yalnız (lonely), kişinin toplum içerisinde bir yerinin olmadığını hissetmesi olarak değerlendirilir ve sosyal izolasyon olarak da tanımlanır. Tek başına (alone) teriminin içerisinde sosyal ve duygusal yalnızlık bulunmaz, sadece kişinin tek başına olduğunu ifade eder ve kişi bu fiziksel yalnızlığından şikâyetçi değildir¹²³.

Yapılan çalışmalarda yalnızlık kavramıyla ilgili pek çok tanımlama mevcuttur. Bunlardan bazıları: Sullivan’a göre “...yalnızlık insan yakınlığı, kişilerarası yakınlık ihtiyacının yetersiz şekilde giderilmesiyle bağlantılı son derece tatsız ve itici bir deneyim...” dir¹²⁴. Peplau

¹²¹ Maslow, a.g.e., ss.35-47.

¹²² Letita Anna Peplau ve Daniel Perlman, “Perspectives on Loneliness”, **Loneliness: A Sourcebook of Current Theory**, 1th Edition, New York: Wiley, 1982, s.5.

¹²³ Larry C. Mullins, Amanda Woodland ve Jean Putnam, “Emotional and Social Isolation Among Elderly Canadian Seasonal Migrants in Florida: An Empirical Analysis of a Conceptual Typology”, **Journal of Gerontological Social Work**, Cilt. 14, Sayı. 3-4, 1989, ss.113-114.

¹²⁴ Sullivan, a.g.e., s. 311.

ve Perlman göre, “...bir kişinin sosyal ilişkiler ağı niceliksel veya niteliksel olarak önemli bir şekilde yetersiz olduğunda ortaya çıkan hoş olmayan deneyim...” dir¹²⁵. Gierveld de yine benzer kavramlarla yalnızlığın, “...özellikle kişi makul bir süre içinde istenen kişilerarası ilişkileri gerçekleştirmede kişisel bir yetersizlik algıladığında, gerçekleşen ve arzu edilen kişilerarası ilişkiler arasında bir gecikme yaşanması...”dır¹²⁶. Reichmann’a göre de yalnızlık, “...o kadar acı verici ve korkutucu bir deneyimdir ki, insanlar bundan kaçınmak için pratik olarak her şeyi yapacaklardır.”¹²⁷.

O halde sosyal ilişkilerde yoksunluk, mevcut ilişkilerde eksiklik ve kişiden kaynaklı iletişimsel yetersizlikler yalnızlığı tetikleyebilir ve şayet kişi yalnız olmaktan mutlu değilse, bu durum birey için korkutucu bir yaşam deneyimine neden olabilir.

1.2.2. Yalnızlıkla İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Yalnızlığı psikolojik açıdan 1938’de inceleyen ilk kuramcı Gregory Zilboorg’dur ve 1970’lere kadar da bu kavram üzerine ciddi araştırmalar yapılmamıştır¹²⁸. Yıllar ilerledikçe birçok psikolog ve sosyolog tarafından kuramsal çalışmalar gerçekleştirilmiş, daha sonra gerçekleştirilen bu kuramsal çalışmalarda yalnızlığın nedenleri ve sonuçları araştırılmıştır. Yalnızlıkla ilgili yapılan bu çalışmalar, araştırmacıların ilgi duyduğu kuramsal çerçeveye ilişkilendirmişlerdir.

1.2.2.1. Psikodinamik Kuram

Psikodinamik yaklaşım, yalnızlığı bağlanma teorisiyle ilişkilendirmektedir. Bu teoriye göre erken çocukluk dönemindeki deneyimlerden kaynaklanan yalnızlık, devamlı olması halinde, bireyin ileriki yaşamı için önemli hale gelmektedir. Yalnızlıkla ilgili psikodinamik yaklaşım, bireyin öznel deneyimine odaklanmaktadır¹²⁹.

Bu yaklaşıma göre, insanın doğduğu andan itibaren hissettiği yakınlık gereksinimi bütünleştirici bir eğilimdir. Bireyin gelişimsel evrelerine göre bu ihtiyaç, bebeğin temas etme isteğiyle ortaya çıkar, ergenlik öncesi süreçte samimi paylaşımlarda bulunacak bir arkadaşla

¹²⁵ Letita Anna Peplau Ve Daniel Perlman, “Toward A Social Psychology Of Loneliness”, Robin Gilmour ve Steve Duck (Ed.), **Personal Relationships: 3. Personal Relationships In Disorder**, London: Academic Press, 1981, s. 31.

¹²⁶ Jenny de Jong-Gierveld, “The construct of loneliness: Components and measurement”, **Essence: Issues in the Study of Ageing**, Cilt. 2, Sayı. 4, 1978, s.221.

¹²⁷ Frieda Fromm-Reichmann, “Loneliness”, **Contemporary Psychoanalysis**, Cilt. 26, Sayı. 2, 1990, s.306.

¹²⁸ Selahattin Yakut, **Yalnızlık (Psiko-Sosyal Bir Bakış)**, Epub: Iksad Publications, <https://bit.ly/2YxFnJg>, ET.09.02.2021, s.28.

¹²⁹ Lisa Grey Bridgewater, “The Relationship of Loneliness to Level of Object Relations Functioning”, **(Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Miami, 1994)**, s.11.

ihtiyaç duyma şeklini alır. Bireyin bir sonraki gelişimsel evrelerinde yakınlık ihtiyacının devamlılığını sağlamaktadır¹³⁰.

Ebeveynler çocuklarının gelişim evrelerinde değişen yakınlık ihtiyaçlarını karşılayamazsa yalnızlık ortaya çıkabilir. Çocuk şefkatten ve ebeveyniyle besleyici sevgi ilişkisinden mahrum kalırsa yerine başka bir şey koyamayabilir. Bu durum, yetişkinlik döneminde deneyimlendiğinde önemli olmayabilir ama bebeklik ve çocukluk dönemleri için oldukça ciddi bir tehdittir¹³¹.

Yalnızlık duygusunun ortaya çıkışı çocukluk dönemindeki oyunlara kadar uzanmaktadır. Oyunların içeriği; çocuğun görme, motor beceriler ve sözlü ifade biçimlerinin gelişimini etkileyebilmektedir. Bu dönemlerde ebeveynle gerçekleştirilen yanlış etkileşim çocuğun sosyal ilişkilerden yoksun kalmasına ve arkadaş ilişkilerinde zorluk çekmesine neden olabilir. Ergenlik öncesi yakınlık gereksinimini giderememe yalnızlığa yol açabilmektedir¹³².

Çocukluk döneminde kurulan sosyal bağlarda başarılı olunması durumunda, bireyin ergenlik ve sonraki gelişim evrelerinde anlamlı ve tatmin edici ilişkilerin kurulması sağlanabilir¹³³.

1.2.2.2. Varoluşçu Kuram

Varoluşçular, insanların nihayetinde yalnız oldukları gerçeğini başlangıç noktası olarak var sayarlar. Kişinin düşüncelerini ve duygularını başka hiç kimsenin deneyimleyemeyeceğini, yalnızlığında varoluşun temel bir koşulu olduğunu ileri sürerler¹³⁴. Bu yaklaşımla ilgili yaptığı çalışmalarla bilinen Moustakas'a göre yalnızlık, *“ister sevilen birinin ölümünün neden olduğu yokluk hissi olsun ister muhteşem yaratılıştaki yaşanan sevinç olsun, insan nihayetinde ve sonsuza dek yalnızdır ve insan, varlığının her zerresinde tamamen yalnız olduğunun yoğun bir şekilde farkına varmalıdır.”* Çalışmalarında, kişi bireysel varoluşun yalnızlığını kabul etmezse, kendini geliştirmeyi engelleyeceğini belirtmiş ve yalnızlığı iki şekilde ele almıştır. Varoluşsal yalnızlıkta bir kişi yalnızlığının tamamen farkındadır, yalnızlık kaygısında ise bir kişi kendini duygu ve bilgili bir kişi olarak ayırmaktadır. İnsanla bir bütün olan yalnızlıktan kişi korkmaz ve içsel bir metanete sahiptir¹³⁵.

¹³⁰ Sullivan, a.g.e., s.637.

¹³¹ Reichmann, a.g.e., 311.

¹³² Sullivan, a.g.e., s.638.

¹³³ Yakut, a.g.e., s.29.

¹³⁴ Peplau ve Perlman, *Theoretical Approaches to Loneliness*, s.124.

¹³⁵ Clark E. Moustakas. *“Loneliness”*, Epub: Pickle Partners Publishing, <http://bit.ly/3tAkbaN>, ET. 08.02.2020, s.114.

Yalom'a göre varoluşsal yalnızlık *"İnsan hayatından sorumlu olduğu derecede yalnızdır. Sorumluluk yaratıcılığı gerektirir; insanın yaratıcılığının farkında olması bir başka yaratıcı ve koruyucu olduğu inancını bırakması anlamına gelir. Derin yalnızlık, kendini yaratma hareketinin yapısında var..."*dır. Yalom, varoluşsal yalnızlıkla ilgili yaptığı çalışmasında belirttiği üzere her insan varoluşsal bir yalnızlığın içerisindedir ¹³⁶. Yalnızlık insanın var olduğu andan itibaren başlayan ve öldüğünde son bulan bir durumdur. Kişi yalnızlığından korkmaz ve kabul ederse kendini geliştirebilir.

1.2.2.3. Bilişsel Kuram

Bilişsel yaklaşım, psikodinamik teoriden türemektedir. Bu yaklaşım; sosyal ilişkilerin algılanmasını, değerlendirilmesini ve insanların yalnızlıklarına nasıl tepki verdiklerini ya da hissettiklerini kapsamaktadır. Yalnızlık, sosyal ilişkilerde tatminsizlik ve yetersizlik durumunda ortaya çıkmakta ve bireyin tecrübeleri ve çevresindeki ilişkilerden gözlemlediği öğrenmeler bireyin ideal ilişki algılamasını oluşturmaktadır¹³⁷. Bilişsel kurama göre, bir kişi ilişkilerini değerlendirdiğinde, geçmiş ve mevcut ilişkilerini karşılaştırdığı varsayılır. Burada arzulanan ilişki ile mevcut ilişki arasındaki tutarsızlık ne kadar büyükse yalnızlık da o kadar derindir¹³⁸.

Yalnızlıkla ilgili bilişsel yaklaşımın önde gelen savunucuları Peplau ve arkadaşlarıdır. Yalnızlık ve sosyal ilişkilerin yetersizliği üzerinde bilişsel faktörlerin etkili olduğunu iddia etmişlerdir. Yükleme teorisinden yararlanan Peplau'ya göre, yalnızlığın nedeni kişinin geçmiş ilişki deneyimleri olabilir ve yalnızlığın devam etme olasılığını da etkileyebilir. Yalnızlığın nedenleriyle ilgili yaptığı çalışmasında; karakter, durumsal faktörler, tarihsel ve güncel etkileri de incelemiş ve kuramsallaştırmasının sonucunda bilişsel faktörleri bireyin içinde işleyen süreçler olarak değerlendirmiştir¹³⁹.

Bilişsel kurama göre, kişinin düşünceleri yaşam içerisinde sergilediği davranışlarını ve duygularını yönetir. Dökmen de negatif düşüncelerin ruhsal bozuklukların kaynağı olabileceğini ifade eder¹⁴⁰. Bireyin mevcut sosyal ilişkileri ile arzuladığı ilişki arasında oluşan farklılıkları algılama şekli yalnızlık durumunu etkileyebilmektedir. Burada ortaya çıkan negatif

¹³⁶ Irvin Yalom, **Varoluşçu Psikoterapi**, Zeliha İyidoğan Babayiğit (Çev.), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1999, ss. 561-563.

¹³⁷ Violeta E.S Ribeiro, "The Forgotten Generation: Elderly Women And Loneliness", **Recent Advances in Nursing**, Cilt. 25, 1989, s.25.

¹³⁸ Bridgewater, **a.g.t.**, s.5.

¹³⁹ Peplau ve Perlman, *"Theoretical Approaches to Loneliness"*, s.128.

¹⁴⁰ Dökmen, **a.g.e.**, s.84.

düşünceler, kişinin kendisine yönelik gerçek olmayan inançlar geliştirmesine neden olabilir. Bu düşünceler yalnızlığı tetikleyebildiği gibi mevcut olan yalnızlığı da arttırabilir¹⁴¹. Kısaca, insanların sosyal ilişkilerine yönelik beklentilerinin karşılanamaması gibi bir durumda yalnızlık ortaya çıkmaktadır.

1.2.2.4. Sosyolojik Kuram

Sosyolojik yaklaşım, kuramsal çalışmalar içerisinde yalnızlıkla ilgili en çok çalışma yapılan alandır. Bu yaklaşım, yalnızlığın nedenlerini bireyin sosyal ilişkilerine dayandırmaktadır¹⁴².

Jones'a göre yalnızlık, *“kişinin ilişki ağının ya daha küçük ya da daha az olduğu kendi kendini algılayan bir durum”* dur. Yalnızlığın nedenleriyle ilgili yapılan araştırmalar, bu duyguların sosyal çevreden mi kaynaklı yoksa kişinin tatminsizlik duygusundan mı kaynaklı olup olmadığıyla ilgilidir. Yalnızlık deneyiminin, insanların kişilerarası ilişkileri nasıl algıladıkları, değerlendirdikleri ve bunlara nasıl tepki verdiklerinden ziyade yalnız kişinin sosyal ortamının nesnel özellikleriyle ilgisi olduğu görülmektedir¹⁴³.

Stokes üniversite öğrencileriyle ilgili yaptığı çalışmasında sosyal ilişki değişkenleri ile bireysel farklılıklar ölçümleri (dışadönüklük, nevrotiklik ve kendini açma) unsurlarının yalnızlığın ortaya çıkmasında etkili oldukları sonucuna ulaşmıştır. Sosyal ilişki yoğunluklarının yalnızlığı belirlemedeki rolüyle ilgili olan bu araştırmada, güçlü sosyal ilişki ağlarında yalnızlık daha az görülürken, güçlü olmayan ilişki ağlarında yalnızlık ön plana çıkmıştır. Çalışma içeriğinde dışadönüklük büyük ölçüde belirleyici olmuştur¹⁴⁴.

Vaux yine benzer bir çalışmayla, yalnızlığın sosyal ilişkilerin içeriğini ve gelişimini etkilediğine yönelik bir sonuca varmıştır. Çalışmanın içeriğinde belirtilen; öz-bilinç, sosyal kaygı, sosyal rahatsızlık, güvensizlik ve benlik saygısı gibi kişisel özellikler sosyal etkileşim için bir engel oluşturmuş ve yalnızlığa yatkınlığı artırmıştır¹⁴⁵.

Bowman ise grup ilişkilerindeki yoğunluğun, sosyal yaşam ve aile yaşamında olan hareketliliğin yalnızlığı arttırmada tetikleyici unsurlar olduğunu belirtmiştir. Buradaki

¹⁴¹ Yakut, **a.g.e.**, ss.31-32.

¹⁴² Bridgewater, **a.g.t.**, s.9.

¹⁴³ Warren H. Jones, “Loneliness and Social Contact”, **The Journal of Social Psychology**, Cilt.113, Sayı.2, 1981, s.296.

¹⁴⁴ Joseph P. Stokes, “The Relation of Social Network and Individual Difference Variables to Loneliness”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt. 48, Sayı. 4, 1985, s. 981.

¹⁴⁵ Alan Vaux, “Social and Personal Factors in Loneliness”, **Journal of Social and Clinical Psychology**, Cilt. 6, Sayı. 3/4, 1988, s.462.

hareketlilik taşınma ve göç gibi kavramları ifade etmektedir. Yaşamında bu hareketliliğe sahip olan kişileri aidiyet duygusundan yoksun olarak değerlendirmiş ve bu hareketliliğin duygusal değerleri yok ettiğini belirtmiştir. Bu kişilerin turist ruhu taşımaları ve ait olma duygusundan uzak olmaları yalnızlıkla ilişkilendirilmiştir¹⁴⁶.

Bu bağlamda, sosyolojik kuram yalnızlığı belirlemede hem bireyin kendisiyle ilgili etkenleri ele alırken hem de çevresiyle ilgili olan unsurları birlikte değerlendirmektedir.

1.2.3. Yalnızlığın Boyutları

Yalnızlıkla ilgili yapılan çalışmalar literatürde çeşitli boyutlara göre incelenmiştir. Boyutların belirlenmesinde; süre, yoğunluk ve sıklık kavramları ele alınmıştır. Literatürde genellikle yalnızlık iki boyutlu olarak ele alınmış, yalnızlığın duygusal ve sosyal yönleri üzerine çalışılmıştır.

Sadler ve Johnson; kozmik, kişilerarası, kültürel ve sosyal yalnızlık boyutlarını belirlemiştir¹⁴⁷:

- *Kozmik yalnızlık*, Tanrı'ya veya doğaya yabancılaşmayı ve bireyin kendisine yabancılaşmasını kapsayan boyuttur.
- *Kişilerarası yalnızlık*, bir ilişkinin bitişini ya da eksikliğin hissedilmesi üzerine durmuş, arkadaşlık ve sevgi ihtiyacıyla ilişkilendirilmiştir.
- *Kültürel yalnızlık*, bireylerin kendi kültürel miraslarıyla bağlarının koptuğunu veya içinde yaşadıkları egemen kültürün kendilerine düşman olduğunu algıladıkları azınlık gruplarında ortaya çıkan boyuttur.
- *Sosyal yalnızlık*, gruplarla ilgili sürgün, dışlanma ve reddedilme gibi durumları sosyal izolasyon terimiyle tanımlanmıştır

Young, geçici kronik ve durumsal yalnızlık boyutlarıyla ilgilenmiştir:

Geçici yalnızlık, bireyin mevcut ilişkilerinden memnun olmasıyla ilgili olup, periyodik olarak hissedilen durumdur¹⁴⁸. *Kronik yalnızlık*, diğer insanlarla ilişkilerde uzun vadeli bilişsel

¹⁴⁶ Claude C. Bowman, "Loneliness and Social Change", **American Journal of Psychiatry**, Cilt.112, Sayı. 2, 1955, s.197.

¹⁴⁷ William A. Sadler ve Thomas B. Johnson, "From Loneliness To Anomia", Joseph Hartog, J. Ralph Audy ve Yehudi A. Cohen (Ed.), **The Anatomy Of Loneliness** (34-64), New York: International Universities Press, 1980, ss.47-55.

¹⁴⁸ Jeffrey E. Young, "Loneliness in College Students: A Cognitive Approach", (**Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Pennsylvania, 1979**), s.168.

ve davranışsal eksiklikleri içerir¹⁴⁹. *Durumsal yalnızlık*, kişinin sosyal ilişkilerinde büyük ani değişikliklerden kaynaklanır ve altında yatan nedenler ise göç veya taşınma gibi durumlardır¹⁵⁰.

Yalnızlık hakkında yapılan bu çalışmalar olası tipler üzerine gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda; kişinin kendi sosyal durumunu nasıl değerlendirdiği, yaşanan sosyal eksikliğin türü ve yalnızlıkla ilişkili zamansal faktörler ele alınmıştır.

1.2.3.1. R.S. Weiss'e Göre Yalnızlık

Yalnızlık üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen Weiss, kavramın tanımlanması ve boyutlandırılmasında önemli katkı sağlamıştır. Gerçekleştirdiği bu çalışmasıyla literatürde yer alan diğer araştırmalar için de yol gösterici niteliğindedir.

Weiss yalnızlığı, bu konuda çalışan başka araştırmacılar gibi üzüntü veya kederle ilişkili bir duygu durumu olarak ifade etmemiş hatta böyle tanımlamaları yanıltıcı bulmuştur. Tanımların “*yalnız olma koşulundan kaynaklandığının*” belirtilmesi de ona göre yanıltıcıdır. Ona göre yalnızlık, bir dizi ilişki veya yalnız olmaktan değil, gerekli bir ilişkiden yoksun olmaktan kaynaklanır. Çalışmasında herhangi bir sosyal etkileşimin yalnızlığı gideremeyeceğini hatta daha kötü hale getirebileceğini belirtmiştir¹⁵¹.

Boyutlarla ilgili, duygusal yalnızlığı anlayabilmek için hem çocuklarda hem de yetişkinlerde bağlanma sisteminin işleyişinin önemini vurgulamıştır. Sosyal yalnızlığı da dışlanma kavramıyla ilişkilendirmiştir¹⁵².

1.2.3.1.1. Duygusal Yalnızlık

Weiss yalnızlığı, insanın bebeklik dönemindeki ebeveynlere bağlanma durumuyla ilişkilendirir ve çalışmasını yalnızlığın yetişkinlik dönemindeki duygusal-bilişsel-algısal sistemin yansıması olduğu yönünde temellendirir. Duygusal yalnızlık durumunda, bağlanma sisteminin işleyişini anlamamanın önemini belirtir¹⁵³.

Çocukluk döneminde kendini tehdit altında hisseden birey bağlanma figürlerine yakınlık gösterme eğilimindedir. Güvenli hissettiğinde çocuğun bağlanma sistemi pasifleşirken duygusal-bilişsel-algısal sistemler aktif hale gelir. Güvensizliği ortaya çıkaran durum ise

¹⁴⁹ A.g.t., s.363.

¹⁵⁰ A.g.t., s.167.

¹⁵¹ Robert S. Weiss, *Loneliness: The Experience of Emotional and Social Isolation*, 4. Basım, London: The Mit Press, 1983, s.17.

¹⁵² Weiss, a.g.e., s. 8.

¹⁵³ Weiss, *Loneliness: The Experience of Emotional and Social Isolation*, s.21.

ebeveyninden ayrılmadır. Ebeveynini arayan çocukta; özlem, gerginlik, huzursuzluk, konsantre olamama ve genel rahatsızlık gibi durumlar gözlenmektedir¹⁵⁴.

Duygusal ve sosyal yalnızlığın semptomları birbirinden farklıdır; ancak birleştikleri nokta, bireyin huzursuz ve eksik ilişkilerinden kaynaklı ortaya çıkan özlem duygusudur. Bu yalnızlık yaklaşımına göre, çocukluk döneminde ebeveyni tarafından terk edilen kişiler yetişkinlik döneminde aynı durumu yaşamaktan endişe duyarlar. Duygusal yalnızlığı deneyimleyenler, diğerlerine göre olası bir yalnızlık durumu yaşamaya daha yatkındırlar.¹⁵⁵

Duygusal yalnızlık yeni ilişkiler veya arkadaşlıklarla çözülemez. Bu yalnızlıktan kişinin kendini koruması duygusal bağın varlığına bağlıdır. Bağlılığın olmadığı ilişkilerde tarafların yalnızlıklarının ana nedeni bağın eksikliği olarak görülmektedir¹⁵⁶.

1.2.3.1.2. Sosyal Yalnızlık

Sosyal yalnızlık, bireyin bir topluluğa veya bir gruba üye olmamasından kaynaklanan durumdur. Toplum tarafından yalıtılmışlık duygusu olarak deneyimlenebilir. Burada sosyal yaşamdan uzaklaştırılmış bir yaşam tarzı mevcuttur ve insanın diğer kişiler tarafından istenmeme duygusundan kaçınması oldukça güçtür. Bu durum hayatını paylaşacak kişinin yokluğundan değil daha çok katılımın gerçekleşeceği ortamın eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Dışlanma duygusu bireyin huzursuz, savunmasız ve endişeli bir ruh haline bürünmesini sağlayabilmektedir¹⁵⁷.

Sosyal yalnızlık, bireyin yaşamında çok erken yaşlarda ortaya çıkabilmektedir. Çocukluk döneminde oyun dışında kalmak birey için belki yıkıcı bir etkiye sahip olmayabilir fakat yetişkinlik döneminde etkisi daha yoğun hissedilebilir. Ergenlik döneminde arkadaş, grup ya da toplum tarafından kabul edilme oldukça önemli hale gelmektedir. Çünkü yetişkinlerin, hem katılım hem de güvenlik için bir bağlanma figürüne ihtiyacı vardır¹⁵⁸.

1.2.4. Yalnız Bireyler Açısından Kişilerarası İletişimin Önemi

Yalnızlığın nedenleriyle ilgili yapılan birçok kuramsal çalışmada görüldüğü üzere sosyal ve kişilerarası iletişim yetersizlikleri yalnızlığın ana sebebi olarak görülmektedir. Yalnızlık, birey tarafından arzu edilen ve ulaşılan sosyal etkileşim düzeyi arasındaki bir tutarsızlık olarak ele alındığında, yalnız bireylerin kişilerarası ilişki ve iletişimleriyle ilgili

¹⁵⁴ A.g.e., ss. 8-9.

¹⁵⁵ A.g.e., s.21.

¹⁵⁶ A.g.e., ss.90-91.

¹⁵⁷ Robert S. Weiss, "Retirement, Marriage and Social Isolation", *Illness, Crisis & Loss*, Cilt. 13, Sayı.1, 2005, s.82.

¹⁵⁸ Weiss, "Loneliness: The Experience of Emotional and Social Isolation", ss.146-147.

problemlerinin olduğu önceden de var olan bir durum olabilir. Sosyal ve kişilerarası ilişkilerdeki yakınlık eksikliği, yalnız bireyin hissedebileceği en önemli rahatsızlık olabilir. Bu durum; yalnız bireyin yakın ilişki kurmada zorlandığı, aile bireyleriyle yetersiz iletişim kurduğu ve düşük sevide sosyal bütünleşme yaşadığı gerçeğiyle ifade edilebilir¹⁵⁹.

Yalnızlıkla ilgili yapılan çalışmalar aslında insanın sosyal ilişkilere olan ihtiyacının önemini göstermektedir. Armağan'a göre kişilerarası iletişim; insan yaşamının her noktasında, içinde bulunduğu ortamlara uyum göstermesinde, diğer kişilerle yaşamını paylaşp bir birliktelik yaratmasında, yaşamını ve toplumu daima üretebilmesi için gerekli olmasıyla birlikte insanları yalnızlıktan uzaklaştıran önemli bir etkinliktir¹⁶⁰. Kişilerarası iletişim ve yalnızlıkla ilgili yapılan açıklamalar sonucunda bu kavramlar bir noktadan ters yönere atılmış okları çağrıştırmaktadır. Kişilerarası iletişim bireyin yaşamını niteleyen olumlu kavramları karşılarken, yalnızlık olumsuzluk ile ön plana çıkmaktadır.

Her birey yaşamı boyunca başkalarıyla yakın ilişkiler kurma ihtiyacı duymaktadır. Kabul görme ve onaylanma isteği, bu ihtiyacın ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu durum yalnızlığın insanın doğasına uygun olmadığının bir göstergesidir¹⁶¹. Kişiler bu ihtiyaçlarını iletişim aracılığıyla karşılayabilirler ancak yaşanabilecek bir iletişimsizlik durumu kişinin uygarlığını, özgürlüğünü ve sosyal yaşamını tehdit edebilir¹⁶². Yalnızlık ve intihar vakaları üzerine yapılan çalışmalarda iki kavramın ilişkili olduğu görülmüştür¹⁶³. Shneidman'a göre, intihar düşüncesinin başlangıcında birçok olumsuz duygu ve yalnızlık hissi temel rol oynamaktadır¹⁶⁴. Düşük sosyal desteğin ve bağlılığın da intihar düşüncesini tetikleyen unsurlar arasında olduğu görülmüştür¹⁶⁵.

Bu bağlamda, kişilerarası iletişim eksikliğinin bireyin yalnızlığını ortaya çıkarmada etkisi olduğu söylenebilir. Gerçekleşen samimi bir etkileşim sonucunda kişilerarası iletişim,

¹⁵⁹ Chris Segrin, "Interpersonal Communication Problems Associated with Depression and Loneliness", Peter A. Andersen ve Laura K. Guerrero (Ed.), **Handbook of Communication and Emotion Research, Theory, Applications, and Contexts** (215-242), London: Academic Press, 1996, s.227.

¹⁶⁰ Ahsen Armağan, "Yalnızlık ve Kişilerarası İletişim İlişkisi: Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt.7, Sayı.30, 2014, s.29.

¹⁶¹ A. Müge Yazgan, **Aile İçi Odaklı İletişim**, 1. Basım, İstanbul: Der Yayınları, 2017, ss.14-15.

¹⁶² Özgür Gönenç, **İletişim Dünyası**, İstanbul: Der Yayınları, 2014, s.32.

¹⁶³ Marco Bennardi, Francisco Felix ve Vd., **"Longitudinal Relationships Between Positive Affect, Loneliness, and Suicide Ideation: AgeSpecific Factors in a General Population"**, *Suicide and Life-Threatening Behavior*, Cilt.49, Sayı.1, 2017, s.2.

¹⁶⁴ Edwin Shneidman, **The Suicidal Mind**, New York : Oxford University Press, 1998, s.28.

¹⁶⁵ D. Gunnell, R. Harbord, N. Singleton, R. Jenkins ve G. Lewis, **"Factors Influencing The Development Factors Influencing The Development and Amelioration of Suicidal Thoughts in The General Population"**, *British Journal of Psychiatry*, Cilt.185, Sayı.5, 2004, s.389.

yalnızlık için bir engel oluşturabilmektedir. Daha önceden bahsedilen çalışmalara istinaden yalnızlığın temellerinin bebeklik döneminde atıldığı varsayılırsa, kişilerarası iletişim birden yalnızlık hissini uzaklaştıramayabilir; fakat iletişimin sürekliliği, ilişkinin samimiyeti ve bireyin istekliliği bu süreci etkileyebilir.

1.3. Sosyal Etkileşim

1.3.1. Sosyal Etkileşim Kavramı ve Teorik Çerçeve

İnsan, sosyal grup (aile) içinde doğar ve büyüdükçe, gruplar içerisinde daha aktif rol almaya başlar. Bu süreç içerisinde birey, gerçek ve anlamlı bir dünya yaratabilmek için sosyal etkileşimlerini ve ilişkilerini düzenleyerek yaşamını aktif ve kolektif olarak şekillendirmektedir¹⁶⁶. Hem bireyin sosyal yaşamının hem de sosyal yapının temelini oluşturan sosyal etkileşim kavramı, birçok disiplin tarafından ele alınmış olmakla birlikte özellikle sosyoloji ve iletişim alanlarında sıklıkla ele alındığı görülür.

Sosyal etkileşim sürecinde, kişiler belli bir duruma yönelik düşüncelerini, davranışlarını ve tepkilerini değiştirebilir. Bu, sosyal etkileşimin dinamik bir sosyal hareketler yönü olduğunu gösterir. Basit bir deyişle sosyal etkileşim iki veya daha fazla kişi arasındaki sosyal bir alışveriştir¹⁶⁷. Kişiler sosyal davranışlarını belli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirebilecekleri gibi hiçbir amaç gütmeyebilirler de. Burada önemli olan etkileşim içerisinde bulunan kişilerin birbirlerinin eylemlerine anlam vererek davranışta bulunmalarıdır. Waters'a göre sosyal etkileşim sonucunda ortaya çıkan davranışlar; büyük ölçekli toplumsal organizasyonlardan, anlamların müzakere edildiği ve paylaşıldığı gibi karmaşık süreçlerden geçerek oluşur¹⁶⁸. Sosyal etkileşimin toplumsal yapıya katkısı üzerinde duran Simmel'e göre, kişiler arasında gerçekleşen etkileşim, tüm topluma ait oluşumların başlangıç noktasıdır¹⁶⁹. Giddens da toplumsal davranışı etkileyen faktörleri roller, normlar ve beklentiler olarak ifade eder¹⁷⁰.

Sosyal etkileşim kavramıyla ilgili çalışmalar sembolik etkileşim yaklaşımını ortaya çıkarmıştır. Sembolik etkileşime ilişkin yaklaşım, iletişim esnasında tarafların kullandığı sözlü

¹⁶⁶ Kerry Ferris and Jill Stein, **The Real World : an Introduction to Sociology**, 2th Edition, New York: Norton & Company, 2008, s.7.

¹⁶⁷ William Little, **Introduction to Sociology: 2th Canadian Edition**, <https://bit.ly/3sSjoRS>, ET. 05.04.2021, s.294.

¹⁶⁸ Malcolm Waters, "Birey (Agency) : Toplumsal Düzenlemelerde Güdüler ve Anlamlar", Sevda Mutlu (Çev.), **Modern Sosyoloji Kuramları**, Zafer Cihirlioğlu (Ed.), İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2008, s.36.

¹⁶⁹ Georg Simmel, **Modern Kültürde Çatışma**, Tanıl Bora, Nazile Kalaycı ve Elçin Gen (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları, 2008, s. 35.

¹⁷⁰ Anthony Giddens, **Sosyoloji**, Cemal Güzel (Haz.), İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012, s.168.

ifadelerin ve beden dilinin birlikte değerlendirilmesine yönelik olmuştur¹⁷¹. Sözlü ifadeler, insanların tepkilerinin doğru bir şekilde tahmin edilmesini sağlar¹⁷². Mead'e göre sembolik etkileşim kavramı olumlu ve olumsuz (sembolik ve sembolik olmayan) olarak iki forma sahiptir. Sembolik etkileşimde insanlar, birbirlerinin hareketlerini yorumlarlar ve yorumdan elde edilen anlam temelinde hareket ederler; sembolik olmayan etkileşimde ise, birbirlerinin jestlerine veya eylemlerine doğrudan tepki verirler. Bir başkasının yüzündeki ifadenin, kullandığı dilin ve jestlerin farkında olmadan verilen bir yanıt, sembolik olmayan etkileşimi gösterir. Bir jest, başka bir kişide tepki oluşturan bir eylemdir. Ortak anlamlardan veya önemli sembollerden gelişir. Burada ortaya çıkan anlam kişilerarasıdır; iletişimi başlatan kişi ile diğerine cevap verme arasındaki etkileşimin sonucudur¹⁷³.

Mead'in öğrencisi Blumer'e göre sosyal etkileşim üç öncüle dayanır. Birincisi, insanların sahip olduğu şeylere (fiziksel nesneler, anne-baba, insanlar, arkadaşlar, kurumlar vb.) kendilerine ait olan anlamlar yüklemelerini içerirken; ikinci öncül, bu tür şeylerin anlamının bir kişinin arkadaşlarıyla olan sosyal etkileşiminden türetilmesi veya ortaya çıkmasıdır. Üçüncü öncül ise, bu anlamların kişinin karşılaştığı şeylerle başa çıkmada kullandığı yorumlayıcı bir işlemle ele alınması ve değiştirilmesidir¹⁷⁴.

Bu bağlamda sosyal etkileşimle ilgili yapılan çalışmalarda dil ön plana çıkmaktadır. Öyle ki dil etkileşimin gerçekleşmesini sağlayan unsurdur. Süreci başlatan kaynakla, karşılayan alıcının mesajı anlamlandırıp davranışlarında istenilen doğrultuda değişiklik göstermesi etkileşimin gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Etkileşim sürecindeki karşılıklı bu bilgi alışverişinin kişilerarası ilişki sonucunda meydana geldiği görülmektedir.

1.3.1.1. Etnometodoloji ve Harold Garfinkel

Etnometodoloji, 1960'ların ortalarında sosyoloji alanında Harold Garfinkel tarafından sosyal bilimlere kazandırılan bir yaklaşımdır. Yaptığı bu çalışmalarında hocaları Alfred Schutz, Talcott Parsons, Edmund Husserl ve Aron Gurwitsch'ten etkilenmiştir. Aslında etnometodoloji alanında ilk araştırmacı Garfinkel olarak bilinse de çalışmalarının temeli Schutz ve Parsons'a

¹⁷¹ Enver Özalp ve Çiğdem Kirel, "Modern Sosyal Etkileşim Kuramlarına Genel Bir Bakış", **Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt.10 Sayı.1, 1992, s.419.

¹⁷² Ralph LaRossa and Donald C. Reitzes, "Symbolic Interactionism and Family Studies", Pauline Boss , William J. Doherty , Ralph LaRossa , Walter R.Schumm ve Suzanne K. Steinmetz (Ed.), **Sourcebook of Family Theories and Methods: A Contextual Approach** (135-166), New York: Plenum Press, 1993, s.138.

¹⁷³ George Herbert Mead, **On Symbolic Interactionism; Selected Papers**, Chicago: University of Chicago Press, 1964, s.155.

¹⁷⁴ Herbert Blumer, **Symbolic Interactionism Perspective and Method**, London: University of California Press, 1984, s.2.

dayanmaktadır. Ancak Garfinkel hocalarının çalışmalarını derine inmediğini düşünmüş ve fenomenoloji yaklaşımlarını geliştirerek etnometodolojik yaklaşım hareketini başlatmıştır¹⁷⁵.

Gündelik hayatta kullanım alanının geniş olması etnometodoloji kavramını araştırma konusu haline getirmiştir. Schutz gündelik hayatın gerçekliklerinin ortaya çıkardığı farklılıkların sosyoloji için sorun oluşturduğuna inanmaktadır. Çünkü burada araştırılan konu insan etkileşimidir¹⁷⁶. Sıradan bir günde bireylerin etkileşimlerinin içeriği, izlenimleri yönetmek ve rol yapmak üzerinedir. Etkileşim sürecinde insanlar anlamları geliştirir, öznel anlamları paylaşır ve güdüler vasıtasıyla kendi dünyalarını oluştururlar. Garfinkel burada anlamların oluşumu ve paylaşılmasının nasıl gerçekleştiğine odaklanmıştır¹⁷⁷.

Garfinkel, sosyal düzen içerisinde insanların gündelik faaliyetlerinin analiz edilmesinin gerekliliğini savunur¹⁷⁸. Çalışmasında yer alan sosyal düzeni, “*katılmalı üretim*” olarak tanımlar. Bir etkinliğin nasıl ortaya çıktığını önemsememektedir, fakat üretilen etkinliğin “*lokal olarak*” katılımcıların üretimi ve katılımı şeklinde ele almaktadır. Bu etkinliği lokal bir üretim olarak tanımlanması etnometodoloji çalışmalarının ana fikrinin oluşmasını sağlamıştır¹⁷⁹. Etnometod, kişilerin davranışlarına ve bilhassa ifade ettikleri şeylere anlam kazandırmak için yapılan araştırmadır¹⁸⁰. Garfinkel etnometodologlara, toplumun üyeleri toplumsal yapıyı nasıl algılıyor ve kabul ediyorsa aynı biçimde toplumsal yapıyı ele almalarını önermektedir. Bu kavram, bir olayı veya durumu aktaran üyelerin ifadelerindeki farklılıklara dikkat çekmektedir. Her üye özel koşullara bağlı olarak farklı anlamlar yükleyerek olayı veya durumu betimleyebilir¹⁸¹.

Bu bağlamda etnometodoloji, insanlar tarafından oluşturulan ve toplumsal hayatı düzenleyen sistemlerin araştırılmasıdır¹⁸². Üyelerin gündelik yaşam içerisindeki söylemleri ve onların ne ifade ettiğini anlamakla ilgili bir yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz.

¹⁷⁵ Büşra Doğan ve Seher Oral, “Toplumsal Gerçekliğin İnşasında Etnometodoloji ve Sembolik Etkileşimcilik Kuramlarının Etkisini Kavramak”, **Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.2, Sayı.1, 2020, ss. 43-44.

¹⁷⁶ E. C. Cuff, W. W. Sharrock Ve D. W. Francis, “Meaning and action: I, Symbolic Interactionism”, **Perspectives in Sociology**, Routledge, 3th Edition, 1990, s. 4, (Çeviren: Ümit Tatlıcan).

¹⁷⁷ Uğur Binici ve Ümit Tatlıcan, “Harold Garfinkel’in Etnometodolojisinde Gündelik Hayat”, Ali Esgin ve Güney Çeğin (Ed.), **Gündelik Hayat Sosyolojisi** (213-234), Ankara: Phoenix Yayınevi, 2018, s.215.

¹⁷⁸ Harold Garfinkel, **Studies in Ethnomethodology**, New Jersey: Prentice-Hall, 1967, s.3.

¹⁷⁹ Cuff, Sharrock ve Francis, **a.g.e.**, ss.4-5.

¹⁸⁰ Giddens, **a.g.e.**, s.172.

¹⁸¹ Cuff, Sharrock ve Francis, **a.g.e.**, s.5.

¹⁸² Mahmut Hakkı Akın, **Çağdaş Sosyoloji Teorileri**, <https://bit.ly/2SObvzN>, ET. 13.05.2021, s.93.

3.1.2. Dramaturji ve Erving Goffman

Kanadalı sosyolog Erving Goffman, kişilerarası ilişkilerin sosyal bilimler için önemli olduğunu düşünmüş ve “*günlük yaşamda benliğin sunumu*” eserinde dramaturjik yaklaşım teorileri ve sosyal etkileşimi ayrıntılı bir şekilde ele almıştır¹⁸³.

Goffman’a göre izlenim yönetimi, insanların birbirleriyle tanıştığı anda başlar. Ona göre, kişiler tanışma esnasında birbirleri hakkında bilgi edinmeye çalışırlar. Genelde kişinin mali durumu, güvenilirliği, işindeki başarısı, kendine ilişkin düşünceleri ve toplumsal konumu merak duyulan konulardır. Bireyler bu bilgiler sayesinde kişi hakkında beklentilerini oluşturur ve durum değerlendirmesi yaparlar. Kişilerin sözlü ifadelerinden ziyade ilettikleri işaretler, ifadelerini destekler nitelik taşır. Bireyin sözlü ve davranışsal ifadeleri farklı olabilir bu da verdiği izlenim ile yaydığı izleminin arasındaki farklılığı göstermektedir. Kişiler kasıtlı olarak yanlış bilgi iletebilir. Burada aldatma ve rol kavramları ortaya çıkmaktadır. Etkileşime dâhil olanlar birbirleri hakkındaki gerçek görüşleri ve kendileriyle ilgili bilgileri aktarmayabilir ya da kendisi hakkında olumlu düşünülmesini isteyebilir. Goffman’a göre etkileşimin devamlılığını sağlayabilmek için, “*yeterli uyumu sağlamak, aldatmak, başından savmak, akıl karıştırmak, yanlış yönlendirmek, karşısına almak veya hakaret etmek*” gibi davranışlarda bulunulması gerekebilir¹⁸⁴.

Sosyal etkileşim sürecinde izlenim yönetimini tanımlarken Goffman rol, sahne, aktör ve tiyatro metaforlarını kullanır. Dramaturjik yaklaşıma göre, tiyatro sahnesinde oyuncu nasıl rolünü sergilerse toplum içinde insanlar rollerini aynı şekilde gerçekleştirirler. Goffman’a göre insanların yaşamını senaryoları belirler ve eğer senaryoda belirsizlikler varsa kişi içeriği zenginleştirip rolüne devam eder. Birey yaşam içerisinde sahip olduğu öğretmenlik, annelik, hâkimlik gibi rollere ilişkin daha önceden gözlemlediği performanslara benzer bir rol sergiler¹⁸⁵. Kişinin rollerini sergilediği sahne önün yanı sıra bir de sahne arkası bulunmaktadır. Sahne arkasını Goffman, “*belli bir performans tarafından çizilen izlenimle çelişen bir görüntünün yer aldığı bölge*” olarak nitelendirmiştir. Burada, sahnede sergilenen performans geliştirilir ve izlenimler oluşturulur, ayrıca sahne dekorları ve vitrinde sergilenen her şey burada depolanır. Kişinin rolünden uzaklaşabildiği yer sahne arkasındaki bölgedir¹⁸⁶.

¹⁸³ Little, a.g.e., s.911.

¹⁸⁴ Erving Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, Barış Cezar (Çev.),Üçüncü Basım, İstanbul: Metis Yayınları, 2014, ss.15-17.

¹⁸⁵ Özalp ve Kirel, a.g.m., s.424.

¹⁸⁶ Goffman, a.g.e., s.112.

Goffman çalışmasının içerisinde yüz yüze etkileşimi, “...fiziksel olarak aynı ortamda bulunan bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin eylemleri üzerindeki etkileri...” olarak tanımlar. Etkileşim, belli bir grubun bir olayda gerçekleştirdiği tüm davranışları ifade eder. Performans kavramı ise “...belli bir durumda belli bir katılımcının diğer katılımcılardan herhangi birini etkilemeye yönelik tüm etkinlikler...” olarak tanımlanır. Bir durum içerisinde sergilenen performans insanlar önünde sergilenebilecek biçime sahip ise, rol ya da rutin olarak tanımlanabilir. Aynı rol aynı kişiler önünde de sergilenirse toplumsal ilişki ortaya çıkabilir.¹⁸⁷

O halde, kişiler günlük yaşamlarındaki etkileşimlerini, sahnelerinde sergiledikleri roller sayesinde gerçekleştirirler. Performans, bu sahnede aynı rolü aynı seyirciler önünde sergilemek ve onları etkilemektir. Rollerin sergilendiği sahnenin arka kısmında ise yine sahne önüne hazırlık vardır.

1.3.3. Sosyal Etkileşimin Boyutları

Sosyolojik çalışmalarda insan davranışları; grup ve sosyal insan davranışları olarak ele alınmaktadır. Grup davranışlarında sosyalleşme süreçleri, statü, ihtiyaçlar ve grup değerleri kavramlarına yer verilirken, bireyin çevresine yönelik davranışları anlayabilmek içinse gruptaki olumlu ve olumsuz grup davranışlarına bakmak gerekir¹⁸⁸.

Toplumsal yapı içerisinde, yaşamın önemli unsurlarından olan grup, “...birbirleriyle etkileşim halinde bulunan, psikolojik olarak birbirlerinin varlığından haberdar olan ve kendini bir grup olarak algılayan kişilerden oluşan topluluk...” olarak tanımlanır¹⁸⁹. Bu topluluk içerisinde yaşayan bireylerin bir arada olmasını sağlayan unsurlar arasında sosyalleşme, “...bireyin doğduğu andan ölümüne kadar içinde bulunduğu toplumun kural, değer, dil, dini öğretiler, kültürel özellikler, toplumsal cinsiyet rolleri gibi unsurları öğrendiği...” sonu olmayan bir süreç olarak ele alınır. Aileyle birlikte başlayan bu süreç; eğitim, sosyal çevre, kitle iletişim araçları ve gruplar ile bireyin yaşamının her anında yer almaktadır¹⁹⁰. Bireyin hangi grup içerisinde sosyalleştiği kişi hakkında genelleme yapılmasına, belirli karakter özelliklerinin kişiye atfedilmesine olanak tanımaktadır. Başka bir deyişle kişinin grup ilişkisi o kişinin

¹⁸⁷ Goffman, a.g.e., s.28.

¹⁸⁸ Adnan Akın, “Davranış Bilimleri İlgili Bilim Dalları”, Hasan Tutar (Ed.), **Davranış Bilimleri (25-65)**, 4. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s.53.

¹⁸⁹ Hasan Tutar, “Gruplar ve Grup Türleri”, Hasan Tutar (Ed.), **Davranış Bilimleri (389-415)**, 4. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s.389.

¹⁹⁰ Mualla Köseoğlu, “Kadına Yönelik Şiddette Sosyalleşme Süreci ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Etkisinin Değerlendirilmesi”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt. 19, Sayı. 42, Kadın Çalışmaları Özel Sayısı, 2018, s.84.

kimliğiyle ilişkilendirilir¹⁹¹. Bireyin statüsü de grup ile ilişkisini ya da hangi gruplarla ilişkili olabileceği hakkında genellemeyi ortaya çıkarmaktadır. Statü, kişinin toplumdaki konumuna bağlı saygınlık veya prestij anlamına gelmektedir. Kişinin statüsü farklı şekillerde belirlenir; elde edilen durum olarak bilinen statü, bireyin kendi başarılarıyla kazandığıdır. Atanmış bir statü; cinsiyet, ırk ve sosyoekonomik gibi doğumda bir bireye atfedilmiş olan özel koşullardır¹⁹². Üye ve grup arasında karşılıklı davranış kalıpları mevcuttur, bu durumu belirleyen ise sosyal statülerdir. Sosyal statüyü, kişinin toplum içindeki konumunu belirler¹⁹³. Statü kaynaklı toplumla özdeşleşen ve etkileşime giren birey, ihtiyaç duyduğunda bir gruba dâhil olabilir. Bireyin sosyal çevresiyle kurduğu bağlar, kendisini güvende hissetmesini ve aidiyet duygusunun oluşmasını sağlar. Farklı gruplarla kurulan bağlar, bireyi ait olduğu toplumun bir üyesi haline dönüştürür¹⁹⁴. Güvenlik ve aidiyet ihtiyaçları en temel gereksinimler arasında yer alsa da bireyi daha verimli hale getirebilecek mutluluk ve huzur ihtiyaçlarının da karşılanması gerekir¹⁹⁵. Birey ihtiyaç duyduğu herhangi bir şey için ihtiyacını giderebileceğini düşündüğü grubun üyesi olabilir. Gruba dahil olma nedenleri arasında grup değerleri de yer almaktadır. Ertürk'e göre grup değerleri, *"...insanların maddi evrenle, birbiriyle ve hatta kendileriyle kurduğu ilişkilerde nasıl davranacaklarına ilişkin birtakım kuralların (normların) belirlenmesi..."*dir. Toplum içerisinde yer alan gruplara ait davranışlar da bu sosyal ilişkiler ve normlar vasıtasıyla oluşmaktadır¹⁹⁶. O halde, sosyal etkileşim sürecinde bireyin davranışlarını anlamak için ele alınan grup davranışlarıyla ilgili; ihtiyaçların, normların, kültürün, doğuştan ya da sonra kazanılan, toplum veya gruplarla edinilen özelliklerle şekillendiği söyleyebilir.

Sosyal etkileşim sürecinde insan davranışlarına ilişkin çalışmalar gerçekleştiren Kreijns de, grup kavramı üzerine yoğunlaşmıştır¹⁹⁷. Bireyin çevresine yönelik davranışlarını incelerken olumlu topluluk davranışları ve olumsuz topluluk davranışlarını ele almıştır.

¹⁹¹ Little, a.g.e., s.323.

¹⁹² A.g.e., 315.

¹⁹³ Tuncay Ceylan, "Toplumsal Sistem Analizinde Toplumsal Statü ve Rol", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt. 15, Sayı. 1, 2011, s. 92.

¹⁹⁴ Erdinç Duru, "Sosyal Bağlılık Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması", **Eurasian Journal of Educational Research**, Sayı.26, 2007, s.87.

¹⁹⁵ Kurtman Ersanlı ve Melike Koçigit, "Ait Olma Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri", **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Cilt. 8, Sayı. 12, 2013, s.752.

¹⁹⁶ Ertürk, a.g.e., ss.347-348.

¹⁹⁷ Karel Kreijns, **Sociable CSCL Environments Social Affordances, Sociability, and Social Presence**, <https://bit.ly/3ojVDRd>, ET. 04.04.2021, s.14.

1.3.3.1. Olumlu Topluluk Davranışları

İnsanlar günlük yaşamlarında dünya veya yaşadığı toplumla ilgili birçok haber duymaktadır ve bu haberler genellikle olumsuz içeriklerden oluşmaktadır. İnsan şiddeti, zulüm, adaletsizlik, ırkçılık, savaş ve suç gibi unsurlarla dolu insanlık dışı haberlerin kaynağının yine insanlar olduğu bilinmektedir. Fakat bu bültenlerin içerisinde yardımlaşma, nezaket ya da kahraman insanların yer aldığı kurtarılmaya haberlerindeki kaynak da insanlardır. İnsanlık tarihi boyunca hem şiddet içeren hem de özgecil eylemlerin varlığı göz önüne alındığında insanın doğasında saldırgan mı yoksa saygılı mı olduğuna dair sorular ortaya çıkmaktadır¹⁹⁸. Kalabalık toplumlarda, neredeyse tüm kişilik özelliklerinde ve sosyal davranış kalıplarında geniş bir bireysel farklılık yelpazesi olması toplum davranışlarının olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilmesine neden olabilmektedir.

Olumlu topluluk davranışları başka bir bireye veya bir gruba yardım etmeyi amaçlayan gönüllü eylemleri içermektedir. Bu eylemler baskı altında değil, gönüllü olarak gerçekleştirilir¹⁹⁹. Bryan ve Test'e göre olumlu topluluk davranışı, "...bireylerin sosyal veya maddi kazanç elde etmeden, varsayılan bir olumlu güçlendiriciyi paylaştığı veya feda ettiği eylemler..." olarak tanımlanmıştır²⁰⁰. Rosenhan da bu davranış hakkında bireyin içselleştirilmiş normlarından türetilen bağış davranışı tanımını yapmıştır²⁰¹. Wispe'ye göre bu durum, yalnızca davranışın özelliklerini değil, sonuçlarını da içermektedir²⁰².

Sprecher ve Fehr, sevgi ile olumlu topluluk davranışlarının bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Çalışmalarında daha dindar veya ruhani olanlar, daha şefkatli bir sevgi göstermişler ve şefkatli sevginin empatiden farklı olduğunu görmüşlerdir²⁰³.

Empati, bir başkasının duygusal durumunun anlaşılmasından kaynaklanan ve diğer kişinin hissettiği veya hissetmesi beklenen şeyle aynı veya çok benzer olan duygusal bir tepki olarak tanımlanmaktadır. Sempatı, sıklıkla empatiden kaynaklanan duygusal bir tepkidir ve doğrudan bellekten bilgi alınması sonucunda gerçekleşen bu duygu durumu diğer bilişsel

¹⁹⁸ Nancy Eisenberg ve Paul H. Mussen, **The Roots of Prosocial Behavior in Children**, Cambridge: Cambridge University Press, 1997, s.1.

¹⁹⁹ Eisenberg ve Mussen, **a.g.e.**, s.3.

²⁰⁰ James H. Bryan ve Mary Ann Test, "Models and Helping: Naturalistic Studies in Aiding Behavior", **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt. 6, Sayı. 4, 1967, s.400.

²⁰¹ David Rosenhan ve Glenn M. White, "Observation And Rehearsal As Determinants Of Prosocial Behavior", **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt:5, Sayı:4, 1967, s.420.

²⁰² Lauren G. Wispe, "Positive Forms of Social Behavior: An Overview", **JOURNAL OF SOCIAL ISSUES**, Cilt. 28, Sayı. 3, 1972, s.3.

²⁰³ Susan Sprecher ve Beverley Fehr, "Compassionate love for close others and humanity", **Journal of Social and Personal Relationships**, Cilt. 22, Sayı. 5, 2005, s.629.

işlemlerden türetilmektedir²⁰⁴. Eisenberg ve arkadaşları yaptıkları çalışma ile empati uyandıran filmlerde kalp atış hızı ölçümü yaparak olumlu sosyal davranışları öngörmüşlerdir²⁰⁵. Daha sonra gerçekleştirdikleri anket çalışmasında empati ve sempati duyguları yoğun olan bireylerde, olumlu toplum davranışının daha fazla olduğu tespit edilmiştir²⁰⁶.

Yaş ve cinsiyet faktörleri de olumlu toplum davranışlarıyla ilişkilendirmektedir. Cinsiyet temelli çalışmalarda kadınların erkeklere göre daha olumlu toplumsal davranışlarda bulunma, daha fazla bakış açısı gösterme ve erkeklerden daha empatik, sempatik ve besleyici olma eğiliminde oldukları görülmüştür²⁰⁷. Fabes ve arkadaşları, olumlu toplum davranışlarının genel olarak yaşla birlikte arttığını bulmuşlardır²⁰⁸.

Bu bağlamda, karşılık beklemeden yardımlaşmayı içeren olumlu topluluk davranışının gerçekleşmesinde yaş, cinsiyet, empati, sempati, sevgi gibi kavramların etkili olduğu görülmektedir.

1.3.3.2. Olumsuz Topluluk Davranışları

Olumlu topluluk davranışlarının antitezi olarak görülen olumsuz topluluk davranışları, saldırganlıkla ilişkilendirilir²⁰⁹. Saldırganlık, toplumlar için önemli bir endişe kaynağıdır. Sosyal psikoloji alanı saldırganlığın ortaya çıkışına dair eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Sokak çeteleri, nefret grupları, isyancı gruplar ve terör örgütleri gibi saldırganlıkla eş anlamlı olan gruplara ilişkin genel bir bakış açısı sağlamaktadır²¹⁰.

Wispe olumsuz topluluk davranışının tanımını yaparken, “...diğer kişinin / kişilerin özgürlüğünü, ifadesini, bütünlüğünü ve fiziksel veya psikolojik refahını sınırlar veya yok eder. Olumsuz davranış türleri kendine yöneliktir, ne diğer kişinin (kişilerin) zevki ne de iyiliği ile ilgilenmez” ifadelerini kullanır²¹¹.

²⁰⁴ Nancy Eisenberg, Richard A. Fabes ve Tracy L. Spinrad, “Prosocial Development”, Nancy Eisenberg (Vol. Ed.), William Damon ve Richard M. Lerner (Ed.), **Handbook of Child Psychology** (646-718), 6th Edition, New Jersey: John Wiley & Sons Inc, 2006, s.647.

²⁰⁵ **A.g.e.**, s.688.

²⁰⁶ Nancy Eisenberg ve Paul A. Miller, “The Relation of Empathy to Prosocial and Related Behaviors”, **Psychological Bulletin**, Cilt. 101, Sayı. 1, 1987, s.91.

²⁰⁷ Meredith McGinley ve Gustavo Carlo, “Two Sides of the Same Coin? The Relations between Prosocial and Physically Aggressive Behaviors”, **J Youth Adolescence**, Cilt. 36, Sayı. 3, 2007, s.340.

²⁰⁸ Richard A. Fabes, Gustavo Carlo, Kristina Kupanof ve Deborah Laible, “Early Adolescence and Prosocial/Moral Behavior I: The Role of Individual Processes”, **Journal of Early Adolescence**, Cilt. 19, Sayı. 1, 1999, s.5.

²⁰⁹ Muhittin Aşkın, “Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Olumlu ve Olumsuz Sosyal Davranışlar”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt. 1, Sayı. 1, 1986, s.148.

²¹⁰ James Densley ve Jillian Peterson, “Group Aggression”, **Current Opinion in Psychology**, 2017, 19, s.43.

²¹¹ Wispe, **a.g.m.**, s.7.

Densley ve Peterson olumsuz topluluk davranışlarını; çatışma teorisi, görelî yoksunluk teorisi, sosyal kimlik teorisi, sosyal baskınlık teorisi ve bireyselleştirme teorisi bağlamında ele almışlardır²¹².

Çatışma teorisine göre; farklı insanların ve grupların ihtiyaçları, çıkarları, özellikle yetersiz malzeme veya mali kaynakların dağıtımı açısından ortaya çıkan uyumsuzluk ve eşitsizlik çatışmalara neden olabilmektedir²¹³.

Görelî yoksunluk teorisi; bir kimse maddî veya manevî bir ayrıcalıktan mahrum bırakılmışsa yoksun olarak etiketlenmektedir. Kişi, daha iyi konumdakilere karşı ayrımcılıktan dolayı öfke hissederse, görece yoksun kalır. Bu durum belli bir gruba karşı kişinin kendisini dezavantajlı olduğunu hissetmesiyle ilgilidir. Bu duygu, kendini başkalarıyla karşılaştırmaktan kaynaklanmaktadır²¹⁴.

Sosyal baskınlık teorisi; gruplar arası çatışma ve baskının başlıca nedenlerinin; ırkçılık, sınıfsal ayrım, hiyerarşik sosyal sistem oluşturma ve sürdürme eğiliminden kaynaklandığını iddia etmektedir. Burada üstün grupların aşağı gruplara yaptığı baskı görülmektedir²¹⁵.

Bireyselleştirme teorisi; bir grup ortamındaki anonim koşullar insanların birey olarak kim olduklarının farkında olmamasına neden olmakta ve bu da bireylerin ayrılmasını kolaylaştırmaktadır. Bireyin içerisinde bulunduğu grup ne kadar büyük olursa anonimlik derecesi de o kadar yüksek olmaktadır. Anonimlik derecesi de ne kadar yüksekse anti sosyal davranışları daha fazla görülmektedir²¹⁶.

Bu teoriler bağlamında olumsuz topluluk davranışlarıyla ilgili nedenler; bireyin ya da grupların eşit olmayan ayrımcılığa maruz kalmaları, hiyerarşik sosyal sistemde alt tabakada bulunmaları ya da ırkçılık gibi dışlanmaya yönelik hareketler karşısında saldırgan davranış göstermeleri gibi çatışmacı ortamların yaratılmasına yol açabilirler.

²¹² Densley ve Peterson, **a.g.m.**, ss.43-44.

²¹³ Doyle Paul Johnson, **Contemporary Sociological Theory**, Springer, 2008, s.367.

²¹⁴ Michaela Schulze ve Rabea Krätschmer-Hahn, "Relative Deprivation Theory", Springer, 2008, s.5443.

²¹⁵ Densley ve Peterson, **a.g.m.**, s.43.

²¹⁶ Jenna Chang, The Role of Anonymity in Deindividuated Behavior: A Comparison of Deindividuation Theory and the Social Identity Model of Deindividuation Effects, **Undergraduate Journal of Baylor University**, 2008, s.2.

1.4. Kendini Açma

1.4.1. Kendini Açma Kavramı ve Tanımı

İngilizcede samimiyet anlamına gelen “*intimacy*” kelimesi Latince “*to make known*” (bilinmek) ve “*innermost*” (en içteki) kelimelerinden türetilmiştir. Bu nedenle, İngilizcede kendini açma ve samimiyet kelimeleri birbirlerinin yerine kullanılabilir. İnsanlar bir başkasına olan sevgileri arttırdıkça kendileri hakkında daha önce gizli olan yönlerini açığa çıkarabilirler; bununla birlikte, yabancılara da çok özel bilgilerini aktarabilirler. Kendini açma, samimiyete ulaşmak için gerekli bir koşul olabilir, ancak biri hakkında çok şey bilmek de samimi olma anlamına gelmeyebilir²¹⁷.

Kendini açma kavramının tanımlanmasıyla ilgili iki yaklaşım mevcuttur. İlk yaklaşım, sözlü ifadelerle kendini açmayı sınırlamaktadır. Dindia’ya göre kendi açma, “...kendileri hakkında (düşünceler, duygular ve deneyimler dâhil) başkalarına yönelik sözlü olarak ortaya koydukları bilgiler”dir²¹⁸. Rosenfeld de göre de, “...iletişimsel bir eylemin kendini açma olarak düşünülebilmesi için, gönderen kişi hakkında kişisel bilgileri içermeli, gönderen bu bilgileri sözlü olarak iletmeli...”dir.²¹⁹ Hoffman da kendini açmanın, “...benlik hakkında sözlü olarak iletilen, doğru, önemli ölçüde açıklayıcı ve başka yollarla elde edilmesi zor veya imkânsız olan bilginin açığa çıkarılması” ifadeleriyle tanımlamasını yapar²²⁰.

İkinci yaklaşım ise kendini açma davranışında sözsüz unsurlara da yer vermektedir. McKay, kişinin kendisi hakkındaki bilgileri iletmesini kendini açma olarak tanımlamaktadır. Ancak yaptığı bu kısa tanımında yer alan bazı önemli çıkarımların da altını çizmektedir. McKay’e göre öncelikle kendini açma davranışında birey yalnız değildir karşısında başkaları vardır ve yalnızca iç gözlem yapmak ya da kişinin kendisiyle ilgili bir günlük yazması, kendini açma olarak tanımlanamaz. Zira kendini açma ayrıca jestler, duruş ve ses tonu gibi sözlü olmayan unsurları da kapsar ve bu unsurlarla açıklamada bulunmayı içerir²²¹.

²¹⁷ Mark L. Knapp, Anita L. Vangelisti ve John P. Caughlin, **Interpersonal Communication and Human Relationships**, Londra: Pearson, 2005, s.262-263.

²¹⁸ Kathryn Dindia, “Self-Disclosure, Identity, and Relationship Development”, Kathryn Dindia Steve Duck (Ed.), **Communication and Personal Relationships** (147-162), New York : J. Wiley & Sons, 2000, s.148.

²¹⁹ Lawrence B. Rosenfeld, “Overview of the Ways Privacy, Secrecy, and Disclosure are Balanced in Today’s Society”, Sandra Petronio (Ed.), **Balancing the Secrets of Private Disclosures**, Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 2000, s.6.

²²⁰ Regina M.Hoffman, “Disclosure Needs and Motives After a Near-Death Experience”, **Journal of Near- Death Studies**, Cilt. 13, 1995, s.238.

²²¹ Matthew McKay, Martha Davis, and Patrick Fanning, **Messages The Communication Skills Book**, 4th Edition, Canada: New Harbinger Publications, 2018, s.23.

Hargie de kendini açmayı, “*kişilerin birbiri hakkında bilmedikleri şeyleri sözlü ve/veya sözsüz olarak iletildiği*” bir süreç olarak ifade eder. Kasıtlı olsun ya da olmasın sözlü olmayan kendini açma davranışları, duygusal durum hakkında bilgi edinilen ana araçlar olarak görülür²²². Bu bağlamda yapılan tanımın kapsamı daha da genişletilerek kişinin sözel veya sözel olmayan yollarla, sevincini, mutluluğunu, üzüntülerini, arzu, istek ve beklentilerini, yetenek ve becerilerini, iyi ya da kötü yönlerini kısaca kendisine ait özelliklerini, en uygun gördüğü kişi veya kişilerle, paylaşmasıdır²²³. Bununla birlikte kendini açma davranışında sözsüz unsurlara vurgu yapan çalışmalarda dikkat çekicidir. Zira kişinin kullandığı semboller, saç şekli, giyim tarzı, sakalı, politik görüşü, kullandığı arabası veya okuduğu kitaplar dahi kendisiyle ilgili ve nasıl biri olduğuyla ilgili bilgi içerir. O halde kendini açma her ne kadar sözel ifadelerle gerçekleşiyor gibi görünse de sözsüz olarak da, sessizlik veya bir duruşla da gerçekleşebilmektedir²²⁴.

O halde kendini açma; birbirini tanıyan ya da tanımayan kişiler arasında gerçekleşen, sözel ifadelerin yanı sıra sözsüz ifadelerin de yer aldığı, kişinin kendisiyle ilgili bilgiyi karşı tarafa aktarabildiği bir iletişim etkinliğidir.

1.4.2. Kendini Açma Yaklaşımları

Kişinin kendiyle ilgili bilgileri iletişim halinde olduğu diğer kişilerle paylaşma süreci olarak tanımlanan kendini açma, psikolojik sağlık ve uyum teorilerinin merkezinde yer alan bir kavramdır²²⁵.

Jourard’a göre, bir insanın karşısındaki kişiye kendini açma isteği; kişisel bilgi miktarı, ilişkinin yakınlığı ve iki kişi arasında hakim olan sevgi veya güvenin bir göstergesidir. Kendini açmanın, bireyin karşısındaki kişiye hissettiği beğenme duygusuyla ilişkili olabileceğini belirtmektedir. Jourard, bu iddialarını destekleyen çalışmalar yapmış; kişiye duyulan sevginin ve kişi hakkındaki bilginin derecesini incelemiştir. Bu incelemelerinde; karşılıklı ilişkilerde kişilerin birbirlerine aynı oranda bilgi alıp vermesi ve hakkında çok fazla bilgi sahibi olunan kişinin diğeri tarafından iyi tanınması gerektiği varsayımlarını ortaya koymuştur. Çalışmalarının akabinde varsayımlarını destekleyen bir sonuç elde etmiştir. Elde ettiği

²²² Owen Hargie ve David Dickson, **Skilled Interpersonal Communication Research Theory and Practice**, 4. Basım, London and New York: Routledge, 2003, s.224.

²²³ Bünyamin Çetinkaya, **Kendini Aç**, 4. Basım, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016, s.14.

²²⁴ Halil Aytekin, **İnsan İlişkileri ve İletişim**, 6. Basım, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, ss. 53-54.

²²⁵ Steven R. Priebe, “Alternate Forms of the Jourard Self-Disclosure Questionnaire: A Factor Structure Analysis”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, University of Wyoming, 1985), s.1.

verilerde; beğenmenin, kendini açmanın, bilmenin ve bilinmenin birbiriyle ilişkili olduğunu görmüştür²²⁶.

Berg ve Derlega'nın 1974'te bilim dünyasına sundukları "*Self-Disclosure: Theory, Research, And Therapy*" adlı eserde kendini açma teorisinin psikolojik yönünü üç temada incelemişlerdir: (a) kendini açmada bireysel farklılıklar, (b) ilişkilerin geliştirilmesi, sürdürülmesi ve sona ermesinde kendini açmanın önemi ve (c) psikolojik sıkıntının nedeni ve tedavisinde kendini açmanın rolü²²⁷. *Bireysel farklılıklarda*; bireyci kişilik tipine sahip kişilerin düşük kendini açma davranışında bulunduklarını, karşı tarafın yaptığı davranışa duyarlı olan bireylerin yüksek kendini açma davranışında bulunduklarını bildirmişlerdir²²⁸. Kişilerarası ilişkilerdeki yakınlık düzeyi, karşılıklı kendini açma eylemini arttırmaktadır. Bu nedenle kişilerarası ilişki süreçlerinde karşılıklı kendini açmanın önemi sıklıkla ele alınır²²⁹.

Cozby, kişilerarası ilişkilerde kendini açma davranışını kolaylaştırdığı ve zorlaştırdığı düşünülen temel değişkenleri ele alarak, burada kişilik farklılıklarına ve sözsüz iletişim özelliklerine yoğunlaşır²³⁰. Çalışmalarında kendini açma boyutlarını sınıflandırmıştır²³¹:

- a) Açıklanan bilgilerin genişliği veya miktarı
- b) Açıklanan bilgilerin derinliği veya yakınlığı ve
- c) Her bir bilgi ögesini tanımlamak için harcanan süre veya zaman.

Cozby'e göre, kendini açmada bireysel farklılıkların olduğu açıktır, ancak kendini açma davranışıyla, başkalarıyla ilişki/iletişim kurma ve dürüst/açık olma ihtiyaçları birbirleriyle yakından ilişkilidir. Cozby, mahremiyet ihtiyacı ve takdir yetkisinin de bu süreçte engelleyici unsurlar olduğunu ifade eder.²³²

Kendini açma davranışıyla ilgili literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar içerisinde disiplinler tarafından en çok kabul gören yaklaşımlar sosyal nüfuz kuramı ve johari penceresidir.

²²⁶ Sidney M. Jourard, **Self-Disclosure: An Experimental Analysis of the Transparent Self**, United States of America: Wiley-Interscience, 1971, ss.13-14.

²²⁷ John H. Berg ve Valerian J. Derlega, **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy**, 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987, s.2.

²²⁸ John H. Berg, "Responsiveness and Self-Disclosure", John H. Berg ve Valerian J. Derlega (Ed.), **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy** (101-126), 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987, s.118.

²²⁹ Berg ve Derlega, **a.g.e.**, s.5.

²³⁰ Paul C. Cozby, "Self-Disclosure: A Literature Review", **Psychological Bulletin**, Cilt. 79, Sayı. 2, 1973, s.73.

²³¹ Gordon J. Chelune, "Self-Disclosure: An Elaboration of its Basic Dimensions", **Psychological Reports**, Cilt. 36, Sayı. 1, 1975, ss.79-80.

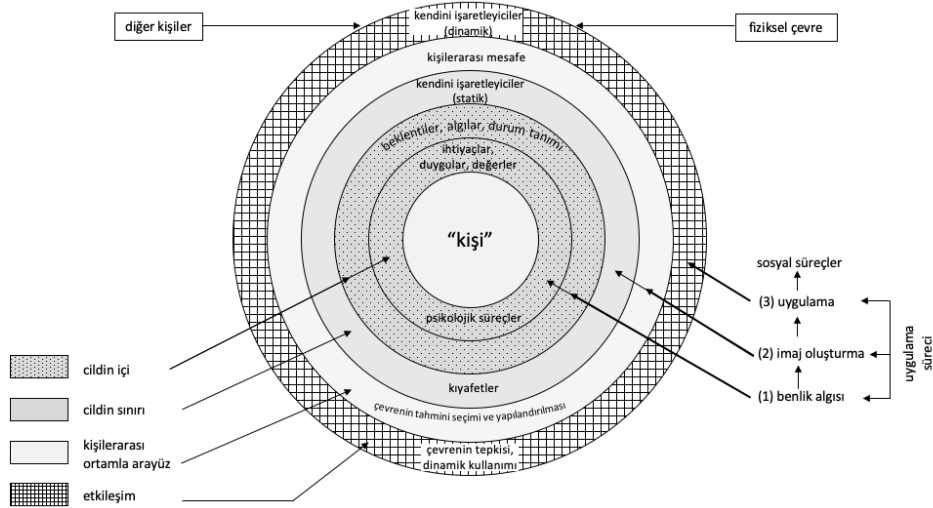
²³² Cozby, **a.g.m.**, s.88

1.4.2.1. Sosyal Nüfuz Kuramı

“Sosyal nüfuz kuramı” ya da “sosyal penetrasyon kuramı” olarak da bilinen bu yaklaşım, 1973’de Irwin Altman ve Dalmas A. Taylor tarafından bilim dünyasına sunulan “*Social Penetration: The Development of Interpersonal Relationships*” adlı eserde ele alınmıştır²³³. Bu teori ilişkilerin neden geliştiğine değil, geliştiğinde ne olduğuna dair bilgi vermektedir²³⁴.

Sosyal nüfuz teorisi, ilişkinin başlangıç ve gelişim dönemlerinde kendini açma davranışını ele almaktadır. Bireylerin ilişkilerini karşılıklı olarak nasıl geliştirdiğini, süreç içerisinde genişlik ve derinlikte değişen unsurların kendini açma ile ilişkisini inceler. Bu teoride ilişkiler bir soğanın katmanına benzetilir ve çoğu ilişkide insanların yavaş yavaş birbirlerinin kişiliğinin katmanlarına nüfuz ettiğini belirtilir²³⁵. Yakınlığın gelişmesiyle birlikte kendini açma davranışına merkezi bir rol verilir²³⁶.

Şekil 2. Davranışsal Kişilik Modeli ve Kişilerarası Davranış

Kaynak: Irwin Altman ve Dalmas A. Taylor, **Social Penetration: The Development of Interpersonal Relationships**, 2. Basım, New York: Rinehart and Winston, 1973, s.21.

Altman ve Taylor’un sosyal nüfuz kuramına göre kendini açma, sosyal etkileşimde gerçekleşen kişilerarası davranışları ve bu duruma eşlik eden içsel öznel süreçleri ifade eder.

²³³ Berg ve Derlega, a.g.e., s.5.

²³⁴ DeVito, a.g.e., s.259.

²³⁵ Richard G. Jones, **Communication in the Real World: An Introduction to Communication Studies**, New York: Flat World Knowledge, 2013, s.314.

²³⁶ Berg ve Derlega, a.g.e., s.5.

Bu terim; sözel, sözel olmayan ve çevreye yönelik davranışları kapsarken, davranışlar da duyuşsal/duygusal bileşenlere sahiptir. Sözlü ifadelerde kelimeler yardımıyla bilgi aktarımı gerçekleştirilir. Sözsüz ifadeler; jest, mimik, yüz ifadesi, duruş gibi vücut kullanımını içerir. Bu ifadeler ve davranışlar sonucunda kişilerde öznel bir iç süreç başlar. Bireyin etkileşim halinde olduğu kişiye karşı öznel iç süreç geliştirmesi, olumlu veya olumsuz bir davranış biçimini açığa çıkarmaktadır. Kişilerarası ilişkiler sürecinde yer alan bireyler karşılıklı olarak birbirini tamamlayan, değiştiren ve etkileyen davranışlarda bulunan bir sistemi işler hale getirmektedir²³⁷.

Bu bağlamda, sosyal nüfuz kuramı, kişilerin birbirlerini tanıdıkça ilişkilerinin genişlik ve derinliğinde gelişme sağlayan kendini açma süreçlerini ifade etmektedir. Bu süreçte derinlik, paylaşılan kişisel bilgilerin yoğunluğunu kapsarken, genişlik görüşülen konuları ifade eder. İlişkinin aşamalarını soğan katmanlarına benzetir ve ilişkinin ilerlemesiyle kişilerin birbirlerinin katmanlarına nüfuz ettiğini belirtir.

1.4.2.2. Johari Penceresi

Johari Penceresi 1955'te Joseph Luft ve Harry Ingram tarafından geliştirilmiştir. Johari adı, modeli geliştiren bu iki bilim insanının isimlerinin ilk hecelerinden oluşturulmuştur²³⁸. Bu yaklaşım önemli varsayımlara dayanan kişilerarası davranışların bir modelidir. Bu varsayımlar, kişilik ve sosyal psikoloji teorilerinden türetilmiştir²³⁹.

“Kendini tanıma penceresi” olarak da tanımlanan bu yaklaşım bireylerin benliğini tam manasıyla tanımadığı varsayımlar olarak oluşturulmuştur²⁴⁰. Öz farkındalık; kişinin kendisiyle ilgili bilgisidir, kim olduğunu bilme derecesidir. Başka bir deyişle kişilerin öz farkındalığı, kendisinin güçlü ve zayıf yönlerini, düşüncelerini, duygularını ve kişilik eğilimlerini ne ölçüde tanıdığının göstergesidir. Benliğin nasıl geliştiğini anlamak, öz farkındalığı artırmanın bir yoludur. Kişi kendisini anlamaya yönelik düşüncelerinin oluşumunu ne kadar çok anlarsa, kim olduğunu aynı oranda anlayacaktır. Johari Penceresi modeliyle öz farkındalık incelendiğinde daha fazla içgörü kazanılır²⁴¹. Johari penceresi teorisine göre, sağlıklı bir etkileşim gerçekleşebilmesi için kişilerin hem iç dünyalarını hem de dış özelliklerini içeren bilgiler yer

²³⁷ Irwin Altman ve Dalmis A. Taylor, **Social Penetration: The Development of Interpersonal Relationships**, 2. Basım, New York: Rinehart and Winston, 1973, ss.5-6.

²³⁸ DeVito, **a.g.e.**, s. 79.

²³⁹ Joseph Luft, **Of Human Interaction**, Palo Alto, CA: National Press Books, 1969, s.6.

²⁴⁰ Sevilay Kılıçarslan, **İletişime Giriş**, 2.Basım, İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2018, s.208.

²⁴¹ DeVito, **a.g.e.**, s. 78.

almalıdır²⁴². Diğer kişilerle ne derecede açık bir iletişim gerçekleştirilebildiğini anlayabilmek için benliğin ne ölçüde karşı tarafa gösterildiği bilinmelidir²⁴³.

Johari penceresi, kişilerarası iletişimin içeriğini anlayabilmek için kullanılan faydalı bir metottur. Luft ve Ingram tarafından sosyal bilimlere kazandırılan bu yaklaşım, Şekil 3’ de görüldüğü gibi dört bölümden oluşur.

Kaynak: Joseph Luft, **Of Human Interaction**, Palo Alto, CA: National Press Books, 1969, s.13.

Johari penceresinin bölümlere ayrılmasının nedeni; davranış, duygu ve motivasyon arasındaki farkların ayırt edilmesi içindir. Kimin bildiğine bağlı olarak bölümlere bir eylem, bir his veya bir sebep atanır. Bölümlerdeki içerik değiştikçe, psikolojik durumun atandığı bölüm de değişir. Luft alanları şu şekilde açıklamıştır²⁴⁴:

1. Açık alan, bireyle ilgili olan bilgileri kendisinin ve başkalarının bildiği alandır.
2. Kör alan, kişinin kendisiyle ilgili olan bilgileri bilmemesi ancak başkaları tarafından bu özelliklerin bilinmesini ifade eder.
3. Gizli alan, kişinin kendisinin bildiği ancak başkaları tarafından bilinmeyen bölümdür.

²⁴² Elife Doğan Kılıç ve Özgür Önen, “Öğrenen Örgütlerde Johari Penceresi Burdur Örnekleme”, **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl.2, Sayı.5, 2011, s.4.

²⁴³ Doğan Cüceloğlu, **Yeniden İnsan İnsana**, 17. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998, s.113.

²⁴⁴ Luft, **a.g.e.**, s.8.

4. Bilinmeyen alan, ne kendisi ne de başkaları tarafından bilinmeyen özellikleri içeren kısımdır.

Johari penceresi kişilerarası iletişimde bireylerin gözlemleri, duyguları, düşünceleri ve ihtiyaçları hakkındaki bilgilerin gizli alandan açık alana geçtiği bir penceredir. Bu eylem sıralaması sonucunda kendini açma davranışı gerçekleşir. Kişiler bu davranışında ne kadar başarılıysa açık alanları aynı oranda büyük olmaktadır²⁴⁵.

1.4.3. Kendini Açmanın Boyutları

Lawrence R. Wheelless ve Janis Grotz 1976'da kendini açma davranışıyla ilgili olan "*Conceptualization and Measurement of Reported Self-Disclosure*" adlı ölçeklendirme çalışmasını bilim dünyasına sunmuşlardır. Bu ölçeklendirme çalışmasında kendini açma davranışının altı boyutlu olduğunu belirtmişlerdir: bilinçli olarak amaçlanan kendini açma (niyet), kendini açma miktarı, kendini açmanın pozitif-negatif doğası (olumluluk), dürüstlük, kontrol ve uygunluk²⁴⁶.

Niyet: Bireyin kendini açma davranışı üzerindeki kontrolünü ve kendisi hakkında bilgileri iletirken sahip olduğu farkındalık düzeyini ifade eder²⁴⁷. Sosyal etkileşimlerde kendini açmanın zararları ve faydalarına yönelik algılar, kişiler arasındaki farklılıklara göre değişmektedir. İnsanların kendini açmanın sonuçlarına yönelik doğru tahminlerde bulunmaları oldukça zor kabul edilmektedir. Kişi bu tahminlerini daha önce yaşamış olduğu etkileşimlerine göre yapar ve buna yönelik bir tutum sergiler. Kendini açmada kişisel bilgilerin kötüye kullanılması birey için oldukça endişe verici bir durumdur. Mahremiyet ihlali riski altındaki bireyler, kendilerini açmaktan kaçınabilir ve riski azaltmak için eksik bilgi verebilirler. Sonuç itibarıyla birey için bu durum birçok etkiye neden olabilir. Bu sebeple, kişilerin kendini açma niyetini anlamak son derece önemlidir²⁴⁸.

²⁴⁵ McKay, Davis ve Fanning, **a.g.e.**, s.25.

²⁴⁶ Lawrence R. Wheelless ve Jams Grotz, "Conceptualization and Measurement of Reported Self-Disclosure" **Human Communication Research**, Cilt. 2, Sayı. 4, 1976, ss.342-345.

²⁴⁷ Clay Posey, Paul Benjamin Lowry, Tom L. Roberts ve T. Selwyn Ellis, "Proposing The Online Community Self-Disclosure Model: The Case Of Working Professionals In France And The U.K. Who Use Online Communities", **European Journal of Information Systems**, Cilt. 19, Sayı. 2, 2010, s.183.

²⁴⁸ Le Wang, Jie Yan, Jun Lin ve Wentian Cui, "Let The Users Tell The Truth: Self-Disclosure Intention and Self-Disclosure Honesty in Mobile Social Networking", **International Journal of Information Management**, Cilt. 37, Sayı. 1, 2017, s.1428.

Miktar: Bu boyut, kendini açmanın niceliksel yönünü temsil etmektedir²⁴⁹. Kendini açma miktarı, bir kişinin açıklamalarının sıklığını ve süresini ifade eder²⁵⁰. Açma miktarını belirleyen unsurlar, Berg ve Archer tarafından, kişinin kendisi hakkında doğru bilgi vermesi, tipik bir konuşma yapması ve olumlu bir izlenim bırakması şeklinde ifade edilmiştir. Belirlenen unsurlar, açma davranışının hem türü hem de miktarı açısından farklılıklar oluşturmaktadır²⁵¹. Bu sonuçlar akabinde, burada kendini açmadaki artışların gelişen bir ilişkiyi yansıttığı söylenebilir²⁵².

Olumluluk: Kişinin kendini açma davranışının ne kadar olumlu ya da olumsuz olduğunu kapsamaktadır²⁵³. Bu boyut taraflar arasında pozitiflik oluşturabilmektedir. Olumlu duygular, bireylerin etkileşime girdikleri kişilere şefkat duyduğunda gelişmektedir. Pozitif düşünme, tarafların etkili iletişimin önemini anladıklarında gerçekleşmektedir. Olumlu duygular ve pozitif düşünme, kendini açma davranışında olumluluğu destekleyen unsurlardır²⁵⁴. Howell ve Conway bu konuyla ilgili yapmış oldukları çalışmada olumsuz kendini açma davranışına karşı kişilerin, farklı yoğunlukta duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Kişi kendisi hakkında olumsuz şeyleri aktardığında karşı taraf onu samimi olarak görebilmektedir. Çünkü araştırmaya katılan kişiler çoğunlukla, olumsuz kendini açma davranışına karşı duygu yoğunluğunun ve samimiyetin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bu durum gündelik etkileşimde bulunan kişilerde aynı etkiyi göstermemiş, olumsuz kendini açma davranışı karşısında kişilerin olumsuz tepkiler verdikleri gözlemlenmiştir²⁵⁵.

Dürüstlük: Kişinin kendisi hakkında ilettiği bilginin doğruluğunu ve doğru algılandığını ifade etmektedir²⁵⁶. Jourard, bireyin duygularını, düşüncelerini ve dileklerini kendisi için önemli olan bir kişiye açmasının sağlıklı bir kişilik için belirleyici bir kriter olduğunu belirtir. Dürüstlük olmadan bu yakınlık ihtiyacını gidermekte birey yetersiz

²⁴⁹ Namkee Park, Borae Jin ve Seung-A Annie Jin, "Effects of Self-Disclosure on Relational Intimacy in Facebook", **Computers in Human Behavior**, 27, 2011, s.1975.

²⁵⁰ Posey, Benjamin Lowry, Roberts ve Selwyn Ellis, **a.g.m.**, s.183.

²⁵¹ Lynn Carol Miller ve Stephen J. Read, "Why Am I Telling You This? Self-Disclosure in a Goal-Based Model of Personality", John H. Berg ve Valerian J. Derlega (Ed.), **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy** (35-56), 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987, ss.43-43.

²⁵² Marshall Prisbell ve Judith M. Dallinger, "The Developmental Nature of Self-Disclosure", **Psychological Reports**, Cilt. 68, Sayı. 1, 1991, s.211.

²⁵³ Erin E. Hollenbaugh ve Amber L. Ferris, "Predictors Of Honesty, Intent, and Valence of Facebook Self-Disclosure", **Computers in Human Behavior**, 50, 2015, s.456.

²⁵⁴ Nelci Batlolona, Rachmat Kriyantono ve Reza Safitri, "Correlation Between Interpersonal Communication Dimensions and Anti-Liquor Campaign Strategies", **Wacana Journal of the Humanities of Indonesia**, Cilt. 23, Sayı. 2, 2020. s.127.

²⁵⁵ Andrew Howell ve Michael Conway, "Perceived Intimacy of Expressed Emotion", **The Journal of Social Psychology**, Cilt:130, Sayı:4, 1990, s.474.

²⁵⁶ Posey, Lowry, Roberts ve Ellis, **a.g.m.**, s.183.

kalacaktır²⁵⁷. Ancak kendini açmada dürüst davranmak dikkatli bir şekilde uygulanmalıdır. Çünkü olumlu olan dürüst açıklamalar ilişkiyi geliştirebilirken olumsuz açıklamalar ilişkiye zarar verebilir. Kendini açma davranışından birey kaçınabilir; ilişki içerisindeki çatışma ve gerginlikten kaçınma, dürüstlükten kaçınmayla aynı nedenler olabilir²⁵⁸.

Kontrol: Bireyin sosyal ilişkilerini kontrol etme yeteneği ve çabasıdır. Burada kişinin hangi bilgilerin, nasıl ve kiminle paylaşılacağıyla ilgili süreçlerin kontrolü ifade edilmektedir. Kontrolün gerçekleşmemesi durumunda mahremiyetin ihlali ortaya çıkmaktadır²⁵⁹.

Uygunluk: Kendini açmanın en önemli yönüdür. Her kendini açma davranışının değerlendirilmesi gerekir ancak bu durumla ilgili belirli bir kural mevcut değildir. Uygunlukla ilgili şu genel ifadeler mevcuttur²⁶⁰:

1. Kendini açma davranışı düşük mevkideki kişilere oranla yüksek mevkideki kişilere karşı daha kolay olmaktadır, ancak tersi bir durum mümkün değildir. Bu durumda kendini açma tek yönde olma eğilimindedir. Kendini açmanın çoğunlukla aynı mevkideki kişiler arasında gerçekleştiği görülmektedir.
2. Etkileşim sürecinde kişinin yüksek veya düşük kendini açma davranışında bulunmasının kişilerin sosyal olarak yetenekli olmadığı yönündeki algılamalara sebep olduğu tespit edilmiştir.
3. Kendini açma davranışı, bireyin karşısındaki kişinin rolüne uygun olarak gerçekleştirilir. Bireyin arkadaşına kendini açmasıyla ebeveynlerine kendini açması aynı düzeyde gerçekleşmeyebilir.

Bu bağlamda; kendini açma boyutlarının kapsamı, davranış daha sergilenmeden başlar, kendini açmanın gerçekleştiği ve sonuçlarının neler olabileceğiyle ilgili süreci de içine alır.

1.4.4. Kendini Açmada Risk ve Karşılıklılık

İnsanın samimi ilişki kurmaya yönelik olan ihtiyaçları, bir ilişkinin başlamasında önemli olan etkenlerdendir²⁶¹. İlişkilerin kurulması ve geliştirilmesi sürecinde, birey etkileşim

²⁵⁷ Jourard, **a.g.e.**, s.27.

²⁵⁸ Rene Dailey, "Honesty, Attitude Similarity, And Relational Satisfaction: An Analysis Of Honesty In Marital Relationships", (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Wyoming, 1998**), s.5.

²⁵⁹ Adam N. Joinson ve Carina B. Paine, "Self-disclosure, Privacy and the Internet", Oxford Handbook of Internet Psychology, 2007, s.27.

²⁶⁰ Hargie ve Dickson, **a.g.e.**, ss.230-231.

²⁶¹ Joseph P. Stokes, "The Relation of Loneliness and Self-Disclosure", John H. Berg ve Valerian J. Derlega (Ed.), **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy** (175-198), 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987, ss.176-177.

halinde olduğu kişiye kendini açma davranışında bulunur ve bazen burada kişinin kendisiyle ilgili aktardığı bilgiler risk oluşturabilmektedir.

Kendini açma süreci Healey'e göre, amaca yani yakınlığın gelişmesine yönelik bir araçtır. Kendini açma davranışında bulunmadan önce iki önemli koşul ön plana çıkmaktadır. İlk koşul ilişki, ikincisi güvendir. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinin niteliği, samimi kendini açma davranışının gerçekleşme ihtimalini belirlemektedir. İkinci koşul olan güven ise birinci koşuldan kaynaklanmaktadır. Bireyin karşısındaki kişiye güven duymadan kendini açma davranışında bulunması oldukça zor görünmektedir. Bir ilişkinin gelişmesinde güvenin temel unsur olduğu ifade edilebilir²⁶².

Bir ilişkide güvenli ortamın gelişmemesi, kendini açma davranışını tehlikeli bir hale getirebilir. Egan, risk oluşturan kendini açma davranışlarını dört maddeyle sıralamıştır: teşhircilik, kendini açmada destek sağlanmaması, hikâye yerine geçmiş kullanılması, tam açıklık gerektiren bir durumda kendini açmada eksiklikler²⁶³.

Teşhircilik; kontrol eksikliğinin bir tezahürüdür. Teşhirci, kendi çarpık ihtiyaçlarını karşılamak için dinleyicilerini kullanır²⁶⁴. Kişinin teşhirci kendini açma davranışında bulunması, az tanıdığı kişiyle kendisi için özel ve anlatılması zor olan bilgileri oldukça rahat bir şekilde paylaşması olarak tanımlanabilir²⁶⁵. Bireyin bu davranışta bulunması egosunu tatmin etmeye yönelik olabilmektedir. Kişilerarası ilişkilerde uygun görülmeyen ve kişilerin uzaklaşmasıyla sonuçlanabilen bir davranıştır²⁶⁶. Böyle bir davranış türü olumsuz durumları ortaya çıkarabilmekte ve kişiler için risk oluşturabilmektedir. Bu bakımdan karşısındaki kişinin bu durumla ilgili nasıl bir tepki göstereceğini kestirmek mümkün olmayabilir.

Kendini açmada destek sağlanmaması; güven atmosferinde bile kendini açma risk taşıyabilmektedir. Kişinin açma davranışından sonra destek ve karşılık alamaması durumu oldukça travmatik hale getirebilir. Aslında kendini açma, kendini başkalarına dahil etmenin yollarından biridir. Karşılık alınmazsa, bu genellikle reddedilme olarak algılanır²⁶⁷. Böyle bir durum karşısında birey mutsuzluk ve yalnızlık hissine kapılabilir²⁶⁸. Samimiyet ve yakınlık

²⁶² Bede J. Healey, "Self-Disclosure in Religious Spiritual Direction: Antecedents and Parallels to Self-Disclosure in Psychotherapy", George Stricker ve Martin Fisher (ed.), **Self-Disclosure in the Therapeutic Relationship**, 1. Basım, New York: Plenum Press, 1990, 19-20.

²⁶³ Geard Egan, **Encounter: Groups Process for Interpersonal Growth**, California: Brooks / Cole Pub. Co, 1970, ss.242-243.

²⁶⁴ **A.g.e.**, s.242.

²⁶⁵ Kılıçarslan, **a.g.e.**, s.206.

²⁶⁶ Aytekin, **a.g.e.**, s. 55.

²⁶⁷ Egan, **a.g.e.**, s.243.

²⁶⁸ Aytekin, **a.g.e.**, s. 55.

eksikliğinden ötürü bireyin psikolojik olarak yalnız hissetmesi birey için en rahatsız edici durumlardan biri olarak kabul edilmektedir²⁶⁹.

Hikâye yerine geçmiş kullanılması; kişinin kendini açarken geçmiş türünü kullanması, geçmiş yaşantısına dair paylaşımlarda bulunması karşıdaki kişi için sıkıcı bir hal alabilmektedir. Bu sebeple kişi kendisi ve bilgi arasında bağ kuramamakta zorlanabilir ve kendini açan kişinin geçmiş deneyimleri onu ilgilendirmeyebilir²⁷⁰.

Tam açıklık gerektiren bir durumda kendini açmada eksiklikler; kişilerarası ilişkilerde samimiyet ve içtenlik önemli unsurlardır. Bu unsurların herhangi birinde meydana gelebilecek eksiklik kendini açma davranışını olumsuz etkileyebilmektedir. Samimiyetin eksik olduğu ortamlarda kendini açma yüzeysel bir hale gelmekte ve tarafların kendilerini tedirgin hissetmelerine neden olabilmektedir²⁷¹.

O halde, kişilerarası ilişkiler sürecinde gerçekleşen kendini açma davranışında risk potansiyeli bulunmaktadır. Bu riskler kişinin kendisinden kaynaklanabildiği gibi paylaşım yaptığı kişiden de kaynaklanabilir. Buradaki risk unsurlarına bakıldığında kendini açma davranışında olabilecek herhangi bir dengesizlik risk faktörüne dönüşmektedir. Kişi kendisini çok açtığına teşhircilik, kendi hakkında az bilgi verildiğinde belirsizlik, kendini açma davranışına karşılık alamamasında ortaya çıkabilecek mutsuzluk gibi duygu durumları, kişilerin karşılıklı olarak kendini açma davranışlarında dengenin önemini vurgulamaktadır.

1.4.5. Kendini Açmayı Engelleyen Etkenler

Kendini açma davranışında bulunulmasını sağlayan birçok unsur olduğu gibi bu süreci engelleyen unsurlar da mevcuttur. Bu engelleyici unsurlar kişinin kendisinden kaynaklanabildiği gibi çevresine bağlı etkenlerden de kaynaklanabilmektedir.

McKay ve arkadaşlarına göre kendini açma davranışının en önemli engelleyicisi toplumsal önyargılardır. Kişinin kendisi hakkında konuşması, ihtiyaçlarından ya da duygularından bahsetmesi çevresi tarafından hoş karşılanmayabilir. Bu durum zaman içerisinde kişi için engelleyici bir unsur haline dönüşmektedir. Kendini açmanın bir diğer önemli engelleyicisi olarak insanların korkuları yer alır. Reddedilme korkusu, bireyin arkasından konuşulma korkusu, cezalandırılma korkusu, dışlanma korkusu ya da birinin kişinin kendisinden yararlanacağı korkusu gibi hisler kendini açma davranışını engelleyebilmektedir.

²⁶⁹ Stokes, a.g.e., s.176.

²⁷⁰ Aytekin, a.g.e., s. 55.

²⁷¹ Bünyamin Çetinkaya, "Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Kendini Açma", Alim Kaya (Ed.), **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim**, 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi, 2011, s.148.

Kişinin olumsuz kendini açma davranışında bulunmasına karşılık olarak alay edilme, hayır denme ya da uzaklaşılma gibi durumlarla karşılaşma düşüncesi bireyde korku oluşmasına neden olabilmektedir. Olumlu bir kendini açma davranışında ise kişi kendini övmekle suçlanacağını düşünebilir²⁷².

Jourard, kendini açmanın içeriği, cinsiyet, ırk, medeni durum ve belirli kişilere karşı olan duyguların kendini açma davranışında engelleyici unsurlar olabileceğini belirtmiş ve bu iddiasını destekleyen bir dizi anket çalışması gerçekleştirmiştir. Bu anket çalışmasından birini İngiliz ve Amerikalı kadın öğrenciler arasında gerçekleştirmiş ve kendini açma davranışında kültürel farklılıkların engelleyici bir unsur olduğunu tespit etmiştir. İngiliz öğrencilerin Amerikalı öğrencilere göre daha az kendini açma davranışında bulundukları sonucuna varmıştır. Ona göre bu sonuç, kişinin toplumsal öğrenmeleriyle ilişkilidir²⁷³.

Hargie ve Dickson kendini açma davranışını engelleyebilecek unsurlar olarak şunları belirtir: cinsiyet, kişilik, fiziksel yakınlık, din ve etnik gruplar²⁷⁴.

Cinsiyet: Kadınların erkeklere göre daha fazla kendini açma davranışında bulunduğu ifade edilmektedir. Aslında açma davranışında cinsiyet çok büyük farklılıklar oluşturmamaktadır. Hargie ve Dickson'un kadın ve erkeklerin kendini açma oranları ile ilgili yaptıkları ölçümleme sonucunda; kadınların erkeklere göre karşı cinse daha fazla açıklama yapmadıkları, kadınların erkeklere göre hemcinslerine daha fazla açıklama yaptıkları, erkeklerin kadınlara göre karşı cinse daha çok açıklama yaptıkları ve kadınların da erkeklere oranla daha fazla bilgi verdikleri bulunmuştur²⁷⁵.

Kişilik: Birçok kişilik değişkenin kendini açma davranışıyla ilişkili olduğu görülür. Çekingen, içe dönük, düşük benlik saygısı olanlar ve sosyal onay ihtiyacı yüksek olan bireyler daha az kendini açma davranışı göstermektedir²⁷⁶.

Fiziksel Yakınlık: Yakın kişilerarası mesafelerde (45cm) daha az samimi kendini açma davranışının, orta mesafede ise (90cm) daha fazla gerginliğin ortaya çıktığı görülmüştür. Bununla birlikte, kişiler arası yakın mesafeyi kendini açmaya engel olarak algılayanların kadınlar değil, erkekler olduğu tespit edilmiştir²⁷⁷.

²⁷² McKay , Davis ve Fanninga, **a.g.e.**, s.27.

²⁷³ Sidney M. Jourard, "Age Trends In Self-Disclosure", **Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development**, Cilt. 7, Sayı. 3, 1961, ss.191-192.

²⁷⁴ Hargie ve Dickson, **a.g.e.**, s.243.

²⁷⁵ **A.g.e.**, ss.243-244.

²⁷⁶ Hargie ve Dickson, **s.g.e.**, s.247.

²⁷⁷ **A.g.e.**, s.252.

Bu bağlamda, kendini açma birçok unsur tarafından engellenebilir. Burada belirtilen unsurlara bakıldığında kişisel ve çevresel etkenler ön plana çıkmaktadır.

1.4.6. Kişilerarası İletişimde Kendi Açmanın Sonuçları

Kendini açmak hassas bir konudur. Bu davranış doğru yapıldığında ilişkileri güçlendirebilir, güven aşılayabilir ve yalnızlığı uzaklaştırabilir. Ancak düşünmeden, uygunsuz ya da zamansız açıklamalar yapıldığında bunun tam tersi bir etkisi olabilir²⁷⁸.

Kişiler arasındaki yakın bir ilişkinin temel unsurlarından biri samimiyet duygusudur. Kişilerarası yakın ilişki, kişilerin birbirleri hakkında en içteki öznel yönlerini bildiği ilişkisel bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Tüm ilişkilerde olduğu gibi, yakın ilişkiler zamanla genişler ve bir dizi etkileşimi içerir²⁷⁹. Bu durumda kendini açma, yeni tanışılan kişiyle samimi bilgilerin paylaşılması gibi durumlardan söz etmek pek mümkün değildir. Özellikle ilişkinin başlangıç kısmı için bu durumun geçerli olduğu söylenebilir. Kişilerarası ilişkinin hem gelişimi hem de sağlıklı bir kendini açma davranışı için karşılıklılık burada önemli olan unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Karşılıklılık kişilerarası ilişkinin seviyesini ve gücünü artıran bir etkiye sahiptir. Bu durum neticesinde oluşan güven, samimi ilişki kurmada önemli bir role sahiptir²⁸⁰.

Kişilerarası yakın bir ilişkide iletişim, karşılıklı bilgi alışverişini içerir; bilginin derinliği ve genişliği onu diğer ilişki biçimlerinden ayırır. Burada sadece bireyin kendisiyle ilgili bilgi alışverişinden bahsedilmemekte, tarafların birbirleri hakkında oluşturdukları mesajların kodlarını çözümlemelerine de yer verilmektedir. Mesajlar sözlü ifadeleri içerdiği gibi sözsüz unsurları da kapsamaktadır. Bireyin kendisiyle ilgili her bilgi paylaşımı kendini açma olarak değerlendirilebilir. Ancak her kendini açma davranışı kişilerarası yakın bir ilişkiye karşılık gelmeyebilir. Kişilerarası bir ilişkinin samimiyetle gelişmesi işlemsel bir süreçtir. Kişisel samimi bilgileri paylaşma süreci hem ilişkinin niteliğini hem de ilişkideki bireyleri etkilemektedir²⁸¹.

Bu bağlamda, bireylerin kişilerarası iletişimde kendini açma davranışında bulunmasının belli şartlara bağlı olduğu söylenebilir. Güven duygusu ve samimi duygular bir ilişkinin genişliğini ve derinliğini belirlemeye yardımcı olmaktadır. Güven ve samimi duyguların yer almadığı ilişkilerdeki kendini açma davranışının yüzeysel olduğu ifade

²⁷⁸ Mind Tools, "Self-Disclosure", <https://bit.ly/3iqNzfW>, 05.08.2021.

²⁷⁹ Gordon J. Chelune, "A Neuropsychological Perspective of Interpersonal Communication", John H. Berg ve Valerian J. Derlega (Ed.), **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy** (9-34), 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987, s.10.

²⁸⁰ Aytekin, a.g.e., s.56.

²⁸¹ Chelune, a.g.e., s.11.

edilebilir. Yalnızlık bölümünde samimi olmayan ilişkilerden bahsedilmektedir. Yüzeysel ilişkilerin, derinliği olmayan paylaşımların, genelgeçer durumların bireyi yalnızlığa yaklaştırdığı görülmektedir. Sonuç itibariyle sağlıklı kişilerarası iletişimde kendini açma davranışı bireyi yalnızlıktan uzaklaştıran bir durum olarak ele alınabilir.

3. YALNIZ BİREYLERDE KİŞİLERARASI İLETİŞİM İHTİYAÇLARI İLE SOSYAL ETKİLEŞİMLER VE KENDİNİ AÇMA ARASINDAKİ İLİŞKİ

3.1. Kişilerarası İletişim İhtiyaçları İle Sosyal Etkileşimler Arasındaki İlişki

Kişilerarası etkileşimin, bireyin yaşamı içerisinde yer alan evlilik, aile ve sosyal bütünleşme gibi ilişkilerin gerçekleştirilmesi için şart olduğu ifade edilebilir. Bu ilişkilerin sağlıklı ve tatmin edici olması bireyin kişilerarası iletişim becerileriyle ilgilidir. Ayrıca, kişilerarası iletişim becerileri yeterli olan kişiler psikolojik, duygusal ve fiziksel refaha daha yakındırlar. Bu beceriden yoksun kişilerin ise; zihinsel bozukluklar, kaygı, stres, kardiyovasküler hastalıklar, yalnızlık, akademik başarısızlık, çocuk suçluluğu, uyuşturucu kullanımı, disfori ve depresyon gibi rahatsızlıkları deneyimlemesi olası bir durumdur²⁸².

Sosyal etkileşim komplike bir yapıya sahiptir ve bunun nedeni sosyal etkileşimin insanlar arasında gerçekleşen bir süreç olmasıdır. İnsanın canlı bir organizma olması ve yaşamında kendi ait özelliklerin zamanla gelişmesi ve değişmesi, sosyal ilişkilerinde birçok karmaşık faktörün sosyal ilişki sürecine dâhil olmasını sağlamaktadır. Duygular, karakter özellikleri, cinsiyet, utangaçlık, sosyal kaygı, algı gibi faktörlerin süreci etkilemesinin yanı sıra bu faktörler kişilerarası iletişim ihtiyaçlarına yönelik davranışları da şekillendirebilmektedir. Frydrychowicz kişilerarası iletişimin insan gelişimine etkisini araştırdığı çalışmasında, bu iletişim türünün gönderici ve alıcının ruhsal gelişiminde önemli rol oynadığını savunmaktadır. Gelişimin gerçekleşmesini belli koşullar ile ilişkilendirmiştir. Birincisi, katılımcılar arasında etkileşim-iletişim-temas şeklinde ilerleyen iletişim sürecini ifade etmektedir. İkincisi; bilgi, duygu, ortak etkinlik, katılım ve ilişki gibi iletişim boyutlarında uyumun önemine dikkat çekmektedir. Frydrychowicz göre kişilerarası iletişim bu gereksinimleri gidermede etkilidir ve iletişim sürecinde yer alan kişilerin gelişimini sağlamaktadır.²⁸³

Yeterli kişilerarası ilişkiler bireyin olumlu yönde gelişimini sağlayabildiği gibi kişilerarası ilişkilerin yetersiz kalması durumunda insanların yaşamını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Farina ve diğerleri, kişilerarası etkileşimlerin zayıf olması durumunda bireylerin sosyal uyum sağlama yeteneğinin eksik olabileceğini savunmaktadır²⁸⁴. Uyumsuzluk

²⁸² Brian H. Spitzberg, "Methods of Interpersonal Skill Assessment", John O. Greene ve Brant R. Burleson (Ed.), **Handbook of Communication and Social Interaction Skills** (93-134), New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2003, s.94.

²⁸³ Stefan Frydrychowicz, "The Influence of Interpersonal Communication on Human Development", **Psychology of Language and Communication**, Cilt.9, Sayı.2, 2005, s.69.

²⁸⁴ Farina, Wheeler ve Mehta, **a.g.m.**, s.351.

nedenleri hakkındaki en temel görüşlerden biri, yaşamın ilk yıllarında meydana gelen öğrenimlerle ilgili olmasına yöneliktir²⁸⁵. Çocukluk evresine ait öğrenimler bireyi yetişkinlik dönemine hazırlamaktadır. Olumsuz bir kazanım bireyin kişilerarası ilişkilerde bireyin yetersiz kalmasına neden olabilir.²⁸⁶

Kişilerarası iletişim becerilerinin ölçümlendiği çalışmada toplumsal yapının, zamansal ve durumsal koşulların kişilerarası iletişim yetersizliğine neden olabileceği görülmüştür. Curran ve diğerlerinin 1980’de “*Rhode Island and Brown University*” hastanesine bağlı psikiyatri bölümünde yatan hastaların denek olduğu çalışmalarının sonucunda, yaklaşık %7’lik bir oranda sosyal yetersizlik tespit edilmiş ve bu durum psikolojik rahatsızlıklarıyla ilişkilendirilmiştir²⁸⁷. Hecht ve Wittchen’in 1988’de Almanya’da yaptıkları benzer bir çalışmada %33’lük bir değer elde edilmiştir²⁸⁸. Başkaya’nın 2020’de Balıkesir Üniversitesi’nde gerçekleştirdiği çalışmasında tıp fakültesi öğrencilerinin yüksek özdeğerlilik, düşük kaygı ve depresyon bildirmesi sonucunda sosyal yeterlilik derecelerinin yüksek olduğu görülmüştür²⁸⁹.

Bu bağlamda, belli topluluklardaki insanların bir kısmı sosyal etkileşimlerinde ve kişilerarası iletişimlerinde zorluklar yaşamaktadır. Bu zorluklar birçok psikolojik ve duygusal problemlere neden olabilmektedir. Sonuç olarak, sosyal etkileşim ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin yetersiz olması yalnızlığa neden olabilmektedir.

3.1.1. Yalnız Bireylerin Kişilerarası İletişimlerinde Sosyal Etkileşimlerin Yeri

Etkileşimler ve ilişkiler günlük yaşamının merkezinde yer alır. İnsanın sıradan ya da önemli etkileşim sürecinde bulunması sadece fiziksel olarak hayatta kalması değil, aynı zamanda duygusal yönden iyi hissetmesi için de önemlidir. Aşırı izole ve yalnız olan kişilerin üzüntü ve depresyon gibi olumsuz duygu ve durumlara daha yatkın olabileceklerini, fiziksel ve zihinsel olarak da kötüleşebileceklerini gösteren çalışmalar mevcuttur.

Spitzberg ve Hurt 1987’de gerçekleştirdikleri çalışmalarında yalnızlığın nedenleri ve yalnızlığı deneyimleme süresinin, kişilerarası ilişkiler ve etkileşimlere etkisi üzerinde

²⁸⁵ David S. Holmes, **Abnormal Psychology**, 3th Edition, New York: Harper Collins Publishers, 1991, s.265.

²⁸⁶ Farina, Wheeler ve Mehta, **a.g.m.**, s.352.

²⁸⁷ James P. Curran, Ivan W. Miller, William R. Zwick, Peter M. Monti ve Robert L. Stout, “The Socially Inadequate Patient: Incidence Rate, Demographic and Clinical Features, and Hospital and Posthospital Functioning”, **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, Cilt. 48, Sayı. 3, 1980, s.380.

²⁸⁸ Heidmarie Hecht ve Hans-Ulrich Wittchen, "The frequency of Social Dysfunction in a General Population Sample and in Patients With Mental Disorders", **Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology**, Cilt. 23, 1988, s.24.

²⁸⁹ Osman Başkaya, “Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sosyal Başarı Hedefleri ile Benlik Saygısı, Depresyon ve Anksiyete Arasındaki İlişki”, (**Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi**, Balıkesir Üniversitesi, Tıp Fakültesi, 2020), s.73.

durmuşlardır. Yalnızlığın iç ve dış nedenleri olduğunu belirten bu bilim insanları, dış etkenleri durumsal yalnızlıkla açıklarken; iç etkenlerden kaynaklanan, kontrol edilemeyen durumları ise kronik yalnızlıkla tanımlamışlardır. Bireyin herhangi bir kişiyle gerçekleştireceği etkileşim sayesinde kişi durumsal yalnızlığıyla baş edebilmektedir. Ancak kronik yalnızlıkta durum bu kadar basit değildir, çünkü kişi yalnızlığının nedenlerini sorgular. Kişi yalnız olmasıyla ilgili kendini sonuçlanabilir; sosyal ilişkilerde yeteneksiz olduğuna ya da çekici olmadığına yönelik düşünceleri onun için inandırıcı hale gelebilir. Bu durum bireyin etkileşimi başlatmasında düşük motivasyon, yüksek iletişim kaygısı ve etkileşimin ödüllendiriciliğini düşük algılama gibi engelleri ortaya çıkarmaktadır. Yalnızlık ve kişilerarası iletişim yeterliliğinin, etkileşim süreçlerinde önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Kişilerarası iletişimde yetersiz olan bir kişi; tatmin edici ilişkiler kurma, geliştirme ve sürdürme konusunda da daha az yeteneklidir. Bunun yanında yalnızlık deneyimi de kişinin kişilerarası yeterliliğini etkileyebilir²⁹⁰. Kişilerarası iletişim yetersizliği ve yalnızlık birbirini etkileyen iki kavram olduğu gibi bu kavramların bireyin etkileşimlerini de doğrudan etkilediği ifade edilebilir.

Gerson ve Perlman da çalışmalarında kişilerin durumsal ya da kronik yalnızlık durumuna bağlı olarak kişilerarası iletişimde sosyal etkileşimlerin önemini ele alır. Onlara göre, durumsal açıdan yalnız olan kişiler yalnızlıklarının değişeceği konusunda yüksek beklentilerinin bulunması hususunda uyarılmaktadırlar. Kronik yalnızlıkta böyle bir durum yoktur. Motivasyonel uyarılma genellikle gelişmiş ifade ile bağlantılıdır. Bu nedenle, uyarılmış durumsal olarak yalnız bireyler, özellikle duygusal iletişimde başarılı olmaktadır. Durumsal olarak yalnız bireylerin kişilerarası iletişimdeki başarıları, etkileşimde bulunmaya yönelik uyarılmalardan kaynaklanmaktadır. Kronik olarak yalnız bireylerin sosyal etkileşimde bulunmaya yönelik uyarılmamaları onların zayıf iletişim kurduklarını göstermektedir²⁹¹.

Wittenberg ve Reis yine benzer bir yaklaşımla, yalnız kişilerin yakın kişilerarası ilişkiler kurmak ve geliştirmek için gereken sosyal becerilere sahip olmadıklarını ifade ederler. Onlara göre ikili etkileşimlerde; kişilerarası yeteneklerinin yetersiz olduğu ayrıca bu süreçte daha az kendini açma davranışında bulundukları ve karşısındaki kişiye yönelik daha az sorular sordukları görülmektedir²⁹².

²⁹⁰ Brian H. Spitzberg ve H. Thomas Hurt, "The Relationship of Interpersonal Competence and Skills to Reported Loneliness Across Time", **Journal of Social Behavior and Personality**, Cilt. 2 Sayı.2, 1987, ss.158-159.

²⁹¹ Ann C. Gerson ve Daniel Perlman, "Loneliness and Expressive Communication", **Journal of Abnormal Psychology**, Cilt. 88, Sayı. 3, 1979, s.258.

²⁹² Mitchell T. Wittenberg ve Harry T. Reis, "Loneliness, Social Skills, and Social Perception", **Personality and Social Psychology Bulletin**, Cilt.12, Sayı.1, s.122.

Zakahi ve Duran ise yalnızlık, sosyal kaygı ve sosyal etkileşimi birbiriyle ilişkilendirmektedir. Sosyal kaygıyı, kendini olumsuz olarak değerlendiren ve başkalarının da olumsuz olarak değerlendirmes yönelik beklenti durumu olarak tanımlamaktadırlar. Utangaçlık ve reddedilme korkusu gibi sorunları sosyal etkileşimin engelleri olarak görüp yalnızlık ile iletişim kaygısı arasında bir ilişki olduğuna değinirler²⁹³.

Genel olarak yalnızlık, kişilerarası iletişim ve sosyal etkileşim arasında bir sebep sonuç ilişkisi olduğu ifade edilebilir. Bireyin yalnızlık durumu kişilerarası iletişimini olumsuz etkilemekte ve bu da sosyal etkileşimde bulunmasını engellemektedir. Sonuç itibariyle sağlıklı sosyal etkileşimde bulunan kişilerin yalnızlık durumundan uzaklaştığı görülmektedir. Yalnızlığı isteyen kişiler haricinde bu durumdan rahatsız olan kişiler için sosyal etkileşimler büyük önem taşımaktadır. Sosyal temas kurma eğilimi fiziksel, sosyal ve kültürel gibi çeşitli bağlamlar içinde gerçekleşmektedir.

3.1.1.1. Etkileşimlerin Fiziki Bağlamı

Fiziksel bağlamlar, bireyin kendisine ait olduğunu iddia ettiği bölgeyi ve proksemik veya etkileşimciler arasındaki mesafeyi içermektedir. Bu bağlam, etkileşimlerin niteliğini değiştirebilmektedir²⁹⁴. En temel düzeyde ortamın güvenli olması, fiziksel çevrenin sosyal etkileşime elverişli olduğunun göstergesidir. Bu durum sağlandıktan sonra birey çevresini belirli şekillerde algılar, bu algıları geliştirir ve kodladığı mesajlara dahil eder. Mobilya, dekorasyon, renk ve diğer faktörlere dayalı formalite algıları iletişim davranışını etkileyebilir, çünkü etkileşim sürecinde karşı tarafa sözel olmayan çevresel ipuçları gönderilmektedir²⁹⁵. Etkileşim ortamının özel, yarı özel ve kamusal olduğunu belirten görsellerin ortaya çıkardığı yoğun formalite algısı bireyin rahatsız, tereddütlü ve daha resmi bir etkileşimde bulunmasına sebep olabilir. Etkileşim ortamında bulunan insan sayısına bağlı ortaya çıkan mahremiyet algıları da iletişim davranışını etkileyebilir²⁹⁶. Sınıf ya da ofis ortamı gibi mekânların yarattığı gerginlik, bireyin kalabalık içerisinde stres yaşamasına ve davranışlarında farklılığa neden olabilmektedir.²⁹⁷

²⁹³ Walter R. Zakahi ve Robert L. Duran, "Loneliness, Communicative Competence, and Communication Apprehension: Extension and Replication", **Communication Quarterly**, Cilt. 33, Sayı. 1, 1985, ss.51-52.

²⁹⁴ Shelley D. Lane, **Interpersonal Communication**, 2th Edition, Boston: Allyn & Bacon, 2010, s. 160.

²⁹⁵ Michael Campo, "The Role of the Social and Physical Environments in Informal Social Interaction Among People With Dementia Residing in Special Care Units", (**Master of Arts, Simon Fraser University, 2010**), ss.27-28.

²⁹⁶ Lane, **a.g.e.**, s.161.

²⁹⁷ Nicky Hayes, **Principles of Social Psychology**, New York: Psychology Press, 2005, s.1.

3.1.1.2. Etkileşimlerin Sosyal Bağlamı

Etkilenimlerin sosyal bağlamında sosyal eylemler yer almaktadır. Sosyal eylemin temelini oluşturan senaryolar, sosyal şemalar, sosyal kimlik gibi temel sosyal mekanizmaları tanımlamak önemlidir.

Senaryo modeli; Bower ve arkadaşları tarafından 1979'da deneysel psikoloji alanında insan hafızası üzerine gerçekleştirilen çalışmalar dahil edilmiştir. Bu deneyler, insanların sıradan bir gün içerisinde gerçekleştirdikleri faaliyetler hakkındaki bilgilerini ve bu bilgilerin senaryo metinlerini anlamak ve hatırlamak için nasıl organize edildiğini ve kullanıldığını araştırmaktadır. Deney alanı olarak restoranı kullanan araştırmacılar müşteri, garson, aşçı, kasiyer ve restoran sahibinin senaryolarına uygun davranışlarını gözlemlemişlerdir. Senaryoya uygun davranışların bellekten sırayla çağrılıp ona göre iletişimde bulunduğunu ifade etmişlerdir²⁹⁸. Schank ve Abelson büyük ölçüde aynı olan çalışmalarında, kişilerin belli bir düzen içerisinde senaryoya göre davranmasıyla sağlıklı sosyal etkileşimin mümkün olabileceğini savunmuşlardır²⁹⁹.

Sosyal şemalar; sosyal bilişteki temel kavramlardan biridir. Şema, kişinin bir şey hakkındaki inançlarının ve duygularının organize bir koleksiyonudur. Stereotipler, önyargılar ve genellemeler şemalara örnektir. Zihin karmaşık bir yapı değildir; içeriğini çok dikkatli ve özenle düzenler. Şemalar, zihnin bilgilerini düzenlediği şeylerdir³⁰⁰. Sosyal şema kavramı, sosyal deneyimlerin organize edilmesine, yapılandırılmasına ve bireyin çevresinde neler olup bittiğini anlamasına yardımcı olmak için yararlı bir araç olabilir. Sosyal etkileşim kısmen önceki sosyal deneyimlerden etkilenir ve bu deneyimler sosyal şemalar biçiminde depolanır ve uygulanır³⁰¹.

Sosyal kimliği; Tajfel'e göre sosyal kimlik "...bireylerin bir sosyal gruba (veya gruplara) üyelikleri hakkındaki bilgilerinden ve bu üyeliğin değeri ve duygusal öneminden kaynaklanan benlik kavramının bir parçası..." olarak tanımlanır³⁰². Olumlu sosyal kimlik,

²⁹⁸ Gordon H. Bower, John B. Black ve Terrence J. Turner, "Scripts in Memory for Text", **Cognitive Psychology**, Cilt.11, Sayı.2, 1979, s.117.

²⁹⁹ Roger Shank ve Robert Abelson, "Scripts, Plans, Goals and Understanding: an Inquiry into Human Knowledge Structures", Nicky Hayes(aktaran), **a.g.e.**, s.2.

³⁰⁰ Robert A. Baron ve Donn Byrne, **Social Psychology: Understanding Human Interaction**, 5th Edition, USA: Allyn & Bacon, 1987, ss.94-95.

³⁰¹ Hayes, **a.g.e.**, s.6.

³⁰² Henri Tajfel, "Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology", Cambridge: Cambridge University. Press, 1982, s.255.

yalnızca uyumlu grup üyeleri arasındaki sosyal benzerlikler yoluyla elde edilebilir³⁰³. Sosyal kimlik, insandaki iki temel güdüye odaklanır. Birincisi, olayları kategorilere ayırma eğilimidir ve bu eğilim kişinin nesneleri, olayları ve insanları nasıl algıladığıyla ilgilidir. Diğeri, bireyin öz saygısını olumlu etkileyecek ve kendisini iyi düşünmesini sağlayacak şeyler arayışıdır. Bu iki temel güdü birbiriyle bağlantılı görünmese de, diğeri insanlarla nasıl etkileşim kurulduğu konusunda güçlü bir kaynak oluşturlar³⁰⁴.

Bu bağlamda; senaryo, sosyal şemalar ve sosyal kimliğin birey etkileşimlerinin önemli parçaları olduğu ifade edilebilir. Sağlıklı bir sosyal etkileşimin gerçekleşebilmesinin belli kalıplara bağlı olduğu görülmektedir. Bir grubun üyesi olabilmek için o grubun üyeleriyle benzerlik göstermek gerekmektedir. Toplum içerisindeki rolüne göre senaryoya uymak iletişimin içeriğini etkileyebilmektedir.

3.1.1.3. Etkileşimlerin Kültürel Bağlamı

İnsanoğlu, eylemlerinde ve düşüncelerinde genellikle kültürel çevreden etkilenen biyolojik bir organizmadır. Her birey, fiziksel ve psikolojik benzersiz olarak bir yapılanmayla doğar ve doğum anından itibaren kendini çevresiyle etkileşim içinde bulur. Kişilik gelişim süreci, bu etkileşimden elde edilen deneyimlerin sürekli asimilasyonu ve örgütlenmesinden biridir³⁰⁵. Kültürün ise bu etkileşim sürecinde önemli yeri bulunmaktadır.

Kültürel etkilenimler, farklı oluşumlar içinde farklı insanların bulunduğu karmaşık bir süreçtir. İki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen bir etkileşimdir. Bilgi biçimleri, etkileşim biçimleri veya kültürel alışveriş biçimleri bu bağlamın kapsamında bulunur. Dünyanın zenginliğinin temeli, kültürel etkileşim veya değişim olduğu düşünülürse bu anlamda bilginin kültür olduğu ifade edilebilir. Bilgi olmadan da insanın doğadaki süreçleri anlamlandırması oldukça zordur³⁰⁶. Bu öğrenimlerin olumlu yönleri olduğu gibi olumsuz yönleri de vardır. Etkileşim sürecinin engellerinden biri olan sosyal kaygı, kültürel faktörler tarafından beslenmektedir. Örneğin; İskandinav ülkelerindeki insanlar, Akdeniz ülkelerindeki insanlara

³⁰³ Henri Tajfel, "Social Psychology of Intergroup Relations", **Annual Reviews Psychology**, Cilt.33, Sayı.1, 1982, s.24.

³⁰⁴ Hayes, **a.g.e.**, s.7.

³⁰⁵ Francis L. K. Hsu, **Aspects of Culture and Personality**, USA: Abelard Schuman Publisher, 1954, s.202.

³⁰⁶ Herbert Arlt, "Cultural Interaction", **Culture, Civilization and Human Society**, Vol.2, <https://bit.ly/2SjqFwO>, ET. 23.05.2021.

göre etkileşimlerinde daha yoğun sosyal kaygı yaşar. Ülkelerin eğitim seviyesi ve gelişmişlik düzeyi bu durumu etkileyebilmektedir³⁰⁷.

Kültürler, hem zamana hem de bulundukları bölgeye göre büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin, Bolivya’da insanların geçimlerini sağlama, çocuk yetiştirme, başkalarıyla ilişki ve etkileşim biçimi ile İzlanda’daki insanların bu görevleri yürütme biçimleri arasında farklılıklar olduğu görülür. Ancak tüm kültürler, etnosentrik olmaları bakımından birbirine benzer. Yani, her toplumun üyeleri kendi kültürlerinin en iyi ve doğal olduğuna, diğer toplumların daha aşağı olduğuna yönelik düşünceye sahiptir. Kişi günlük rutinlerini sürdürürken, genellikle kültürün insan davranışları üzerindeki etkisinin farkında olmayabilir. Yemek yeme, evlilik ritüelleri, eğitim biçimleri ve temizlik gibi davranışların her insanda tipik olmadığı gerçeği göz ardı edilebilmektedir. Farklı kültürleri incelemek bu durumun anlaşılmasını sağlayabilir. Bu şekilde kültürel dinamiklerin kendi üyeleri ile nasıl bağdaştığı anlaşılabilir³⁰⁸.

Stone 1981’de yayınladığı “*The Education of the Black Child in Britain*” eserinde etnosentrik eğilimlere değinmektedir. Çalışmanın içerisinde psikologların ve eğitimcilerin; okulda kötü davranan çocukların, başarılı olanlara göre özgüvenlerinin daha düşük olacağına dair varsayımları olduğunu bildirilmektedir. Eğitimciler aynı varsayımlarını siyahi öğrenciler için de ifade etmektedir. Ancak yapılan özgüven testlerinin sonuçları varsayımlarla uyuşmamaktadır. Öğrencilerin başarı durumlarıyla özgüvenleri arasında bir ilgi olmadığı görülmektedir³⁰⁹. Bu tutumlar, kişilerin farklı etnik gruplara mensup insanlarla bir etkileşim kurmalarını engelleyebilir. Sosyal güven, ilişkiler ve karşılıklılık normları, herhangi bir toplumda sosyal sermayeyi oluşturan ve geliştiren önemli unsurlarıdır. Cinsiyet, sosyal sınıf, etnik grup ve ırk gibi çeşitli faktörler sosyal etkileşimler üzerinde etkili olduğunda sosyal sermaye üretimi engellenebilir. Bir topluluk; etnik köken, din ve eğitim açısından ne kadar çeşitliyse, üyelerinin güvenme ve sosyal etkileşim kurma şansı o kadar azalabilmektedir³¹⁰.

³⁰⁷ Abdülkadir Öztürk, “Sosyal Kaygıyı Açıklayan Yaklaşımlar”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.13 Sayı.48, 2014, ss.17-18.

³⁰⁸ Candace Clark ve Howard Robboy, **Social Interaction Readings in Sociology**, 4th Edition, New York : St. Martin's Press, 1992, ss. 29-30.

³⁰⁹ Maureen Stone, **The Education of the Black Child in Britain**, London: Fontana, 1981, Nicky Hayes(aktaran), **a.g.e.**, s.9.

³¹⁰ Somayeh Mortazavi Ganji Ketaba, Saeed Pahlevan Sharif ve Vd., “Effects of Ethnocentrism and Online Interethnic Interactions on Interethnic Bridging Social Capital among University Students: The Moderating Role of Ethnicity”, **International Journal of Intercultural Relations**, Cilt. 71, 2019, s.70.

Bu bağlamda kültür, etkileşimin içeriğini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durumda insanların kendisinden farklı olan kişilere yönelik algıları, kültür tarafından oluşturulmaktadır. Kültürün beslediği ön yargılar sosyal etkileşimin yapısını değiştirebilmektedir.

3.1.2. Sosyal Etkileşimler ve Kişilerarası İletişime Etkisi

Arkadaşlık, insan sosyal yaşamda temel bir unsurdur. Bireyin iyi arkadaşlık ilişkileri; yaşamın zorlu koşullarına karşı yardımcı olan, bireyi destekleyen ve eğlendiren bir içeriğe sahiptir. Bununla birlikte, kişi yeni arkadaşlıklar kurmak veya mevcut arkadaşlıklarını geliştirmek için yardıma ihtiyaç duyabilmektedir. Bunun nedeni; utangaçlık, sosyal becerilerde yoksunluk, tatmin edici ve ödüllendirici ilişkiler kurmayı engelleyen başka zorluklar yaşamaları olabilir³¹¹. Daha önceden de değinildiği gibi bu faktörler yalnızlığa katkı sağlamaktadır.

Bireyin yaşamında önemli olan arkadaşlık ilişkileri, duygusal yakınlık düzeylerine ve kişilerarası yakınlığa bağlı olarak farklı arkadaşlık türlerini ortaya çıkarmaktadır. Bu konuyla ilgili çalışmada Hays yakın, sıradan ve yüzeysel olmak üzere üç arkadaşlık türü olduğunu belirtir³¹².

Yakın arkadaşlık ilişkileri ile bireyin mutluluğu arasındaki bağ birçok çalışmayla ortaya konulmaktadır³¹³. Güçlü kişilerarası bağların oluşumu ve devamlılığı, insan davranışını yönlendiren temel bir ihtiyaçtır³¹⁴. Arkadaşlık ilişkisi, kişinin olumlu duygularına katkı sağlarken yüksek yaşam memnuniyeti ve mutlulukla da ilişkilendirilmektedir. Diener ve Seligman mutlu ve mutsuz insanları karşılaştırdıkları çalışmada, mutlu insanların güçlü sosyal ve romantik ilişkilere sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Mutsuz kişilerde ise yetersiz sosyal ilişkilere sahip olduğu bildirilmektedir³¹⁵. Bu nedenle, yakın arkadaşlıklar edinme yeteneği, kişilerin iyiliği için önemlidir.

³¹¹ Márianna Csóti, **Overcoming Loneliness and Making Friends**, London : Sheldon Press, 2005, s.11.

³¹² Robert B. Hays, "A Longitudinal Study of Friendship Development", **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt. 48, Sayı. 4, 1985, s.911.

³¹³ Bkz. Melikşah Demir ve Metin Özdemir, "Friendship, Need Satisfaction and Happiness", **Journal of Happiness Studies**, 2009, Cilt.11, Sayı. 2, s. 245; David M. G. Lewis, Laith Al-Shawaf, Eric M. Russell ve David M. Buss, "Friends and Happiness: An Evolutionary Perspective on Friendship", Melikşah Demir (Ed.), **In Friendship and Happiness** (37-57), 2015, s.37; Paula R. Pietromonaco ve Nancy L. Collins, **Interpersonal Mechanisms Linking Close Relationships to Health**, *American Psychologist*, Cilt. 72, 2017, s.531.

³¹⁴ Baumeister ve Leary, **a.g.m.**, s.497.

³¹⁵ Ed Diener ve Martin E.P. Seligman, "Very Happy People", **Psychological Science**, Cilt. 13, Sayı. 1, 2002, s.81.

Kişilerarası ilişkilerin doğası gereği arkadaşlık kurmak ve sürdürmek için sosyal beceriler hayati önem taşır. Sosyal kaygı yaşayan bireylerin bu alandaki zorluklara özellikle duyarlı olabileceği gibi kişinin sosyal bağlantılar kurma yeteneğini engellediği düşünülmektedir³¹⁶. Rodebaugh çalışmasında sosyal kaygı yaşayan bireylerin, arkadaşlarını samimi bulmada sorun yaşadığını belirtmiştir.³¹⁷ Çalışmalarının devamında yoğun sosyal kaygı yaşayan bireylerin arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmeleri düşük düzeyde olurken arkadaşları daha yüksek değerlendirmelerde bulunmuştur. Nihayetinde arkadaşlık ilişkisi içerisinde bilişsel davranışlardaki niteliksel farklılıklar arkadaşlık tatmini ve iyi oluş derecelerinde farklı değerlendirilmeleri ortaya çıkarmaktadır³¹⁸.

Bireylerin arkadaşlarıyla yakınlık ilişkileri, sosyal etkileşimlerinin içeriğini etkileyebilmektedir. Kişilerarası ilişkilerde gerçekleşen bu süreç bireyin içedönüklüğü, uyumsuzluğu ve (yüksek) nevrotik ruh halini ve düşük arkadaşlık memnuniyetini ortaya çıkarmaktadır. Kişilerarası ilişkilerin devamlılığının sağlanabilmesi bireylerin sosyal becerilerinin yeterliliğine bağlıdır. İlişkileri kolaylaştıran bu beceriler, sosyal etkileşimler esnasında ortaya çıkan bireyin davranışlarından oluşur³¹⁹.

Sosyal kaygı, olumsuz değerlendirme korkusu nedeniyle sosyal durumlardan kaçınma olarak tanımlanmış ve bu doğrultuda araştırmalar sosyal kaygılı insanlar arasında etkileşim ve kaçınma stilleri varlığını destekler³²⁰. Öztürk, kişilerarası ilişkilerde iletişim güçlüğünün en önemli nedenlerinden olan sosyal kaygıyı, ilk tanışılan kişilerle izlenim yönetimi kaynaklı yüzeysel arkadaşlıklar kurulmasında etkili olduğunu belirtmiştir. Reddedilmekten korkan kişilerin sosyal etkileşimlerinde kendini açmakta çekinen, sessiz ve olaylara nötr tepki gösteren davranışlar sergilediğini de ifade eder³²¹. Bordens ve Horowitz yalnızlık ve sosyal kaygıyı, kişinin sosyal ilişkileri üzerinde etkileri olan iki ilişkili durum olarak ele almaktadır. Uyum ve yakınlık ihtiyaçları kişilerarası ilişkileri besleyen olumlu güdüler iken, yalnızlık ve sosyal

³¹⁶ Ayelet Meron Ruscio, Timothy A. Brown, Wai Tat Chiu, Jitender Sareen, Murray B. Stein ve Ronald C. Kessler, "Social Fears and Social Phobia in the United States: Results from the National Comorbidity Survey Replication", **Psychological Medicine**, Cilt. 38, Sayı.1, 2007, s.16.

³¹⁷ Thomas L.Rodebaugh, "Social Phobia and Perceived Friendship Quality", **Journal of Anxiety Disorders**, Cilt. 23, Sayı.7, 2009, s.872.

³¹⁸ Thomas L.Rodebaugh, Tatiana Bielak, Vanja Vidovic ve David A.Moscovitch, "The Effects of Social Anxiety on Interpersonal Evaluations of Warmth and Dominance", **Journal of Anxiety Disorders**, Cilt.38, 2018, s.68.

³¹⁹ Mehmet Çağlar, Sibel Dinçyürek ve Nihan Arsan, "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygılarının Analizi", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt.43, Sayı.43, 2012, s.107.

³²⁰ Kevin Darcy, Joanne Davila ve J. Gayle Beck, "Is Social Anxiety Associated With Both Interpersonal Avoidance and Interpersonal Dependence?", **Cognitive Therapy and Research**, Cilt.29, Sayı.2, 2005, s.171.

³²¹ Öztürk, a.g.m., s. 17.

kaygı, anlamlı ilişkilerin oluşumuna müdahale eden olumsuz motivasyonel durumlar olarak görülmektedir³²².

O halde, aşırı sosyal kaygının bireylerin sosyal ilişkilerinin kalitesi ve refahı için önemli etkilere sahip olabilir. Bu kaygı türüne bağlı arkadaşlık ilişkilerinde düşük tatmin ve yetersiz sosyal destek yalnızlıkla ilişkilendirilebilir.

3.2. Kişilerarası İletişim İhtiyaçları İle Kendini Açma Arasındaki İlişki

Yalnızlık ve kişilerarası iletişim daha önce de değinildiği gibi arasında ilişki bulunan kavramlardır. Yetersiz kişilerarası iletişim becerileri yalnızlığı desteklerken, kişilerarası ilişkiler bireyi yalnızlıktan uzaklaştırabilmektedir.

Stokes 1987’de gerçekleştirdiği çalışmasında, yalnızlık ve kendini açma davranışı arasındaki ilişkiyi üç olasılıkla ele almaktadır: kendini açma davranışı yalnızlığı azaltır, yalnızlık kendini açma davranışını azaltır ve bazı üçüncü değişkenler hem kendini açmayı hem de yalnızlığı etkileyebilir³²³. Sermat ve Smyth farklı demografik özelliklere sahip kişilerle gerçekleştirdikleri araştırmalarında yalnızlık duygularını, kişilerin özel konularını kimseyle konuşma fırsatının olmamasına bağlamaktadır. Bireyin kişisel düşünce ve duygularını, yanlış anlaşılma veya reddedilme korkusu olmadan yakın bir arkadaşla ifade etme ihtiyacı, katılımcıların büyük bir çoğunluğu tarafından yaşamlarındaki en önemli ihtiyaçlardan biri olarak ifade edilmiştir³²⁴. Rogers’a göre kendini açma davranışında bulunmadıkça yalnızlık deneyimi devam eder. Birey üyesi olduğu grupta veya kişilerarası ilişkilerinde utandığı ya da ortaya çıkarmak için çok özel olduğunu hissettiği yönleri açarak yalnızlığını sonlandırabilir³²⁵. Bu görüşü destekleyen, yalnızlığın kendini açma davranışını engellediğini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur³²⁶. Komarovsky yalnızlıktan kaçınma, destek bulma ve takdir edilme gibi duyguları başkalarıyla paylaşma ihtiyaçlarının kendini açma davranışıyla karşılandığını

³²² Kenneth S. Bordens ve Irwin A. Horowitz, **Social Psychology**, 3th Edition, USA: FreeLoad Press, 2008, s.318.

³²³ Joseph P. Stokes, “The Relation of Loneliness and Self-Disclosure”, John H. Berg ve Valerian J. Derlega (Ed.), **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy** (175-198), 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987, ss.189-190.

³²⁴ Vello Sermat ve Michael Smyth, “Content Analysis of Verbal Communication in the Development of a Relationship: Conditions Influencing Self-Disclosure”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt.26, Sayı.3, 1973, ss.332-333.

³²⁵ Carl R. Rogers, **Carl Rogers on Encounter Groups**, New York : Harper & Row, 1970, ss.113-114.

³²⁶ Mark H. Davis ve Stephen L. Franzoi, “Adolescent Loneliness, Self-Disclosure, and Private Self-Consciousness: A Longitudinal Investigation”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt.51, Sayı.3, 1986, s.595.

belirtir³²⁷. Kişilerarası ilişkilerde kendini açma ihtiyacının karşılanamaması yalnızlığı destekleyen nedenlerden biri olarak bireyin yaşamını etkileyebilmektedir³²⁸.

O halde, kendini açma davranışı kişilerarası iletişim ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli etkenlerden biridir. Bu ihtiyaç karşılanmadığında kişinin yalnızlığı deneyimlemesi olası hale gelmektedir. Kendini açma davranışı yetersizliği yalnızlığı ortaya çıkaran tek neden olduğunu söylemek doğru olmayabilir ancak bu durumun yaşanmasında etkili bir rol oynadığı söylenebilir.

3.2.1. Kişilerarası İletişim İhtiyaçlarını Gidermede Kendini Açma Davranışı

İnsanların karşılıklı olarak birbirleriyle iletişiminden ortaya çıkan kişilerarası iletişim, ilişkilerin başlangıcından bitişine kadar olan süreci temsil eder. Kişilerarası iletişim ve kendini açma davranışının bulunduğu noktalardan biri ise açma eyleminin karşılıklıdır. Kişiler samimi ilişkilerde kendini açma davranışında bulunduğu karşı taraftan yanıt alma olasılığı sıradan ilişkilerine göre daha yüksektir.³²⁹ Karşılıklı etkileşimlerin gerçekleşmesiyle birlikte bir sonraki adım olan sosyal beklentiler, iletişimin içeriğine bağlı fiziksel, araçsal ve ilişkisel ihtiyaçları ortaya çıkarır.

Fiziksel ihtiyaçlar, insan vücudunun sağlıklı olmasını sağlayan gereksinimleri kapsamaktadır. İletişim de bu ihtiyaçların karşılanmasında aracı bir konuma sahiptir. İletişim ile fiziksel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik oluşan bağ, bireyin sağlıklı bir yaşam sürmesini sağlar. Bu ihtiyacın karşılanmasının yanında kişinin sosyal olarak varlığını devam ettirebilmesi içinde araçsal ve ilişkisel ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Araçsal ihtiyaçlar, rutin işlerin üstesinden gelinmesine ve belli hedeflere ulaşılmasına yardımcı olan gereksinimlerdir. Böyle ihtiyaçlar başkalarını etkilemek, başkalarından bilgi ve destek almak gibi yaygın durumları da içerir. İlişkisel ihtiyaçlar, sosyal ve kişilerarası ilişkilerin devamlılığını sağlayan ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaç türünü giderebilmek amacıyla iletişimde bulunmak, birey için önemli olan sosyal ağların kurulmasına ve ilişkilerin gelişim evrelerinin oluşmasına katkı sağlar. Sözlü ve sözsüz iletişim unsurlarından yararlanarak kurulan ilişkilerin devamında karşılıklı kendini açma evresi başlar³³⁰.

³²⁷ Mirra Komarovsky, "Patterns of Self-Disclosure of Male Undergraduates", *Journal of Marriage and Family*, Cilt. 36, Sayı. 4, 1974, s.679.

³²⁸ Stokes, *a.g.e.*, s.191.

³²⁹ Berg ve Derlega, *a.g.e.*, s.4.

³³⁰ **Communication in the Real World: An Introduction to Communication Studies**, Gitbook, <https://bit.ly/3aoCRCq>, 19.04.2021.

Bu bağlamda, ihtiyaçların giderilebilmesi için kurulan kişilerarası iletişim sürecinde kendi açma davranışı ortaya çıkmaktadır. Bu davranış gerçekleşmeden gereksinimlerin giderilmesine yönelik doyum elde edilemeyebilir. Gerekğinde kendini açma davranışı bireyin kişilerarası ilişkilerinde etkili bir araçtır.

3.2.2. Bireyin Kendini Açma Davranışına Etki Eden Faktörler

İnsan davranışı birçok etken tarafından şekillenebilen komplike bir yapıya sahiptir. Bu davranışlar değiştirilebilir, yeni davranışlar edinilebilir ya da mevcut olanlar korunabilir. Kendini açma davranışı ise birçok etken tarafından yönlendirilebilmektir.

Kendini açmaya etki eden faktörleri inceleyen Masur, kendini açma davranışını kişisel ve çevresel etkenlere göre değerlendirir. Bu faktörleri; mahremiyet tutumu, kronik ihtiyaçlar, durumsal ihtiyaçlar, duygular ve psikolojik yakınlık olarak gruplandırır. Psikolojik yakınlık dışında diğer tüm unsurlar duygusal ve bilişsel süreçleri kapsamından dolayı iç faktörler olarak nitelendirilir³³¹.

Mahremiyet tutumu; bireyin kendine ait bilgilerin gizliliğine yönelik duyduğu endişeyi ifade eder. Böyle tutumları olan bireyler mahremiyetini korumaya yönelik davranışlarda bulunur ve kendini açmaya daha az istekli olurlar³³². Mahremiyetin korunmasına yönelik ihtiyaçlar, sosyal ağların kullanımıyla birlikte artış göstermektedir. Bu ortamın güvensizliği birey için önemli bir endişe kaynağıdır³³³. Ancak bireyin hikâyesini istediği gibi paylaşma olanağı sağlayan sosyal ağlar, kendini açma davranışını da artırabilmektedir³³⁴.

Kronik ihtiyaçlar; bireyin kişiliğiyle ilişkilidir³³⁵. Chaudoir ve Fisher'e göre sosyal olarak reddedilme ve çatışma gibi olumsuz sonuçlardan kaçınan kişilerin, ilişki kurma ve kendini açma davranışından uzaklaştığını bildirirler³³⁶. Kişinin yakın ilişki kurmaya yönelik

³³¹ Masur, a.g.e., ss.151-152.

³³² A.g.e., s.156.

³³³ Adam N. Joinson, Ulf-Dietrich Reips, Tom Buchanan ve Carina B. Paine Schofield, "Privacy, Trust, and Self-Disclosure Online", **Human-Computer Interaction**, Cilt. 25, Sayı.1, 2010, s.1.

³³⁴ Şükrü Balcı ve Ayşe Arsal Gölcü, "Sosyal Medyada Kendini Açma: Öz Saygı, Güven ve Algılanan Faydanın Etkinliği Üzerine Bir İnceleme", **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-International Journal of Society Researches**, Cilt. 16, Sayı. 27, 2020, s.116.

³³⁵ Masur, a.g.e., s.158.

³³⁶ Stephenie R. Chaudoir ve Jeffrey D. Fisher, "The Disclosure Processes Model: Understanding Disclosure Decision Making and Postdisclosure Outcomes Among People Living With a Concealable Stigmatized Identity", **Psychological Bulletin**, Cilt. 136, Sayı:2, 2010, s.250.

isteğinin bulunması durumunda ise koşulların uygun olması ya da olmaması önemli değildir. Birey için oldukça belirgin olan bu istek kronik bir ihtiyaç haline gelebilir³³⁷.

Durumsal ihtiyaçlar; çeşitli şekillerde olabilir ve kendini açma davranışı bu farklılığa göre biçimlenir. Bireyin kendini açmaya yönelik ihtiyacı ne kadar yoğunsa ona göre davranışta bulunacaktır. Tabi bu ihtiyaç mahremiyeti korumaya yönelik de olabilir. Bundan dolayı, birden fazla ihtiyacın kişinin davranışını aynı anda etkilemesi mümkündür³³⁸.

Duygular; insanın yaşamı boyunca sakin, öfkeli ve neşeli gibi çok çeşitli olan durumlarını ifade eder. Kişinin etkileşimlerinde duyguların rolü vardır; kendini açma davranışında bulunmayı daha istekli hale getirebilir ya da kişinin bu isteğinde kaçınmasını sağlayabilir³³⁹. Aynı duygular bazen zıt etkiye sahip olabilir. İnsanlar psikolojik olarak iyi hissetmediğinde daha iyi olabilmek için bu durumu başkalarıyla paylaşmak isteyebileceği gibi bazı zamanlar iyi hissetmediğinde kendini açma davranışından uzaklaştırabilir. Bu noktada duyguların ortaya çıkardığı istek kendini açma düzeyini etkileyebilir³⁴⁰.

Psikolojik yakınlık; bireyin ilişkileriyle ilgidir. Kişinin kendini ne zaman açmaya karar verdiğini anlamak için ilişki türlerinin değerlendirilmesi gerekir. Aile, iş arkadaşları ya da yakın arkadaşlarla gerçekleştirilen paylaşımların içeriği ve düzeyi farklı olabilmektedir. Vangelisti ve Caughlin'e göre ilişkideki yakınlık, sevgi yoğunluğu, görüşme sıklığı, memnuniyet, birlikte geçirilen zaman ve ilişkinin önemi gibi konular psikolojik yakınlığı belirler³⁴¹.

Sonuç olarak, kendini açma davranışında duygular, ihtiyaçlar ve psikolojik etkenler süreci etkileyebilmektedir. Bu faktörler görüldüğü üzere kendini açma davranışının gerçekleşip gerçekleşmemesi üzerinde etki olabilmektedir.

³³⁷ Julia Omarzu, "A Disclosure Decision Model: Determining How and When Individuals Will Self-Disclose", **Personality and Social Psychology Review**, Cilt.4, Sayı.2, 2000, s.178.

³³⁸ Masur, **a.g.e.**, s.159.

³³⁹ William E. Snell, Rowland S. Miller ve Sharyn S. Belk, "Development of the Emotional SelfDisclosure Scale", **Sex Roles**, Cilt.18, 1988, ss.59-60.

³⁴⁰ Masur, **a.g.e.**, s.161.

³⁴¹ Anita L. Vangelisti ve John p. Caughlin, "Revealing Family Secrets: The Influence of Topic, Function, and Relationships", **Journal of Social and Personal Relationships**, Cilt.14, Sayı.5, 1997,s.691.

2. YALNIZ BİREYLERDE KİŞİLERARASI İLETİŞİM İHTİYAÇLARI

İhtiyaçlar, bireylerin insan olarak yaşamak ve hayatta kalmak için neye ihtiyaç duyduklarını ifade eder. İhtiyaçlar; arzular ve dürtüler gibi bireysel eğilimlere dayanır. İhtiyaçların karşılanması, yaşam kalitesi ve sosyal refah için bir gerekliliktir. İhtiyaçlar karşılanmazsa, birey ve toplum için olumsuz sonuçlar doğuran bir eksiklik hissi ortaya çıkar. Bir ihtiyaç bir istekten farklıdır, çünkü ihtiyaç gerçekten gerekli olan bir şeydir³⁴².

İhtiyaçlara bakış açısının temel varsayımlarından biri, ihtiyaçların giderilmesinde sosyal bağlamlar önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle, kişilerarası ilişkiler ile ihtiyaçların giderilmesi arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmak, bu araştırmanın doğal bir uzantısıdır³⁴³.

Kişilerarası iletişimin ve insan ihtiyaçlarının birbiriyle ilişkili olduğu düşüncesi üç ilkeye dayanmaktadır. Birinci ilke, insanların iletişim kurmasının gerekliliği üzerinde durmuştur; çünkü yiyecek ve su nasıl fiziksel sağlık için önemliyse insanlarla iletişim de psikolojik sağlık için aynı önemde bir ihtiyaçtır. İkincisi, iletişimin insani ihtiyaçların çoğunu karşılaması nedeniyle iletişime gereksinim duyulmasıdır. Son ilke ise, kişilerarası iletişim tek bir tarafın ihtiyacını karşılamaz karşıdaki kişinin de ihtiyaçlarının giderilmesine yardımcı olur³⁴⁴.

2.1. Yalnız Bireylerin Kişilerarası İletişim Kurma İhtiyaçlarının Kaynakları

Modern yaşam içerisinde gerçekleşen birçok yenilik kişilerin, grupların ve toplumların mevcut yapısını ve koşulunu değiştirebilmektedir. Bu yeniliklerin ortaya çıkardığı farklı koşullar bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmakla kalmayıp kişileri yalnızlığa da yönlendirebilmektedir³⁴⁵. Toplumların mevcut sorunu haline gelen yalnızlık üzerinde; cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, aile, kültür, sosyal çevre, eğitim, bireyin yakın olma ihtiyacı, sosyal ödüller ve güçlendiriciler gibi unsurlar etkili olabilmektedir³⁴⁶.

³⁴² Jennifer Gulyas, "Need Fulfillment", Alex C. Michalos (Ed.) , **Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research**, New York: Springer, 2014, ss. 4291-4292.

³⁴³ Heather Patrick, Amy Canevello, Vd., "The Role of Need Fulfillment in Relationship Functioning and Well-Being: A Self-Determination Theory Perspective", **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt. 92, Sayı.3, 2007, s.434.

³⁴⁴ Schutz, **a.g.e.**, s.14.

³⁴⁵ Burhan Başoğlu, Mustafa Önder Şekeroğlu, vd. "Öğretmenlerin İş Yaşamındaki Yalnızlıkları ile SosyoDemografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Cilt. 11, Sayı. 2, s.67.

³⁴⁶ Sadler ve Johnson, **a.g.e.**, s.54-55.

2.1.1. Cinsiyet Farklılığı ve Kişilerarası İletişim İhtiyaçları

Her gün insanlar kendi aralarında bir şekilde iletişim kurmaktadır. İletişim türü ne olursa olsun sürecin etkili olabilmesi birçok unsura bağlıdır. Kişilerarası iletişim sürecinde biyolojik, psikolojik ve sosyolojik gibi faktörler bu sürecin akışını değiştirebilmektedir. Bu faktörlerin içeriğinde yer alan cinsiyet kavramı da kişilerarası iletişimde önemli role sahiptir³⁴⁷.

İnsanın erkek ya da kadın olmasıyla ilgili biyolojik özellikleri cinsiyet kavramını ortaya çıkarmaktadır. Ancak cinsiyet sadece biyolojik özelliklerin bir sonucu değildir; cinsiyet kavramının içeriği insanlar tarafından oluşturulabilmektedir. Başka bir deyişle bireyin davranışlarını, vücut dilini, konuşmasını, giyim tarzını, iletişim şeklini ve bunlar gibi birçok yapıyı cinsiyet rolleri belirleyebilmektedir. Kadınsılık ve erkeksilik de bu rollerin bir göstergesidir³⁴⁸. Bu durum biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının ayrı ayrı açıklanmasını gerektirmektedir.

Biyolojik Cinsiyet: Erkekler ve kadınlar kromozomlar, hormonlar, beyin büyüklüğü ve cinsel özellikler açısından farklılık gösterir. Dişi yumurtalık hücreleri yalnızca X cinsiyetini belirleyen kromozomu içerirken, erkek spermi X veya Y kromozomunu taşır. Döllenmeden sonra bir embriyo XY cinsiyet belirlemesine sahipse erkek, XX belirlemesine sahipse dişi olacaktır. Hamilelik sırasında, embriyolar erkek veya dişi anatomik formlar geliştirir ve kromozomlar tarafından tetiklenen hormonlar bu süreçte önemli bir rol oynar. Hormonlar; hipofiz, adrenal ve tiroid bezlerinin yanı sıra pankreas, yumurtalık ve testis salgılarını ifade eder³⁴⁹.

Cinsiyet rolleri ya da toplumsal cinsiyet olarak da bilinen bu kavramı Dökmen; *“...kadın veya erkek olmayla ilgili toplumun ve kültürün yüklediği manaları ve beklentileri içerir; kültürel yapıdan etkilenir ve genellikle kişinin biyolojik yapısıyla ilgili olan psikolojik özelliklerini de içerir”* şeklinde tanımlamıştır³⁵⁰.

Bu iki tanımlama arasındaki en belirgin fark birisinin insanların doğuştan gelen özelliğini ifade ederken diğersinin bireye sonradan dahil olan özellikleri nitelemesidir. Cinsiyetin kişilerarası iletişim süreci üzerindeki etkisi genellikle cinsiyet rolleriyle

³⁴⁷ P. Nicholas Hamid, “Contact and Intimacy Patterns of Lonely Students”, **New Zealand Journal of Psychology**, Cilt. 18, Sayı. 2, 1989, s.85.

³⁴⁸ Zehra Dökmen, **Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Psikoloji**, 6. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009, ss.23-25.

³⁴⁹ Stephanie Garrett, **Gender**, New York : Tavistock Yayınları, 1987, ss.2-3.

³⁵⁰ Dökmen, **a.g.e.**, s.20.

ilişkilendirilmektedir. Bireyin yaşamının ilk yıllarında öğrendiği bu roller kişilerarası iletişim sürecinde kadın ve erkeğin nasıl davranmasıyla ilgili olabilmektedir³⁵¹.

İnsanlar bir ilişkinin başlangıç aşamasında karşısındaki kişinin konuşmasına, kıyafetine ve fiziksel görünümüne dikkat eder. Burada kişilerarası senkronizasyon yakalanırsa birey ilişki başlatmaya yönelik davranışlarda bulunur. İlişki başlatma aşaması, kişilerin kendi aralarında bir bağlantı kurabilmek için gündelik etkileşimlerini içerir. Toplumsal erkek cinsiyet rolündeki birey bu aşamada ön plana çıkar ve ilk andan itibaren ilişki başlatmaya yönelik davranışlarda bulunur. Kadınlar ise kendilerini özgür hissetseler bile ilişki başlatma aşamasında daha yavaş ilerlerler. Öte yandan aynı cinsteki bireyler için bu durum geçerli değildir. Bu aşamadan sonra kadın ve erkek, ilişkinin devamlılığıyla ilgili karar verebilmek için karşısındaki kişi hakkında bilgi edinmeye çalışır ve bireyin ifadelerine dikkat ederler³⁵².

Argyle, kadınların erkeklere göre sözlü ve sözsüz iletişim kurma biçimlerindeki farklılığı şu şekilde belirtmiştir³⁵³:

- Daha yakın kişilerarası mesafelerde etkileşim
- Göz teması, dokunma, gülümseme, yüze dönük konuşma ve jestlerin daha fazla olması
- Sözlü olmayan mesajların hem kodlamada hem de çözümlemede daha yetkin olması
- İlişkisel hedefleri hakkında daha derin iç görüleri sahip olmaları

Argyle'nin çalışmalarında kadınların empati yeteneğine, işbirliğine, sözel becerilere ve daha güçlü sözsüz iletişim ifadelerine sahip oldukları görülmektedir. Erkeklerin ise güvengenlik davranışlarında kadınlara göre daha yetenekli olduğu ortaya çıkmıştır³⁵⁴. Benzer bir çalışma ile Hamid, erkeklerin kadınlara göre daha az samimi ilişkileri olduğunu belirtmiştir. Bu durum erkeklerin bağımsızlık ve rekabet gücüyle ilgili öğrenmelerinden kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak erkeklerin genellikle derin ve paylaşımcı arkadaşlıkları olmadığı için yalnızlık yaşayabileceklerini belirtmektedir³⁵⁵. Dindia ise, cinsiyetin kendini

³⁵¹ Seval İmamoğlu, "Genç Yetişkinlikte Kişilerarası İlişkilerin Cinsiyet, Cinsiyet Roller ve Yalnızlık Algısı Açısından İncelenmesi" (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi, EBE, 2008), s.85.

³⁵² Teri Kwal Gamble ve Michael W. Gamble, **The Gender Communication Connection**, Boston: Houghton Mifflin, 2002, s.170.

³⁵³ Michael Argyle, "Social Skills", Andrew M. Colman ve Nicholas John Mackintosh (Ed.), **Learning and Skills**, London: Longman, 1995, s.87.

³⁵⁴ Argyle, **a.g.e.**, s.87.

³⁵⁵ Hamid, **a.g.e.**, s.85.

açma davranışıyla ilişkini incelemiş ve kadınların erkeklere göre daha fazla bu davranışta bulunduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte, kendini açmadaki cinsiyet farklılıklarının az olduğunu da belirtmiştir³⁵⁶.

Grigsby ve Weatherley bahsedilen çalışmalardan farklı olarak cinsiyet ve kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını birlikte ele alırlar. Cinsiyete göre kişilerarası iletişimde farklılıkların olduğu ve kadınların tanışma sürecinde kendileriyle ilgili samimi bilgileri açma olasılıklarının erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Çalışma içerisinde kadınsılık, dışavurum ve samimi kendini açma arasındaki bağlantıya odaklanmışlardır ancak sonuç itibarıyla kendini açmada erkeklerin kendilerini engellediğini ortaya çıkarmışlardır. Bu, kişilerarası ilişkilerin ilk aşamalarında yer alan güç dinamiklerinin değerlendirilmesiyle anlaşılabilir. Bireyin tanışma sürecinde, kendini ifade etme ihtiyacı olduğu kadar, diğer kişiye göre üstün bir statü ve güç kurma ihtiyacı da vardır³⁵⁷. Erkeksiliği yüksek olan bireyler, kişilerarası güç ve statüyle dikkat çekici olmak isteyebilir. Hamid'in de çalışmasında bahsettiği gibi rekabetçi öğrenmeler kişilerarası iletişim sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Kişilerarası ilişkilerde yetersiz olan bireyler yakın ilişki başlatmakta ve sürdürmekte zorluk çekebilmektedir. Bu nedenle, bu tür kişilerin yalnızlık yaşamaları beklenir³⁵⁸.

O halde, cinsiyet rolleri bireyin çevresi aracılığıyla edindiği davranış kalıpları olduğu ifade edilebilir. Bu roller bireyin kişilerarası ilişki sürecini olumlu ve olumsuz etkileyebildiği gibi iletişim ihtiyaçlarını da yönlendirebilmektedir.

2.2.2.Yalnız Bireylerin Sosyoekonomik Statüsünün Kişilerarası İletişime

Yansıması

Yalnızlığı çeşitli yönlerden ele alan pek çok çalışma mevcuttur. Sosyoekonomik statünün yalnızlık deneyimini nasıl etkilediğine yönelik çalışmalar sınırlı olsa da aralarındaki ilişkiyi gösteren bir takım çalışmalar mevcuttur.

Sosyoekonomik statünün bileşenleri³⁵⁹; sosyal sermaye, kültürel sermaye ve finansal sermayedir.

³⁵⁶ Kathryn Dindia, "Sex Differences In Self-Disclosure, Reciprocity of Self-Disclosure, and Self-Disclosure and Liking: Three Meta-Analyses Reviewed", Sandra Petronio (Ed.), **Balancing the Secrets of Private Disclosures** (21-37), New Jersey: Lawrence Erlbaum, 2000, s.24.

³⁵⁷ James P. Grigsby ve Donald Weatherley, "Gender and Sex-Role Differences in Intimacy of Self-Disclosure", **Psychological Reports**, Cilt. 53, Sayı. 3, 1983, s.895.

³⁵⁸ Brian H. Spitzberg, "Interpersonal Competence and Loneliness", **Journal of Social Behavior and Personality**, 1987, s.157.

³⁵⁹ Coşkun Can Aktan ve Serdar Yay, **Kurumsal Sosyal Sermaye**, 1. Basım, Ankara: Seçin Yayıncılık, 2019, s.11.

Sosyal Sermaye: Toplumsal yaşamda insanlar arasındaki ilişki, dayanışma, beraberlik, sevgi, itibar, din, ahlaki değerler, güven vb. pozitif alışkanlıkları, sosyal kuralları, iyi bir toplumun yaratılabilmesi için gerekli unsurların tamamını içerir³⁶⁰.

Kültürel Sermaye: Kişilerin çevresi, ikamet ettiği bölge, kültürel değerleri, eğitim ve sertifika gibi evraklarda somutlaşan kültürel kurumların oluşturduğu ve şartlar dâhilinde ekonomik sermayeye dönüştürülebilen sermaye biçimidir³⁶¹.

Ekonomik Sermaye: Doğrudan paraya çevrilebilen, mülkiyet hakları olarak ortaya çıkan ve zaman içerisinde birikmiş emeği ifade eder.³⁶²

Sermayenin bu üç formu sosyoekonomik statü ile iç içedir ve yalnızlık süreçlerini etkilemektedir.

Kearns ve arkadaşları yoksul topluluklarda yaşayan insanlar arasındaki yalnızlığı araştırmışlardır. Yoksul konut bölgelerinde gerçekleştirilen bu araştırmada; ailesiyle ve komşularıyla nadir iletişim kuranlar, duygusal destek kaynakları olmayanlar, uzun süreli stres, kaygı ve depresyon sorunları yaşayanlar yalnızlık duygusu bildirmişlerdir. Ayrıca belli bir kısımda, yalnızlıktan korunmak için komşuluk ilişkilerini geliştirdikleri de gözlemlenmiştir³⁶³.

Ryan ve diğerlerinin yaptığı benzer bir çalışmada, Londra’da yaşayan Polonyalı göçmenlerin sosyoekonomik durumlarının yalnızlıkla ilişkisi incelenmiştir. Londra’nın çeşitli bölgelerinde yaşayan göçmenler komşularıyla çok az temas kurdukları veya hiç temas kurmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında Polonyalı gruplar, maddi kaynaklar için yüksek düzeyde güvensizlik, rekabet ve düşmanlık duyduklarını bildirmişlerdir. Göçmen ağları iş, bilgi ve barınma gibi temel gereksinimlerin sağlanmasına yardımcı olmakla birlikte, bu tür ağlar göçmenler arasında, etnik niş ekonomisine bağlı olarak rekabeti, düşmanlığı ve sömürüyü şiddetlendirebilmektedir³⁶⁴.

Gallo ve diğerlerinin sosyoekonomik eşitsizliğin kişilerarası ilişkilere etkisini inceledikleri çalışmada, düşük sosyoekonomik statüdeki bireylerin, yüksek statüdeki kişilere karşı düşmanca tavır sergiledikleri ya da daha az arkadaşlık duyduklarını bildirmişlerdir. Düşük

³⁶⁰ Aktan ve Yay, **a.g.e.**, s. 11.

³⁶¹ İsmail Seki ve İlknur Karataş, **Kalkınma Zincirinin Kayıp Halkası Sosyal Sermaye**, Bursa: Dora Yayınevi, 2016, s.15.

³⁶² **A.g.e.**, s.15.

³⁶³ Ade Kearns, Elise Whitley, Carol Tannahill ve Anne Ellaway, “Loneliness, social relations and health and well-being in deprived communities”, **Psychology, Health & Medicine**, Cilt. 20, Sayı. 3, 2015, s.332.

³⁶⁴ Louise Ryan, Rosemary Sales, Mary Tilki ve Bernadetta Siara, "Social Networks, Social Support and Social Capital: The Experiences of Recent Polish Migrants in London", **Sociology**, Cilt. 42, Sayı. 4, 2008, s.686.

statüdeki bireyler, yüksek sosyoekonomik statüdeki kişilerin kendilerine karşı daha baskın veya kontrol edici davranışlarda bulunduklarını ifade etmişlerdir³⁶⁵.

O halde, sosyal sermayenin tanımında ifade edilen ağların olmaması ya da yetersiz olması sosyal yalnızlığı ortaya çıkabilir. Bir kişinin sosyoekonomik statüsü düşükse, sosyal ağlara erişim veya aile üyelerine ulaşım için kaynak sağlayamayabilir ve bu durum yalnızlık yaşama riskini artırabilir.

2.2.3. Aile İçi Kişilerarası İletişimin Yalnızlık Boyutlarına Etkileri

Bireyin benliğini, zihinsel yapısını ve gelişimini pozitif yönde etkileyen iletişim, insanın önemli ihtiyaçlarından biridir. Aile içerisinde gerçekleşen iletişimle başlayan bu süreçte birey, toplumun diğer üyeleriyle iletişim kurarak iletişim ağını genişletmektedir

Aile, “anne, baba, çocuklar ve tarafların kan akrabalığından meydana gelmiş, ekonomik ve sosyal bir kurum olan aile, yerine getirdiği fonksiyonlar açısından toplumsal yaşamın merkezidir”³⁶⁶. Kişi için psikolojik, fiziksel ve sosyal açıdan sağlıklı bir yaşam temellerinin kurulduğu yer ailedir³⁶⁷. Kişilerin sosyal ilişkilerinin başlangıç noktası olan aile aynı zamanda yaşamın devamlılığı için önemli olan öğrenimlerin gerçekleştiği bir yapıdır. İnsanlar çocukluk dönemlerinde bu öğrenimleri genellikle taklit yoluyla edindikleri için aile içinde gerçekleşen iletişim ve etkileşim şekilleri çocuğun ileriki yaşlarındaki davranışlarına olumlu ya da olumsuz olarak da yansımaktadır³⁶⁸. Aile içerisindeki ilişkilerde çocuğun fikirlerine ve davranışlarına yönelik olumlu yaklaşımlar kişide geleceğe yönelik aidiyet duygusunu geliştirmektedir³⁶⁹.

Aidiyet insanların kalıcı, olumlu ve önemli kişilerarası ilişkileri kurma ve sürdürmeye teşvik etmektedir. Aidiyet duygusu iki kriteri içermektedir: ilki, belirli kişilerle sık ve duygusal açıdan hoş etkileşimlere ihtiyaç vardır. İkincisi, bu etkileşimler kişilerin mutluluğu için kalıcı bir duygusal ilgi çerçevesinde gerçekleşmelidir. Sürekli değişen kişiler ve aynı kişilerle tekrarlanan etkileşimler birlikte değerlendirildiğinde devamlılığı olmayan ilişkilerin daha az

³⁶⁵ Linda C. Gallo, Timothy W. Smith ve Claudia M. Cox, “Socioeconomic Status, Psychosocial Processes, and Perceived Health: An Interpersonal Perspective”, **Annals of Behavioral Medicine**, Cilt. 31, Sayı. 2, 2006, s. 109.

³⁶⁶ Bekir S. Gür ve Türker Kurt, “Türkiye’de Ailelerin Eğitim İhtiyaçları”, **Aile ve Toplum: Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, Cilt. 7 Sayı. 27, 2011, s.34.

³⁶⁷ Kübra Arslan, Hande Şahin ve Sibel Erkal, “Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyetinin Aile İçi Şiddete İlişkin Görüşlerine ve Bireysel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması”, **Researcher: Social Science Studies**, Cilt. 7, Sayı. 1, 2019, s.170.

³⁶⁸ Abdulvahap Özpolat, “Ailede Demokratik Sosyalleşme”, **Aile ve Toplum: Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, Cilt. 5, Sayı. 20, 2010, s. 15.

³⁶⁹ Aliye Mavili, Nur Feyzal Kesen ve Serap Daşbaşı, “Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, Yıl. 14 Sayı. 33, 2014, s.32.

tatmin edici olduğu ifade edilmektedir. Aidiyet eksikliğinin ciddi bir hal alması sosyal izolasyon, yabancılaşma ve yalnızlık duygularına yol açabilir³⁷⁰. Ait olma ihtiyacı ve kişisel ilişkilerde duyulan memnuniyetsizlik kişinin yalnız hissetmesine neden olabilmektedir³⁷¹. Bu açıklamalar doğrultusunda daha önceden bahsedilen duygusal boyutun ve sosyal yalnızlık boyutunun benzer unsurları içerdđi görölmektedir.

Bu bağlamda, aile içerisinde gerçekleşen kişilerarası iletişim öğrenmelerin yalnızlık üzerinde etkili olabilmektedir. Aile içinde deneyimlenen ait olma duygusu, bireyin sosyal ilişkilerini etkileyebilmektedir.

2.2.4. Kültürel Yapının Yalnızlığa ve Kişilerarası İletişime Etkisi

Bir toplumun varlığını devam ettirebilmesi, kültürün yeni üyelere aktarılmasıyla gerçekleşir. Bu öğrenme ya da sosyalleşme süreci, bireyin ailesiyle başlar ve yaşam boyu tüm ilişkilerinde devam eder. Bireyler toplum içerisinde başarılı şekilde yer almak için kültürün hem maddi hem de maddi olmayan özelliklerine, en önemlisi de iletişim kurmak ve düşünebilmek için grubun diline, giyim tarzına, yeme içme alışkanlıklarına, temizlik kurallarına, iş değerlerine ya da cinsiyet rollerine kadar her şeyi öğrenmek durumundadır³⁷².

Sosyal çevreye ait bilgilerin öğrenmelerini gerçekleştiren birey, bulunduğu topluma uygun davranışlar, sergilemektedir. Toplumun niteliklerinden kaynaklanan bu davranışların uygulanması, bireyin gereksinim duyduğu topluluk tarafından dışlanmasını önlemektedir³⁷³. Toplumun kabul etmediği birey; yabancılaşma, kınanma ve asimilasyon gibi yalnızlık durumlarına maruz kalabilmektedir. *Yabancılaşma*; bireyin yaşamını sürdürdüğu topluma ait maddi ve manevi tüm kuralları benimsemek yerine kendine özgü tutum ve davranışlar edinerek bulunduğu topluma yabancılaşmasını ifade eder³⁷⁴. Modern çağın yabancılaşmış yapısı toplumsal ve ekonomik boyutun da etkili olması nedeniyle kişilerarası ilişkileri azaltır³⁷⁵. *Kınanma*; farklı yönleri nedeniyle kişinin toplum tarafından dışlanmasını içermektedir. Kendine özel davranışları nedeniyle tezyif edilen kişiler, bulunduğu toplum üyeleri tarafından

³⁷⁰ Roy F. Baumeister, Mark R. Leary, "The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation", **Psychological Bulletin**, Cilt. 117, Sayı. 3, 1995, s. 497.

³⁷¹ David Mellor a, Mark Stokes, Lucy Firth, Yoko Hayashi ve Robert Cummins, "Need for Belonging, Relationship Satisfaction, Loneliness, and Life Satisfaction", **Personality and Individual Differences**, Cilt. 45, Sayı. 3, 2008, s.214.

³⁷² Hargie ve Dickson, **a.g.e.**, s.31.

³⁷³ Barlas Tolan, Galip İsen ve Veysel Batmaz, **Ben ve Toplum Sosyal Psikoloji**, 1. Basım, Ankara: Teori Yayınları, 1985, ss.3-4.

³⁷⁴ Mustafa Özodaşık, **Yalnızlık**, İstanbul: Tablet Kitabevi, 2005, ss.18-20.

³⁷⁵ Uğur Gündüz, "Kafka Metinlerinde İletişim, İletişimsizlik Ve Yabancılaşma Olgusu Üzerine", **Selçuk İletişim**, Cilt: 7, Sayı: 1, 2011, s.92.

dışlanırlar. *Asimilasyon*; bireyin herhangi bir durum nedeniyle ait olduğu kültürden uzaklaşması ve yeni toplumun kültürü ile uyuma zorlanmasını içermektedir. Toplum içerisindeki çoğunluk grubunun, azınlık olan gruba kendi istekleri doğrultusunda davranışta bulunmalarına yönelik uyguladığı baskıdır³⁷⁶.

Açıklamaları yapılan bu üç kavram, herhangi bir durum sonucunda bireyi yalnızlığa yönlendiren toplum davranışlarını içermektedir. Bunların yanında bireye yalnızlığı öğreten toplumsal davranışlar da mevcuttur. Tkachenko iletişim sorunlarının nedenlerini incelediği çalışmada kültürün iletişim ve yalnızlıkla ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Kişilerarası iletişimde güç ve statü puanları yüksek olan ülkelerin (Orta Doğu, Güney / Orta Amerika, Asya / Asya Pasifik, Afrika, Orta / Doğu Avrupa), düşük olan ülkelere (Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika) göre daha sık iletişim sorunları karşılaştıklarını ve iletişimsizlik yaşadıklarını bildirmişlerdir³⁷⁷.

Gudykunst “*Cultural Variability in Communication*” (İletişimde Kültürel Çeşitlilik) konulu çalışmada, toplumların bireycilik ve kolektivizm tutumlarını incelemiştir. Bireyci toplumun yer aldığı kültürlerde; bireyin ihtiyaçları, değerleri ve hedefleri, iç grubun ihtiyaçlarından, değerlerinden ve hedeflerinden önce gelirken; kolektivist kültürlerde, iç grubun ihtiyaçlarının bireyin ihtiyaçlarından öncelikli olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada, belirsizlikten kaçınma değerlendirmeleri yüksek olan kültürlerde kişilerin daha fazla etkileşimde bulundukları, yeni tanışmalarda gayri resmi davranışlardan uzak durdukları ve kişilerin karşılıklı olarak uyumlu davranışlarda bulundukları gözlemlenmiştir³⁷⁸.

Bu bağlamda, kültürel yapının bireyin yalnızlığı ve kişilerarası iletişim davranışıyla bağlantılı olduğu söylenebilir. Toplumun kuralları, değerleri, normları gibi birçok unsur bireyin davranışlarını oluşturmakta ve bu davranış kalıpları da kişinin yaşam biçimini, iletişim şeklini, düşünce yapısını etkilemektedir.

2.2.5. Yalnız Bireylerin Yaşlarına Göre Kişilerarası İletişim İhtiyaçları

Kişilerarası iletişim, günlük yaşamda çeşitli ihtiyaçlara hizmet etmektedir. İnsanların kendi benlik kavramlarını şekillendirmesi, yaşamları hakkında kararlar alması, başkalarıyla bilgisini, fikirlerini ve en içteki hislerini paylaşması iletişim yoluyla olur. İnsanların diğer

³⁷⁶ Özodaşık, a.g.e., ss.19-20.

³⁷⁷ Anastasiya Tkachenko, “The Influence of Culture on Interpersonal Communication at Pwc”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ISCTE-University Institute of Lisbon, 2017), ss.48-49.

³⁷⁸ William Gudykunst, “Cultural Variability in Communication”, *Communication Research*, Cilt. 24, Sayı. 4, 1997, ss.329-333.

kişilerle nasıl iletişim başlattığı ya da başlatmadığı ilgili araştırmalara konu olmuştur. Kişilerarası iletişim süreci kişisel birçok faktörden olumlu ya da olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Bu faktörler dâhilinde kişinin yaşı; yalnızlığına ve iletişim ihtiyaçlarına yönelik davranış biçimlerini şekillendirebilmektedir.

Bağlılık ve yakınlık üzerine yapılan çalışmalar, çoğunlukla yaşam döngüsünün erken aşamalarına odaklanmıştır. Ancak yalnızlığın ileriki yaş gruplarında yaygın görülmesi nedeniyle gelişmiş ülkelerde araştırma alanını genişletmiştir. Yaşlılık döneminde eşin, arkadaşların ve akranların ölümü bireyi yalnız hale getirmektedir³⁷⁹. Bu yalnızlık, hem sosyal hem de duygusal yalnızlığın ortak noktası olan ilişki eksikliğinden kaynaklanan duruma denk gelmektedir. Yaşlı bireyler ile genç aile üyeleri arasında karşılıklı ilişki mevcutsa bireyler maddi ve manevi gereksinimlerini karşılayabilmektedir. Bu dönemde yoğun olarak duygusal desteğe ihtiyaç duyan yaşlı bireyler aile üyelerinin desteğiyle yalnızlıktan uzaklaşmaktadır³⁸⁰. Bu durum her birey için özellikle de utangaç yaşlılarda geçerli olmayabilir. Herhangi bir yardım girişiminde bulunan kişi düşmanca algılanabilir. Utangaç bireylerin başkalarının varlığından rahatsız olmaları göz önüne alındığında, bu tür sosyal kaçınmaların yalnızlıkla sonuçlanması şaşırtıcı değildir³⁸¹.

Yaşlı bireylerin birçok gereksinimleri iletişim ihtiyaçlarını da beraberinde getirmektedir. Günlük yaşam aktiviteleri için yardım istemeleri, herhangi bir toplumsal olayla ilgilenmeleri, aile üyeleriyle görüşmek istemeleri, komşuları ya da doktoruyla iletişim kurmalarını gerektiren durumlar iletişim ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır. Ancak işitme kaybı, unutkanlık, cümle kurma zorluğu gibi bilişsel sorunlar iletişim ihtiyaçlarını engellemektedir³⁸².

İnsan gelişiminin en savunmasız aşamaları; insanın tamamen insana (bebeklik ve çocuklukta olduğu gibi) bağımlı olduğu ve fiziksel yetilerin azaldığı veya kaybolduğu (yaşlılıkta olduğu gibi) aşamalardan oluşur. Ergenlikte bu durum daha farklıdır çünkü ergenlik bağımlılığın meşru olmadığı bir aşamadır. İnsanlar bu dönemlerinde bağımsızlık için çabalarırken, bağımlılık ihtiyaçları hala mevcut olabilir ve bu durum genellikle göz ardı edilir.

³⁷⁹ Tracey A. Revenson ve Jeffrey L. Johnson, "Social and Demographic Correlates of Loneliness in Late Life", **American Journal of Community Psychology**, Cilt. 12, Sayı. 1, 1984, ss.71-74.

³⁸⁰ Adem Dağ, **Yaşlılık ve Yalnızlık**, 1. Basım, Ankara: İksad Publishing House, 2018, ss.14-16.

³⁸¹ Robert O. Hansson ve Bruce N. Carpenter, **Relationships in Old Age**, New York : Guilford Press, 1994, ss. 98-99.

³⁸² Susan Kemper ve Jose C. Lalor, "Addressing the Communication Needs of an Aging Society", Richard W. Pew ve Susan B. Van Hemel (Ed.), **Technology for Adaptive Aging** (131-149), Washington: The National Academies Press, 2003, ss.131-132.

Sonuç olarak; ergenler, yetişkin dönemlerinde korunmasız olma ve arkadaş edinememe duygularına bağlı olarak yalnızlık yaşayabilirler³⁸³.

Bir çatışma evresi olan ergenlikte stres, akran baskısı, anksiyete, problem çözememe ve kişiler arası çatışma gibi bilişsel problemler iletişim kuramama gibi davranışsal ve duygusal sorunlara neden olabilmektedir. Ergenlik döneminde sosyal düzeyde iletişim kurabilmek için iletişim becerilerinin geliştirilmesi gerekir. Göz teması, vücut hareketi, el hareketleri ve jestler kişilerarası iletişimin bir parçası olduğu gibi dinleme, konuşma ve çatışma çözme de unsurlarıdır. Kişilerarası iletişim becerisi; kişinin fikirlerini, düşüncelerini, arzularını, hoşlandıklarını, hoşlanmadıklarını, duygularını ve deneyimlerini sözlü veya sözlü olmayan yollarla başkalarıyla paylaşmasına ve ifade etmesine yardımcı olur. Bu sürecin kesin ve açık olması önemlidir, çünkü herhangi bilinmezlik kafa karışıklığına neden olduğu gibi ilişkiyi olumsuz da etkileyebilir. Olumlu ilişkiler açık ve anlaşılır iletişimle beslenmektedir³⁸⁴.

Bu bağlamda, bireyler yaşamlarının her evresinde belli koşullara bağlı olarak yalnızlığı deneyimleyebilirler. Yaşın yalnızlık üzerindeki etkisi olduğu açıktır ancak bunun bireyin yaşamının içeriğinden kaynaklandığı söylenebilir.

2.2.6. Sosyal Çevrenin Yalnızlık ve Kişilerarası İletişimle İlişkisi

Yalnızlık, bir kişinin sosyal ilişki ağının istenilenden daha küçük veya daha az tatmin edici olduğuyla ilgili bir durumdur. Bu nedenle, yalnızlık araştırmalarının merkezi noktası, bu tür duyguların yalnız kişinin içinde bulunduğu sosyal çevresinin nesnel özelliklerini (örneğin, daha az arkadaş, daha az etkileşim) veya bu özelliklerden bağımsız olarak memnuniyetsizlik duygusunu yansıtıp yansıtmadığıdır³⁸⁵.

Sosyal ağlar, insanın hayatta kalması ve gelişmesi için önemlidir. Sosyal bağlantılar koptuğunda, insanlar kendilerini yalnız hissetme eğilimindedir. Yalnızlık duygusu, bireyleri yeni bağlantılar kurmaya yönlendirmektedir. Bununla birlikte yalnızlık duygusu, uyumsuz algılar, bilişler ve davranışlardan oluşan bir kısır döngü gibi reddedilme ve yalnızlık riskini de artırabilir. Örneğin, yalnızlık duygusunda sosyal tehdidin artmasına başkalarına karşı güvensizlik ve reddedilme beklentilerinin artması eşlik eder. Bir başka deyişle, yalnızlık

³⁸³ Euphemia G. Williams, "Adolescent Loneliness", **Adolescence**, Cilt. 18, Sayı. 69, 1983, ss.54-55.

³⁸⁴ Archana Shukla ve Tanya Dixit, "Interpersonal Communication Among Adolescents", **Journal of Psychosocial Research**, Cilt. 19, Sayı. 2, 2015, ss.327-328.

³⁸⁵ Warren H. Jones, "Loneliness and Social Contact," **Journal of Social Psychology**, Cilt. 113, Sayı. 2, 1981, s.295.

duygusu uyumsal davranışsal sonuçlara (yani başkalarıyla bağlantı kurmaya) ve uyumsuz davranış sonuçlarına (yani geri çekilmeye) sahip olabilir³⁸⁶.

Werner ve arkadaşları, sosyal çevrenin kişilerarası ilişkilerdeki rolünü inceledikleri çalışmalarında sosyal çevrenin önemini vurgulayan üç tür ilişkiye (tanıdık ve komşular, aile) odaklanmaktadır. *Komşular ve tanıdıklar*; fiziksel çevrenin ortak kullanım alanıyla ilgili grup üyelerinin birbirlerinin bölgelerine saygı duyması, sorunsuz etkileşim süreçlerinin ortaya çıkmasını sağlarken bu durum grubun sosyal ilişkilerine de olumlu şekilde yansımaktadır³⁸⁷. Altman ve arkadaşları tarafından fiziksel çevrenin kullanımını inceleyen araştırmada, deniz askerleri arasında kişisel ve kişilerarası ilişkiye nasıl katkıda bulunulduğu araştırılmıştır. Gemideki askerler on günlük yolculuk içerisinde, kendilerine ait olan bir yatağın, sandalyenin ve masanın özel kullanımını içeren net fiziksel bölgeler oluşturmuş ve başkalarının kullanım alanına girmemişlerdir. Çevreyle ilgili ilişkisel süreçlerde, kişisel alanlara saygı duyulmasının sağlıklı ilişkiler kurulmada etkili olduğu görülmüştür³⁸⁸. *Ev ortamında aile*; sosyal çevre kişilerarası ilişkilerin bir yansımasıdır, yani insanların birbirleriyle nasıl ilişki kurduğuna dair bilgi vermektedir. Düğün törenleri, doğum günü, yıl dönümü kutlamaları, aile ziyaretleri, hediyeleşme ve aile kutlamaları gibi sosyal ilişkilerle ilgili görüşmeler aile içindeki bağların göstergesidir. Aile içerisindeki etkili ilişkiler, kişinin sosyal çevresiyle olan ilişkilerine yansıyabilmektedir. Ailenin sosyal çevreden uzak bir yapıda olması gruplar arasında bağlantı kurulmasını engelleyebilmektedir. Bu durum, aile içerisindeki kişilerin sosyal çevreden uzaklaşmasına neden olabilmektedir³⁸⁹.

Bu bilgiler dâhilinde; sosyal çevreden uzak bir yaşam yalnızlığın belirleyicisi olabilir.

2.2.7. Eğitim Düzeyinin Yalnızlık ve Kişilerarası İletişimle İlişkisi

İnsan, yaşamı boyunca birçok nedene bağlı olarak yalnızlık duygusu yaşayabilir. Bu duygunun ortaya çıkışında eğitim düzeyinin etkisi de ele alınmalıdır.

Yalnızlığın ortaya çıkışı birçok nedene bağlı olduğu gibi yalnızlık süreci de birçok nedenden etkilenebilmektedir. Savikko ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada, bireyin

³⁸⁶ Maike Luhmann, Felix Schönbrodt, Louise C. Hawkey ve John T. Cacioppo, "Loneliness and Social Behaviors in a Virtual Social Environment", *Cognition and Emotion*, Cilt. 29, Sayı. 3, 2014, ss.1-3.

³⁸⁷ Carol Werner, Irwin Altman ve Barbara Brown, "A Transactional Approach to Interpersonal Relations: Physical Environment, Social Context and Temporal Qualities", *Journal of Social and Personal Relationships*, Cilt. 9, Sayı. 2, 1992, ss.304-306.

³⁸⁸ Irwin Altman, Dalmis A. Taylor ve Ladd Wheeler, "Ecological Aspects of Group Behavior in Social Isolation", *Journal of Applied Social Psychology*, Cilt:1, Sayı:1, 1971, s.79.

³⁸⁹ Werner, Altman ve Brown, *a.g.m.*, ss.306-310.

eğitim durumunun yalnızlıkla ilgili olabileceği iddia edilmiştir. Kişilerin daha yüksek eğitim düzeyine sahip olmasının nevroz, stres ve yalnızlık durumunu azaltmaya yardımcı olduğu tespit edilirken, düşük eğitim seviyesi doğrudan yalnızlıkla ilişkilendirilmiştir³⁹⁰. Eğitim, yaşam boyunca bireye belli avantajlar ve dezavantajlar sağlamaktadır. Eğitim dönemindeki kazanımları bireyin daha sonraki yaşamında gelişimsel açıdan dolayı bir etkiye sahiptir. Eğitimle ilgili dezavantajlar değerlendirildiğinde, bireyin okulda zorluk veya başarısızlık yaşaması eğitimde verimi düşürmektedir. Akademik hayatta motivasyon kaybına neden olabildiği gibi öğrencinin eğitim hayatına da son verebilir. Bireyin yaşamının erken dönemlerinde böyle bir başarısızlığı deneyimlemesi, yaşamının ileriki dönemlerinde stresörlere karşı savunmasızlığı artırabileceği gibi olumsuz psikolojik sonuçlara da yol açabilir³⁹¹.

Jalaludin ve Ihkasan, kişilerarası iletişim ve eğitim arasındaki ilişki üzerine yaptıkları çalışmada, üniversite mezunu öğrencilerin sözlü iletişim ifadelerinde zayıf oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Akademik anlamda başarılı bir öğrenci kişilerarası iletişimde zayıf olabileceği gibi başarısız olan öğrenci iyi bir iletişimci olabilir. Burada iletişim becerilerinin öğrencinin akademik başarısıyla ilişkili olmadığı görülmektedir. Lisansüstü öğrencilerin ise kişilerarası iletişimde sözel becerilerinin yeterli düzeyde olduğu bulgulanmıştır.³⁹²

Bu bağlamda, yalnız bireylerin kişilerarası etkileşimlerinde ve yalnızlıklarının ortaya çıkmasında eğitimin önemli rol oynadığı söylenebilir. Ancak akademik başarının iletişimin seviyesini doğrudan etkilemesine yönelik kesin bir veri söz konusu değildir.

2.2.8. Sosyal Pekiştiriciler ve Güçlendiriciler

İyi bir iletişimin ve yeterli sosyal becerilerin kişinin yaşamında pek çok faydası olduğuyla ilgili düşünceler, iletişim araştırmacıları arasında kabul görmüş bir yaklaşımdır. Bireyin sosyal becerileri, başkalarıyla uygun ve etkili bir şekilde iletişim ve etkileşim kurma yeteneğinin göstergesidir. İletişim sürecinde mesajların uygun şekilde kodlanması, hedefin davranışlarının ve duygularının kontrolüyle elde edilmektedir. Sosyal becerileri gelişmiş kişiler etkileşimlerinde olumlu sonuçlar elde ederken, zayıf sosyal becerilere sahip olan kişiler

³⁹⁰ N. Savikko, P. Routasalo, R.S. Tilvis, T.E. Strandberg, K.H. Pitkala, "Predictors And Subjective Causes Of Loneliness In An Aged Population", **Archives of Gerontology and Geriatrics**, Cilt. 41, Sayı. 3, 2005, s.224.

³⁹¹ Alex J. Bishop ve Peter Martin, "The Indirect Influence of Educational Attainment on Loneliness Among Unmarried Older Adults", **Educational Gerontology**, Cilt.33, Sayı.10, 2007, ss.897-899.

³⁹² Mohd Amiruddin Bin Mohd Jalaludin ve Mohd Nor Bin Ihkasan, "Interpersonal Communication Skills among the Master's Students in TVET", **International Institute for Science, Technology and Education (IISTE): E-Journals**, Cilt. 4, Sayı. 16, 2014, ss. 110-114.

etkileşimlerinde sorun yaşayabilmektedir³⁹³. Sosyal becerilerdeki yetersizlikler, yalnızlık ve sosyal kaygı gibi psikososyal sorunlarla ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle sosyal pekiştireçler arkadaşlık oluşumunda ve kişisel çekimde merkezi bir rol oynayan kişilerarası etkileşimin önemli bir boyutudur³⁹⁴.

Kaya'ya göre sosyal pekiştireç³⁹⁵;

“...herhangi bir istendik davranışı organizmaya kazandırmak veya organizmada var olan ama yeterli sıklıkla gösterilmeyen istendik bir davranışın sıklığını artırmak veya organizmanın gösterdiği olumlu bir davranışın sürdürülmesini sağlamak amacıyla organizmaya olumlu pekiştireçleri verme veya ortamda bulunan olumsuz pekiştireçleri ortamdaki çıkarma işlemidir.”

Skinner, davranışı güçlendiren herhangi bir uyarıcıyı olumlu pekiştirici, geri çekilme davranışını güçlendiren ve caydırıcı bir uyarıcı olan davranışları olumsuz pekiştireç olarak tanımlamaktadır³⁹⁶. Sosyal pekiştireçleri belirleyen gözlem ve kodlama yöntemleri, kişilerarası iletişim ve edimsel koşullandırma araştırmalarından türetilmiştir. Edimsel koşullanma yaklaşımına göre olumlu pekiştireçlerde, kişinin beklenen bir davranış sergilemesinin karşılığında ödüllendirilmesi ve aynı davranışın sürekliliği istenir³⁹⁷. Olumsuz pekiştireçler de kabul görmeyen davranışa son verilmesi ve yerine belli davranışların gerçekleşme olasılığını artıran uyarıların gelmesidir. Kişinin yalnız kalmamak için gruplara dahil olması veya öğrencinin başarısız olmamak için ders çalışması gibi örnekler verilebilir³⁹⁸.

Kişilerarası iletişimde pekiştireçlerin etkilerini Hargie ve Dickson şu şekilde açıklamaktadır³⁹⁹;

Etkileşimi teşvik etmek ve ilişkileri sürdürmek; insanlar sosyal ilişkilerinde kişilere karşı belli beklenti içerisine girerler. Hoş karşılanmak ve belirli temel ödüller talep edilebilir. Bu beklentiler karşılanmadığında ise ilişkiden vazgeçilebilir⁴⁰⁰.

³⁹³ Chris Segrin ve Jeanne Flora, "Poor Social Skills Are a Vulnerability Factor in the Development of Psychosocial Problems", **Human Communication Research**, Cilt. 26, Sayı. 3, 2000, ss.489-490.

³⁹⁴ Hargie ve Dickson, **a.g.e.**, ss.81-82.

³⁹⁵ Alim Kaya, "Edimsel Koşullanma", Alim Kaya (Ed.), **Eğitim Psikolojisi** (295-320), 5. Basım, Ankara: PEGEM Akademi, 2010, s.301.

³⁹⁶ Burrhus Frederic Skinner, **Science and Human Behavior**, New York: Macmillan, 1953, s.175.

³⁹⁷ Gürcü Koç Erdamar, "Edimsel Koşullanma", Ayten Ulusoy (Ed.), **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi** (169-206), 8. Basım, Ankara: Anı Yayıncılık, 2015, s.179.

³⁹⁸ Mehmet Taki Yılmaz, "Edimsel Koşullanma-Skinner", İbrahim Yıldırım (Ed.), **Eğitim Psikolojisi** (413-436), 8. Basım, Ankara: Anı Yayıncılık, 2019, s.424.

³⁹⁹ Hargie ve Dickson, **a.g.e.**, s.94.

⁴⁰⁰ **A.g.e.**, ss.94-95.

Etkileşim sürecinde partnerin katılımını artırmak; iletişim ortağının tam olarak katılmasını desteklemek önemlidir. Örneğin, öğrencinin yanlış yapma korkusuyla derslere dahil olmamasına karşılık pekiştireçlerle bu durumun dengelenmesi oldukça önemlidir. Performans görevlerini yerine getiren öğrencilerin öğretmeni tarafından ödüllendirilmesi derslere bağlılığını artırmanın bir yöntemidir⁴⁰¹.

Katılımın niteliğini ve içeriğini etkilemek; etkileşim sürecinde katılımın alanını genişletmenin yanı sıra ödüller, katılımları güçlendirmek ve şekillendirmek için planlı ve sistematik bir şekilde yönetilebilir⁴⁰².

White ve Sanders pekiştireçlerin kronik hastalar üzerindeki etkisini ele almışlardır. Kronik hastaların, hastalıklarıyla ilgili ifadelerini araştırdıkları bu çalışmada yedi gün içerisinde hastaların ifadelerinde değişiklikler gözlemlenmiştir. Sözlü ve davranışsal pekiştireçler karşısında hasta, ağrılarından bahsetmek yerine tedavinin olumlu yönlerine değinmiştir⁴⁰³.

Kişilerarası çekicilik; sosyal ödül sağlayanlar, genellikle etkileşimde bulundukları kişilerle yakından ilgileniyor olarak algılanır. Ayrıca bu kişilerarası iletişimlerinde samimi, kabul etme ve anlama izlenimi yaratabilmektedirler. Aksine, az sayıda sosyal pekiştirici davranışlarda bulunanlar genellikle soğuk, depresif ve hatta sıkıcı olarak tanımlanabilir⁴⁰⁴.

Benlik algısını etkilemek; olumlu tepkiler, kişiye karşı olumlu izlenimler üretmekle kalmaz aynı zamanda alıcıda öz saygı ve öz-yeterlik duygularının artmasını sağlayabilir. Bireyin benlik saygısı; sevilme, kabul edilmek, nefret ve reddedilmeye kadar uzanan kişisel değer duygusunu ifade eder. Öz yeterlik, kişinin bir görevi başarıyla tamamlama veya bir hedefe ulaşma yeteneğine olan inancıdır. Örneğin, ebeveynlerle ve diğer önemli kişilerle olumlu ödüllendirici deneyimler yaşamak, olumlu benlik gelişimini sağlarken suçlama, sürekli kınama ve alay gibi olumsuz durumlar kişinin değersiz hissetmesine neden olur.⁴⁰⁵

Bu bağlamda, pekiştireçler kişinin sosyal gelişiminde önemli role sahiptir. Olumlu pekiştireçlerin, kişinin sosyal edinimlerini pozitif yönde etkilediği ifade edilebilir. Bu süreçlerin karşılıklı davranışlar sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir.

⁴⁰¹ Hargie ve Dickson, **a.g.e.**, s.95.

⁴⁰² **A.g.e.**, ss.99-97.

⁴⁰³ Barbara White ve Steve H. Sanders, "The Influence On Patients' Pain Intensity Ratings Of Antecedent Reinforcement Of Pain Talk Or Well Talk", **Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry** , Cilt. 17, Sayı. 3, 1986, s.155.

⁴⁰⁴ Hargie ve Dickson, **a.g.e.**, s.97.

⁴⁰⁵ **A.g.e.**, ss.97-98.

2.2.9. Bireyin Yakın Olma İhtiyacı: Duygusallık, Aktivite, Dürtüsellik, Sosyallik

İnsanoğlunun hem fiziksel hem ruhsal varlığının oluşumu anne karnındayken başlamaktadır. Ortak bir genetik gerçekliğin etkisiyle, hemen hemen her insana insanlığını tanımlayan bazı temel özellikler bahşedilir. İnsanların fiziksel farklılıklarının nedenleri genetik kaynaklı olduğu gibi psikolojik farklılıklarının da nedenleri genetik faktörler olabilmektedir. Gelişim psikologları bu durumu “mizacın boyutları” olarak tanımlamaktadır. Bireyin kişilerarası ilişkilerindeki davranışlarını belirlemede mizaç sosyal bir tarz sağlamaktadır⁴⁰⁶.

Mizacın tanımlamasını Campbell şu şekilde yapmıştır⁴⁰⁷;

“...birinin çevresine belirli bir şekilde tepki vermesi yapısal bir eğilimdir. Bazı insanlar diğerlerinden daha sakin, bazıları daha dinç, bazıları daha gergin; muhtemelen bu tür farklılıklar doğuştan gelir ve doğum anından itibaren fark edilir. Mizaç, özellikle halk dilinde, genellikle karakterle karıştırılsa da aynı değildir. Mizaç bir kişi tarafından geliştirilen belirli karakter yapısının belirlenmesinde etkilidir, çünkü karakter gelişimi için olasılıklar sınırlar: yapısal olarak soğukkanlı bir kişinin endişeli, sert ve zorlayıcı bir karakter yapısı geliştirmesi olası değildir.”

İnsanların yaşamları boyunca birbirleriyle nasıl ilişki kurdukları konusundaki doğuştan gelen farklılıklar, Buss ve Plomin'in bu konuyu mizaç kişilik teorisinde ele almasında etkili olmuştur. Çift yumurta ve tek yumurta ikizleri tarafından ortaya çıkan kişilik özelliklerinin araştırılmasına dayanarak Buss ve Plomin, mizacın en az dört temel boyutunun varlığına dair güçlü kanıtlar ortaya koymuşlardır⁴⁰⁸.

Duygusallık; hemen hemen tüm duyguyla ilgili çalışmalarda görüldüğü gibi ifade, hissetme ve uyarılma bileşenlerini içermektedir. Buradaki önemli unsur, duyguların varlığını işaret eden yüz ifadeleridir. Yüz ifadelerinin gözlemlenmesi yoluyla tüm duyguları anlamak zor olsa da korku, öfke, sevinç ve depresyonu ayırt etmek zor değildir. Hissetme bileşeni duyguları tanımlamak için kullanılmıştır. Korku, öfke, sevinç ve depresyon gibi duygu ve durumlar öznel olarak ayrılabilir bile öfke ve nefret, sevinç ve sevgi, utanç ve suçluluk vb. duyguları ayırt etmek kolay değildir. İçsel duyguların belirsizliği ve kişisel yorumlara tabi olması duyguları değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır. Uyarılma bileşeni, duygusal olmayan uyarılmaları ifade etmektedir. Örneğin, matematik problemi çözen birinin heyecanlanması

⁴⁰⁶ Dan P. McAdams, **Intimacy The Need to be Close**, 1st Ed., New York City:Doubleday, 1989, ss.134-137.

⁴⁰⁷ Robert Jean Campbell, **Psychiatric Dictionary**, “Temperament”, 5th Edition, New York : Oxford, University Press, 1981, s.637.

⁴⁰⁸ McAdams, **a.g.e.**, s.138.

sonucunda kalp atışının hızlanması bir yönlendirme refleksidir. Duygunun yokluğunda, yönlendirici olarak ortaya çıkan bir tepki algısal veya bilişseldir, ancak duygusal değildir⁴⁰⁹.

Aktivite; bir kişinin karakteristik olarak gösterdiği fiziksel hareket derecesidir⁴¹⁰.

Dürtüsellik; bir kişinin düşünmeden hızlı hareket etme, bir faaliyetten diğerine geçme ve kendi kendini kontrol etmekte zorlanma derecesidir⁴¹¹.

Sosyallik, başkalarının varlığını yalnız olmaya tercih etme eğilimidir. Girişken insanlar gruplara dahil olma, başkalarıyla zaman geçirme ve genel olarak etkileşime çok değer verebilmektedir. Bunun nedeni başkalarının sunduğu ödüllerdir. Her sosyal etkileşim ödüllendirici olmayabilir, çünkü aşırılıklar süreci etkileyebilmektedir. Kalabalık, çok fazla sorumluluk ve duyarlılık gibi unsurlar sosyal etkileşimi birey için itici hale getirebilmektedir. Girişken insanlar için süreç ödülleri, herhangi bir sosyal etkileşimde elde edilebilir ve bu ödüller bir ilişki gerektirmeyebilir⁴¹².

Reis ve diğerleri kişilerarası ilişkilerinden memnun olanların, ilişkilerinde yetersiz hissedenlere göre daha mutlu ve sağlıklı olduklarını göstermelerine rağmen, bu algılara ne tür sosyal ilişkilerin katkıda bulunduğunun belirsiz olduğunu ifade etmektedirler. Samimiyet, eğlenceli aktiviteler ve çatışmadan kaçınma gibi farklı etkileşim biçimleri, partnerlerle bağlantılı duygulara bir şekilde katkıda bulunma eğilimi içerir. İlişkiler, başkalarıyla yakın katılımı artıran çeşitli sosyal aktivite biçimleridir. İnsanlar sosyal etkileşimlerinde vakit geçirdiği, anlaşıldığı, takdir edildiği ve anlamlı şeyleri konuştuğu kişilere karşı bağlantılı hissettiklerini bildirmişlerdir⁴¹³.

Bu bağlamda, insanların doğuştan gelen mizaçları etkileşim süreçlerinde rol alabilmektedir. Bireylerin ilişkilerinde yakınlık hissetmelerinin ise süreç içerisinde gerçekleşen etkileşimin içeriğine bağlı olduğu görülmektedir.

⁴⁰⁹ Arnold H. Buss ve Robert Plomin, **Temperament: Early Developing Personality Traits**, Vol. 3, London: Psychology Press, 2015, ss.45-50.

⁴¹⁰ McAdams, **a.g.e.**, s.140.

⁴¹¹ **A.g.e.**, s.140.

⁴¹² Buss ve Plomin, **a.g.e.**, ss.63-64.

⁴¹³ Harry T. Reis, Kennon M. Sheldon, Shelly L. Gable, Joseph Roscoe ve Richard M. Ryan, "Daily Well-Being: The Role of Autonomy, Competence, and Relatedness", **Personality and Social Psychology Bulletin**, Cilt.26, Sayı.4, 2000, s431.

3. YALNIZ BİREYLERDE KİŞİLERARASI İLETİŞİM İHTİYAÇLARI İLE SOSYAL ETKİLEŞİMLER VE KENDİNİ AÇMA ARASINDAKİ İLİŞKİ

3.1. Kişilerarası İletişim İhtiyaçları İle Sosyal Etkileşimler Arasındaki İlişki

Kişilerarası etkileşimin, bireyin yaşamı içerisinde yer alan evlilik, aile ve sosyal bütünleşme gibi ilişkilerin gerçekleştirilmesi için şart olduğu ifade edilebilir. Bu ilişkilerin sağlıklı ve tatmin edici olması bireyin kişilerarası iletişim becerileriyle ilgilidir. Ayrıca, kişilerarası iletişim becerileri yeterli olan kişiler psikolojik, duygusal ve fiziksel refaha daha yakındırlar. Bu beceriden yoksun kişilerin ise; zihinsel bozukluklar, kaygı, stres, kardiyovasküler hastalıklar, yalnızlık, akademik başarısızlık, çocuk suçluluğu, uyuşturucu kullanımı, disfori ve depresyon gibi rahatsızlıkları deneyimlemesi olası bir durumdur⁴¹⁴.

Sosyal etkileşim komplike bir yapıya sahiptir ve bunun nedeni sosyal etkileşimin insanlar arasında gerçekleşen bir süreç olmasıdır. İnsanın canlı bir organizma olması ve yaşamında kendine ait özelliklerin zamanla gelişmesi ve değişmesi, sosyal ilişkilerinde birçok karmaşık faktörün sosyal ilişki sürecine dahil olmasını sağlamaktadır. Duygular, karakter özellikleri, cinsiyet, utangaçlık, sosyal kaygı, algı gibi faktörlerin süreci etkilemesinin yanı sıra bu faktörler kişilerarası iletişim ihtiyaçlarına yönelik davranışları da şekillendirebilmektedir. Frydrychowicz kişilerarası iletişimin insan gelişimine etkisini araştırdığı çalışmasında, bu iletişim türünün gönderici ve alıcının ruhsal gelişiminde önemli rol oynadığını savunmuş ve gelişimin gerçekleşmesini belli koşullar ile ilişkilendirmiştir: İlki, katılımcılar arasında etkileşim-iletişim-temas şeklinde ilerleyen iletişim sürecini ifade etmektedir. İkincisi; bilgi, duygu, ortak etkinlik, katılım ve ilişki gibi iletişim boyutlarında uyumun önemine dikkat çekmektedir. Frydrychowicz göre kişilerarası iletişim bu gereksinimleri gidermede etkilidir ve iletişim sürecinde yer alan kişilerin gelişimini sağlamaktadır⁴¹⁵.

Yeterli kişilerarası ilişkiler bireyin olumlu yönde gelişimini sağlayabildiği gibi kişilerarası ilişkilerin yetersiz kalması durumunda insanların yaşamını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Farina ve diğerleri, kişilerarası etkileşimlerin zayıf olması durumunda bireylerin sosyal uyum sağlama yeteneğinin eksik olabileceğini savunmaktadır⁴¹⁶. Uyumsuzluk nedenleri hakkındaki en temel görüşlerden biri, yaşamın ilk yıllarında meydana gelen

⁴¹⁴ Brian H. Spitzberg, "Methods of Interpersonal Skill Assessment", John O. Greene ve Brant R. Burleson (Ed.), **Handbook of Communication and Social Interaction Skills** (93-134), New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2003, s.94.

⁴¹⁵ Frydrychowicz, **a.g.m.**, s.69.

⁴¹⁶ Farina, Wheeler ve Mehta, **a.g.m.**, s.351.

öğrenmelerle ilgili olmasına yöneliktir⁴¹⁷. Çocukluk evresine ait öğrenmeler bireyi yetişkinlik dönemine hazırlamaktadır. Olumsuz bir kazanım bireyin kişilerarası ilişkilerde bireyin yetersiz kalmasına neden olabilir⁴¹⁸.

Kişilerarası iletişim becerilerinin ölçümlendiği “*The Socially Inadequate Patient: Incidence Rate, Demographic and Clinical Features, and Hospital and Posthospital Functioning*” çalışmasında toplumsal yapının, zamansal ve durumsal koşulların kişilerarası iletişim yetersizliğine neden olabileceği görülmüştür. Curran ve diğerlerinin 1980’de “*Rhode Island and Brown University*” hastanesine bağlı psikiyatri bölümünde yatan hastaların denek olduğu çalışmalarının sonucunda, yaklaşık %7’lik bir oranda sosyal yetersizlik tespit edilmiş ve bu durum psikolojik rahatsızlıklarıyla ilişkilendirilmiştir⁴¹⁹. Hecht ve Wittchen’in 1988’de Almanya’da yaptıkları benzer bir çalışmada %33’lük bir değer elde edilmiştir⁴²⁰. Başkaya’nın 2020’de Balıkesir Üniversitesi’nde gerçekleştirdiği çalışmasında tıp fakültesi öğrencilerinin yüksek özdeğerlilik, düşük kaygı ve depresyon bildirmesi sonucunda sosyal yeterlilik derecelerinin yüksek olduğu görülmüştür⁴²¹.

Bu bağlamda, belli topluluklardaki insanların bir kısmı sosyal etkileşimlerinde ve kişilerarası iletişimlerinde zorluklar yaşamaktadır. Bu zorluklar birçok psikolojik ve duygusal problemlere neden olabilmektedir. Sonuç olarak, sosyal etkileşim ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin yetersiz olması yalnızlığa neden olabilmektedir.

3.1.1. Yalnız Bireylerin Kişilerarası İletişimlerinde Sosyal Etkileşimlerin Yeri

Etkileşimler ve ilişkiler günlük yaşamının merkezinde yer alır. İnsanın sıradan ya da önemli etkileşim sürecinde bulunması sadece fiziksel olarak hayatta kalması değil, aynı zamanda duygusal yönden iyi hissetmesi için de önemlidir. Aşırı izole ve yalnız olan kişilerin üzüntü ve depresyon gibi olumsuz duygu durumlarına daha yatkın olabileceklerini, fiziksel ve zihinsel olarak da kötüleşebileceklerini gösteren çalışmalar mevcuttur⁴²².

Spitzberg ve Hurt 1987’de gerçekleştirdikleri çalışmalarında yalnızlığın nedenleri ve yalnızlığı deneyimleme süresinin, kişilerarası ilişkiler ve etkileşimlere etkisi üzerinde

⁴¹⁷ Holmes, a.g.e., s.265.

⁴¹⁸ Farina, Wheeler ve Mehta, a.g.m., s.352.

⁴¹⁹ Curran, Miller, Vd., a.g.e., s.380.

⁴²⁰ Hecht ve Wittchen, a.g.m., s.24.

⁴²¹ Başkaya, a.g.t.,s.73.

⁴²² Bkz. Ariel Stravynski ve Richard Boyer, “Loneliness in Relation to Suicide Ideation and Parasuicide: A Population-Wide Study”, **Suicide and Life-Threatening Behavior**, Cilt. 31, Sayı. 1, 2001, s.iii.; David Weeks, John Michela, Vd. “Relation Between Loneliness and Depression: A Structural Equation Analysis”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt.39, Sayı.6, 1980, s.1238.

durmuşlardır. Yalnızlığın iç ve dış nedenleri olduğunu belirten bu bilim insanları, dış etkenleri durumsal yalnızlıkla açıklarken; iç etkenlerden kaynaklanan, kontrol edilemeyen durumları ise kronik yalnızlıkla tanımlamışlardır. Bireyin herhangi bir kişiyle gerçekleştireceği etkileşim sayesinde kişi durumsal yalnızlığıyla baş edebilmektedir. Ancak kronik yalnızlıkta durum bu kadar basit değildir, çünkü kişi yalnızlığının nedenlerini sorgular. Kişi yalnız olmasıyla ilgili kendini suçlayabilir; sosyal ilişkilerde yeteneksiz olduğuna ya da çekici olmadığına yönelik düşünceleri onun için inandırıcı hale gelebilir. Bu durum bireyin etkileşimi başlatmasında düşük motivasyon, yüksek iletişim kaygısı ve etkileşimin ödüllendiriciliğini düşük algılamak gibi engelleri ortaya çıkarmaktadır. Yalnızlık ve kişilerarası iletişim yeterliliğinin, etkileşim süreçlerinde önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Kişilerarası iletişimde yetersiz olan bir kişi; tatmin edici ilişkiler kurma, geliştirme ve sürdürme konusunda da daha az yeteneklidir. Bunun yanında yalnızlık deneyimi de kişinin kişilerarası yeterliliğini etkileyebilir⁴²³. Kişilerarası iletişim yetersizliği ve yalnızlık birbirini etkileyen iki kavram olduğu gibi bu kavramların bireyin etkileşimlerini de doğrudan etkilediği ifade edilebilir.

Gerson ve Perlman da çalışmalarında kişilerin durumsal ya da kronik yalnızlık durumuna bağlı olarak kişilerarası iletişimde sosyal etkileşimlerin önemini ele alır. Onlara göre, durumsal açıdan yalnız olan kişiler yalnızlıklarının değişeceği konusunda yüksek beklentilerinin bulunması hususunda uyarılmaktadırlar. Kronik yalnızlıkta böyle bir durum yoktur. Motivasyonel uyarılma genellikle gelişmiş ifade ile bağlantılıdır. Bu nedenle, uyarılmış durumsal olarak yalnız bireyler, özellikle duygusal iletişimde başarılı olmaktadır. Durumsal olarak yalnız bireylerin kişilerarası iletişimdeki başarıları, etkileşimde bulunmaya yönelik uyarılmalardan kaynaklanmaktadır. Kronik olarak yalnız bireylerin sosyal etkileşimde bulunmaya yönelik uyarılmamaları onların zayıf iletişim kurduklarını göstermektedir⁴²⁴.

Wittenberg ve Reis yine benzer bir yaklaşımla, yalnız kişilerin yakın kişilerarası ilişkiler kurmak ve geliştirmek için gereken sosyal becerilere sahip olmadıklarını ifade ederler. Onlara göre ikili etkileşimlerde; kişilerarası yeteneklerinin yetersiz olduğu ayrıca bu süreçte daha az kendini açma davranışında bulundukları ve karşısındaki kişiye yönelik daha az sorular sordukları görülmektedir⁴²⁵.

Zakahi ve Duran ise yalnızlık, sosyal kaygı ve sosyal etkileşimi birbiriyle ilişkilendirmektedir. Sosyal kaygıyı, kendini olumsuz olarak değerlendiren ve başkalarının da

⁴²³ Spitzberg ve Hurt, **a.g.m.**, ss.158-159.

⁴²⁴ Gerson ve Perlman, **a.g.m.**, s.258.

⁴²⁵ Wittenberg ve Reis, **a.g.m.**, s.122.

olumsuz olarak değerlendirmesine yönelik beklenti durumu olarak tanımlamaktadırlar. Utangaçlık ve reddedilme korkusu gibi sorunları sosyal etkileşimin engelleri olarak görüp yalnızlık ile iletişim kaygısı arasında bir ilişki olduğuna değinirler⁴²⁶.

Genel olarak yalnızlık, kişilerarası iletişim ve sosyal etkileşim arasında bir sebep sonuç ilişkisi olduğu ifade edilebilir. Bireyin yalnızlık durumu kişilerarası iletişimini olumsuz etkilemekte ve bu da sosyal etkileşimde bulunmasını engellemektedir. Sonuç itibarıyla sağlıklı sosyal etkileşimde bulunan kişilerin yalnızlık durumundan uzaklaştığı görülmektedir. Yalnızlığı isteyen kişiler haricinde bu durumdan rahatsız olan kişiler için sosyal etkileşimler büyük önem taşımaktadır. Sosyal temas kurma eğilimi fiziksel, sosyal ve kültürel gibi çeşitli bağlamlar içinde gerçekleşmektedir.

3.1.1.1. Etkileşimlerin Fiziki Bağlamı

Fiziksel bağlamlar, bireyin kendisine ait olduğunu iddia ettiği bölgeyi ve proksemik veya etkileşimciler arasındaki mesafeyi içermektedir. Bu bağlam, etkileşimlerin niteliğini değiştirebilmektedir⁴²⁷. En temel düzeyde ortamın güvenli olması, fiziksel çevrenin sosyal etkileşime elverişli olduğunun göstergesidir. Bu durum sağlandıktan sonra birey çevresini belirli şekillerde algılar, bu algıları geliştirir ve kodladığı mesajlara dahil eder. Mobilya, dekorasyon, renk ve diğer faktörlere dayalı formalite algıları iletişim davranışını etkileyebilir, çünkü etkileşim sürecinde karşı tarafa sözel olmayan çevresel ipuçları gönderilmektedir⁴²⁸. Etkileşim ortamının özel, yarı özel ve kamusal olduğunu belirten görsellerin ortaya çıkardığı yoğun formalite algısı bireyin rahatsız, tereddütlü ve daha resmi bir etkileşimde bulunmasına sebep olabilir. Etkileşim ortamında bulunan insan sayısına bağlı ortaya çıkan mahremiyet algıları da iletişim davranışını etkileyebilir⁴²⁹. Sınıf ya da ofis ortamı gibi mekânların yarattığı gerginlik, bireyin kalabalık içerisinde stres yaşamasına ve davranışlarında farklılığa neden olabilmektedir.⁴³⁰

⁴²⁶ Zakahi ve Duran, **a.g.m.**, ss.51-52.

⁴²⁷ Lane, **a.g.e.**, s. 160.

⁴²⁸ Campo, **a.g.t.**, ss.27-28.

⁴²⁹ Lane, **a.g.e.**, s.161.

⁴³⁰ Nicky Hayes, **a.g.e.**, s.1.

3.1.1.2. Etkileşimlerin Sosyal Bağlamı

Etkilenimlerin sosyal bağlamında sosyal eylemler yer almaktadır. Sosyal eylemin temelini oluşturan senaryolar, sosyal şemalar, sosyal kimlik gibi temel sosyal mekanizmaları tanımlamak önemlidir⁴³¹.

Senaryo modeli; Bower ve arkadaşları tarafından 1979'da deneysel psikoloji alanında insan hafızası üzerine gerçekleştirilen çalışmalar dahil edilmiştir. Bu deneyler, insanların sıradan bir gün içerisinde gerçekleştirdikleri faaliyetler hakkındaki bilgilerini ve bu bilgilerin senaryo metinlerini anlamak ve hatırlamak için nasıl organize edildiğini ve kullanıldığını araştırmaktadır. Deney alanı olarak restoranı kullanan araştırmacılar müşteri, garson, aşçı, kasiyer ve restoran sahibinin senaryolarına uygun davranışlarını gözlemlemişlerdir. Senaryoya uygun davranışların bellekten sırayla çağrılıp ona göre iletişimde bulunduğunu ifade etmişlerdir⁴³². Schank ve Abelson büyük ölçüde aynı olan çalışmalarında, kişilerin belli bir düzen içerisinde senaryoya göre davranmasıyla sağlıklı sosyal etkileşimin mümkün olabileceğini savunmuşlardır⁴³³.

Sosyal şemalar; sosyal bilişteki temel kavramlardan biridir. Şema, kişinin bir şey hakkındaki inançlarının ve duygularının organize bir koleksiyonudur. Stereotipler, önyargılar ve genellemeler şemalara örnektir. Zihin karmaşık bir yapı değildir; içeriğini çok dikkatli ve özenle düzenler. Şemalar, zihnin bilgilerini düzenlediği şeylerdir⁴³⁴. Sosyal şema kavramı, sosyal deneyimlerin organize edilmesine, yapılandırılmasına ve bireyin çevresinde neler olup bittiğini anlamasına yardımcı olmak için yararlı bir araç olabilir. Sosyal etkileşim kısmen önceki sosyal deneyimlerden etkilenir ve bu deneyimler sosyal şemalar biçiminde depolanır ve uygulanır⁴³⁵.

Sosyal kimliği; Tajfel'e göre sosyal kimlik "...bireylerin bir sosyal gruba (veya gruplara) üyelikleri hakkındaki bilgilerinden ve bu üyeliğin değeri ve duygusal öneminden kaynaklanan benlik kavramının bir parçası.." olarak tanımlanır⁴³⁶. Olumlu sosyal kimlik, yalnızca uyumlu grup üyeleri arasındaki sosyal benzerlikler yoluyla elde edilebilir⁴³⁷. Sosyal kimlik, insandaki iki temel güdüye odaklanır. Birincisi, olayları kategorilere ayırma eğilimidir

⁴³¹ Hayes **a.g.e.**, s.1.

⁴³² Bower, Black ve Turner, **a.g.e.**, s.117.

⁴³³ Roger Shank ve Robert Abelson, "Scripts, Plans, Goals and Understanding: an Inquiry into Human Knowledge Structures", Nicky Hayes(aktaran), **a.g.e.**, s.2.

⁴³⁴ Baron ve Byrne, **a.g.e.**, ss.94-95.

⁴³⁵ Hayes, **a.g.e.**, s.6.

⁴³⁶ Tajfel, **a.g.e.**, s.255.

⁴³⁷ **A.g.e.**, s.24.

ve bu eğilim kişinin nesneleri, olayları ve insanları nasıl algıladığıyla ilgilidir. Diğer, bireyin öz saygısını olumlu etkileyecek ve kendisini iyi düşünmesini sağlayacak şeyler arayışıdır. Bu iki temel güdü birbiriyle bağlantılı görünmese de, diğer insanlarla nasıl etkileşim kurulduğu konusunda güçlü bir kaynak oluştururlar⁴³⁸.

Bu bağlamda; senaryo, sosyal şemalar ve sosyal kimliğin birey etkileşimlerinin önemli parçaları olduğu ifade edilebilir. Sağlıklı bir sosyal etkileşimin gerçekleşebilmesinin belli kalıplara bağlı olduğu görülmektedir. Bir grubun üyesi olabilmek için o grubun üyeleriyle benzerlik göstermek gerekmektedir. Toplum içerisindeki rolüne göre senaryoya uymak iletişimin içeriğini etkileyebilmektedir.

3.1.1.3. Etkileşimlerin Kültürel Bağlamı

İnsanoğlu, eylemlerinde ve düşüncelerinde genellikle kültürel çevreden etkilenen biyolojik bir organizmadır. Her birey, fiziksel ve psikolojik benzersiz olarak bir yapılanmayla doğar ve doğum anından itibaren kendini çevresiyle etkileşim içinde bulur. Kişilik gelişim süreci, bu etkileşimden elde edilen deneyimlerin sürekli asimilasyonu ve örgütlenmesinden biridir⁴³⁹. Kültürün ise bu etkileşim sürecinde önemli yeri bulunmaktadır.

Kültürel etkilenimler, farklı oluşumlar içinde farklı insanların bulunduğu karmaşık bir süreçtir. İki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen bir etkileşimdir. Bilgi biçimleri, etkileşim biçimleri veya kültürel alışveriş biçimleri bu bağlamın kapsamında bulunur. Dünyanın zenginliğinin temeli, kültürel etkileşim veya değişim olduğu düşünülürse bu anlamda bilginin kültür olduğu ifade edilebilir. Bilgi olmadan da insanın doğadaki süreçleri anlamlandırması oldukça zordur⁴⁴⁰. Bu öğrenimlerin olumlu yönleri olduğu gibi olumsuz yönleri de vardır. Etkileşim sürecinin engellerinden biri olan sosyal kaygı, kültürel faktörler tarafından beslenmektedir. Örneğin; İskandinav ülkelerindeki insanlar, Akdeniz ülkelerindeki insanlara göre etkileşimlerinde daha yoğun sosyal kaygı yaşar. Ülkelerin eğitim seviyesi ve gelişmişlik düzeyi bu durumu etkileyebilmektedir⁴⁴¹.

Kültürler, hem zamana hem de bulundukları bölgeye göre büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin, Bolivya'da insanların geçimlerini sağlama, çocuk yetiştirme, başkalarıyla ilişki ve etkileşim biçimi ile İzlanda'daki insanların bu görevleri yürütme biçimleri arasında farklılıklar olduğu görülür. Ancak tüm kültürler, etnosentrik olmaları bakımından

⁴³⁸ Hayes, a.g.e., s.7.

⁴³⁹ Hsu, a.g.e., s.202.

⁴⁴⁰ Arlt, a.g.e.

⁴⁴¹ Öztürk, a.g.m., ss.17-18.

birbirine benzer. Yani, her toplumun üyeleri kendi kültürlerinin en iyi ve doğal olduğuna, diğer toplumların daha aşağı olduğuna yönelik düşünceye sahiptir. Kişi günlük rutinlerini sürdürürken, genellikle kültürün insan davranışları üzerindeki etkisinin farkında olmayabilir. Yemek yeme, evlilik ritüelleri, eğitim biçimleri ve temizlik gibi davranışların her insanda tipik olmadığı gerçeği göz ardı edilebilmektedir. Farklı kültürleri incelemek bu durumun anlaşılmasını sağlayabilir. Bu şekilde kültürel dinamiklerin kendi üyeleri ile nasıl bağdaştığı anlaşılabilir⁴⁴².

Stone 1981’de yayınladığı “*The Education of the Black Child in Britain*” eserinde etnosentrik eğilimlere değinmektedir. Çalışmanın içerisinde psikologların ve eğitimcilerin; okulda kötü davranan çocukların, başarılı olanlara göre özgüvenlerinin daha düşük olacağına dair varsayımları olduğunu bildirilmektedir. Eğitimciler aynı varsayımlarını siyahi öğrenciler için de ifade etmektedir. Ancak yapılan özgüven testlerinin sonuçları varsayımlarla uyuşmamaktadır. Öğrencilerin başarı durumlarıyla özgüvenleri arasında bir ilgi olmadığı görülmektedir⁴⁴³. Bu tutumlar, kişilerin farklı etnik gruplara mensup insanlarla bir etkileşim kurmalarını engelleyebilir. Sosyal güven, ilişkiler ve karşılıklılık normları, herhangi bir toplumda sosyal sermayeyi oluşturan ve geliştiren önemli unsurlardır. Cinsiyet, sosyal sınıf, etnik grup ve ırk gibi çeşitli faktörler sosyal etkileşimler üzerinde etkili olduğunda sosyal sermaye üretimi engellenebilir. Bir topluluk; etnik köken, din ve eğitim açısından ne kadar çeşitliyse, üyelerinin güvenme ve sosyal etkileşim kurma şansı o kadar azalabilmektedir⁴⁴⁴.

Bu bağlamda kültür, etkileşimin içeriğini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durumda insanların kendisinden farklı olan kişilere yönelik algıları, kültür tarafından oluşturulmaktadır. Kültürün beslediği ön yargılar sosyal etkileşimin yapısını değiştirebilmektedir.

3.1.2. Sosyal Etkileşimlerin Kişilerarası İletişime Etkisi

Arkadaşlık, insan sosyal yaşamda temel bir unsurdur. Bireyin iyi arkadaşlık ilişkileri; yaşamın zorlu koşullarına karşı yardımcı olan, bireyi destekleyen ve eğlendiren bir içeriğe sahiptir. Bununla birlikte, kişi yeni arkadaşlıklar kurmak veya mevcut arkadaşlıklarını geliştirmek için yardıma ihtiyaç duyabilmektedir. Bunun nedeni; utangaçlık, sosyal becerilerde yoksunluk, tatmin edici ve ödüllendirici ilişkiler kurmayı engelleyen başka zorluklar

⁴⁴² Clark ve Robboy, a.g.e., ss. 29-30.

⁴⁴³ Stone, a.g.e., s.9.

⁴⁴⁴ Ketaba, Sharif, Mehrabi ve Vd., a.g.m., s.70.

yaşamaları olabilir⁴⁴⁵. Daha önceden de değinildiği gibi bu faktörler yalnızlığa katkı sağlamaktadır.

Bireyin yaşamında önemli olan arkadaşlık ilişkileri, kişilerarası iletişim davranışlarını etkileyebilmektedir⁴⁴⁶. Arkadaşlık ilişkileri ile bireyin mutluluğu arasındaki bağ birçok çalışmayla ortaya konulmaktadır⁴⁴⁷. Güçlü kişilerarası bağların oluşumu ve devamlılığı, insan davranışını yönlendiren temel bir ihtiyaçtır⁴⁴⁸. Arkadaşlık ilişkisi, kişinin olumlu duygularına katkı sağlarken yüksek yaşam memnuniyeti ve mutlulukla da ilişkilendirilmektedir. Diener ve Seligman mutlu ve mutsuz insanları karşılaştırdıkları çalışmasında, mutlu insanların güçlü sosyal ve romantik ilişkilere sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Mutsuz kişilerde ise yetersiz sosyal ilişkilere sahip olduğu bildirilmektedir⁴⁴⁹. Bu nedenle, yakın arkadaşlıklar edinme yeteneği, kişilerin iyiliği için önemlidir.

Kişilerarası ilişkilerin doğası gereği arkadaşlık kurmak ve sürdürmek için sosyal beceriler hayati önem taşır. Sosyal kaygı yaşayan bireylerin bu alandaki zorluklara özellikle duyarlı olabileceği gibi kişinin sosyal bağlantılar kurma yeteneğini engellediği düşünülmektedir⁴⁵⁰. Rodebaugh çalışmasında sosyal kaygı yaşayan bireylerin, arkadaşlarını samimi bulmada sorun yaşadığını belirtmiştir.⁴⁵¹ Çalışmalarının devamında yoğun sosyal kaygı yaşayan bireylerin arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmeleri düşük düzeyde olurken arkadaşları daha yüksek değerlendirmelerde bulunmuştur. Nihayetinde arkadaşlık ilişkisi içerisinde bilişsel davranışlardaki niteliksel farklılıklar arkadaşlık tatmini ve iyi oluş derecelerinde farklı değerlendirilmeleri ortaya çıkarmaktadır⁴⁵².

Bireylerin arkadaşlarıyla yakınlık ilişkileri, sosyal etkileşimlerinin içeriğini etkileyebilmektedir. Kişilerarası ilişkilerde gerçekleşen bu süreç bireyin içedönüklüğü, uyumsuzluğu ve (yüksek) nevrotik ruh halini ve düşük arkadaşlık memnuniyetini ortaya çıkarmaktadır. Kişilerarası ilişkilerin devamlılığının sağlanabilmesi bireylerin sosyal

⁴⁴⁵ Csóti, **a.g.e.**, s.11.

⁴⁴⁶ Hays, **a.g.m.**, s.911.

⁴⁴⁷ Bkz. Melikşah Demir ve Metin Özdemir, "Friendship, Need Satisfaction and Happiness", **Journal of Happiness Studies**, 2009, Cilt.11, Sayı. 2, s. 245; David M. G. Lewis, Laith Al-Shawaf, Eric M. Russell ve David M. Buss, "Friends and Happiness: An Evolutionary Perspective on Friendship", Melikşah Demir (Ed.), **In Friendship and Happiness** (37-57), 2015, s.37; Paula R. Pietromonaco ve Nancy L. Collins, **Interpersonal Mechanisms Linking Close Relationships to Health**, *American Psychologist*, Cilt. 72, 2017, s.531.

⁴⁴⁸ Baumeister ve Leary, **a.g.m.**, s.497.

⁴⁴⁹ Diener ve Seligman, **a.g.m.**, s.81.

⁴⁵⁰ Ruscio ve Brown, **a.g.m.**, s.16.

⁴⁵¹ Rodebaugh, **a.g.m.**, s.872.

⁴⁵² Rodebaugh, Bielak, Vidovic ve Moscovitch, **a.g.m.**, s.68.

becerilerinin yeterliliğine bağlıdır. İlişkileri kolaylaştıran bu beceriler, sosyal etkileşimler esnasında ortaya çıkan bireyin davranışlarından oluşur⁴⁵³.

Sosyal kaygı, olumsuz değerlendirme korkusu nedeniyle sosyal durumlardan kaçınma olarak tanımlanmış ve bu doğrultuda araştırmalar sosyal kaygılı insanlar arasında etkileşim ve kaçınma stilleri varlığını destekler⁴⁵⁴. Öztürk, kişilerarası ilişkilerde iletişim güçlüğü'nün en önemli nedenlerinden olan sosyal kaygıyı, ilk tanışılan kişilerle izlenim yönetimi kaynaklı yüzeysel arkadaşlıklar kurulmasında etkili olduğunu belirtmiştir. Reddedilmekten korkan kişilerin sosyal etkileşimlerinde kendini açmakta çekinen, sessiz ve olaylara nötr tepki gösteren davranışlar sergilediğini de ifade eder⁴⁵⁵. Bordens ve Horowitz yalnızlık ve sosyal kaygıyı, kişinin sosyal ilişkileri üzerinde etkileri olan iki ilişkili durum olarak ele almaktadır. Uyum ve yakınlık ihtiyaçları kişilerarası ilişkileri besleyen olumlu güdüler iken, yalnızlık ve sosyal kaygı, anlamlı ilişkilerin oluşumuna müdahale eden olumsuz motivasyonel durumlar olarak görülmektedir⁴⁵⁶.

O halde, aşırı sosyal kaygının bireylerin sosyal ilişkilerinin kalitesi ve refahı için önemli etkilere sahip olabilir. Bu kaygı türüne bağlı arkadaşlık ilişkilerinde düşük tatmin ve yetersiz sosyal destek yalnızlıkla ilişkilendirilebilir.

3.2. Kişilerarası İletişim İhtiyaçları İle Kendini Açma Arasındaki İlişki

Yalnızlık ve kişilerarası iletişim daha önce de değinildiği gibi arasında ilişki bulunan kavramlardır. Yetersiz kişilerarası iletişim becerileri yalnızlığı desteklerken, kişilerarası ilişkiler bireyi yalnızlıktan uzaklaştırabilmektedir⁴⁵⁷.

Stokes 1987'de gerçekleştirdiği çalışmasında, yalnızlık ve kendini açma davranışı arasındaki ilişkiyi üç olasılıkla ele almaktadır: kendini açma davranışı yalnızlığı azaltır, yalnızlık kendini açma davranışını azaltır ve bazı üçüncü değişkenler hem kendini açmayı hem de yalnızlığı etkileyebilir⁴⁵⁸. Sermat ve Smyth farklı demografik özelliklere sahip kişilerle gerçekleştirdikleri araştırmalarında yalnızlık duygularını, kişilerin özel konularını kimseyle konuşma fırsatının olmamasına bağlamaktadır. Bireyin kişisel düşünce ve duygularını, yanlış anlaşılma veya reddedilme korkusu olmadan yakın bir arkadaşla ifade etme ihtiyacı, katılımcıların büyük bir çoğunluğu tarafından yaşamlarındaki en önemli ihtiyaçlardan biri

⁴⁵³ Çağlar, Dinçyürek ve Arsan, **a.g.m.**, s.107.

⁴⁵⁴ Darcy, Davila ve Beck, **a.g.m.**, s.171.

⁴⁵⁵ Öztürk, **a.g.m.**, s. 17.

⁴⁵⁶ Bordens ve Horowitz, **a.g.e.**, s.318.

⁴⁵⁷ Zakahi ve Duran, **a.g.e.**, s.203.

⁴⁵⁸ Stokes, **a.g.e.**, ss.189-190.

olarak ifade edilmiştir⁴⁵⁹. Rogers'a göre kendini açma davranışında bulunmadıkça yalnızlık deneyimi devam eder. Birey üyesi olduğu grupta veya kişilerarası ilişkilerinde utandığı ya da ortaya çıkarmak için çok özel olduğunu hissettiği yönleri açarak yalnızlığını sonlandırabilir⁴⁶⁰. Bu görüşü destekleyen, yalnızlığın kendini açma davranışını engellediğini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur⁴⁶¹. Komarovsky yalnızlıktan kaçınma, destek bulma ve takdir edilme gibi duyguları başkalarıyla paylaşma ihtiyaçlarının kendini açma davranışıyla karşılandığını belirtir⁴⁶². Kişilerarası ilişkilerde kendini açma ihtiyacının karşılanamaması yalnızlığı destekleyen nedenlerden biri olarak bireyin yaşamını etkileyebilmektedir⁴⁶³.

O halde, kendini açma davranışı kişilerarası iletişim ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli etkenlerden biridir. Bu ihtiyaç karşılanmadığında kişinin yalnızlığı deneyimlemesi olası hale gelmektedir. Kendini açma davranışı yetersizliği yalnızlığı ortaya çıkaran tek neden olduğunu söylemek doğru olmayabilir ancak bu durumun yaşanmasında etkili bir rol oynadığı söylenebilir.

3.2.1. Kişilerarası İletişim İhtiyaçlarını Gidermede Kendini Açma Davranışı

İnsanların karşılıklı olarak birbirleriyle iletişiminden ortaya çıkan kişilerarası iletişim, ilişkilerin başlangıcından bitişine kadar olan süreci temsil eder. Kişilerarası iletişim ve kendini açma davranışının bulunduğu noktalardan biri ise açma eyleminin karşılıklıdır. Kişiler samimi ilişkilerde kendini açma davranışında bulunduğu karşı taraftan yanıt alma olasılığı sıradan ilişkilerine göre daha yüksektir.⁴⁶⁴ Karşılıklı etkileşimlerin gerçekleşmesiyle birlikte bir sonraki adım olan sosyal beklentiler, iletişimin içeriğine bağlı fiziksel, araçsal ve ilişkisel ihtiyaçları ortaya çıkarır.

Fiziksel ihtiyaçlar, insan vücudunun sağlıklı olmasını sağlayan gereksinimleri kapsamaktadır. İletişim de bu ihtiyaçların karşılanmasında aracı bir konuma sahiptir. İletişim ile fiziksel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik oluşan bağ, bireyin sağlıklı bir yaşam sürmesini sağlar. Bu ihtiyacın karşılanmasının yanında kişinin sosyal olarak varlığını devam ettirebilmesi içinde araçsal ve ilişkisel ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Araçsal ihtiyaçlar, rutin işlerin üstesinden gelinmesine ve belli hedeflere ulaşılmasına yardımcı olan gereksinimlerdir. Böyle ihtiyaçlar başkalarını etkilemek, başkalarından bilgi ve destek almak gibi yaygın durumları da

⁴⁵⁹ Sermat ve Smyth, **a.g.m.**, ss.332-333.

⁴⁶⁰ Carl R. Rogers, **a.g.e.**, ss.113-114.

⁴⁶¹ Davis ve Franzoi, **a.g.m.**, s.595.

⁴⁶² Komarovsky, **a.g.m.**, s.679.

⁴⁶³ Stokes, **a.g.e.**, s.191.

⁴⁶⁴ Berg ve Derlega, **a.g.e.**, s.4.

içerir. İlişkisel ihtiyaçlar, sosyal ve kişilerarası ilişkilerin devamlılığını sağlayan ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaç türünü giderebilmek amacıyla iletişimde bulunmak, birey için önemli olan sosyal ağların kurulmasına ve ilişkilerin gelişim evrelerinin oluşmasına katkı sağlar. Sözlü ve sözsüz iletişim unsurlarından yararlanarak kurulan ilişkilerin devamında karşılıklı kendini açma evresi başlar⁴⁶⁵.

Bu bağlamda, ihtiyaçların giderilebilmesi için kurulan kişilerarası iletişim sürecinde kendi açma davranışı ortaya çıkmaktadır. Bu davranış gerçekleşmeden gereksinimlerin giderilmesine yönelik doyum elde edilemeyebilir. Gerektiğinde kendini açma davranışı bireyin kişilerarası ilişkilerinde etkili bir araçtır.

3.2.2. Bireyin Kendini Açma Davranışına Etki Eden Faktörler

İnsan davranışı birçok etken tarafından şekillenebilen komplike bir yapıya sahiptir. Bu davranışlar değiştirilebilir, yeni davranışlar edinilebilir ya da mevcut olanlar korunabilir. Kendini açma davranışı ise birçok etken tarafından yönlendirilebilmektedir⁴⁶⁶.

Kendini açmaya etki eden faktörleri inceleyen Masur, kendini açma davranışını kişisel ve çevresel etkenlere göre değerlendirir. Bu faktörleri; mahremiyet tutumu, kronik ihtiyaçlar, durumsal ihtiyaçlar, duygular ve psikolojik yakınlık olarak gruplandırır. Psikolojik yakınlık dışında diğer tüm unsurlar duygusal ve bilişsel süreçleri kapsamamasından dolayı iç faktörler olarak nitelendirilir⁴⁶⁷.

Mahremiyete ilişkin tutum; bireyin kendine ait bilgilerin gizliliğine yönelik duyduğu endişeyi ifade eder. Böyle tutumları olan bireyler mahremiyetini korumaya yönelik davranışlarda bulunur ve kendini açmaya daha az istekli olurlar⁴⁶⁸. Mahremiyetin korunmasına yönelik ihtiyaçlar, sosyal ağların kullanımıyla birlikte artış göstermektedir. Bu ortamın güvensizliği birey için önemli bir endişe kaynağıdır⁴⁶⁹. Ancak bireyin hikâyesini istediği gibi paylaşma olanağı sağlayan sosyal ağlar, kendini açma davranışını da artırabilmektedir⁴⁷⁰.

Kronik ihtiyaçlar; bireyin kişiliğiyle ilişkilidir⁴⁷¹. Chaudoir ve Fisher'e göre sosyal olarak reddedilme ve çatışma gibi olumsuz sonuçlardan kaçınan kişilerin, ilişki kurma ve

⁴⁶⁵ **Communication in the Real World: An Introduction to Communication Studies**, Gitbook, <https://bit.ly/3aoCRCq>, 19.04.2021.

⁴⁶⁶ Jourard, **a.g.e.**, s.13.

⁴⁶⁷ Philipp K. Masur, **Situational Privacy and Self-Disclosure**, Switzerland: Springer International Publishing, 2017, ss.151-152.

⁴⁶⁸ Masur, **a.g.e.**, s.156.

⁴⁶⁹ Joinson, **a.g.m.**, s.1.

⁴⁷⁰ Balcı ve Gölcü, **a.g.m.**, s.116.

⁴⁷¹ Masur, **a.g.e.**, s.158.

kendini açma davranışından uzaklaştığını bildirirler⁴⁷². Kişinin yakın ilişki kurmaya yönelik isteğinin bulunması durumunda ise koşulların uygun olması ya da olmaması önemli değildir. Birey için oldukça belirgin olan bu istek kronik bir ihtiyaç haline gelebilir⁴⁷³.

Durumsal ihtiyaçlar; çeşitli şekillerde olabilir ve kendini açma davranışı bu farklılığa göre biçimlenir. Bireyin kendini açmaya yönelik ihtiyacı ne kadar yoğunsa ona göre davranışta bulunacaktır. Tabi bu ihtiyaç mahremiyeti korumaya yönelik de olabilir. Bundan dolayı, birden fazla ihtiyacın kişinin davranışını aynı anda etkilemesi mümkündür⁴⁷⁴.

Duygular; insanın yaşamı boyunca sakin, öfkeli ve neşeli gibi çok çeşitli olan durumlarını ifade eder. Kişinin etkileşimlerinde duyguların rolü vardır; kendini açma davranışında bulunmayı daha istekli hale getirebilir ya da kişinin bu isteğinde kaçınmasını sağlayabilir⁴⁷⁵. Aynı duygular bazen zıt etkiye sahip olabilir. İnsanlar psikolojik olarak iyi hissetmediğinde daha iyi olabilmek için bu durumu başkalarıyla paylaşmak isteyebileceği gibi bazı zamanlar iyi hissetmediğinde kendini açma davranışından uzaklaştırabilir. Bu noktada duyguların ortaya çıkardığı istek kendini açma düzeyini etkileyebilir⁴⁷⁶.

Psikolojik yakınlık; bireyin ilişkileriyle ilgidir. Kişinin kendini ne zaman açmaya karar verdiğini anlamak için ilişki türlerinin değerlendirilmesi gerekir. Aile, iş arkadaşları ya da yakın arkadaşlarla gerçekleştirilen paylaşımların içeriği ve düzeyi farklı olabilmektedir. Vangelisti ve Caughlin'e göre ilişkideki yakınlık, sevgi yoğunluğu, görüşme sıklığı, memnuniyet, birlikte geçirilen zaman ve ilişkinin önemi gibi konular psikolojik yakınlığı belirler⁴⁷⁷.

Sonuç olarak, kendini açma davranışında duygular, ihtiyaçlar ve psikolojik etkenler süreci etkileyebilmektedir. Bu faktörler görüldüğü üzere kendini açma davranışının gerçekleşip gerçekleşmemesi üzerinde etki olabilmektedir.

⁴⁷² Chaudoir ve Fisher, **a.g.m.**, s.250.

⁴⁷³ Omarzu, **a.g.m.**, s.178.

⁴⁷⁴ Masur, **a.g.e.**, s.159.

⁴⁷⁵ Snell, Miller ve Belk, **a.g.m.**, ss.59-60.

⁴⁷⁶ Masur, **a.g.e.**, s.161.

⁴⁷⁷ Vangelisti ve Caughlin, **a.g.m.**, s.691.

4.YALNIZ BİREYLERDE KİŞİLERARASI İLETİŞİM İHTİYAÇLARININ SOSYAL ETKİLEŞİMLER VE KENDİNİ AÇMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın problemi, amacı ve önemi, yöntemi, değerlendirmeler ve bulguları yer alacaktır.

4.1.Araştırmanın Problemi

Yalnızlık, bireyin sosyal ilişkilerindeki etkileşimlerinin yetersiz olmasına neden olan değişikliklerle ortaya çıkar. Bu değişiklikler kişinin temas düzeyini azaltır ve yalnızlığa teşvik eder. Yalnızlığın deneyimlenmesinde dört tür hızlandırıcı faktör tanımlanmıştır⁴⁷⁸:

- Duygusal bir ilişkinin sona ermesi
- Aile ve arkadaşlardan fiziksel olarak uzaklaşmak
- Bireyin çocuklarının ayrılması, emeklilik, işsizlik ve terfi gibi statü değişiklikleri
- Bireyin bir veya daha fazla ilişkisine yönelik memnuniyetinin azalması

Yalnızlığın nedeni sosyal ilişkilerdeki eksiklikler olduğu düşünülürse kişilerarası iletişimin önemi burada ortaya çıkar.

Yaşam tarzları, modernleştikçe, kentler büyüyüp aile yapıları küçüldükçe bireyler geleneksel iletişim biçimlerinden kopmaktadırlar ve yüz yüze iletişimden ziyade iletişim teknolojileri ile aracılanmış iletişim biçimini tercih ettikleri için de adeta ekrana bağımlı, sanal kalabalıklar içinde yalnız bireylere dönüşmüştür. Oysa insan doğası kişilerarası ilişkiler kurmak, geliştirmek ve sosyal etkileşimlerde bulunmak için programlanmıştır. Her ne kadar yalnızlık bazen ihtiyaç, bazen tercih, bazen de zorunluluk ise de uzun süreli yalnızlık bireyi çok sayıda sağlık sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır. O halde yalnızlıkla baş etmek ve kişilerarası ilişkilerin devamı için etkili iletişim kurmak, diğerleriyle etkileşimde bulunmak, başkalarına kendini açmak son derece önemlidir. Kişinin düşüncelerini ve duygularını yakın bir arkadaşına veya partnerine ifade etme ihtiyacı, insanların büyük çoğunluğunun en önemli ihtiyaçlarından biridir. Kendini açma bireyler arasında güvenin sağlanmasında, ilişkinin devamlılığıyla ilgili düşüncelerin oluşmasında ve kişinin yalnızlık durumundan uzaklaşmasında önemli bir role sahiptir⁴⁷⁹. İdeal arkadaşlık, yakın kendini açma davranışıyla karakterize edilir ve bu yakınlık ihtiyacının karşılanamaması güvensizlik ve yalnızlık duygu

⁴⁷⁸ Letita Anna Peplau ve Daniel Perlman, "Blueprint for a Social Psychological Theory of Loneliness", Mark Cook & Glenn Wilson (Ed.), **Love and Attraction**, England: Pergamon, 1979, s. 103.

⁴⁷⁹ Sermat ve Smyth, **a.g.m.**, ss.332-333.

durumlarına zemin hazırlar⁴⁸⁰. İnsanların ilişkiye yönelik ihtiyaçları sosyal etkileşimde bulunmasına da kapı aralar. Sosyal etkileşim, yaşam boyu fiziksel ve zihinsel sağlık için çeşitli olumlu sonuçlarla ilişkilendirilirken, karşıtları olan sosyal izolasyon, dışlanma ve yalnızlık olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmiştir⁴⁸¹.

Teknolojiyle geleneksel iletişim kabiliyetlerini git gide kaybeden günümüz modern insanı, kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını ve diğerleriyle sosyal etkileşimde bulunma gereksinimini yaşamında öncelikli ihtiyaçlar olarak algılamadığından, çevresine karşı kendini açma ve sınırlarını belirleme konusunda da yetersiz kaldığından kişilerarası ilişkilerinde son derece riskli iletişim eylemlerinde bulunmaktadır. Bu durumda, yalnız bireylerde kişilerarası iletişim ihtiyaçlarının sosyal etkileşimler ve kendini açma bağlamında ele alınıp incelendiği bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı umut edilmektedir. Bu tezin problemi, yalnız bireylerin kişilerarası iletişim ihtiyaçlarının sosyal etkileşim ve kendini açma davranışını nasıl etkilediğiyle ilgilidir. Bu çalışmada söylem analizi yönteminden yararlanılmış ve bu yöntem aracılığıyla yalnızlığın bireyin sosyal ilişkileri üzerindeki etkilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın bu yönüyle bilime katkı sağlayacağı umut edilmektedir.

4.2. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu yalnız bireylerin kişilerarası iletişim ihtiyaçlarının sosyal etkileşimler ve kendini açma bağlamında incelenmesidir. Amélie filmi de konuyla ilgili görülmüş ve literatür kısmıyla birlikte ele alınmıştır.

- **Yalnız Bireylerde Kişilerarası İletişim İhtiyaçlarının Sosyal Etkileşimler ve Kendini Açma ile İlişkisini Gösteren Film:** “Le Fabuleux destin d'Amélie Poulain”
- **Yönetmen:** Jean-Pierre Jeunet
- **Yapımcı:** Jean-Marc Deschamps, Claudie Ossard
- **Senarist:** Jean-Pierre Jeunet
- **Oyuncular:** Audrey Tautou, Mathieu Kassovitz, Rufus Claire Maurier, Isabelle Nanty, Serge Merlin, Jamel Debbouze, Maurice Bénichou.
- **Yapım:** 2001- Fransa
- **Tür:** Romantik komedi

⁴⁸⁰ Stokes, a.g.e., s.176.

⁴⁸¹ Jean M. Twenge, Brian H. Spitzburg ve W. Keith Campbell, “Less In-Person Social Interaction With Peers Among U.S. Adolescents In The 21st Century And Links To Loneliness”, **Journal of Social and Personal Relationships**, Cilt. 36, Sayı,6, 2019, s.2.

- **Ödüller:** Claudie Ossard Productions tarafından yapılan filmin ilk gösterim yeri Fransa'dır. Amélie filmi izleyici beğenisini kazanmış ve birçok uluslararası ödüle layık görülmüştür⁴⁸².

Özet: Film Amélie'nin ve çevresindeki kişilerin hikâyeleri anlatılarak başlar. Amélie'nin babası doktor, annesi öğretmendir ve ebeveynleri sıradan insanlara göre daha negatif yapıya sahiptirler. Baba Raphaël ve anne Amandine belli şeylerden nefret eder ya da belli şeyleri severler ancak ikisinin sevdiği ya da nefret ettiği şeyler takıntı olabilecek düzeyde tekrarlanmaktadır. Bu çekirdek ailenin yaşamı belli bir standart içerisinde devam eder. Baba Raphaël Amélie'yi düzenli olarak muayene eder ancak kızının kalp atışları sağlıklı bir insanın kalp atışına göre daha fazla atar. Çünkü Amélie babasının ona sarılmasını arzular fakat baba sadece sağlık kontrolleri sırasında kızına dokunur. Bu durum karşısında endişelenen ebeveynler kızlarını evde eğitime kararı alırlar ve Amélie'nin öğretmeni artık annesi Amandine'dir. Okula gidememesi sebebiyle akran arkadaşları olmayan Amélie bir yalnızlık yaşar ve zihninde oluşturduğu dünyada yaşamaya başlar. Onun gerçek olan tek arkadaşı balıgdır fakat balığı da fanusundan kendini dışarı atarak intihar etmeye çalışır. Bu durum karşısında sinirleri bozulan anne Amandine balığı nehre bırakır ve Amélie'nin tek gerçek arkadaşı da böylece gider. Amélie kardeşi olması için annesiyle birlikte kiliseye mum yakmaya giderler ancak kilise çıkışında annenin üzerine intihar eden bir turist düşmesi sonucunda oracıkta ölür. Baş başa kalan baba ve kız daha çok içlerine kapanırlar. On sekiz yaşına geldiğinde Amélie evden ayrılır ve Paris'te bir kafede garsonluk yapmaya başlar. Filmin bu kısmına kadar Amélie'nin akranlarıyla arkadaşlık yaptığı gösterilmemiştir. (Bkz. Amélie Filmi, 00:00:59-00:11:30; Bkz. Ekler: Konuşma Metni 1) Amélie'nin romantik ilişkisi olmuştur ancak beklentilerini karşılayamamasından dolayı vazgeçmiştir. O da kendisine başka küçük zevkler bulmuştur; mercimek torbasına elini daldırmak, creme brulee'nin üstünü kaşıkla kırmak ya da nehirde taş sektirmek gibi.

Amélie'nin hayatı Prenses Diana'nın ölüm haberini duymasıyla değişir. Olayın şokuyla elindeki parfüm şişesinin kapağını düşürür ve banyo duvarındaki karoya çarpar. Amélie karonun arkasında daha önceden o dairede oturan bir çocuğun anılarının saklı olduğu bir kutu bulur ve kutuyu sahibine ulaştırmaya karar verir. Çocuğun bilgilerine ulaşmak için beş yıldır konuşmadığı komşularıyla konuşmaya başlar. Bu olay sadece çocuğun değil komşularının da hayat hikâyelerini öğrenmesini sağlar ve komşularıyla olan ilişkileri gelişir.

⁴⁸² <https://tr.wikipedia.org/wiki/Am%C3%A9lie>, 05.08.2021.

Amélie çocuğun ismini öğrenince onu bulabilmek için birçok kişiyle görüşür fakat bulamaz. Çocuğun ismi Amélie'ye yanlış söylenmiştir ve ona cam kemik hastası ressam komşusu Raymond Dufayel yardım eder. Çocuğun isminin Dominique Bretodeau olduğunu öğrenen Amélie onu bulur ve kutuyu vermek için plan yapar. Amélie kutuyu doğrudan Bretodeau'ya vermez, onun geçtiği yoldaki telefon kulübesine bırakır ve kulübedeki telefonu arayarak kutuyu bulmasını sağlar. Kutunun içerisindekileri gören Bretodeau duygulanır ve bir bara içmek için gider. Amélie de bardadır ve adamın minnettarlığı onu mutlu eder. (Bkz. Amélie Filmi, 00:33:29-00:35:23; Bkz. Ekler: Konuşma Metni 2) Bu durum karşısında Amélie insanlara yardım etme kararı alır. Sokakta gördüğü görme engelli adama yardım eder, ona dokunur ve etrafı anlatır.

Amélie mutfağının camından alt kattaki ressam komşunu izler ve çocukluk hikâyelerinin benzerliğini kendi kendine mırıldanır. (Bkz. Amélie Filmi, 00:37:14-00:37:21; Bkz. Ekler: Konuşma Metni 3)

Amélie bir gece treni kaçırınca garda kalır ve fotoğraf kulübesinin altındaki fotoğrafları toplayan Nino'yu görür. Amélie çok heyecanlanır ve Nino ile göz göze gelir ancak Nino koşmaya başlar. Nino birini takip eder Amélie'de peşinden onu izler. Bu kovalama esnasında Nino fotoğraf albümünü düşürür. Amélie fotoğraf albümünü alır ve inceler.

Amélie herkese yardım etmeye devam eder. İş arkadaşı Georgette ile kafenin daimi müşterisi Joseph'in yakınlaşmasını sağlar. Manav olan komşusu Collignon yardımcısı Lucien'e kaba davranması Amélie'yi rahatsız eder. Amélie, Collignon'un evine girer ve onun rutin olarak kullandığı eşyaların yerlerini değiştirir. Raymond Dufayel'e onu mutlu edecek videolar hazırlar kapısına bırakır. Babasının bahçe cücesini hostes arkadaşı Philomene'ye verir ve dünyanın her bir yerinden cücenin fotoğrafını Raphaël'e göndermesini ister. Bu sayede babası seyahate çıkar.

Amélie tren garında kayıp albümün ilanını görür ve ilandaki numarayı arar. Nino bir sex shopta çalışır. Amélie albümü vermek için gider ancak Nino yoktur. İkinci bir iş yapan Nino Trone fuar alanında korku tüneline çalışır. Amélie albümü vermeye oraya gider ve korku tüneline girer. Ancak Amélie albümü orda vermekten vazgeçer. Nino'nun motosikletine bir buluşma adresinin olduğu not bırakır. Amélie buluşma yerinde telefon kulübesinden Nino'yu arar ve albümü bulması için park alanına oklar çizer. Nino okları takip eder ve sonunda dürbün teleskoba ulaşır. Teleskoptan baktığında Amélie'nin albümü kendi motosikletine bıraktığını görür. Nino koşar ama yetişemez. Kulübedeki telefon yine çalar Nino açar ve Amélie ile konuşur. (Bkz. Amélie Filmi, 01:16:19-01:17:02; Bkz. Ekler: Konuşma Metni 4)

Am lie  alıştığı Caf  des Deux Moulins’de buluşmak  zere Nino’ya randevu verir. Nino kafeye geldiğinde kimliğini a ıklamaz onu uzaktan izler. Nino ve Am lie karşılaşır, Nino Am lie’ye fotoğrafını g sterir ama Am lie kendisi olduğunu kabul etmez. Arkadaşı Gina’dan Nino’nun cebine gizlice bir not bırakmasını ister ve Nino gider. Nino cebindeki notu bulur. İlk karşılaştıkları gara Am lie randevu vermiştir. Am lie cesaretini toplar Nino’nun yanına giderken araya y k taşıma arabası girer ve Nino gider. Nino, Caf  des Deux Moulins’e gider ve Gina’dan Am lie’nin adresini  ğrenir. Nino Am lie’nin evine gider ve Am lie kapıyı a maz. Raymond Dufayel, Am lie’nin evine videokaset bırakır. (Bkz. Am lie Filmi, 01:52:03-01:52:37; Bkz. Ekler: Konuşma Metni 5) Am lie kapıyı a ar ve Nino ile karşılaşır. İlişkiye girerler ve motosikletle dolaşma sahnesiyle film final yapar.

Tablo 2’de              olan sahneler ve karakterleri canlandıran oyuncular g sterilmiştir. Bu sahneler kişilerarası iletişim boyutu, sosyal etkileşim boyutu ve kendini a ma boyutu g sterildiğinden se ilmiştir. Filmin                değişkenleri tespit edebilmek adına yedi sahne araştırmacı tarafından değerlendirilmeye alınmıştır. Bu incelemede elde edilen bilgiler EK’te g sterilmiştir.

Tablo 3. Veri tablosu

Sahne Numarası	Sahne Yeri Alan Karakterler	Sahne Aralığı
1.	• Amélie (Audrey Tautou) • Madeleine (Yolande Moreau)	00:16:14-00:19:11
2.	• Raymond Dufayel (Serge Merlin) • Amélie	00:27:56-00:30:47
3.	• Dominique Bretodeau (Maurice Bénichou) • Amélie • Barmen	00:33:29-00:35:23
4.	• Amélie • Suzanne (Claire Maurier) • Gina (Clotilde Mollet) • Georgette (Isabelle Nanty) • Joseph (Dominique Pinon) • Müşteri (Jean Rupert)	00:43:13-00:44:13
5.	• Amélie • Nino (Mathieu Kassovitz)	01:16:19-01:17:02
6.	• Collignon (Urbain Cancelier) • Lucien (Jamel Debbouze) • Amélie • Müşteriler	00:51:08-00:52:13
7.	• Raymond Dufayel • Amélie	01:39:07-01:50:03

4.3.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumsal yapı, insanların birbirleriyle iletişim halinde oldukları ilişkiler ağından oluşur. Bu ilişki ortamlarında yaşanabilecek herhangi bir iletişim eksikliği kişinin yalnızlık duygusunu deneyimlemesine neden olabilir. Diğer iletişim türlerinden farklı olarak kişilerarası iletişim burada yalnızlık duygusunun ortaya çıkmasını engelleyebilir. Çünkü kişilerarası

iletişim kalabalık insan gruplarından ziyade en az iki kişinin olduğu daha küçük gruplar içerisinde gerçekleşir. Daha az kişi arasında olan ve yüz yüze gerçekleşen samimi paylaşımlar kişinin bir ilişkiye yönelik hissedebileceği ihtiyaı karşılayabilir. Sonuç olarak yalnızlık duygusunun önlenmesinde kişilerarası iletişimin yeri ve öneminin söylem analizi yöntemiyle ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Yalnız bireylerin kişilerarası iletişim ihtiyaçlarının ele alındığı bu çalışmada, ihtiyaçların giderilmesinde sosyal etkileşim ve kendini açma davranışının ne kadar önemli olabileceğinin anlaşılması hedeflenmektedir.

4.4. Araştırmanın Varsayımı ve Sınırlılıklar

Amélie filmi konusu dâhilinde aile, komşuluk, arkadaşlık ve romantik ilişkilerinin bir kişinin yaşamında nasıl etkili olduğu gösterilmektedir. Filmin ana karakterinin utangaç ve yalnız bir kadını canlandırması kişilerarası ilişkilerini, ilişkilerindeki sosyal etkileşimlerini ve kendini açma davranışlarını ön plana çokmuş olması ve yalnızlığın insanların hayatında ne denli etkili olduğunu göstermesi sebebiyle bu filmin çalışmayla uygun olduğu n görülmüştür. Ayrıca literatüre ilişkin bilgilerin konuyla ilgili gerçeği doğru olarak yansıttığı kabul edilmiştir.

Bu araştırma, konu ile ilgili literatür taramaları, Amélie filmi ve metne uygulanan söylem analizi ile sınırlıdır. Dolayısıyla yapılan çözümlemede “*kim ne söylüyor?*” sorusuna değil, “*ne anlatılmak isteniyor?*” sorusuna cevap aranmıştır. Bu durum göz önünde bulundurularak araştırmanın sonuçları da bu kapsamda değerlendirilmelidir.

4.6. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın birçok tanımı vardır ve hepsinin buluştuğu ortak nokta, bir şeyi sistematik olarak incelemektir. Buradaki sistemli araştırmadan kasıt yöntemle ilgilidir⁴⁸³. Araştırma yöntemleri olarak nitel ve nicel araştırma yöntemleri bulunmaktadır. Nicel araştırma, çalışma içerisinde kullanılacak verilere sayılarak ulaşılır ve incelemesinde istatistiki yöntemler kullanılır. Nitel araştırmada ise, insanların sosyal davranışları, yesi oldukları grupları ve kültürleri incelenir⁴⁸⁴. Nitel araştırmayla ilgili çok geniş metodolojik bir literatürün olması sebebiyle birçok tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlara örnek olarak Sandelowski’ye göre, insanların sosyal dünyayı nasıl anladığını, deneyimlediğini ve yorumladığını keşfetmeyi

⁴⁸³ Sharan B. Merriam, **Qualitative Research a Guide to Design and Implementation**, San Francisco: Jossey-Bass, 2009, s.3.

⁴⁸⁴ Ahmet Güler, Vd., **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma**, 2.Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013, s.30.

amaçlayan araştırmalara yönelik tutum ve stratejiyi ifade eden bir yöntemdir⁴⁸⁵. Yıldırım ve Şimşek'e göre nitel araştırma, verilerin doğal ortamlarında gözlem, mülakat ve doküman analizi gibi yöntemlerle toplandığı, nitel bir sürecin takip edildiği araştırma modelidir⁴⁸⁶. Nitel araştırmanın özellikleri şu şekildedir⁴⁸⁷:

- Araştırmada elde edilen verinin üstünlüğü vardır ve teorik çerçeve verinin analizine göre oluşturulur.
- Nitel araştırma, araştırma alanı ile kısıtlıdır. Araştırmacı incelediği alanın şartlarına, durumuna ve kültürüne hassas olmalıdır.
- Araştırmacı, çalışmaya konu olan kişilerin fikirlerini, algılarını ve yorumlarını inceleyebilmesi için o gruba dahil olması gerekir.
- Nitel araştırmacı, incelediği konuyu detaylı açıklar ve analiz eder.

Nitel araştırma yöntemlerinden biri söylem analizidir. Söylem analizinden yararlanan birçok disiplin bulunmaktadır; politika, psikoloji, hukuk, antropoloji, linguistik, sosyoloji, iletişim ve felsefe gibi alanlarda kullanılması disiplinlerarası bir yöntem olduğunu göstermektedir⁴⁸⁸.

Söylem analizi günlük konuşmaların veya metinlerin söylemini esas almakta ve söylenme bağlamında araştırılmasına dayanmaktadır. Burada dil detaylı olarak incelenir. Post modernizmin bir çıktısı olan söylem analizi yöntemi sosyal psikoloji ve göstergebilim ekseninde ilerlemiştir. Söylem analizi metin ya da konuşma içerisinde kullanılan ifadeleri ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesidir. Bu araştırma yöntemi söylemin içerisindeki ontolojik ve epistemolojik çıkarımlara ulaşmaya yardımcı olan bir araştırma metodudur. Söylem analizi, araştırmanın problemiyle ilgili kesin bir çözüm önermez, ama problemin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlar⁴⁸⁹.

Söylem analizi kişinin konuşmasını, dinlemesini, susmasını, yazmasını ve okumasını varsayımlarla ele almaz, buradaki belirsizliklere yoğunlaşır. Diğer analiz yöntemlerinden farklı olarak ayrıntıları inceleyen bu yöntemin üç ayrı boyutu bulunmaktadır⁴⁹⁰. Birincisi, dilin

⁴⁸⁵ Margarete Sandelowski, "Qualitative Research", Michael S. Lewis-Beck, Alan Bryman ve Tim Futing Liao (Ed.) **The Sage Encyclopedia of Social Science Methods** (892), Vol.3, Thousand Oaks California: Sage, 2004, s.892.

⁴⁸⁶ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s.41.

⁴⁸⁷ Güler ve Diğerleri, **a.g.e.**, 31.

⁴⁸⁸ Fran Tonkiss, "Discourse Analysis", Clive Seale (Ed.), **Researching Society and Culture**, London: SAGE, 2018, s.949.

⁴⁸⁹ Türker Baş ve Ulun Akturan, **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, s.25.

⁴⁹⁰ Edibe Sözen, **Söylem Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite**, İstanbul: Profil, 2017, s.86.

kullanımıyla ilgilenir ve dil bir etkileşim şeklidir. İkinci söylem analizi; dilin açıklama, algılama ve anlamlandırma fonksiyonlarıyla ilgilenir. Üçüncü boyutta ise, “*dili kullanan kişilerin dil ile ne yaptıkları*” anlaşılmaya çalışılır⁴⁹¹.

Söylem analiziyle ilgili iki yaklaşım mevcuttur: yorumsamacı söylem analizi ve politik söylem analizi. Yorumsamacı analizin amacı kişilerin eylemlerinin arkasındaki rasyonalitenin yapısını açıklamaktır. Bu bilim, insanların birbirleriyle olan etkileşimini inceleyerek toplumu ve kişileri anlamayı amaçlar⁴⁹². Politik söylem analizi ise, ideolojilerin dil ve metinler aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ve tarihsel olaylarla söylemin nasıl anlaşılabilirliğini inceler. Politik söylem analistleri, dilin sosyal ve politik ortamını, kullanımlarını ve etkilerini araştırmak için retorik veya teknik analizinin ötesine geçerler. Bu analistler, gücün yeniden üretildiği ve meşrulaştırıldığı toplumsal ilişkilerde dili çok önemli görüyorlar⁴⁹³.

Söylem analizi bir tane değildir farklı tipleri mevcuttur. Bununla ilgili Mills üç tane söylem analizi/analizci olduğunu belirtir⁴⁹⁴:

- Linguistik söylem analizi
- Eleştirel söylem çözümlemesi
- Söylemsel psikoloji

Linguistik söylem analizciler dili, dilbilgisi kurallarından ziyade iletişim ve etkileşim aracı olarak görürler. Burada dil sosyal ve kültürel bilgileri aktaran bir iletişim aracıdır. Linguistik söylem analizinin amacı, dilin amaçlarını ve mekanizmalarını gözlemlerden yola çıkarak betimlemektir. Bu analiz yöntemiyle ilgili Saussure dili biçimsel veya yapısal biçimde kategorilendirmiş, felsefi ve ruhsalimsel olarak yaklaşmıştır⁴⁹⁵.

Eleştirel dil bilimciler, linguistik söylem analizinden daha çok Foucault'nun söylem teorisi ve Marksist dil bilimden ve politik teoriden etkilenmişlerdir. Çünkü bu dil bilimciler için dil toplum yaşamının merkezinde yer alır ve onlara göre kişi dille sosyal özne haline gelir. Eleştirel dil bilimciler, konuşma ve metinlerde kişiler tarafından kullanılan farklı söylemlerin muhtemel anlamlarıyla alakalı sorularla ilgilenirler⁴⁹⁶.

⁴⁹¹ Sözen, a.g.e., s.86.

⁴⁹² Ferat Kaya, “Yorumsamacı Yaklaşımda Anlama Kavramının Önemi Ve Pozitivizm Eleştirisi”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı.22, 2019, s.272.

⁴⁹³ Tonkiss, a.g.e., s.952.

⁴⁹⁴ Sözen, a.g.e., s.100.

⁴⁹⁵ Aymil Doğan, **Sözlü ve Yazılı Çeviri Odaklı Söylem Çözümlemesi**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2017, s.12.

⁴⁹⁶ Sözen, a.g.e., s.101.

Söylemsel psikoloji ise bireyin zihinsel akışının, kullandığı dile yansıdığı düşüncesine dayanır. Bu yöneme göre, bireyin kullandığı dilde birden fazla dilbilim öğeleri bulunmakta ve bu öğeler kişinin zihinsel süreçlerini anlamaya yardımcı olmaktadır. Kişiye özel olan dilbilimsel seçimler farklı zihinsel boyutlarla ilişkilendirilir. Kelime seçimi, yan anlamlar, sentaks vb. dil kullanımları söylemsel psikoloji tarafından ele alınır⁴⁹⁷.

Söylem analizinin üzerinde durduğu konu, insanların sosyal dünyalarını oluşturan dili nasıl kullandıklarıdır. Konuşmaların veya söylemlerin içerisinde bulunan öğelerin düz ve yan anlamları bir yapı oluşturmaktadır. Bu komplike yapıyı incelemek için söylem analizi, metinlerin ya da ifadelerin anlambilimsel veya söz dizinsel yapısını ele alır ve bunlarla birlikte söylemlerin dilbilimsel ve sosyo-kültürel boyutlarını da inceler. Özellikle son çeyrek asırda kitle iletişim araçlarının yaygın olarak kullanılması sebebiyle verilen mesajların niteliksel ve niceliksel çözümlenmeleri yapılmaktadır. Sözlü, yazılı ve görüntülü mesajların taşıdığı anlamların ortaya çıkarılabilmesi için anlambilimsel, söz dizinsel ve göstergebilimsel çözümlenmeden yararlanılmaktadır⁴⁹⁸.

Anlambilimsel (semantik); Anlambilimsel analizde dil anlam açısından ele alınır. Bu yöntemde göstergenin içerik veya gösterilen kısmı ele alınır, gösterilendeki farklılıkları ve oynamaları, dilsel ifadelerin anlamsal olgularını, gösteren ve gösterilen arasındaki yapı gibi unsurları inceler⁴⁹⁹.

Söz dizinsel (sentaks); sözcüklerin tümce içerisindeki yerine göre anlamının belirlenmesidir. Bu yöntemde sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan tümce derin anlamlarıyla incelenir. Söz dizinselliğin görevi, bir tümcenin çizgisel düzeninin ardında yer alan ve onu aşan anlamsal düzeni ortaya çıkarmaktır⁵⁰⁰.

Göstergebilim (semiyoloji); söylemin incelenmesinde simgeleri kullanmayı amaçlar. Anlamın ortaya çıkarılmasında söylemi simgeyle ilişkilendirmenin mümkün olma olasılığını ele alır. Sözü edilen konu ilişkilendirmeye uygun ise unsurlarını ve nasıl bağ kurulduğunu ortaya çıkarır. Göstergebilim, bir söylemi çözümlerken, konu içerisinde tutarlı, söylem anlam evrenine, sığ ve derin yüzeylerdeki yapısını ortaya çıkarmaya yönelik bir sistematik izlemekte ve yararlandığı çözümlene yöntemleriyle elde ettiği verileri hep denetlemektedir⁵⁰¹.

⁴⁹⁷ Sezgi Saraç Durgun, "Söylemsel Psikoloji ve Zihinsel Üslup: Öykü Çözümlemesi", **Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi 19. Değişibilim Sempozyumu**, 2019, s.251.

⁴⁹⁸ Baş ve Akturan, **a.g.e.**, ss.26.

⁴⁹⁹ Pierre Guiraud, **Anlambilim**, Berke Vardar (Çev.), İstanbul: Multilingual, 1999,s.7.

⁵⁰⁰ Zeynel Kiran ve Ayşe Eziler Kiran, **Dilbilime Giriş**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s.206.

⁵⁰¹ Baş ve Akturan, **a.g.e.**, ss.27-29.

Çağdaş göstergebilimiyle ilgili yaptığı çalışmalarla bilinen Ferdinand de Saussure bu alanın bir çözümleme yöntemi olmasına büyük katkı sağlamıştır. Ölümünden sonra öğrencilerinin ders notlarından düzenlediği “*Course in General Linguistics*” adlı kitapta doğal dilden ziyade gösterge dizgelerinin işleyişinin incelenmesi gerektiğini öngörür ve bu incelemeleri semiyoloji adı verdiği bilim dalı çatısı altında yapar⁵⁰².

Göstergebilim ve sinema ilişkisini Metz “*Film Language: A Semiotics of the Cinema*” kitabında ele almıştır. Ona göre sinema geniş bir konudur ve bu konuyla ilgilenmenin birden fazla yolu vardır. Bir bütün olarak ele alındığında, her şeyden önce bir olgudur ve bu nedenle estetik, sosyoloji ve göstergebilimi içerir⁵⁰³. Göstergebilim, bir filmin hikâyesinin nasıl yaratıldığını ortaya çıkarmayı amaçlamasının yanında “*sinema göstergebilimi*”nin kuramsal çerçevesinin oluşumuna da fayda sağlamış bir çözümleme yöntemidir. Anlamın oluşturulmasına odaklanan bu bilim dalı, bir filmin izlenirliğini mümkün kılan kuralları tespit etmeyi ve film içerisinde yer alan karakterlerin spesifik anlam kalıplarını çözümlemeyi amaçlar⁵⁰⁴.

Söylem analizinde, bilgiye keşif yöntemiyle ulaşılır. Burada elde edilen şey, bilgi hakkındaki bilgidir. Söylem analizi dili kuralları ve fonksiyonlarıyla ele alır; bu unsurları eyleme dönüştüren ise ifade, bildiri kısacası konuşma eylemidir. İfadeler asla şeffaf değildir. Anlatımlar net olarak bir şeyi göstermez veya bir şeyi kastetmez. Bu analizin amacı iletişim ve etkileşimin özünü araştırmak değil iletişim ve etkileşim bağlamında anlam alışverişini ortaya çıkarmaktır. Söylem analizinde anlam alışverişi önemlidir; çünkü alışveriş, etkileşim ve iletişim sürecinde davranışları hazırlar⁵⁰⁵.

Söylem analizi söylemin biçiminden ziyade söylemdeki öğeleri ve ifadeleri inceler. Bu analizde ifadeler sistematik olarak forma sokulur ve sistematik süreç söylemin temelini, anlamını ve gerçek değerini ortaya çıkarmada önemli rol oynaktadır. Bu kısımda düşünce, davranış ve ifade arasındaki ilişki meydana çıkar⁵⁰⁶.

Söylem analizi yöntemiyle söylemin kendisini, yapısını ve işlevlerini araştırmak, farklı kişi ve zamanlara göre neticelerini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen bir

⁵⁰² Ahmet Özgür, Göstergebilim, <https://bit.ly/3f6Bivf>, 27.08.2021, s.15.

⁵⁰³ Christian Metz, **Film Language: A Semiotics of the Cinema**, Michael Taylor (çev.), Chicago: The University of Chicago Press, 1991, s.5.

⁵⁰⁴ Âlâ Sivas, “Göstergebilim ve Sinema İlişkisi Üzerine Bir Deneme”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 11 Sayı: 21, 2012, ss.529-533.

⁵⁰⁵ Sözen, **a.g.e.**, s.86.

⁵⁰⁶ Baş ve Akturan, **a.g.e.**, s.30.

araştırma yöntemidir. Burada söylemin gerisinde kalan gizli güdüler ortaya çıkar. Bu araştırma yönteminde örnekleme ve yorumlama analize özeldir. Söylem analizinde inceleme süreci aşağıdaki gibidir⁵⁰⁷:

Araştırma konusu; söylem analizi bir şey hakkındaki sorulara net cevaplar vermek yerine ufku genişletir. Söylemler iletişim tarihi ve sosyal kaynaklarla incelenir ve bu süreç araştırmanın temel amacını oluşturur. Bu analiz her çeşit konuyla ilgili yürütülebilir⁵⁰⁸.

Araştırma örnekleme; söylem analizinde örnekleme süreci diğer araştırma yöntemlerinden farklıdır. Bu yöntem dili incelerken diğer yöntemler kişileri inceler. Kişilerle ilgili olamayan bu yöntem için küçük örnekleme seçmek yeterlidir⁵⁰⁹.

Veri toplama; söylem analizi araştırma konusuyla ilgili olan yazılı veya sözlü söylemlerin derinlemesine mülakat veya odak grup görüşmeleri ile verileri toplar. Bu unsurlar diğer araştırma yöntemlerindeki gibi bir araya getirilmez. Çünkü söylem analizi için çeşitlilik önemliyken diğer araştırmalarda tutarlılık önemlidir⁵¹⁰.

Veri analizi; araştırmanın bu kısmında “*yorumlama, yapılandırma ve makro yapılandırma*” aşamaları yer alır. Veri analizinin değerlendirilmesiyle ilgili iki görüş mevcuttur. Bunlardan biri değerlendirmede dilin özelliklerini incelerken diğeri ise metindeki dominant temayı araştırır. Yorumlama, metindeki kelimelerin anlamları kelime içerisinde bölümlere ayrılması ve bunların anlamlandırılmasını içerir. Kelimelerin sırası ve sentaks yapısı sınıflandırılır ve metinde bulunan iletinin anlamı bu şekilde ortaya çıkarılmaya çalışılır. Yapılandırma, kelimelerin hafızada mevcut olan anlamının tekrar yapılandırılması ve yorumlanmasıdır. Burada yorumlanma sonucunda meydana çıkan öneriler önceki cümle ile arasında bir bağ kurar ve söylemdeki anlamın yeniden oluşmasını sağlar. Makro yapılandırmada ise, söylemde bulunan kelimelerin ya da ifadelerin küresel düzeyde nasıl önermeler içerdiği anlaşılmaya çalışılmaktadır⁵¹¹.

Araştırma raporu; söylem analizinde birbiriyle ilişkilendirilen kelimeler, cümleler açıkça verilmeli ve analiz sürecinin nasıl yürütüldüğü doğru ifade edilmelidir. Raporda tüm veri analiz aşamaları yer almalıdır⁵¹².

⁵⁰⁷ Baş ve Akturan, a.g.e., ss.33-35.

⁵⁰⁸ A.g.e, s.34.

⁵⁰⁹ A.g.e, s.34.

⁵¹⁰ A.g.e, s.35.

⁵¹¹ A.g.e, ss.35-36.

⁵¹² A.g.e, s.38.

4.6.1. Araştırmanın Örneklemi

Evde veya sinemada bir filmi seyrederken anlatılanı anlamada genellikle bir problem yaşanılmaz. Bütün filmler, birbirinden ayrı, bölüm bölüm görüntü ve anlatılardan oluşan bir yapıya sahip olsa da, bu bölümlerin birleştirilip anlamlı bir bütün yaratılmasında sorun yaşanılmaz⁵¹³. Bir filmin hikâyesi, insanların mekân ve gerçeklik algısına uygun olarak hazırlanır ve bu da insanların filmi anlamasını kolaylaştırır⁵¹⁴. Filmin yapımcıları perdeye yansıtmak istedikleri hikâyeyi, gerçek yaşamdaki gibi hareketlendirip, görüntülerle bir dil oluşturur. Görüntülerle yansıttıkları hikâyelerde ise, gerçek yaşamdan esinlenirler⁵¹⁵. Çalışmadaki tüm argümanları karşılaması nedeniyle Amélie filmi seçilmiş ve bunun için de amaçlı örneklem yönteminden yararlanılmıştır.

Amaçlı örnekleme; kümeler içinde belli özelliğe sahip öğelerin örnek oluşturması isteniyorsa, bu örnekleme metodundan yararlanılır⁵¹⁶. Olasılık temelli olan bu yöntem, evrene geçerli genellemeler yapma noktasında fayda sağlarken, yararlı bilgiye sahip olduğu ön görülen konuların derinlemesine incelenmesine yardımcı olur⁵¹⁷.

Schatzman ve Strauss'a göre araştırmalarda her şeyi gözlemlemek umut edilemez, çünkü "her şey" büyük araştırma ekipleri için bile teorik bir olasılıktır. Bu nedenle amaçlı örnekleme pratik bir zorunluluktur ve teorik olarak zorunludur; amaçlı örnekleme araştırmacının kendisine, çerçevesine, gözlemlerine, başlangıç ve geliştirme çıkarlarına getirilen kısıtlamalara göre şekillenir⁵¹⁸.

Patton amaçlı örneklemenin mantığını ve gücünü, derinlemesine incelenmek üzere bilgi bakımından zengin vakaların seçilmesinde yatmakta olduğunu ifade eder. Bilgi bakımından zengin vakalar, araştırmanın amacı için merkezi öneme sahip konular hakkında çok şey öğrenebilecekleri vakalardır⁵¹⁹.

⁵¹³ Robert Edgar, Hunt, John Marland ve Steven Rawle, **Film Dili**, İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2015, s.8

⁵¹⁴ Rıdvan Şentürk, "Film, Gerçeklik ve Bilinç", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:7, Sayı:13, 2008, s.159.

⁵¹⁵ Cünent Kök, "Sinema ve Gerçeklik", **Sosyal Bilimler Dergisi / Journal of Social Sciences**, Cilt:1, Sayı:2, 2007, s.113.

⁵¹⁶ Yaprak Arzu Özdemir, Sinem T. Şahin Tekin ve Alptekin Esin, **Örnekleme Yöntemlerine Giriş**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019, s.23.

⁵¹⁷ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016, s.118.

⁵¹⁸ Leonard Schatzman ve Anselm L. Strauss, **Field Research: Strategies for a Natural Sociology**, New Jersey: Prentice Hall, 1973, ss.38-39.

⁵¹⁹ Michael Quinn Patton, **Qualitative Research and Evaluation Methods**, California: Sage Publication, 2002, s.46.

Bu yöntemde araştırmacının bilgi, görgü ve fikirleri doğrultusunda geliştirdiği konunun amacına uygun örnekleme yapılır. Amaçlı örneklemede evren küçük bir alana toplanmalıdır⁵²⁰. Çünkü nitel araştırma yöntemlerinde amaç konuyla ilgili genelleme yapmaktan ziyade derinlemesine incelemek olduğundan küçük örneklem ile çalışılır⁵²¹.

Amaçlı örneklemeyle ilgili bu bilgiler dâhilinde araştırmanın örneklemini Amélie filminin oluşturduğu ifade edilebilir. Yalnızlığın kişilerarası iletişim ihtiyaçları ile ilişkisini anlatan göstergelerin bulunması ve çalışma içerisinde yer alan diğer argümanları karşılaması nedeniyle bu film örneklem olarak seçilmiştir.

4.6.2. Araştırma Soruları

Çalışma sınırları içerisinde şu sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Yalnızlığın kişilerarası iletişim ihtiyaçlarının üzerindeki etkisi nedir?
2. Yalnızlık ve sosyal etkileşim arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Yalnızlık ve kendini açma arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Yalnız bireyler kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını sosyal etkileşim ve kendini açma davranışıyla giderebilirler mi?

4.7. Bulgular

Sahne - 1 / Sahne Aralığı 00:16:14-00:19:11

1. **Madeleine:** 5. kattaki hoş kız! Sizi sık gördüğümüz söylenemez. (Bilişsel)
2. **Amélie:** Affedersiniz, 50'li yıllarda benim dairemde oturan bir çocuk vardı, biliyor musunuz? (Davranışsal)
3. **Madeleine:** Çocuk mu? İçeri gelin size bir bardak Porto vereyim. (Davranışsal)
4. **Amélie:** Hayır, teşekkürler. (Davranışsal)
5. **Madeleine:** Evet, evet gel! Kapıyı kapatın! Evet, çocuklar! Bir sürü çocuk tanıdım. İlk başta şirindirler ama sonra kartopları, atkestaneleri atarlar. Bir sürü çocuk tanıdım. (Duygusal)
6. **Amélie:** Buraya ne zaman geldiniz? (Davranışsal)

⁵²⁰ <https://www.leyastat.com/olasilikli-olmayan-ornekleme-yontemleri/>, 05.08.2020.

⁵²¹ Şefika Mertkan, *Karma Araştırma Tasarımı*, Ankara: PEGEM Akademi, 2015, s.49

7. **Madeleine:** 1964'te. Birileri mutlaka sizlere anlatmıştır. (Bilişsel)
8. **Amélie:** Hayır, anlatmadılar. (Davranışsal)
9. **Madeleine:** Öyle mi? Çok şaşırdım. Oturun. Kocam Uğur Böceği Sigorta'da çalışıyordu. İnsanlar kocamın sekreteriyle yattığını anlatmaya bayılıyorlardı. Batignolles'daki otelleri dolaşmışlar. Ama döküntü olanları değil. Çünkü o koca sürtük, bacaklarını açıyordu ama sadece saten üzerinde. Kocam kasadan para çalmaya başladı. İlk başta ufak ufak çalıyordu. Sonra bir seferde 50 milyon çaldı. Sonra ikisi birden uçup gittiler. İçin! 20 Ocak 1970'te biri kapımı çaldı. "Bayan, kocanız öldü. Güney Amerika'da trafik kazası geçirdi." dedi. Hayatım orada durdu. Kara Aslan da üzüntüden öldü. Zavallı hayvan. Bakın hala sahibine nasıl büyük bir sevgiyle bakıyor. Durun size mektuplarını okuyayım. Hayır, oturun, oturun! 5 dakikanızı ayırabilirsiniz değil mi? Bu mektubu ordudayken yazmıştı. "Mado hayatım.", bu benim adım Madeleine. "Uyuyamıyorum, yemek yiyemiyorum. Yaşama sebebimi Paris'te bırakmanın acısıyla yaşıyorum. Sevgili gelinciğimi ayın 15'i Cuma günü görebileceğim. Peronda beni bekliyor olacak ve üzerinde çizgili mavi elbisesi olacak. Parantez içinde, senin çok transparan bulduğun." (Duygusal)
10. **Madeleine:** Hiç böyle mektuplar aldınız mı bayan? (Duygusal)
11. **Amélie:** Hayır, ben kimsenin gelinciği değilim. (Duygusal)
12. **Madeleine:** Benim adım Madeleine Wallace. Madeleine gibi ağlamak denir. Böyle denir değil mi? Ve Wallace, Wallace şelaleleri. Yani ağlamak benim kaderim! İstedığınız bilgi için manava gidin. Collignon'a. O hep bu binada yaşadı. (Duygusal-Davranışsal)

Tablo 3. Sahne-1 Çözümleme Tablosu

		Karakter Adı	
		Amélie	Madeleine
Yalnızlık Türü		• Sosyal ve duygusal yalnız	• Sosyal yalnız
Kişilerarası iletişim Boyutları		• İlişki başlatmaya yönelik davranışlar • Gücünü ortaya koyma davranışında başarısız	• İlişki başlatmaya yönelik aşırı istekli davranışlar • Gücünü ortaya koyma davranışında başarısız • Çatışma çözmeden kaçınıyor
Sosyal Etkileşim Boyutu		• Olumlu topluluk davranışları	• Olumsuz topluluk davranışları
Kendini Açma Boyutu		• Niyet • Miktar • Dürüst	• Kendini açmaya aşırı istekli • Aşırı miktarda kendini açma • Dürüstlük • Kontrolsüz kendini açma
Gösteren		• Eve girmek istememesi • Madeleine'nin gözlerinin içine bakarak dinlemesi	• Evine bir yabancıyı davet etmesi • Amélie'nin gözlerinin içine bakarak dinlemesi • Evindeki eşyaların çok fazla/düzenli olması ve eski eşinin eşyalarını saklaması
Gösterilen		• Çekingen • Meraklı	• Bir ilişki başlatmaya istekli • Meraklı • Eşyalara ve kişilere saplantılı bağlanma
Gösterge	Sözlü Gösterge	• Kendisiyle ilgili bilgileri vermede kaçınma	• Özel hayatını detaylarıyla anlatması
	Sözsüz Gösterge	• Karşılıklı diyaloglarda durağan • Aktif dinleme	• Karşılıklı diyaloglarda aktif • Aktif dinleme
Söz Dizinsel		• Çok az konuşma • Kısa cümle kurulumu	• Çok fazla konuşma • Karşı tarafa soru sorma • Tam cümle kurmama
Anlambilimsel		• Madeleine ile ilişki kurmadan kaçınıldığı anlaşılmaktadır	• Amélie ile ilişki kurmaya yönelik yoğun istek duyduğu anlaşılmaktadır

Sahne 1’de Madeleine’nin kişilerarası iletişimin boyutu kapsamında ilişki başlatmaya istekli olduğu gösterilmiştir. 9. satırda Madeleine’nin repliğinde bulunan ifadeler yeni ilişki geliştirme ve kendini tanıtmaya davranışı olarak değerlendirilmiştir. Amélie’nin replikleri

kişilerarası boyut kapsamında incelendiğinde ise yeni kişilerle tanışmak için yabancı ortamlara girmesi ilişki başlatma boyutunu karşılar. Madeleine'nin evine Amélie'yi zorla davet etmesi ve onun içeriye girmesi, Amélie'nin kendi düşünce ve isteklerini dile getirmede yetersiz kaldığını göstermektedir.

Madeleine'nin eşi ve sekreteri hakkında dedikodu yapması, şüphe duyması ve aile içi olan çatışma olumsuz grup davranışını karşılamaktadır. Bu sahnede Amélie'nin sosyal etkileşim boyutunu karşılayacak herhangi bir davranışı gözlemlenmemiştir.

Madeleine kendiyle ilgili özel ve mahcup hissedebileceği bilgeleri ve gerçek duygularını paylaşmaktadır. Bu sahnede Madeleine'nin repliklerinin uzun olmasından da anlaşılacağı gibi kendinden uzun süre ve fark etmeden bahsetmesi kontrolsüz kendini açma davranışında bulunduğu göstergesidir. Kendiyle ilgili özel bilgilerde dürüst olması ve düşüncelerini paylaşması da hem dürüstlük hem de teşhirci kendini açmaya örnek olabilir. Amélie, Madeleine'nin evine bir ilişki başlatmak için değil sadece Dominique Bretodeau hakkında bilgi almak için gitmiştir. 10. satırda yer alan repliğinde bir ilişkisinin olmadığını belirtmesi kendini açma davranışına örnek gösterilebilir. Bu sahnede kendisi hakkında daha fazla bilgi vermemesi kontrollü kendini açma davranışına örnektir.

Göstergebilim bakış açısıyla bu sahne çözümlediğinde Madeleine'nin davranışları ön plana çıkmaktadır. 3. satırda yer alan repliğine bakıldığında düz anlam açısından komşusunu evine davet etmiştir. Amélie, Madeleine'nin daha önce evine gelmemiş ve aralarında konuşmamışlardır. Bu sahneyi yan anlam olarak incelediğimiz de Madeleine'nin kendini açmaya ve ilişki başlatmaya yönelik bir istek duyduğu söylenebilir. Aynı sahnede Amélie için bir çıkarım yapıldığında ilişki başlatma ve kendini açma davranışından kaçındığı görülmektedir. Madeleine'nin, Amélie daha kapıdan girmeden ona içki teklif etmesi alkol bağımlılığının bir göstergesi olabilir. Çünkü yalnızlık alkol bağımlılığını tetikleyen bir durumdur⁵²². Kültürel olarak baktığımızda Fransız kültüründe eve yeni gelen misafire alkol ikram etmek olağan bir durum da olabilir.

⁵²² <http://www.baliklirum.com/TibbiBirimDetay.aspx?tid=FvW5KJZZTEg%3D>, 05.08.2021.

Şekil. 4 Madeleine'nin Evi Sahnesi

Kaynak: Jean-Marc Deschamps ve Claudie Ossard, Amélie, Jean-Pierre Jeunet, Fransa ve Almanya: Claudie Ossard Productions, Yıl: 2001, 00:17:22 sn.

Şekil 4'te gösterilen düz anlam olarak Madeleine'nin evidir. Evin içerisinde çok fazla eşya vardır ve hepsi düzenlidir. Yıllar önce terk etmiş kocasının eşyaları ve mektupları da gösterilir. Bu sahne yan anlam olarak değerlendirildiğinde onun eşyalara ve kişilere karşı saplantılı bir karaktere sahip olduğunun göstergesidir.

Madeleine ve Amélie'nin masa başında karşılıklı konuştuğu bölümde ikili göz temasından kaçınır. Madeleine kendi hikâyesini anlatırken Amélie ile göz teması kurmaz ama Amélie onu dikkatli izler. Amélie konuştuğunda durum tersine döner ve Madeleine onu dikkatli izler. Bu karakterlerin başkasının hikâyesine olan merakını gösterir ancak kişinin kendisinden bahsettiği kısımlarda göz temasından kaçınması konuşmada isteksizlik olarak değerlendirilebilir.

10. ve 11. satırdaki diyaloglar ele alındığında kelimelerle ifade edilen ile söylenmek istenen arasında fark vardır. Madeleine düz anlamda, Amélie'ye "*mektup aldın mı*" diye sorar ama yan anlamda öğrenmek istediği duygusal bir ilişkisinin olup olmadığıdır. Amélie ise düz anlamda kimsenin "*gelinciği*" olmadığını söyler ama yan anlamda ortaya çıkan duygusal bir ilişkisinin olmadığıdır.

Madeleine'nin 5. satırdaki repliğinde yer alan cümle kurulumu ve ses tonlaması çocukları sevmediğini göstermektedir. Cümle "*çocuklar şirindir*" diye başlar ancak cümle sonunda çocukların şirin olmadığı söylemese de aynı anlamı taşıyan bir etki bırakır.

Sahne - 2 / Sahne Aralığı 00:27:56-00:30:47

13. **Dufayel:** Bre-to-deau. Bredoteau değil. Bence sizin tarçınlı bir sıcak şaraba ihtiyacınız var. İçeri gelin! İçeri gelsenize! (Duygusal)
14. **Amélie:** Beş yıldır burada oturuyorum ve sizinle ilk defa karşılaşıyorum. (Bilişsel)
15. **Dufayel:** Hiçbir zaman kapının önüne çıkmıyorum. Kim olduğunu bilmediğim insanlarla karşılaşmak istemiyorum. Üstelik sadece pislikler var. Girsene. Buraya gel. Gelsene. Bana Kristal Adam derler. Ama adım Raymond Dufayel. (Davranışsal)
16. **Amélie:** Amelie Poulain, bir kafede garsonluk yapıyorum. (Davranışsal)
17. **Dufayel:** Çift Değirmen'de, biliyorum ve biraz önce Bretodeau avından elin boş döndün. Çünkü "do" değil, "to". (Davranışsal)
18. **Amélie:** Toto gibi. Teşekkürler. Bu tabloyu çok seviyorum. (Bilişsel)
19. **Dufayel:** "Sandalda Öğle Yemeği" Renoir'ın. 20 senedir, her yıl bir tane yaparım. En zor olanı bakışlardır. Bazen bakışlarını değiştirdiklerini düşünüyorum ama kafamı çevirdiğim anda düzeliyorlar. (Davranışsal)
20. **Amélie:** Burada çok mutlu görünüyorlar. (Bilişsel)
21. **Dufayel:** Olmalılar zaten! Bu sene tavşan yahnisi yiyorlar. Çocuklar içinse reçelli ekmek var. Pekâlâ, o küçük kâğıt parçasını ne yaptım acaba? Ah, pencerenin önündeki kamerama baktığınızı görüyorum. Baldızımın hediyesi. Oraya yerleştirdim. Böylece saatlerimi kurmama gerek kalmadı. Bütün bu yıllardan sonra tam olarak kavrayamadığım tek kişi elinde su bardağı olan kız. Tam ortada duruyor ama yine de çok uzaklarda gibi. (Bilişsel-Davranışsal)
22. **Amélie:** Belki de sadece diğerlerinden farklıdır. (Bilişsel)

23. **Dufayel:** Ne Gibi?

24. **Amélie:** Bilmiyorum.

25. **Dufayel:** Belki de küçükken diğer çocuklarla oynama fırsatı olmamıştır. Belki de hiç. İşte. Dominique Bretodeau, Mouffetard Sokağı 27 numara. Bu sizin için. (Duygusal)

Tablo 5. Sahne-2 Çözümleme Tablosu

		Karakter Adı	
		Amélie	Dufayel
Yalnızlık Türü		• Sosyal ve duygusal yalnız	• Sosyal yalnız
Kişilerarası iletişim Boyutları		• İlişki başlatmaya yönelik davranışlar • Gücünü ortaya koyma davranışında başarılı	• İlişki başlatmaya yönelik davranışlar • Gücünü ortaya koyma davranışında başarılı
Sosyal Etkileşim Boyutu		• Olumlu topluluk davranışları	• Olumlu topluluk davranışları
Kendini Açma Boyutu		• Niyet • Miktar • Dürüst	• Niyet • Miktar • Dürüst
Gösteren		• Eve girmeye çekinmesi • Dufayel'i konuşurken hareketlerini takip etmesi • Evdeki eşyaları incelemesi	• Evine bir yabancıyı davet etmesi • Amélie'yi dinlemesi • Her yıl aynı tabloyu yapması
Gösterilen		• Çekingen • Meraklı	• Bir ilişki başlatmaya istekli • Meraklı • Takıntılı kişilik
Gösterge	Sözlü Gösterge	• Kendisiyle ilgili bilgileri anlatması	• Hastalığı ve günlük hayatını anlatması
	Sözsüz Gösterge	• Karşılıklı diyaloglarda aktif • Aktif dinleme	• Karşılıklı diyaloglarda aktif • Aktif dinleme
Söz Dizinsel		• Karşılıklı konuşma • Anlamli cümle kurulumu • Soru sorma	• Karşılıklı konuşma • Anlamli ve uzun cümle kurulumu • Soru sorma
Anlambilimsel		• Dufayel ile ilişki kurmaya yönelik istek duyduğu anlaşılmaktadır	• Amélie ile ilişki kurmaya yönelik istek duyduğu anlaşılmaktadır

Sahne 2'de Dufayel'in yeni tanıştığı Amélie'ye kendini tanıtmayı, onunla iletişim kurması, sohbet esnasında eğlenceli olması ilişki başlatma boyutunu karşılamaktadır. Dufayel'in 21. satırda yer alan repliğinde kendi görüşlerini ve isteklerini dile rahatça dile getirir ve bu gücünü ortaya koyma boyutuyla ilişkilendirilir. Amélie'nin ise Dufayel'in evine girmesi

ve kendini tanıtmayı ilişki başlatmaya istekli olduğunun göstergesidir. 20. ve 22. satırda yer alan replikte Amélie'nin tablo hakkında görüşlerini bildirmesi gücünü ortaya koyma boyutuyla ilişkilendirilir.

Bu sahnedeki diyaloglar ve roller olumlu topluluk davranışı kapsamında örnek gösterilebilir. Amélie ve Dufayel arasındaki iletişim iyidir ve birbirlerine kişisel bilgilerini vermişlerdir.

Dufayel'in 15. ve 21. satırda görüldüğü gibi kendini açmada istekli olması ve doğru yansıtmayı niyet boyutu kapsamındadır. 15. satırdaki repliği miktar boyutuyla ilgili olup kendi hakkında konuşması ve kişisel düşüncelerini paylaşması gösterilmektedir. Dürüstlük boyutuyla ilgili ise 15., 21. ve 25. satırlardaki replikler ele alındığında Dufayel'in düşüncelerinde samimi ve kendiyle ilgili dürüst olduğu görülmektedir.

Amélie'nin rolü kendini açma boyutları kapsamında incelendiğinde kendini açmaya istekli olması ve kendini doğru yansıtmayı niyet boyutuyla ilişkilendirilir. 14. ve 16. satırda kendiyle ilgili konuşması ve 20., 22., 24. satırlarda kişisel düşüncelerini paylaşması miktar boyutunu karşılamaktadır. 16. satırda kendiyle ilgili dürüst olması ve 18. satırda ise düşüncelerinin paylaşımında samimi olduğunun gösterilmesi dürüstlük boyutuyla ilişkilidir.

Bu sahne düz anlam olarak ele alındığında Amélie evine giderken Dufayel kapıyı açar ve Amélie'yi evine davet eder. Daha önce Dufayel ve Amélie tanışmamışlardır. Yan anlam olarak bakıldığında yabancılarla konuşmayan Dufayel'in, Amélie'yi evine davet etmesi bir ilişki kurmaya yönelik isteğinin göstergesidir.

Aynı sahneye düz anlam olarak bakıldığında Dufayel'in 13., 15. ve 17. satırdaki yer alan repliklerinde Amélie hakkında bildiklerini söyler. Burada dikkat edilmesi gereken sahne 1'de de görüldüğü gibi Amélie komşularıyla daha önce tanışmamış ve herhangi bir bilgi alışverişi yapmamıştır. Bu sahneyi yan anlam olarak incelediğimizde Dufayel tanrı figürü gibi gösterilmektedir. Buradaki tanrısallık cezalandırıcı bir güçten ziyade kontrol ve bilgi ile ilgilidir. Çünkü Amélie ne zaman bir şey söylese Dufayel konuyla ilgili bilgilidir. Dufayel'in yaptığı tablosunu değerlendirirken kullandığı ifadeler (25. satır) Amélie'nin çocukluk deneyimleridir. Oysa Dufayel, Amélie ile daha önce tanışmamış ve çocukluğunu bilmiyordur. Dufayel'in ressam olması da tanrısal bir figür olarak gösterilmesini sağlamaktadır. Çünkü tanrının dünyayı yaratması gibi Dufayel de tablolarını yaratıyordu.

Şekil 5'te düz anlamda gösterilen bir ressamın tablosunu incelemesidir. Bu plan yan anlam olarak incelendiğinde yine Dufayel'in tanrısal figür gibi gösterildiği anlaşılmaktadır. Tanrının kullarını izlemesi gibi Dufayel de yarattığı karakterleri inceler ve kontrol eder.

Şekil. 5 Dufayel'in Tabloyu İncelediği Sahne

Kaynak: Jean-Marc Deschamps ve Claudie Ossard, Amélie, Jean-Pierre Jeunet, Fransa ve Almanya: Claudie Ossard Productions, Yıl: 2001, 00:29:50 sn.

Düz anlamda, Dufayel ve Amélie “*Sandalda Öğle Yemeği*” tablosu hakkında konuşuyordur. Yan anlam olarak incelendiğinde Dufayel'in tanrısal ifadeleri ön plana çıkmaktadır. Amélie tablo içerisindeki karakterlerin mutlu olduğunu (20. satır) söyler. Bunun karşılığında ise bu mutluluğu onlara Dufayel'in bahsettiği gibi gösterilir.

Düz anlamda, Dufayel her yıl bir tane “*Sandalda Öğle Yemeği*” tablosu yapmaktadır. Yan anlam olarak incelendiğinde Dufayel'in bunu 20 senedir yapıyor olması saplantılı bir karaktere sahip olduğunu gösterir.

Dufayel, 15. satırda yer alan repliğinde pislik olduğunu sözlü olarak ifade eder ama kelimelerin taşıdığı anlam farklıdır. Dufayel'in burada belirttiği kötü insanların olmasıdır.

Amélie 14. satırdaki repliğinde Dufayel'e “*beş yıldır burada oturuyorum ve sizinle ilk defa karşılaşıyorum*” der. Bu bir soru cümlesi değildir ancak taşıdığı anlam bağlamında soru cümlesi gibi anlaşılmaktadır. Doğrudan sorunun sorulmaması meraklı görünmek istenmemeye alakalı olabilir. Çünkü Amélie o güne kadar yaşadığı binadaki kimseyle görüşmemiş ve bir

paylaşım gerçekleştirmemiştir. Yeni tanışılan kişilere yaşamlarıyla ilgili özel şeyler sormak insanların uzaklaşmasına neden olabilir⁵²³.

Sahne - 3 / Sahne Aralığı 00:33:29-00:35:23

26. **Dominique Bretodeau:** Biraz önce başıma çok şaşırtıcı bir şey geldi. Koruyucu meleğim olmalı, başka bir şey olamaz. Telefon beni çağırıyor gibiydi. Çaldı, çaldı, çaldı. (Duygusal)

27. **Barmen:** İşte! Mikrodalga fırın da beni çağırıyor. (Bilişsel)

28. **Dominique Bretodeau:** Bir konyak daha alabilir miyim? Hayat çok garip. Çocukken zaman bir türlü geçmek bilmez. Sonra bir bakmışsın 50 yaşındasın. Çocukluğunuzdan geriye kalan her şey küçük bir kutuya sığmıştır. Eski küçük bir kutuya. Çocuğunuz yok değil mi küçük hanım? Benim bir kızım var. Aşağı yukarı sizin yaşlarınızda. Yıllardır konuşmuyoruz. Duyduğuma göre bir çocuğu olmuş. Bir erkek. Adı da Lucas. Sanırım kendim küçük bir kutuya girmeden önce onları ziyaret etsem iyi olacak. Ne dersiniz? (Duygusal)

⁵²³ Aytekin, a.g.e., s.56.

Tablo 6. Sahne-3 Çözümleme Tablosu

		Karakter Adı	
		Amélie	Bretodeau
Yalnızlık Türü		• Sosyal ve duygusal yalnız	• Filmde yalnız olduğuna dair bir şey gösterilmiyor
Kişilerarası iletişim Boyutları		• İlişki başlatmaya yönelik bir davranış sergilemiyor • Gücünü ortaya koyma boyutuyla ilgili bir davranış sergilemiyor • Çatışma çözmeye yönelik bir şey yapmıyor	• İlişki başlatmaya yönelik bir davranış sergilemiyor • Gücünü ortaya koyma davranışında başarılı • Çatışma çözmeye yönelik istekli davranışlar
Sosyal Etkileşim Boyutu		• Olumlu topluluk davranışları	• Olumlu topluluk davranışları
Kendini Açma Boyutu		• Herhangi bir kendini açma davranışında bulunmuyor	• Niyet • Miktar • Dürüst • Kontrolsüz kendini açma davranışı
Gösteren		• Amélie, Bretodeau'ya arkası hafif dönük barda oturur ve konuşmaz.	• Barda olan kişilere dönük oturur ve anlatıcı konumundadır.
Gösterilen		• Meraklı • Mutlu	• Şaşkın ve başına gelen olayı paylaşmak ister
Gösterge	Sözlü Gösterge	• Amélie bu sahnede konuşmaz	• Başına gelen olayı ilahi bir olay yaşamış gibi anlatması • Cansız maddeleri canlıymış gibi anlatması
	Sözsüz Gösterge	• Aktif dinleme	• Heyecanlı • Şaşkın
Söz Dizinsel		• Amélie bu sahnede konuşmaz	• Monolog konuşma • Kesik kesik cümle kurulumu • Belli kelimeleri tekrar etme • Soru sorma
Anlambilimsel		• Amélie, Bretodeau'nun hayatında değişikliklere neden olunca kendini kahraman olarak görür. Kendini tanıtmaması da bu yönde bir istek duymasıyla ilişkili olabilir.	• Bretodeau'nun başına gelenler onun için çok önemlidir. Karşısındaki kişilere soru sorarak onların aynı fikirde olup olmadığını öğrenmeye çalışıyor. Belli kelimeleri tekrar etmesi başına gelen olayın önemini ortaya çıkarmak istemesiyle ilgilidir.

Bretodeau'nun 26. ve 28. satırlarda aktarılan repliğinde bir ilişki başlatmaya yönelik bir ifade bulunmaz ama gücünü ortaya koyma, çatışma çözme ve kendini açma boyutlarıyla

ilgili ifadeler yer alır. Bretodeau'nun kızıyla tekrar görüşmek istemesi gücünü ortaya koyma boyutu kapsamında değerlendirildiğinde ne yapılması gerektiğine karar vermesi ve kendi isteklerini dile getirmiş olması örnek olarak gösterilebilir. Bretodeau'nun kızıyla olan anlaşmazlığını çözmek istemesi de çatışma çözme boyutuyla ilişkilendirilir. Bretodeau'nun kendisiyle ilgili özel şeyleri aktarması, kişisel düşüncelerini ve gerçek duygularını paylaşması kişilerarası iletişimin kendini açma boyutunu karşılamaktadır.

Bu sahnede sosyal etkileşime örnek olan kısım Bretodeau'nun kızıyla konuşmamasından kaynaklı çatışmasıdır. Bu kısım olumsuz topluluk davranışıyla ilişkilidir. Diyaloglar haricinde Bretodeau'nun kızıyla barışmak istemesi Amélie'yi insanlara yardım etme konusunda olumlu yönde etkilemiştir. Çünkü 3. sahne öncesinde filmin anlatıcısı Amélie kutuyu sahibine verdiğiğinde duygulanırsa diğer insanlara yardım edeceğini söyler. 3. sahnenin devamında Amélie insanlara yardım eder. Bretodeau'nun buradaki davranışları ve duyguları Amélie'yi etkiler ve onun davranışlarının değişmesine neden olur.

3. sahnede Bretodeau'nun bara girdiği andan itibaren kendini açma davranışında bulunduğu gösterilmiştir. Kendini açmaya istekli olması niyet boyutunu, kendisiyle ilgili konuşması ve kişisel düşüncelerini paylaşması miktar boyutunu, paylaştığı bilgilerde samimi olması dürüstlük boyutunu karşılamaktadır. Ancak kendinden uzun süre farkında olmadan bahsetmesi kendini açmada kontrol boyutunu aştığını gösterir.

Bu sahne düz anlam olarak ele alındığında Bretodeau bardan içeri girer ve başına gelenleri hiç tanımadığı kişilere anlatır. Bardaki diğer kişiler bu konuşmaya dahil olmaz. Yan anlam olarak incelendiğinde Şekil 6'da görüldüğü gibi barın arka planının bulanık kalması ve karakterlerin yüzlerinin kontrast oluşturması Bretodeau'nun monolog konuşmasını ön plana çıkarır. Bretodeau'nun hiç tanımadığı kişilere yaşadığı şeyleri anlatması bu durumu paylaşmak istediğinin göstergesidir.

Şekil. 6 Bar Sahnesi

Kaynak: Jean-Marc Deschamps ve Claudie Ossard, Amélie, Jean-Pierre Jeunet, Fransa ve Almanya: Claudie Ossard Productions, Yıl: 2001, 00:33:15 sn.

Düz anlam olarak Şekil 6’da görüldüğü gibi Bretodeau konuşurken Amélie sırtı dönük onu dinler. Yan anlam olarak incelendiğinde Amélie’nin kimliğini deşifre etmek istemediği anlaşılıyor ve Amélie’nin filmin ilerleyen sahnelerinde kendini maskeli bir kahraman gibi hayal etmesi bilinmezlikten hoşlandığı gösteriyor.

Bretodeau hikâyesini anlatırken telefonun çalarak kendisini çağırdığını söyler. Bunun karşılığında barmen “*mikrodalga fırın da beni çağırıyor*” der. Burada barmenin, Bretodeau’nun anlattığı hikâyeye inanmadığı anlaşılmaktadır.

Bretodeau 28. satırda yer alan repliğinde “*Çocukluğunuzdan geriye kalan her şey küçük bir kutuya sığmıştır.*” ve devamında “*Sanırım kendim küçük bir kutuya girmeden önce onları ziyaret etsem iyi olacak*” der. Burada ilk replikteki küçük kutuyla ilgili anlatılmak istenen insanın anılarını, hikâyelerini ve çocukluğunun bir kutuya konulmasıdır. İkinci replikteki küçük kutu ise tabuttur. Bu açıkça söylenmez ama cümle içindeki kullanımından anlaşılır.

Bretodeau 26. satırdaki repliğinde ilahi bir karakterin ona yardım ettiğini vurgular. Burada telefonu “*çaldı, çaldı, çaldı*” diye üçleme yaparak anlatması başına gelen bu özel durumu vurgulamak istemesindendir.

Sahne - 4 / Sahne Aralığı 00:43:13-00:44:13

29. **Kafedeki Müşteri:** Sıkmayın canınızı. Sonunda iyi birini bulacaksınız. Bütün kadınlar bir erkeğin omuzu üzerinde uyumak ister. Hepsi. (Bilişsel)
30. **Suzanne:** Birkaç içkiden sonra horlamayan erkek olmaz. Benim kulaklarım hassastır. (Bilişsel)
31. **Kafedeki Müşteri:** Biliyor musunuz? Ben burnumdaki eti aldıldım. (Davranışsal)
32. **Suzanne:** Ne kadar da romantiksınız böyle! (Bilişsel)
33. **Kafedeki Müşteri:** Gerçek aşkı tanımadığınız ne kadar da belli. (Bilişsel)
34. **Suzanne:** Aşkı bilmeseydim sağ bacağımı kısaltmazlardı. (Bilişsel)
35. **Gina:** Sirkte çalışırken attan düştüğünüzü sanıyordum. (Davranışsal)
36. **Suzanne:** Öyle zaten. Bir trapezciye aşık olmuştum. Dikkat etmem gerekirdi. Çünkü trapezciler sizi son anda bırakır. Ve o beni daha piste girmeden bırakmıştı. Birden dengemi kaybettim ve düştüm. At da öyle. Ne yazık ki ben alttaydım. Mauresque kimin? (Duygusal)
37. **Kafedeki Müşteri:** Yine de, yıldırım aşkı, gerçekten vardır. (Bilişsel)
38. **Suzanne:** Ben yoktur demedim ki zaten! Ama 30 yıl barın arkasında durunca uzman haline geliyorsunuz. Size tarifini bile verebilirim. İki arkadaş alıyorsunuz. Birbirlerinden hoşlandıklarına inandırıyorunuz. Onları yan yana koyuyorsunuz. Her zaman işe yarar. (Davranışsal)

Tablo 7. Sahne-4 Çözümleme Tablosu

		Karakter Adı	
		Suzanne	Kafedeki Müşteri
Yalnızlık Türü		• Sosyal yalnız	• Filmde yalnız olduğuna dair bir şey gösterilmiyor
Kişilerarası iletişim Boyutları		• İlişki başlatmak istemediğini belirten ifadeler • Gücünü ortaya koymayla ilgili ifadeler • Çatışma çözmeye yönelik davranışlar	• İlişki başlatmaya yönelik ifadeler • Gücünü ortaya koymayla ilgili ifadeler • Çatışma çözmeye yönelik davranışlar
Sosyal Etkileşim Boyutu		• Olumlu topluluk davranışları	• Olumlu topluluk davranışları
Kendini Açma Boyutu		• Niyet boyutuyla ilgili herhangi bir kaçınma davranışında bulunmuyor • Miktar • Dürüstlük • Kontrolsüz kendini açma davranışı	• Niyet • Miktar • Dürüst
Gösteren		• Suzanne, bardaki müşterisiyle karşılıklı konuşur	• Kadın erkek ilişkilerinde tecrübe sahibi gibi konuşur
Gösterilen		• Kırgın • Alaycı • Kendinden emin	• Romantik ilişki kurmaya yönelik ifadeler
Gösterge	Sözlü Gösterge	• Düşüncelerini savunur ve deneyimleriyle destekler	• Romantik ilişkiler hakkında iddialarda bulunur
	Sözsüz Gösterge	• Konuştuğu kişiye yaklaşır ve göz göze gelmek için öne eğilir	• Bakışlarını kaçırır
Söz Dizinsel		• Kısa ve iddialı cümle kurulumu	• Kısa cümle kurulumu
Anlambilimsel		• Suzanne, müşteriyle alaycı konuşması düşüncelerini ciddiye almadığını göstermektedir. Ciddiye almamasındaki neden ise deneyimleri müşterinin iddialarını desteklememesidir	• İlişki üzerine düşünleri ön yargılarıyla ilgilidir ve Suzanne'ye karşı düşüncelerini savunamaması bununla ilişkilidir

Genellikle Suzanne'nin kendini açma davranışında bulunduğu gösterilir. Suzanne'nin 34. satırda yer alan repliğinde kendisiyle ilgili kişisel şeyleri söylemesi ilişki başlatma

boyutunda değerlendirilir. 36. satırda kendisiyle ilgili yanlış anlaşılmayı düzeltmesi çatışma boyutunu karşılamaktadır.

Müşterinin 31. satırda yer alan repliğinde kendiyile ilgili özel bir durumu paylaşması ilişki başlatma boyutuna örnek olabilir.

Suzanne'nin 30., 36. ve 38. satırlardaki repliğinde olumsuz topluluk davranışına örnek olabilecek ifadeler yer almaktadır. Erkeklere karşı şüphe duyması ve hoşnutsuz davranışları bunun göstergesidir. Ancak müşterinin görüşlerine katılmaması ve bunu açık bir şekilde ifade etmesi Suzanne'nin olumlu topluluk davranışında bulunduğunu gösterir. Yine müşterinin de Suzanne'nin görüşüne katılmayıp iddiasını devam ettirmesi aynı boyutta değerlendirilir.

Suzanne'nin 36. satırda görüldüğü gibi kendisini doğru yansıtmayı niyet boyutuyla ilişkilidir. İfadeleri, kendiyile ilgili konuşması ve düşüncelerini paylaşması miktar boyutuna örnektir. Düşüncelerinde samimi ve dürüst olması dürüstlük boyutuyla ilgilidir. Sahnedeki diğer oyuncular sadece Suzanne'nin dedikleri üzerine konuşur, kendileriyle ilgili bir şey söylemezler.

Düz anlamda Suzanne 38. satırda aşkın tarifini anlatır, kamera önce Amélie'yi gülerken çeker sonra Georgette ve Joseph'i gösterir. Yan anlamda incelendiğinde Amélie'nin yeni yardım planının Georgette ve Joseph ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Sahnenin devamında Amélie, Suzanne'nin 38. satırda verdiği tavsiyeye uyar. Georgette ve Joseph arasında ilişki başlatmak için ilk adımı atar.

29. satırda müşteri kadınların bir erkeğin omzunda uyumak istediğini söyler. Aslında burada söylemek istediği kadınların erkeklere hep ihtiyaç duymasıdır.

4. satırda Suzanne müşterisine romantik olduğunu söyler. Ancak sahnenin öncesi ve sonrası olan diyaloglarda burada kinaye yaptığı anlaşılır. Aslında söylemek istediği müşterinin romantik olmadığıdır.

6. satırda Suzanne *“aşkı bilmeseydim bacağımı kısaltmazlardı”* der. Bu cümlede Suzanne'nin aşkı yaşadığı anlaşılmaktadır.

Sahne - 5 / Sahne Aralığı 00:51:08-00:52:13

39. **Collignon:** İnanabiliyor musunuz? Kanında 2.8 gram alkol varmış! Hem de o bir şoför! Midemi bulandırıyor. Bir de sorumsuz bir yarattığı işe aldığımı düşünün! (Duygusal)

40. **Amélie:** Bay Collignon. Anahtarlarınızı unutmuş... (Davranışsal)

41. **Collignon:** Bir dakika Amélie-Melo. Hız adamı öldürür! Lucien'i örnek alın! Onun hız sınırını aşmasına imkan yok, değil mi? (Bilişsel)

42. **Müşteri:** Böyle yapmamalısınız Bay Collignon. Onun suçu değil! (Bilişsel)

43. **Collignon:** Çok haklısınız bayan Cauchoir! Geceleri uyumaması onun suç değil. Lady Di'nin suçu! Bu sabah kamyonunda ne buldum biliyor musunuz? Bir iç çamaşırı kataloğu. Kafaların yerine Lady Di'nin resmini yapıştırmış. Pekala, bugün ne istiyorsun? Kuşkonmaz mı? Yoksa mahallenin arşivlerini mi? (Bilişsel)

44. **Amélie:** Hiçbir şey!

Tablo 8. Sahne-5 Çözümleme Tablosu

		Karakter Adı	
		Amélie	Collignon
Yalnızlık Türü		• Sosyal ve duygusal yalnız	• Sosyal yalnız
Kişilerarası iletişim Boyutları		• İlişki başlatmaya yönelik bir ifade kullanmaz • Gücünü ortaya koymayla ilgili ifade kullanmaz • Çatışma çözmeye yönelik davranışta bulunmaz	• İlişki başlatmaya yönelik bir ifade kullanmaz • Gücünü ortaya koymayla ilgili ifadeler • Çatışma çözmede başarısız
Sosyal Etkileşim Boyutu		• Olumsuz topluluk davranışları	• Olumsuz topluluk davranışları
Kendini Açma Boyutu		• Kendini açma boyutlarıyla ilgili herhangi bir davranışta bulunmuyor	• Kendini açma boyutlarıyla ilgili herhangi bir davranışta bulunmuyor
Gösteren		• Collignon'nun, Lucien'in hakkında konuşmasını dinliyor	• Lucien'in davranışlarını anlatması ve ona tokat atması
Gösterilen		• Sessiz • Sinirli	• Sinirli • Yardımcısını toplum önünde küçük düşürmeye çalışıyor • Tokat atarak onu cezalandırdığını göstermeye çalışıyor
Gösterge	Sözlü Gösterge	• Sözlü ifadesi yoktur	• Romantik ilişkiler hakkında iddialarda bulunur
	Sözsüz Gösterge	• Lucien ile göz göze gelmekten kaçınır ve başını öne eğer	• Lucien'in gözünün içine bakarak konuşur
Söz Dizinsel		• Sözlü ifadesi yoktur	• Önemli detayları belirterek konuşur • Konunun önemini belirtmek için karşı tarafa sorular sorar • Kinayeli ifadeler kullanır
Anlambilimsel		• Collignon'nun, Lucien'i toplum önünde azarlaması Amélie'yi sinirlendirmiştir. Collignon'dan intikam almak için anahtarını vermekten vazgeçer. Kendini savunamayan Lucien'e üzülmüştür.	• Collignon, herkesin önünde Lucien'i küçük düşürmek istiyor. Müşteriler önünde Lucien'le ilgili mahrem konuları anlatması toplum tarafından sevilmesini engellemek için yaptığı bir davranıştır.

5. sahne birbirini tanıyan karakterler arasında geçmektedir. Bundan dolayı ilişki başlatma boyutu kapsamında değerlendirilemez. Gücünü ortaya koyma boyutuyla Collignon ön plana çıkmaktadır. Müşterilerine Lucien'i şikâyet ederken kendi görüşlerini ifade etmesi ve başkalarına düşüncelerini kabul ettirmeye çalışması bu boyut kapsamında değerlendirilir.

Çatışma çözme boyutunda 30.,41. ve 43. satırda görüldüğü gibi Collignon oldukça başarısızdır. Sahnede öfkesini kontrol edemediği, çatışmayı çözmediği ve çatışmanın iki tarafı da mutlu edecek şekilde çözemediği gösterilir.

Bu boyutta da Collignon'un davranışları ön plana çıkmaktadır. Collignon'un Lucien'e karşı şüphe duyması (43. satır), ondan hoşnut olmaması (39.,41. ve 43 satır) ve hakkında dedikodu yapması (43. satır) olumsuz topluluk davranışına örnektir.

Bu sahnede Collignon haricinde diğer karakterlerin belli bir repliği yoktur. Collignon kendini açma boyutunda herhangi bir davranışta bulunmaz.

Bu sahnede de görüldüğü gibi filmin kötü karakteri Collignon'dur. İlerleyen sahnelerde Amélie, Lucien'in intikamını almak için Collignon'un evine girer ve rutin olarak kullandığı eşyaları bozar. Yan anlamda bu olay örgüsü Amélie'nin iyiliklerini fark etmek için önemlidir. Çünkü iyi bir insan olmanın diğer insanlarla nazik etkileşimleri gerektirdiğini ve bunun karşılığında nasıl mutlu bir yaşam sağladığı gösterilir.

Düz anlamda Collignon'un müşterilerinin önünde Lucien'in hakkında konuşması gösterilir. Bu sahnenin yan anlamı Collignon'nun bütün dikkatleri kendisine çekmek istemesidir. Lucien kötüleyip onun hakkında kötü bir izlenim oluşturmaya çalışır. Aslında patron-çırak ilişkisinden dolayı Collignon, Lucien'e karşı bir savunma içindedir ve gardının düşmesinden korkmaktadır. Lucien'e sürekli saldırmasının nedenlerinden biri de budur.

5. sahne anlam bilimsel olarak ele alındığında 43. satır dikkat çekmektedir. Burada Collignon "*Geceleri uyumaması onun suç değil. Lady Di'nin suçu!*" olduğunu söyler ve repliğin devamında "*Bir iç çamaşırı kataloğu. Kafaların yerine Lady Di'nin resmini yapıştırmış.*" ifadeleri yer alır. Birlikte değerlendirildiğinde Lucien'in haz duyabileceği davranışlar gerçekleştirdiği anlatılmaya çalışılmıştır.

Collignon'nun, Lucien hakkında "*İnanabiliyor musunuz? Kanında 2.8 gram alkol varmış! Hem de o bir şoför!*" ifadelerini kullanmaktadır. Bu repliğin "*İnanabiliyor musunuz?*" diye başlaması olayın büyütülmeye çalışıldığını anlamını taşır. Sonrasında kanında alkol olduğu ve onun bir şoför olduğu söyleniyor. Bu sıralama ele alındığında olay önce büyütülüyor sonrasında kişi trafik canavarına dönüştürülüyor.

Sahne - 6 / Sahne Aralığı 01:39:07-01:39:48

45. **Dufayel:** Ötekisi mi? Elini kaldıran mı?

46. **Amélie:** Evet (Bilişsel)

47. **Dufayel:** Ona mı âşık? (Bilişsel)
48. **Amélie:** Evet. (Bilişsel)
49. **Dufayel:** Bence gerçek bir risk almasının zamanı geldi. (Bilişsel)
50. **Amélie:** Kesinlikle. Zaten yeni bir strateji hazırlamakla meşgul. (Bilişsel)
51. **Dufayel:** Evet stratejiler. Stratejileri çok seviyor. (Bilişsel)
52. **Amélie:** Evet. (Bilişsel)
53. **Dufayel:** Aslında biraz korkak! Bu yüzden bakışlarını anlamakta güçlük çekiyorum. (Duygusal)

Tablo 9. Sahne-6 Çözümleme Tablosu

		Karakter Adı	
		Amélie	Dufayel
Yalnızlık Türü		• Sosyal ve duygusal yalnız	• Sosyal yalnız
Kişilerarası iletişim Boyutları		• İlişki başlatmaya yönelik davranışlar • Gücünü ortaya koymayla ilgili ifadeler	• İlişki başlatmaya yönelik bir davranışlar • Gücünü ortaya koymayla ilgili ifadeler
Sosyal Etkileşim Boyutu		• Olumlu topluluk davranışları	• Olumlu topluluk davranışları
Kendini Açma Boyutu		• Niyet • Miktar • Dürüstlük • Kontrol	• Kendini açma boyutlarıyla ilgili herhangi bir davranışta bulunmuyor
Gösteren		• Tablo hakkında düşüncelerini söylemesi	• Amélie'ye tablo hakkında soru sorması
Gösterilen		• Çekingen • Sakin	• Meraklı • Sakin
Gösterge	Sözlü Gösterge	• Tablodaki kızın bakışları hakkındaki düşünceleri	• Tablo hakkında sorular sorması
	Sözsüz Gösterge	• Tabloya bakarak konuşması	• Tabloya ve Amélie'ye yakın durması
Söz Dizinsel		• Kısa ve net cevaplar • Soru sorulduğunda cevap veriyor	• Detaylı soru sorma • Sorunun cevabını tekrar etme
Anlambilimsel		• Amélie tablodaki kız hakkında söylediği her şey kendisiyle ilgilidir. Doğrudan kendini açma davranışında bulunamaz, tablodaki kızın üzerinden kendiyile ilgili bilgileri aktarır.	• Dufayel, Amélie'nin kendiyile ilgili bilgileri tablodaki kızla ilişkilendirerek anlattığını anlar. Sürekli soru sorması Amélie hakkında merak ettiği şeyleri öğrenmek istemesiyle ilgilidir.

3. sahnede Dufayel ve Amélie tanışmışlardır. Artık bu ikili ilişkilerini geliştirme aşamasındadırlar. Yeni tanışılan kişiyle tekrar iletişim kurma, ilişki başlatma boyutunun unsurlarındandır. Amélie'nin tabloyu yorumlarken kendi görüşlerini bildirmesi gücünü ortaya koyma boyutuyla ilgilidir.

Bu sahnede Amélie ve Dufayel arasında geçen diyalog olumlu topluluk davranışları boyutuyla ilgilidir. Bu ikili arasındaki ilişki değerlendirildiğinde birbirleriyle bağlantıyı sürdürmeleri, kişisel bilgileri paylaşmaları ve aralarındaki iletişimin iyi olması olumlu topluluk davranışının kanıtıdır.

Bu sahnede aleni bir şekilde kendini açma davranışı yoktur. Ancak tablo hakkındaki konuşmalar ele alındığında Amélie'nin dolaylı yoldan kendini açma davranışında bulunduğu görülür. Amélie'nin bu sahnedeki diyaloglarında duyguları hakkında kısa konuşması kendini açma davranışında miktar boyutuyla ilgilidir. Düşüncelerinin paylaşımında samimi olması da dürüstlük boyutuyla ilişkilidir.

Düz anlamda 6. sahne incelendiğinde Amélie, Dufayel ile tabloyu inceler ve hakkında konuşurlar. Yan anlamda Amélie burada kendisi hakkında itirafta bulunur. İtirafı yapması şekil 7'de görüldüğü gibi Dufayel'i heyecanlandırmış ve merak uyandırmıştır. Dufayel'in önde olması ve yakından bakması merakını göstermektedir.

Şekil. 7 Dufayel ve Amélie'nin Tabloyu İncelediği Sahne

Kaynak: Jean-Marc Deschamps ve Claudie Ossard, Amélie, Jean-Pierre Jeunet, Fransa ve Almanya: Claudie Ossard Productions, Yıl: 2001, 01:39:02 sn.

Bu sahnede tablodaki kız hakkında konuşuluyormuş gibi gösterilir ama bahsedilen Amélie'nin aşk hayatıdır. Dufayel'in 49. satırdaki repliğinde riskten bahseder. Burada sözlü olarak ifade edilen risk hayati bir şey değildir. Riskin burada taşıdığı anlam sadece cesaretli olmakla ilgilidir.

Amélie 50. satırdaki repliğini söylerken Dufayel repliğini keser ve kendi düşüncelerini söyler. Dufayel 51. satırda “strateji” kelimesini iki kere tekrarlar. Burada Dufayel, Amélie'nin strateji yaparak hata yaptığını belirtmeye çalışır.

Sahne - 7 / Sahne Aralığı 01:39:07-01:50:03

54. **Dufayel:** İşte, küçük Amélie. Sizin kemikleriniz camdan değil. Hayattan darbe alabilirsin. Ama bu şans kaçırırsan senin kalbin benim iskeletim kadar kuru ve kırılğan hale gelecek. Haydi. Ne bekliyorsun? Tanrı aşkına! (Duygusal)

Tablo 10. Sahne-7 Çözümleme Tablosu

		Karakter Adı
		Dufayel
Yalnızlık Türü		• Sosyal yalnız
Kişilerarası İletişim Boyutları		• Gücünü ortaya koymayla ilgili ifadeler • Çatışma çözme
Sosyal Etkileşim Boyutu		• Olumlu topluluk davranışları
Kendini Açma Boyutu		• Niyet • Miktar • Olumluluk • Dürüstlük • Kontrol
Gösteren		• Amélie'ye videokaset yollar ve düşüncelerini söyler
Gösterilen		• Kontrolcü • Kırgın • Sakin
Gösterge	Sözlü Gösterge	• Kendi hastalığı ve Amélie'nin ilişkileri hakkında öngörüsünü ifade eder
	Sözsüz Gösterge	• Kameranin yakından Dufayel'i çekmesi
Söz Dizinsel		• Kısa cümleler • Karşılaştırma ifadeleri • Uyarıcı ifadeler
Anlambilimsel		• Dufayel, Amélie'nin kendisi gibi bir yaşam sürdürmesini istemediği bu itirafıyla anlaşılmalıdır. Kameranin Dufayel'i yakından çekmesi konunun önemini ortaya çıkarmaktadır.

7. sahnede Dufayel, Amélie ve Nino yer alır ve sadece Dufayel'in diyalogu vardır. Bu Sahnede Nino, Amélie'nin evine gelir ve Amélie kapıyı açmaz. Nino “*geri döneceğim*” yazılı notu kapının altından atar ve gider. O sırada Amélie'nin telefonu çalar arayan Dufayel'dir. Odasına gitmesini söyler ve kapatır.

Bu sahnede kişilerarası iletişimle ilgili sözlü ifadelerden ziyade sözsüz unsurlar yer almaktadır. Amélie daha önce Nino ile karşılaşmış ama aralarında bir tanışma gerçekleşmemiştir. Nino'nun, Amélie'nin evine gelmesi onunla tanışmak istediğini gösterir. Nino yeni ilişki geliştirmek için adım atmış ve yeni biriyle tanışmak için yabancı ortama girmiştir. Bu davranışlar onun ilişki başlatmaya istekli olduğunu gösterir. Nino'nun kontrolü ele alıp Amélie'nin evine gelmesi gücünü ortaya koyma boyutuyla ilgilidir.

Amélie'nin, Nino'ya kapıyı açmaması ilişki başlatmak istemediğiyle ilgilidir. Amélie'nin bu sahnedeki bütün davranışları kişilerarası iletişim boyutlarının hepsinden kaçındığı gösterilir.

Dufayel'in telefonda söyledikleri ise çatışma çözme boyutuyla ilgilidir. 54. satırda yer alan replikte hatadan geri dönülmesi ve anlaşmazlıkların çözmesinde iki tarafın mutlu olması gösterilmektedir.

7. sahnede Dufayel'in telefonda söyledikleri olumlu topluluk davranışına örnektir. Dufayel, Amélie'yi yaptıklarından dolayı eleştirmiştir. İkilinin arasında iyi bir iletişim vardır ve bağlantıları devam etmektedir.

Nino'nun, Amélie'nin evine gelmesi onun ilişki başlatmaya istekli olduğunu gösterirken Amélie'nin ise kapıyı açmaması kaçındığını gösterir.

Dufayel'in telefonda söylediği replikler kendini açma boyutunda incelendiğinde de dürüstlük boyutu ön plana çıkmaktadır. Çünkü Dufayel'in buradaki düşüncelerinde samimi olduğu anlaşılır.

Düz anlamda bakıldığında (Şekil 8) kapının iç kısmında Amélie, dış kısmında Nino vardır. Yan anlamda ise bu ikilinin uyumu gösterilmektedir. Nino ve Amélie'nin yarım vücutları bir bütün oluşturmaktadır.

Şekil. 8 Amélie ve Nino Kapı Sahnesi

Kaynak: Jean-Marc Deschamps ve Claudie Ossard, Amélie, Jean-Pierre Jeunet, Fransa ve Almanya: Claudie Ossard Productions, Yıl: 2001, 01:50:08 sn.

Düz anlamda Amélie'nin telefonu çalar ve şaşırır. Telefonu açmak için Amélie telefonun üstündeki yastıkları atar. Yan anlamda, Amélie telefonun üstünün yastıklarla kapalı olması onu kimsenin aramadığını gösterir. Telefon çaldığında da şaşırması aynı şeyi gösterir.

54. satırda Dufayel'in "*Sizin kemikleriniz camdan değil. Hayattan darbe alabilirsin.*" sözleri dikkat çekmektedir. Normalde bir insanın kemikleri bir baskı veya şiddet sonucunda zarar görür. Hayatla ilgili tecrübeler kemik kırmaz. Burada Dufayel'in söylemek istediği cam kemik hastası olan kendisi fiziksel olarak ne kadar hassas ise Amélie'nin ruhunun zamanla aynı hassasiyete sahip olabilme olasılığıdır.

54. satırdaki repliğini seslendirirken Dufayel'in kullandığı ses tonu öğüt veriyor gibidir. Repliğin sonunda ses tonu değişir ve sitemkâr bir hal alır. Repliğin içeriği de ses tonundaki gibi aynı düzendedir.

4.8. Değerlendirme

Aile içi ilişkiler, bireyi doğduğu andan itibaren etkilemeye başlar ve bireyin yaşamının bittiği ana kadar bu etkilerin izlerini sürdürür. Yalnızlıkta bu etkilerin sonucudur. Aile, çocuğu sevgi ve iletişim eksikliğiyle yetiştiriyorsa çocuk yaşamının devamında ilişki başlatmaya yönelik bir istek duymamaktadır. Dolayısıyla bireyin yalnızlık yaşaması kaçınılmaz bir durumdur. Küçük yaşlarda deneyimlenen bu yalnızlık durumları duygusal yalnızlıkla

ilişkilendirilmektedir⁵²⁴. Filmde Amélie'nin çocukluk döneminde ebeveynlerinin ona açık bir şekilde sevgilerini göstermemeleri ve ondan uzak durmaları duygusal yalnızlık yaşamasına neden olmaktadır. Amélie'nin erken yaşta deneyimlediği bu yalnızlık yaşamının ileriki dönemlerinde ilişki başlatmaya yönelik davranışlarını olumsuz etkilemektedir.

Yalnızlık türü kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını etkilemektedir. Film içerisinde duygusal yalnızlar, sosyal yalnızlara göre daha içine kapanık ve iletişim kurmaya yönelik daha az istek duymaktadırlar. Sosyal yalnızlar ise her iletişim fırsatını değerlendirmekte ve mevcut yalnızlık durumundan uzaklaşmaya çalışmaktadırlar. Genelde sosyal yalnızlıkla bir görülen fiziksel yalnızlık (alone), yalnızlığa (loneliness) neden olmak için yeterli değildir. Çünkü yalnızlığın ortaya çıkabilmesi için kişinin kendisini yalnız olarak algılaması gerekir⁵²⁵. Weiss'e göre yalnızlık (loneliness), yalnız olmaktan değil (alone), ihtiyaç duyulan bir ilişkinin olmamasından kaynaklanır⁵²⁶. Weiss'in bu tanımını "*yalnızlık mı iletişim ihtiyaçlarını etkiliyor*" yoksa "*iletişim ihtiyaçları mı yalnızlığı etkiliyor*" sorularına neden olur ve bu konuyla ilgili gri bir alan oluşturur. Amélie filmi kapsamında bu sorular cevaplandığında yalnızlık iletişim ihtiyaçlarını etkilemektedir daha ziyade yalnızlık türleri bu ihtiyaçları etkilemektedir. Sosyal yalnızlar iletişim ihtiyaçlarını giderebilmek için tüm fırsatları değerlendirirken duygusal yalnızlarda böyle bir durum pek söz konusu değildir. İletişim ihtiyaçlarının yalnızlık üzerindeki etkisi ele alındığında sosyal yalnızların duygusal yalnızlara göre daha çok iletişime ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu ihtiyaçları giderebilmek için de ilişki başlatma, geliştirme ve devam ettirmede daha isteklilerdir. İletişim ihtiyaçlarını daha yoğun hisseden kişiler bu gereksinimlerini karşılamak için ellerinden geleni yapmaktadırlar ve bu durum kişinin yalnızlığının sonlanmasına yardımcı olmaktadır.

Filmde sosyal yalnızlar, sosyal etkileşim ve kendini açma davranışında duygusal yalnızlara göre daha isteklilerdir. Sosyal yalnızlar, ilişki kurabilecekleri bir ortam olmadığı için yalnızlardır. Sosyalleşebilecekleri bir ortam bulduklarında bu fırsatı değerlendirirler. Sosyal yalnızlık, duygusal yalnızlık gibi kronikleşmez. Çünkü sosyal yalnız olan bireylerin bir ilişkiye yönelik yoğun ihtiyaçları burada önemli rol oynar. Filmdeki sosyal yalnızlık yaşadığı gösterilen karakterde de bu durum gözlenmektedir.

⁵²⁴ Weiss, a.g.e., s.8.

⁵²⁵ Donald A. West, Robert Kellner, Vd., "The Effects of Loneliness: A Review of the Literature", **Comprehensive Psychiafry**, Cilt:27, Sayı:4, 1986, s.351.

⁵²⁶ Weiss, a.g.e., s.17.

Duygusal yalnızlar, sosyal etkileşim ve kendini açma davranışından kaçınmaktadırlar. Duygusal yalnızlık, çocukluk döneminde ebeveyn figürüne bağlanma sorunuyla ilişkilidir yani ebeveynleri tarafından sevilmeyen ya da onların yokluğuyla büyüyen çocukların daha çok deneyimlediği bir duygu durumudur. Duygusal yalnızlık, sosyal yalnızlığın ortaya çıkışındaki gibi yüzeysel nedenlere bağlı değil aksine duygusal yalnızlığın kökleri insan ruhunun derinliklerindedir⁵²⁷. Dolayısıyla bireyin başkalarıyla iletişim kurarken problem yaşaması kaçınılmaz bir durumdur. Filmde duygusal yalnız olan Amélie karakterinin karşılıklı sohbetlerde genellikle dinleyici pozisyonunda olması bu durumla açıklanabilir. Amélie, yeni ilişkilerinde özellikle tanışma aşamasında oldukça çekingen davranmaktadır hatta karşı taraf ilişki başlatmaya yönelik bir adımda bulunmazsa onun bu durumla ilgili herhangi bir girişimi söz konusu değildir.

Yaşlı bireyler, genç bireylere göre daha kolay kendini açma davranışında bulunmaktadır. Burada yalnızlık türü ön plana çıkmaz sadece yaşla ilgili bir durum söz konusudur. Yaşlı bireylerin hayat tecrübesi olabilir ya da yaşın vermiş olduğu olgunluk bu durumu etkilemektedir. Filmdeki orta yaş üstü karakterler Dufayel, kafedeki müşteri ve Suzanne'dir. Dufayel tanıştığı kişilere çekingen davranmadan kendini açabilmektedir ve kendiyle ilgili aktardığı bilgilerin derinliği karşısındaki kişiyle olan ilişkisine göre değişmektedir. Özellikle Dufayel'in Amélie ile olan ilişkisi ele alındığında tanışma sahnesinden filmin final sahnesine kadar olan süreçte ilişkilerinin gelişimi gösterilmiştir. Bu gelişimle birlikte karakterlerin kendini açma bağlamında paylaştıkları bilgilerin derinliğinin arttığı görülmüştür. Suzanne ve kafedeki müşteri arasında geçen diyaloglar incelendiğinde, Suzanne kendisiyle ilgili çok özel bilgileri kafedeki bir müşteriyle paylaşmaktadır. Suzanne burada geçmişindeki ilişkilerinden bahseder ve yaşadığı olayın çok önceden gerçekleşmiş olması onun rahat bir şekilde paylaşmasını sağlamaktadır. Kafedeki müşterinin ise kendiyle ilgili bilgileri şakacı bir tavırla paylaştığı gösterilmiştir. Filmdeki bu üç karakterin bilgili, yetkin daha doğrusu görmüş geçirmiş bir üslupla kendilerini açtıkları görülmektedir. Üç karakterin paylaştıkları bilgilerin derinlikleri birbirinden farklıdır ama genç karakterlere göre daha kolay kendilerini açmaktadırlar.

Bireylerin geçmiş deneyimleri yeni ilişki başlatma sürecini etkilemektedir. Geçmişte yaşanan ilişkiler özellikle duygusal ilişkiler birey için olumsuz sonuçlanmışsa yaşamının devamındaki ilişkileri de olumsuz yönde etkilenmektedir. Bireyin buradaki deneyimleri ilişki

⁵²⁷ Weiss, a.g.e., ss. 8-9.

başlatmaya yönelik isteğini ortadan kaldırmaktadır⁵²⁸. Bu duruma Suzanne karakterinin geçmiş deneyimleri örnek gösterilebilir. Geçmişte yaşadığı ilişkisi onun muhtemel bir ilişkiye ön yargılı yaklaşmasına neden olur hatta ilişki kurmasını engeller.

Yalnızlık, belirli koşullar altında insanların sosyal ilişkilerinde olumlu bir rol oynayabilir ve bilhassa olumlu topluluk davranışlarıyla arasında müspet bir ilişki vardır. Burada önemli olan nokta olumlu topluluk davranışının kamusal alan ya da özel alanda gerçekleşmesidir. Çünkü olumlu topluluk davranışına biri şahit olmazsa, yalnız bireyin diğer insanlarla yeniden bağlantı kurmasına yardımcı olmaz. Bir ilişki kurabileceğini düşünerek yardımda bulunmak sosyal yalnızlarla ilgilidir. Duygusal yalnızlar da başkalarına yardımcı olurlar ancak bunu diğer kişilerle paylaşmadan gerçekleştirirler. Duygusal yalnızlar diğer insanlara yardım ederken bir ilişki başlatmaya yönelik beklentiyle hareket etmezler; amaçları sadece insanlara yardım etmektir⁵²⁹. Filmde duygusal yalnız olan Amélie karakterinin hiç tanımadığı kişilere yardım ettiği görülmektedir. Yardım edeceği kişiye ulaşabilmek için diğer karakterlerden destek alır ama neden aradığını kimseyle paylaşmaz. Amélie yardım ettiği kişiyede kendisini tanıtmaz. Duygusal yalnızlar diğer kişilere yardım etseler bile bir ilişki başlatmaktan kaçındıkları için kendilerini gizlemektedirler.

Birey, sürekli görüştüğü kişi ile yeni tanıştığı kişiye aynı oranda kendini açma davranışında bulunmaz. Film içerisinde duygusal yalnız olan Amélie karakterinin arkadaşlık ilişkilerini nasıl geliştirdiği gösterilmektedir. Tanışma sahnelerinde Amélie tamamen dinleyici pozisyonundadır. Bir sonraki görüşmelerinde doğrudan olmasa bile kendi hakkında bilgileri paylaşır. Oysa kişiler değişmemiş sadece ilişkileri ilerlemiştir. Filmdeki sosyal yalnızlar ise duygusal yalnızlara göre daha hızlı ilişkilerinde ilerlemekte ve hiç tanımadıkları kişilere bile kendilerini açabilmektedirler. Sosyal yalnızların ilişkilerinin başlanıç aşamasında özel bilgilerini paylaşması onlar için bir risk oluşturabilir⁵³⁰. Yalnızlığın, samimi bir ilişki eksikliğinden ortaya çıktığı düşünülürse kendini açma burada önemli rol oynar. Çünkü kişinin kendini açması yakın bir ilişkisi olmasını sağlarken, yakın bir ilişki yalnızlığının sonlanmasını sağlayabilir. Ancak yakın bir ilişkiye duyulan yoğun ihtiyaç kişinin kendini açma davranışının olumsuzluklarla sonuçlanmasına neden olabilir⁵³¹. İlişkinin gelişimine göre kendini açma davranışı kademeli olarak gerçekleştirilmelidir.

⁵²⁸ Gürüz ve Eğinli, **a.g.e.**, s.209.

⁵²⁹ Heqing Huang, Yanchun Liu ve Xiaocen Liu, "Does Loneliness Necessarily Lead to a Decrease in Prosocial Behavior? The Roles of Gender and Situation", **Frontiers Psychology**, Cilt:7, 2016, s.2.

⁵³⁰ Egan, **a.g.e.**, s.242.

⁵³¹ Stokes, **a.g.e.**, s.176.

Sosyal yalnızların ifadeleri bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak incelendiğinde bilişsel ifadeleri daha fazla kullandıkları görülmüştür. Sosyal yalnızlar davranışsal ve duygusal ifadeleri de benzer oranda kullanmışlardır. Sonuç olarak, sosyal yalnızlar bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutları kullanarak kendini ifade etmektedirler. Duygusal yalnızların ifadeleri incelendiğinde ise daha çok davranışsal ifadeler kullandığı görülürken, duygusal ifadelerden kaçındığı tespit edilmiştir.

5.SONUÇ

İnsan yaradılış gereği toplumsal bir varlıktır ve devamlı çevresiyle iletişim kurma ihtiyacı içerisinde. İnsanın biyolojik bir canlıdan toplumsal bir varlığa evrilmesini sağlayan unsurun iletişim olduğu ifade edilebilir. Bireyi yaşama hazırlayacak bilgilerin öğrenmeleri ebeveynler ve çevreyle gerçekleştirilen iletişim aracılığıyla başlar ve bu davranışlar bir ömür boyu sergilenir. Dolayısıyla birey, ailesi veya toplum için uygun ya da uygun olmayan davranışları iletişim aracılığıyla öğrenir ve içselleştirmeye başlar. İçselleştirilen bu öğrenmeler bireyin çevresindeki kişilere aktarmasıyla nesiller boyu devam eder. İletişim ihtiyacı doğrultusunda kişiler birbirlerinden sürekli mesaj alır ve iletir. Bu durum bireyin kendini yenilemesine ve bir önceki nesilden daha donanımlı bir şekilde dünyaya bakmasını sağlar. Devamlı yenilenen bilgiye ulaşma isteği ve gereksinimi bireyin diğer kişilerle iletişim içerisinde olma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır⁵³².

Kişilerarası iletişim, iki veya daha fazla kişi arasında gönderilen karşılıklı mesajların düşünceleri, duyguları, davranışları ve ilişkileri önemli ölçüde etkilemesiyle gerçekleşen dinamik bir iletişim biçimidir. Dinamik bir süreçtir çünkü anlamlar zaman içinde değişir, gelişir ve önceki mesajlar sonraki mesajların nasıl oluşturulacağını ve anlaşılacağını etkiler⁵³³. Bu iletişim türünde kişiler arasında güvene dayanan bir ilişki gelişir. Kişilerarası iletişimde gönderilen mesajlar bilgi ve duyguların paylaşılmasına yöneliktir⁵³⁴.

İnsanların kişilerarası iletişim ihtiyaçlarının; bir gruba dahil olma, grupta kendini ifade etme, grup üyeleri tarafından sevilme, grup içerisinde itibar sahibi olduğunu hissetme ve var olan bir gücü benimseme kavramlarından oluştuğu söylenebilir. Yalnızlık ve kişilerarası iletişim ihtiyaçları bu noktada birleşmektedir. Bu konuyla ilgili Peplau ve Perlman, kişilerarası ilişkilerin doğal bir dizi ihtiyacı giderdiğini ifade ederler. Dolayısıyla kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylerin yalnızlık duygusunu yaşamaları kaçınılmaz bir durumdur⁵³⁵.

İnsanlar, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için iletişim kurma gereksinimi duyarlar ve kurulan her bir iletişim onları yalnızlık duygusundan uzaklaştırabilir. Gerçekleşen etkileşimin içeriği ve kişinin yalnızlık türü bu durumu etkileyebilir. Günlük konuşma içeriğine sahip bir

⁵³² Yavuz Tuna, "İletişim Kavramı ve İletişim Süreci", İzlem Vural (Ed.), **İletişim** (2-23), Ankara: PEGEM Akademi, 2014, ss.3-4.

⁵³³ Solomon ve Theis, **a.g.e.**, s.8.

⁵³⁴ Tabak, **a.g.e.**, s31.

⁵³⁵ Peplau ve Perlman, **a.g.e.**, s.5.

etkileşim, bireyi yalnızlıktan uzaklaştıramayabilir ama samimi paylaşımların olduğu bir etkileşim kişinin yalnızlığı deneyimlemesini engelleyebilir. Yalnızlık türü kapsamında sosyal yalnızlar, kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını her fırsatta gidermeye çalışırken duygusal yalnızlar bu durumdan kaçınmaktadır. Sosyal yalnızlığın temel nedeni sosyalleşebilecek bir ortamın olmayışıdır. Sosyal yalnız olan biri için günlük konuşmalar bile yalnızlığının giderilmesinde önemli rol oynayabilir. Çünkü günlük konuşmaların gerçekleştirebileceği yani sosyalleşebilecek bir ortamın olması kişinin yalnız hissetmesini engelleyebilir. Aynı durum duygusal yalnızlar için geçerli değildir. Duygusal yalnızlığın nedeni sosyalleşebilecek bir ortamın olmayışı gibi basit şeyler değildir; bu yalnızlık türünün temelleri bireyin doğduğu anda atılmaya başlar ve duygusal yalnızlık ebeveyn sevgisinden mahrum kalmış bireylerde görülür. Günlük konuşmalar, sıradan paylaşımlar yani kişi için bir önem taşımayan şeyler duygusal yalnızlığın giderilmesinde etkili olduğu söylenemez. Dolayısıyla günlük konuşmalar sosyal yalnızlık durumunu sonlandırabilirken samimi ve kişi için önemli olan paylaşımlar duygusal yalnızlığın etkilerini hafifletebilir. Çünkü duygusal yalnızlık bir anda bitmez.

Yalnız bireylerin kişilerarası iletişim ihtiyaçlarının sosyal etkileşimleri üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde yalnızlık türlerinin burada da ön plana çıktığı görülmüştür. Kronik ya da duygusal yalnızların, sosyal etkileşimden kaçındıkları ve zayıf iletişim kurmaya yönelik davranışlarda bulundukları literatürde belirtilmiştir. Kişilerarası iletişim kurmaya yönelik uyarılmayan duygusal yalnızların bu durumu, sosyal etkileşim davranışında bulunmasını da engellemektedir. Yalnızlığından rahatsızlık duyan sosyal yalnızlar ise, her fırsatta sosyal etkileşim içerisinde bulunmaya yönelik davranış sergilerler. Sağlıklı bir şekilde gerçekleşen sosyal etkileşimlerin bireyi yalnızlık durumundan uzaklaştırabilme gücü mevcuttur.

Yalnızlık durumunun sonlandırılmasında kendini açma davranışı oldukça etkilidir. Yalnızlığın kendini açma davranışı üzerindeki etkileri ele alındığında duygusal yalnızların, sosyal yalnızlara göre kendini açma davranışından kaçındıkları görülmüştür. Bireyin ihtiyaçlarını karşılamasında kendini açma davranışı önemli rol oynamaktadır. Çünkü birey kendini açma davranışında bulunmadığında bu gereksinimler karşılanmamaktadır. Yalnızlık durumundan uzaklaşmak isteyen sosyal yalnızlar daha fazla kendini açma davranışında bulunurlar ve bu durum onların duygusal yalnızlara göre daha çok kişilerarası iletişim davranışında bulunduğunu gösterir. Duygusal yalnızların kendi açma davranışları sosyal yalnızlara göre daha kademeli bir şekilde gerçekleşmektedir ve ilişkinin samimiyetine göre kendini açma davranışının derinliği artmaktadır. Bu da duygusal yalnızlığın nedenleriyle

ilgilidir. Sosyal yalnızların her fırsatta kendini açma davranışında bulunmaları onlar için risk oluşturmaktadır. Sosyal yalnızlar, kendini açma davranışı riskli olsa bile yalnızlık durumunun bitmesi için bu davranışı gerçekleştirirler.

Kişilerarası iletişim ihtiyaçları cinsiyet kapsamında incelendiğinde biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları ortaya çıkar. İlgili literatür kısmında biyolojik cinsiyetin doğrudan kişilerarası iletişim ihtiyaçlarına bir etkisi görülmemekle birlikte toplumsal cinsiyetin bu ihtiyaçlar üzerindeki etkisi büyüktür. Cinsiyet, kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını olumlu ya da olumsuz etkileyebildiği gibi bu ihtiyaçları yönlendirme gücüne de sahiptir. Amélie filminde cinsiyet ve kişilerarası iletişim ihtiyaçları arasında bir bağ görülmemiştir.

Yalnızlık ve sosyoekonomik statü arasındaki ilişki incelendiğinde, düşük statüye sahip kişilerin yalnızlığı deneyimlediği öngörülmüştür. Yoksul toplumlardaki kişilerin, sosyal ilişkileri için gerekli finansal desteği sağlayamaması yalnızlıkla ilişkilendirilmiştir. Ancak bu toplumlardaki kişiler, yalnızlık duygu durumundan uzaklaşmak için komşuluk ilişkilerini de geliştirmişlerdir. Filmde manavın çırağı olan Lucien karakterinin sahneleri sosyoekonomik statünün yalnızlıkla ilişkisine örnek olabilir. Lucien, patronu Collignon tarafından toplum önünde küçük düşürülse bile işini bırakmaz. Karakter, toplum tarafından dışlanmayı göze alabiliyor ama maddi kayıp yaşamak istemiyor. Lucien'in sadece komşularıyla ilişkisi olduğu gösterilmektedir ve genellikle Dufayel ile görüşür. Dufayel'in rahatsızlığı nedeniyle dışarıya çıkamaması bu ilişki için finansal bir giderin olmadığını gösterir ve Lucien'in, Dufayel ile sürekli görüşmesine de açıklık getirir. Sosyoekonomik nedenli kurulan ilişkiler daha çok zorunlulukla ilgili olduğu söylenebilir. Düşük statülü bireyler yalnızlık yaşamak istemiyorsa kendi finansal statüsüne uygun kişilerle ilişkiler geliştirmektedir.

Yalnızlık ve aile ilişkileri ele alındığında, burada aidiyet duygusu ön plana çıkmaktadır. Aidiyet duygusu, olumlu ve kalıcı ilişkilerin kurulmasını ve sürdürülmesini teşvik etmektedir. İnsanın kalıcı ve duygusal bir ilişki yaşaması yalnızlık durumunu uzaklaştırmaktadır. Aile içerisinde öğrenilen aidiyet duygusu bireyin yaşamında yalnızlığın nasıl etkili olabileceğini belirler.

Kültürün yalnızlık ve kişilerarası iletişim üzerindeki etkisine bakıldığında, bu kavramların birbirlerini etkiledikleri görülmüştür. Kişilerarası iletişimde güç ve statü puanları yüksek olan ülkelerin, düşük olanlara göre daha sık iletişimsel problemler yaşadıkları literatürde yer almıştır. Burada bireyci ve kolektivist kültürler öne çıkmaktadır. Bireyci

toplumlar kendileriyle ilgili ihtiyaçları öncelikli görürken, kolektivist kültürlerde kişi toplumun ihtiyaçlarına önem vermektedir. Modernleşmeyle birlikte bireyci toplumların daha az kişilerarası ilişkilerde bulunduğu görülmüştür.

Yaş ve yalnızlık konusu birlikte incelendiğinde, yaşın doğrudan yalnızlıkla ilişkili olmadığı, yaşa bağlı durumların burada etkili olduğu görülmüştür. Birey ileriki yaş dönemlerinde eşin, arkadaşların ve akrabaların ölümleriyle birlikte yalnızlığı deneyimlemektedir. Yaşlılığa bağlı fiziksel engel durumlarının ortaya çıkması bireyin sosyalleşmesini engelleyebilmektedir. Bireyin ergenlik dönemindeki çatışmaları da kişilerarası ilişki kurmasını engelleyebilmektedir. Bu dönemlerde bireyin bağımsız olma isteği, yalnızlığı deneyimlemesine neden olabilmektedir.

Sosyal çevrenin yalnızlıkla ilişki ele alındığında, bu çevrenin varlığı veya yokluğu yalnızlık durumunu doğrudan etkileyebilmektedir. Sosyal çevreyle ilgili bağlar koptuğunda birey doğrudan kendisini yalnız hissedebilir. Bireyin sosyal çevresi kişilerarası ilişkilerinin bir yansımasıdır, yani bireyin diğerleriyle nasıl ilişki kurduğuna dair ipuçları verir. Bireyin kurduğu etkili ilişkiler doğrudan sosyal çevresine yansımaktadır ve bu durum kişiyi yalnızlıktan uzaklaştırmaktadır.

Eğitimin yalnızlık üzerindeki etkisi incelenirken, akademik başarı ve eğitimin birbirinden ayrıldığı görülür. Yüksek eğitimli kişilerin, düşük eğitimli kişilere göre daha az yalnızlık durumu yaşadıkları görülmüştür. Yüksek eğitimli kişilerin eğitim dönemlerindeki öğrenmeleri onların gelişimine dolaylı yoldan katkı sağlamaktadır ve bu durum eğitimli kişileri yalnızlıktan uzaklaştırmaktadır. Akademik başarının yalnızlık ya da kişilerarası iletişimle doğrudan bir bağı olduğu görülmemiştir.

Sonuç olarak kişilerarası iletişim ihtiyaçları bireyin algı dünyasından, deneyimlerinden, ruhsal ve duygusal durumlarından vb. birçok özellikten etkilenebilmektedir. Yalnızlık da bu iletişim ihtiyaçlarının belirlenmesinde önemli bir unsurdur. Yalnızlık, kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını etkileyebildiği gibi kişilerarası iletişim ihtiyaçları da yalnızlık durumunu etkiler.

Bu çalışmada yalnız bireylerin kişilerarası iletişim ihtiyaçları ele alınmış; konu, sosyal etkileşim ve kendini açma bağlamında Amlie filmi üzerinden söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada film; kişilerarası iletişim boyutları, sosyal etkileşim boyutları ve kendini açma boyutlarına göre irdelenmiştir.

Sahnelerde yer alan kişilerin yalnızlık türüne göre kişilerarası iletişim davranışları incelendiğinde sosyal yalnızların duygusal yalnızlara göre daha fazla kişilerarası iletişim davranışında bulunduğu görülmüştür.

İlgili literatür kısmında aktarıldığı gibi sosyal yalnızlık, bireyin sosyalleşebileceği bir ortamın olmamasından kaynaklanır ve birey toplum tarafından dışlanmış gibi hisseder. Sosyal yalnızların kişilerarası iletişim davranışında bulunması bireyin kendisini topluma kabul ettirme isteğiyle ilgilidir.

Filmde sosyal yalnızların ilişki başlatma ve devam ettirmede duygusal yalnızlara göre daha istekli olduğu gösterilmiştir. Duygusal yalnızlık, sosyal yalnızlık gibi sosyalleşebilecek bir ortamın olmamasından ziyade daha çok duygularla ilgilidir. Bu yalnızlık türünde kişinin sosyalleşebileceği bir ortam olsa bile kişi yalnız hissedebilir. Çünkü onun yalnızlıkla ilgili duygularının temelleri çocukluk döneminde atılmaktadır. Bir çocuğun anne-baba sevgisi ve ilişkisi olmadan büyümesi ilerleyen yaşlarında duygusal yalnızlık olarak ortaya çıkmaktadır. Film içerisinde Amélie'nin ebeveynleriyle olan ilişkisi bu yalnızlık türü için örnek olarak gösterilebilir.

Herhangi bir çatışma durumunda olayın hızlı bir şekilde çözülmesi ve öfkenin kontrol edilmesinde sosyal yalnızlar, duygusal yalnızlara göre daha başarılı olduğu gösterilmiştir. Duygusal yalnızlık, sosyal yalnızlığa göre daha müzmin bir duygu durumudur. Çatışma toplumlar tarafından istenmeyen bir durumdur. Çatışma nedenli toplum tarafından dışlanmak istemeyen sosyal yalnızların bu durumu çözmek istemesi ön görülebilir bir durumdur.

Gücünü ortaya koyma davranışıyla ilgili filmde hem sosyal yalnızların hem de duygusal yalnızların benzer davranışları olduğu gösterilmiştir. Yalnızlık türüne göre, kişilerarası iletişim davranışlarında farklılıklar olsa da bazen sadece yalnızlık davranışı belirler. Gücünü ortaya koyma boyutu, bireyin kişisel haklarını korumasıyla ilgilidir. Amélie filminde bu hakların korunmasından ziyade korunamaması gösterilmektedir. Burada yalnız bireylerin kişisel haklarını korumada zorlandıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Sosyal etkileşim boyutlarıyla ilgili sahneler incelendiğinde sosyal yalnızların, duygusal yalnızlara göre daha fazla olumlu topluluk davranışında bulundukları görülmüştür. Duygusal yalnızlarında sadece olumsuz topluluk davranışları sergiledikleri görülmüştür.

Olumlu topluluk davranışları genellikle bir ilişki kurma ve devam ettirmeyle ilişkilidir. Bu boyut, kişilerarası iletişimin ilişki başlatma boyutuyla benzerlik göstermektedir. Sosyal yalnızlıkların ilişki başlatma boyutundaki gibi burada ön plana çıkması benzer bir durumdur.

Çünkü sosyal yalnızlar hayatlarında bir ilişki olsun isterler ama bu ilişkiyi kurabilecekleri bir ortam bulmakta zorluk yaşarlar.

Duygusal yalnızlar sadece olumsuz topluluk davranışlarında bulunurlar. Duygusal yalnızların herhangi bir gruba dahil olmak istememeleri ya da sosyalleşebilecekleri bir ortam arayışında bulunmamaları gözlemlenmektedir. Birey duygusal yalnızlığını kabul eder ve bu durumu gidermek için kolay kolay bir girişimde bulunmaz.

Kendini açma boyutuyla ilgili çözümlenen sahneler ele alındığında yine sosyal ve duygusal yalnızlık arasında farklar görülmektedir.

Kendini açma davranışının niyet boyutunda sosyal yalnızlar ön plana çıkmaktadır. Sosyal yalnızların kendini açmada daha istekli ve kendilerini daha doğru göstermeye çalıştıkları görülmüştür. Duygusal yalnızlar ise ya az ya da hiç kendini açma davranışından bulunmuşlardır.

Kendini açma davranışının miktar boyutuyla ilgili yine sosyal yalnızlar, duygusal yalnızlara göre ön plandadır. Sosyal yalnızların duygularını ifade ettiği, kendiyle ilgili konuştuğu ve kişisel fikirlerini paylaştığı görülmektedir. Duygusal yalnızlar ise düşüncelerini ifade ediyor ama kendileriyle ilgili nadiren konuşmaktadırlar.

Olumluluk boyutuyla ilgili ne duygusal yalnızlar ne de sosyal yalnızlar herhangi bir davranışta bulunmamıştır. Bu durum yalnızların kendileriyle ilgili düşüncelerinde olumlu olmadığını gösterir.

Dürüstlük boyutunda hem sosyal hem de duygusal yalnızlar kendileriyle ilgili bilgi vermede dürüst ve samimi olmuşlardır.

Kontrol boyutunda ise sosyal yalnızlar kendilerini açabilecekleri bir ortam bulduklarında kontrollerini kaybedip uzun süre kendilerinden bahsettikleri görülmüştür. Duygusal yalnızlar ise kendilerini açmada daha kontrollü davranmışlardır.

Yukarıdaki bilgiler dâhilinde yalnızlık türlerinin, kişilerarası iletişim davranışlarında etkili olduğu görülmektedir. Bireyin çocukluk dönemindeki öğrenmeleriyle ortaya çıkan duygusal yalnızlık, sosyal yalnızlığa göre kişinin yaşamında daha kronik bir hal almaktadır. Bu kronik rahatsızlığının farkında olan yalnızlar, zamanla insanlarla iletişim kurma isteklerini kaybetmektedirler. Duygusal yalnızların kişilerarası iletişim davranışlarından genellikle kaçındığı görülmüştür.

Sosyal yalnızlık ise daha önce bahsedildiği gibi bireyin bir ilişki kurabilecek ortamının olmamasından kaynaklanır. Amélie film çözümlenmesinde de görüldüğü gibi sosyal yalnızlar bir ilişkiye yönelik ihtiyaç hissederler ve davranışlarını da ona göre düzenlerler. Kişilerarası iletişim kurabilecekleri fırsatları genelde değerlendirirler.

KAYNAKÇA

Yararlanılan Kitaplar

- Abraham H. Maslow, **Motivation and Personality**, New York: Harper & Row Publishers, 1970, ss.35-47.
- Akın, Adnan. “Davranış Bilimleriyle İlgili Bilim Dalları”, Hasan Tutar (Ed.), **Davranış Bilimleri (25-65)**, 4. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Aktan, Coşkun Can ve Serdar Yay, **Kurumsal Sosyal Sermaye**, 1. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Altman, Irwin ve Dalmas A. Taylor, **Social Penetration: The Development of Interpersonal Relationships**, 2. Basım, New York: Rinehart and Winston, 1973.
- Argyle, Michael. “Social Skills”, Andrew M. Colman ve Nicholas John Mackintosh (Ed.), **Learning and Skills**, London: Longman, 1995.
- Arnold, Elizabeth C. ve Kathleen Underman Boggs, **Interpersonal Relationships Professional Communication Skills for Nurses**, 7th Edition, USA: ELSEVIER, 2011.
- Aytekin, Halil, **İnsan İlişkileri ve İletişim**, 6. Basım, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020.
- Aziz, Aysel. **İletişime Giriş**, 4. Basım, İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2012.
- Bakırcıoğlu, Rasim. **Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü**, İçgüdü, Ankara: Anı Yayıncılık, 2012.
- Banu Yazgan İnanç ve Eşef Ercüment Yerlikaya, **Kişilik Kuramları**, 10. Basım, Ankara: PEGEM Akademi Yayınları, 2015, s.15.
- Baron, Robert A. ve Donn Byrne, **Social Psychology: Understanding Human Interaction**, 5th Edition, USA: Allyn & Bacon, 1987.
- Baş, Türker ve Ulun Akturan, **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Beebe, Steven A., Susan J. Beebe ve Mark V. Redmond, **Pearson New International Edition Interpersonal Communication Relating to Others**, 7th Edition, USA: Pearson Education Limited, 2014.
- Berelson, Bernard ve Gary A. Steiner, **Human Behavior**, New York: Harcourt, Brace and World, 1964.
- Berg, John H. “Responsiveness and Self-Disclosure”, John H. Berg ve Valerian J. Derlega (Ed.), **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy** (101-126), 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987.
- Berg, John H. ve Valerian J. Derlega, **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy**, 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987.

- Berger, Charles R. "Interpersonal Communication", Wolfgang Donsbach (Ed.), **The International Encyclopedia of Communication**, New York: John Wiley & Sons, 2010.
- Binici, Uğur ve Ümit Tatlıcan, "Harold Garfinkel'in Etnometodolojisiinde Gündelik Hayat", Ali Esgin ve Güney Çeğin (Ed.), **Gündelik Hayat Sosyolojisi** (213-234), Ankara: Phoenix Yayınevi, 2018.
- Blumer, Herbert **Symbolic Interactionism Perspective and Method**, London: University of California Press, 1984.
- Bordens Kenneth S. ve Irwin A. Horowitz, **Social Psychology**, 3th Edition, USA: Freeload Press, 2008.
- Brooks, William Dean ve Robert W. Heath Jr., **Speech Communication**, 7th Edition, United States: Brown & Benchmark, 1993.
- Bruehl Margaret E. ve Roy W. Pneman, **Managing Conflict: A Complete Process-centered Handbook**, New Jersey: Prentice-Hall, 1982.
- Buss Arnold H. ve Robert Plomin, **Temperament: Early Developing Personality Traits**, Volume 3, London: Psychology Press, 2015.
- Buss, Arnold H. ve Robert Plomin. **Temperament: Early Developing Personality Traits**, Vol. 3, London: Psychology Press, 2015.
- Campbell, Robert Jean. **Psychiatric Dictionary**, "Temperament", 5th Edition, New York : Oxford, University Press, 1981.
- Caputo, John, Harry Hazel ve Colleen McMahon, **Interpersonal Communication: Competency Through Critical Thinking**, 7th Edition, USA: Ally and Bacon, Aktaran: Demet Gürüz ve Ayşen Temel Eğinli, **Kişilerarası İletişim Bilgiler-Etkiler-Engeller**, 8. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019.
- Chelune, Gordon J. "A Neuropsychological Perspective of Interpersonal Communication", John H. Berg ve Valerian J. Derlega (Ed.), **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy** (9-34), 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987.
- Clark Candace ve Howard Robboy, **Social Interaction Readings in Sociology**, 4th Edition, New York : St. Martin's Press, 1992.
- Csóti, Márianna. **Overcoming Loneliness and Making Friends**, London : Sheldon Press, 2005.
- Cüceloğlu, Doğan. **Yeniden İnsan İnsana**, 17. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.
- Çankaya, Zeynep Cihangir. "Kişilerarası ilişkiler ve İletişimde Dinleme", Alim Kaya (Ed.), **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim** içinde (105-122), 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Çetinkaya, Bünyamin. "Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Kendini Açma", Alim Kaya (Ed.), **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim**, 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi, 2011.

- Çetinkaya, Bünyamin. **Kendini Aç**, 4. Basım, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016.
- Dağ, Adem. **Yaşlılık ve Yalnızlık**, 1. Basım, Ankara: İksad Publishing House, 2018.
- DeVito, Joseph A. **The Interpersonal Communication Book**, 13th Edition, New York: Harper Collins Collage Publishers, 1985.
- Dindia, Kathryn. “Sex Differences In Self-Disclosure, Reciprocity of Self-Disclosure, and Self-Disclosure and Liking: Three Meta-Analyses Reviewed”, Sandra Petronio (Ed.), **Balancing the Secrets of Private Disclosures** (21-37), New Jersey: Lawrence Erlbaum, 2000.
- Dindia, Kathryn. “Self-Disclosure, Identity, and Relationship Development”, Kathryn Dindia Steve Duck (Ed.), **Communication and Personal Relationships** (147-162), New York : J. Wiley & Sons, 2000.
- Doğan, Aymil. **Sözlü ve Yazılı Çeviri Odaklı Söylem Çözümlemesi**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2017.
- Dökmen, Zehra. **Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Psikoloji**, 6. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009.
- Dökmen, Üstün. **İletişim Çatışmaları ve Empati**, 34. Basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık, (2005).
- Dresser, Norine. **Multicultural Manners New Rules of Etiquette for a Changing Society of Dresser**, USA: John Wiley and Sons Inc, 1996.
- E. C. Cuff, W. W. Sharrock ve D. W. Francis, “Meaning and action: I, Symbolic Interactionism”, **Perspectives in Sociology**, Routledge, 3th Edition, 1990.
- Egan, Geard. **Encounter: Groups Process for Interpersonal Growth**, Californiya: Brooks / Cole Pub. Co, 1970.
- Eisenberg Nancy ve Paul H. Mussen, **The Roots of Prosocial Behavior in Children**, Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Eisenberg, Nancy, Richard A. Fabes ve Tracy L. Spinrad, “Prosocial Development”, Nancy Eisenberg (Vol. Ed.), William Damon ve Richard M. Lerner (Ed.), **Handbook of Child Psychology** (646-718), 6th Edition, New Jersey: John Wiley & Sons Inc, 2006.
- Emin Karip, **Çatışma Yönetimi**, 7. Basım, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, s.43.
- Erdamar, Gürcü Koç. “Edimsel Koşullanma”, Ayten Ulusoy (Ed.) , **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi** (169-206), 8. Basım, Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.
- Ersöz, Aysel Günindi. **Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2016.
- Ertürk, Yıldız Dilek **Davranışlarımız ve Biz Sosyal Psikoloji Bakışıyla Kalabalık İçinde Ben Olmak**, 1. Basım, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2017.

- Ferris, Kerry and Jill Stein, **The Real World : an Introduction to Sociology**, 2th Edition, New York: Norton & Company, 2008.
- Gamble, Teri Kwal ve Michael W. Gamble. **The Gender Communication Connection**, Boston: Houghton Mifflin, 2002.
- Garfinkel, Harold, **Studies in Ethnomethodology**, New Jersey: PRENTICE-HALL, 1967.
- Garrett, Stephanie. **Gender**, New York : Tavistock Yayınları, 1987.
- Giddens, Anthony. **Sosyoloji**, Cemal Güzel (Haz.), İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012.
- Goffman, Erving. **Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu**, Barış Cezar (Çev.),Üçüncü Basım, İstanbul: Metis Yayınları, 2014.
- Gönenç, Özgür. **İletişim Dünyası**, İstanbul: Der Yayınları, 2014.
- Gudykunst, William B. ve Stella T. Toomey, **Culture and Interpersonal Communication**, California: SAGE Publications,1988.
- Guiraud, Pierre. **Anlambilim**, Berke Vardar (Çev.), İstanbul: Multilingual, 1999.
- Gulyas, Jennifer. "Need Fulfillment", Alex C. Michalos (Ed.) , **Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research**, New York: Springer, 2014.
- Güler, Ahmet Vd. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma**, 2.Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Güney, Salih. **Davranış Bilimleri**, 3. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2006.
- Gürüz, Demet ve Ayşen Temel Eğinli, **Kişilerarası İletişim Bilgiler-Etkiler-Engeller**, 8. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019.
- Güven, Ahmet Zeki. "Etkili İletişimin Kuralları ve Etkili İletişim Kurma Süreci", Bülent Güven (Ed.), **Etkili İletişim** (53-66), 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016.
- Hall, Edward T.,*Beyond Culture*, New York: Anchor Press, 1976.
- Hansson Robert O. ve Bruce N. Carpenter, **Relationships in Old Age**, New York : Guilford Press, 1994.
- Hargie Owen ve David Dickson, **Skilled Interpersonal Communication Research Theory and Practice**, 4. Basım, London and New York: Routledge,2003.
- Hayes, Nicky. **Principles of Social Psychology**, New York: Psychology Press, 2005.
- Healey, Bede J. "Self-Disclosure in Religious Spiritual Direction: Antecedents and Parallels to Self-Disclosure in Psychotherapy", George Stricker ve Martin Fisher (ed.), **Self-Disclosure in the Therapeutic Relationship**, 1. Basım, New York: Plenum Press, 1990.
- Holmes, David S. **Abnormal Psychology**, 3th Edition, New York: Harper Collins Publishers, 1991.

- Hsu, Francis L. K. **Aspects of Culture and Personality**, USA: Abelard Schuman Publisher, 1954.
- İmamoğlu, Seval Erden. **Kişilerarası İlişkiler**, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2009,
- İnceoğlu, Metin. **Tutum Algı ve İletişim**, 6. Basım, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2011.
- James, William. **The Principles of Psychology**, Vol 1, London: Macmillan and Co., 1950.
- Johnson, Doyle Paul. **Contemporary Sociological Theory**, Springer, 2008.
- Joinson, Adam N. ve Carina B. Paine. "Self-disclosure, Privacy and the Internet", Oxford Handbook of Internet Psychology, 2007.
- Jones, Richard G. **Communication in the Real World: An Introduction to Communication Studies**, New York: Flat World Knowledge, 2013.
- Jourard, Sidney M. **Self-Disclosure: An Experimental Analysis of the Transparent Self**, United States of America: Wiley-Interscience, 1971.
- Kararımak, Özlem ve Didem Aydoğan, "Bireysel Psikoloji: Alfred Adler", Dilek Gençtanırım Kurt ve Evrim Çetinkaya Yıldız (Ed.), **Kişilik Kuramları Gerçek Yaşamdan Kişilik Analiz Örnekleriyle** (150-188), Ankara: PEGEM Akademi, 2017.
- Kaya, Alim "Edimsel Koşullanma", Alim Kaya (Ed.), **Eğitim Psikolojisi** (295-320), 5. Basım, Ankara: PEGEM Akademi, 2010.
- Kemper, Susan ve Jose C. Lalac, "Addressing the Communication Needs of an Aging Society", Richard W. Pew ve Susan B. Van Hemel (Ed.), **Technology for Adaptive Aging** (131-149), Washington: The National Academies Press, 2003.
- Kent, Michael. **The Oxford Dictionary of Sports Science and Medicine**, "Interpersonal Communication", 3th Edition, New York : Oxford University Press, 1998.
- Kılıçarslan, Sevilay. **İletişime Giriş**, 2.Basım, İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Kıran, Zeynel ve Ayşe Eziler Kıran, **Dilbilime Giriş**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Knapp, Mark L., Anita L. Vangelisti ve John P. Caughlin, **Interpersonal Communication and Human Relationships**, Londra: Pearson, 2005.
- Lane, Shelley D. **Interpersonal Communication**, 2th Edition, Boston: Allyn & Bacon, 2010.
- LaRossa Ralph and Donald C. Reitzes, "Symbolic Interactionism and Family Studies", Pauline Boss , William J. Doherty , Ralph LaRossa , Walter R.Schumm ve Suzanne K. Steinmetz (Ed.), **Sourcebook of Family Theories and Methods: A Contextual Approach** (135-166), New York: Plenum Press, 1993.
- Lazarus, Arnold ve Joseph Wolpe , **Behavior Therapy Techniques: A Guide To The Treatment Of Neuroses**, Oxford: Pergamon Press, 1966.

- Lewis, David M. G. Laith Al-Shawaf, Eric M. Russell ve David M. Buss, “Friends and Happiness: An Evolutionary Perspective on Friendship”, Melikşah Demir (Ed.), **In Friendship and Happiness** (37-57), 2015.
- Luft, Joseph. **Of Human Interaction**, Palo Alto, CA: National Press Books, 1969.
- Marshall, Gordon. **A Dictionary of Sociology**, “Communication”, 2th Edition, Oxford : Oxford University Press, 1998.
- Masur, Philipp K. **Situational Privacy and Self-Disclosure**, Switzerland: Springer International Publishing, 2017.
- Matsumoto, David ve Hyisung C. Hwang, “The Cultural Bases of Nonverbal Communication”, David Matsumoto, Hyisung C. Hwang, ve Mark G. Frank (Ed.), **APA Handbook of Nonverbal Communication** (77-102), Washington: American Psychological Association, 2016.
- McAdams, Dan P. **Intimacy The Need to be Close**, 1st Ed., New York City:Doubleday, 1989.
- McKay, Matthew. Martha Davis, and Patrick Fanning, **Messages The Communication Skills Book**, 4th Edition, Canada: New Harbinger Publications, 2018.
- Mead, George Herbert. **On Symbolic Interactionism; Selected Papers**, Chicago: University of Chicago Press, 1964.
- Mercer, David C. “Motivational and Social Aspects of Recreational Behavior”, Irwin Altman & Joachim F. Wohlill (Ed). **Human Behavior And Environment Advances In Theory And Research**, New York: Plenum Press, 1976.
- Merriam, Sharan B. **Qualitative Research a Guide to Design and Implementation**, San Francisco: Jossey-Bass, 2009.
- Mertkan, Şefika. **Karma Araştırma Tasarımı**, Ankara: PEGEM Akademi, 2015.
- Metz, Christian. **Film Language: A Semiotics of the Cinema**, Michael Taylor (çev.), Chicago: The University of Chicago Press, 1991.
- Miller, Lynn Carol ve Stephen J. Read,” Why Am I Telling You This? Self-Disclosure in a Goal-Based Model of Personality”, John H. Berg ve Valerian J. Derlega (Ed.), **Self-Disclosure Theory, Research, and Therapy** (35-56), 1. Basım, New York: Plenum Press, 1987.
- Munda, Rod ve Daniel Chandler. **A Dictionary of Media and Communication**, “Communication”, New York: Oxford University Press, 2011.
- Mutlu, Erol. **İletişim Sözlüğü**, Ankara Bilim Sanat Yayınları, 1998.
- Oral, Tuncay. “Psikolojik Perspektiften Değer Kavramı”, Bülent Dilmaç ve Hasan Hüseyin Bircan (Ed.), **Değerler ve Değerler Psikolojisi** (21-30), 3. Basım, Ankara: PEGEM Akademi, 2019.
- Oskay, Ünsal. **İletişimin ABC’si**, 5. Basım, İstanbul: DER Yayınları, 2007.

- Öcal, Derya. “Kişilerarası İletişim Süreci”, Sema Becerikli (Ed.), **Kişilerarası İletişim** içinde (27-50), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2020.
- Özdemir, Yaprak Arzu, Sinem T. Şahin Tekin ve Alptekin Esin. **Örnekleme Yöntemlerine Giriş**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019.
- Özodaşık, Mustafa. **Yalnızlık**, İstanbul: Tablet Kitabevi, 2005.
- Palmer, Mark. “Interpersonal Communication and Virtual Reality: Mediating Interpersonal Relationships”, Frank Biocca ve Mark R. Levy (Ed.), **Communication In The Age Of Virtual Reality**, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1995.
- Parlatır, İsmail, Nevzat Gözaydın, Hamza Zülfikar, Belgin Tezcan Aksu, Seyfullah Türkmen ve Yaşar Yılmaz (Haz.), **Türkçe Sözlük**, 9. Basım, Cilt.1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1998.
- Patton, Michael Quinn. **Qualitative Research and Evaluation Methods**, California: Sage Publication, 2002.
- Peplau, Letita Anna ve Daniel Perlman, “Perspectives on Loneliness”, **Loneliness: A Sourcebook of Current Theory**, 1th Edition, New York: Wiley, 1982.
- Peplau, Letita Anna ve Daniel Perlman, “Toward A Social Psychology Of Loneliness”, Robin Gilmour ve Steve Duck (Ed.), **Personal Relationships: 3. Personal Relationships In Disorder**, London: Academic Press, 1981.
- Peplau, Letita Anna ve Daniel Perlman. “Blueprint for a Social Psychological Theory of Loneliness”, Mark Cook & Glenn Wilson (Ed.), **Love and Attraction**, England: Pergamon, 1979.
- Plutchik, Robert. “The Circumplex as a General Model of the Structure of Emotions and Personality”, Robert Plutchik ve Hope R. Conte (Ed.), **Circumplex Models of Personality and Emotions** (17-45), Washington: American Psychological Association, 1997.
- Rahim, M. Afzalur. **Managing Conflict in Organizations**, 3th Edition, London: Quorum Books, 2001.
- Rogers, Carl R. **Carl Rogers on Encounter Groups**, New York : Harper & Row, 1970.
- Rosenfeld, Lawrence B. “Overview of the Ways Privacy, Secrecy, and Disclosure are Balanced in Today’s Society”, Sandra Petronio (Ed.), **Balancing the Secrets of Private Disclosures**, Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 2000.
- Sadler William A. ve Thomas B. Johnson, “From Loneliness To Anomia”, Joseph Hartog, J. Ralph Audy ve Yehudi A. Cohen (Ed.), **The Anatomy Of Loneliness** (34-64), New York: International Universities Press, 1980.
- Sandelowski, Margarete. “Qualitative Research”, Michael S. Lewis-Beck, Alan Bryman ve Tim Futing Liao (Ed.) **The Sage Encyclopedia of Social Science Methods** (892), Vol.3, Thousand Oaks California: Sage, 2004.

- Schatzman, Leonard ve Anselm L. Strauss. **Field Research: Strategies for a Natural Sociology**, New Jersey: Prentice Hall, 1973.
- Schulze, Michaela ve Rabea Krätschmer-Hahn. “Relative Deprivation Theory”, Springer, 2008.
- Schutz, William C. **The Interpersonal Underworld**, Palo Alto: Science and Behavior Books, 1966.
- Segrin, Chris. “Interpersonal Communication Problems Associated with Depression and Loneliness”, Peter A. Andersen ve Laura K. Guerrero (Ed.), **Handbook of Communication and Emotion Research, Theory, Applications, and Contexts** (215-242), London: Academic Press, 1996.
- Seki, İsmail ve İlknur Karataş, **Kalkınma Zincirinin Kayıp Halkası Sosyal Sermaye**, Bursa: Dora Yayınevi, 2016.
- Shneidman, Edwin. **The Suicidal Mind**, New York : Oxford University Press, 1998.
- Simmel, Georg. **Modern Kültürde Çatışma**, Tanıl Bora, Nazile Kalaycı ve Elçin Gen (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- Siyez, Diğdem Müge. “Kişilerarası İlişkilerin Başlangıcı ve Gelişimi”, Alim Kaya (Ed.), **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim** (66-96), 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Skinner, Burrhus Frederic, **Science and Human Behavior**, New York: Macmillan, 1953.
- Solomon, Denise ve Jennifer Theis, **Interpersonal Communication: Putting Theory into Practice**, New York: Routledge, 2013.
- Sözen, Edibe. **Söylem Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite**, İstanbul: Profil, 2017.
- Spitzberg, Brian H. “Methods of Interpersonal Skill Assessment”, John O. Greene ve Brant R. Burleson (Ed.), **Handbook of Communication and Social Interaction Skills** (93-134), New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2003.
- Stone, Maureen. **The Education of the Black Child in Britain**, London: Fontana, 1981, Nicky Hayes(aktaran).
- Sullivan, Hary Stack.**The Interpersonal Theory of Psychiatry**, Great Britain: Tavistock Publications Limited, 1953.
- Şerif, Muzaffer. **Sosyal Kuralların Psikolojisi**, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1985.
- Tabak, Ruhi Selçuk. **Sağlık İletişimi**, 3. Basım, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Tajfel, Henri. "Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology", Cambridge: Cambridge University. Press, 1982.
- Taşkıran, Hatun Boztepe. **Halkla İlişkiler ve İlişki Yönetimi**, İstanbul: Der Yayınları, 2014.

- Tolan, Barlas, Galip İsen ve Veysel Batmaz, **Ben ve Toplum Sosyal Psikoloji**, 1. Basım, Ankara: Teori Yayınları, 1985.
- Tonkiss, Fran. "Discourse Analysis", Clive Seale (Ed.), **Researching Society and Culture**, London: SAGE, 2018.
- Trenholm, Sarah ve Arthur Jensen, **Interpersonal Communication**, 7th Edition, United Kingdom: Oxford University Press, 2011.
- Tubbs, Stewart L. ve Sylvia Moss, **Human Communication: An Interpersonal Perspective**, New York: Random House, 1974.
- Tuna, Yavuz. "İletişim Kavramı ve İletişim Süreci", İzlem Vural (Ed.), **İletişim** (2-23), Ankara: PEGEM Akademi, 2014. Edgar, Robert Hunt, John Marland ve Steven Rawle. **Film Dili**, İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2015.
- Tutar, Hasan. "Gruplar ve Grup Türleri", Hasan Tutar (Ed.), **Davranış Bilimleri (389-415)**, 4. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Tutar, Hasan. **Sosyal Psikoloji**, 3. Basım, Ankara: Seçkin, 2016.
- Ulusoy, Kadir ve Ali Arslan, "Değerli Bir Kavram Olarak Değer ve Değerler Eğitimi", Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.), **Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi** (2-15), 3. Basım, Ankara, PEGEM Akademi, 2019.
- Usluata, Ayseli. **İletişim**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.
- Uz-Baş, Aslı. "Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Güvengenlik", Alim Kaya (Ed.), **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim** (195-221), 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Waters, Malcolm. "Birey (Agency) : Toplumsal Düzenlemelerde Güdüler ve Anlamlar", Sevda Mutlu (Çev.), **Modern Sosyoloji Kuramları**, Zafer Cırhinlioğlu (Ed.), İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2008.,
- Whannel, Garry. "Reading the Sports Media Audience", Lawrence A. Wenner (Ed.), **MediaSport** (221-233), New York: Routledge, 1998.
- Wood, Julia. **Interpersonal Communication Everyday Encounters**, 8th Edition, Canada: Cengage Learning, 2016.
- Yalom, Irvin. **Varoluşçu Psikoterapi**, Zeliha İyidoğan Babayiğit (Çev.), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1999.
- Yazgan, A. Müge. **Aile İçi Odaklı İletişim**, 1. Basım, İstanbul: Der Yayınları, 2017.
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Yılmaz, Mehmet Taki. "Edimsel Koşullanma-Skinner", İbrahim Yıldırım (Ed.), **Eğitim Psikolojisi** (413-436), 8. Basım, Ankara: Anı Yayıncılık, 2019.
- Zıllıoğlu, Merih. **İletişim Nedir?** 1. Basım, İstanbul: Cem Yayınevi, 1993.

Yararlanılan Süreli Yayınlar

- Altman, Irwin, Dalmás A. Taylor ve Ladd Wheeler, “Ecological Aspects of Group Behavior in Social Isolation”, **Journal of Applied Social Psychology**, Cilt:1, Sayı:1, 1971.
- Andersen, Martin P. “What is Communication”, **Journal of Communication**, Cilt:9, Sayı:5, 1959.
- Armağan, Ahsen. “Yalnızlık ve Kişilerarası İletişim İlişkisi: Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:7, Sayı:30, 2014.
- Arslan, Kübra, Hande Şahin ve Sibel Erkal, “Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyetinin Aile İçi Şiddete İlişkin Görüşlerine ve Bireysel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması”, **Researcher: Social Science Studies**, Cilt:7, Sayı:1, 2019, s.170.
- Asher, Steven R. "Social Competence and Peer Status: Recent Advances and Future Directions." **Child Development**, Cilt:54, Sayı:6, 1983.
- Aşkın, Muhittin. “Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Olumlu ve Olumsuz Sosyal Davranışlar”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 1986.
- Balcı, Şükrü ve Ayşe Arsal Gölcü, “Sosyal Medyada Kendini Açma: Öz Saygı, Güven ve Algılanan Faydanın Etkinliği Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-International Journal of Society Researches**, Cilt: 16, Sayı: 27, 2020.
- Başoğlu, Burhan, Mustafa Önder Şekeroğlu, Emrah Altun ve Nevzat Dinçer, “Öğretmenlerin İş Yaşamındaki Yalnızlıkları ile SosyoDemografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Cilt:11, Sayı:2.
- Batlolona, Nelci, Rachmat Kriyantono ve Reza Safitri, “Correlation Between Interpersonal Communication Dimensions and Anti-Liquor Campaign Strategies”, **Wacana Journal of the Humanities of Indonesia**, Cilt:23, Sayı:2, 2020. s.127.
- Baumeister, Roy F., Mark R. Leary, “The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation”, **Psychological Bulletin**, Cilt: 117, Sayı: 3, 1995.
- Bennardi, Marco. Francisco Felix, Caballero, Marta Miret, Jose Luis Ayuso-Mateos, Josep Maria Haro, Elvira Lara, Ella Arensman ve Maria Cabello, “**Longitudinal Relationships Between Positive Affect, Loneliness, and Suicide Ideation: AgeSpecific Factors in a General Population**”, **Suicide and Life-Threatening Behavior**, Cilt:49, Sayı1, 2017.
- Berger, Charles R. ve Richard J. Calabrese, “Some Explorations in Initial Interaction and Beyond: Toward A Developmental Theory Of Interpersonal Communication”, **Human Communication Research**, Cilt:1, Sayı:2, 1975.
- Bishop, Alex J. ve Peter Martin, “The Indirect Influence of Educational Attainment on Loneliness Among Unmarried Older Adults”, **Educational Gerontology**, Cilt:33, Sayı:10, 2007.

- Bower, Gordon H. John B. Black ve Terrence J. Turner, “Scripts in Memory for Text”, **Cognitive Psychology**, Cilt:11, Sayı:2, 1979.
- Bowman, Claude C. “Lonelines and Social Change”, **American Journal of Psychiatry**, Cilt:112, Sayı: 2, 1955, s.197.
- Bryan James H. ve Mary Ann Test, “Models and Helping: Naturalistic Studies in Aiding Behavior”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt:6, Sayı:4, 1967.
- Buhrmester, Duane, Wyndol Furman, Mitchell T. Wittenberg ve Harry T. Reis, “Five Domains of Interpersonal Competence in Peer Relationships”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt.55, Sayı.6, 1988.
- Ceylan, Tuncay. “Toplumsal Sistem Analizinde Toplumsal Statü ve Rol”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 15, Sayı:1, 2011.
- Chang, Jenna. The Role of Anonymity in Deindividuated Behavior: A Comparison of Deindividuation Theory and the Social Identity Model of Deindividuation Effects, **Undergraduate Journal of Baylor University**, 2008.
- Chaudoir, Stephenie R. ve Jeffrey D. Fisher, “The Disclosure Processes Model: Understanding Disclosure Decision Making and Postdisclosure Outcomes Among People Living With a Concealable Stigmatized Identity”, **Psychological Bulletin**, Cilt: 136, Sayı:2, 2010.
- Chelune, Gordon J. “Self-Disclosure: An Elaboration of its Basic Dimensions”, **Psychological Reports**, Cilt:36, Sayı:1, 1975.
- Cozby, Paul C. “Self- Disclosure: A Litarature Rewiev”, **Psychological Bulltein**, Cilt:79, Sayı:2, 1973.
- Curran, James P., Ivan W. Miller, William R. Zwick, Peter M. Monti ve Robert L. Stout, “The Socially Inadequate Patient: Incidence Rate, Demographic and Clinical Features, and Hospital and Posthospital Functioning”, **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, Cilt:48, Sayı:3, 1980.
- Çağlar, Mehmet, Sibel Dinçyürek ve Nihan Arsan, “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygılarının Analizi”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** , Cilt:43, Sayı:43, 2012.
- Çam, Olcay ve Ebru Akgün, “Kişilerarası İlişkilerde Çatışma ve Çatışma Yönetimi”, **Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**, Cilt:23, Sayı:2, 2007.
- Dance, Frank E. X. “The “Concept” of Communication”, **The Journal Of Communication**, Cilt.20, Sayı.2, 1970.
- Darcy, Kevin, Joanne Davila ve J. Gayle Beck, “Is Social Anxiety Associated With Both Interpersonal Avoidance and Interpersonal Dependence?”, **Cognitive Therapy and Research**, Cilt:29, Sayı:2, 2005.

- Davis Mark H. ve Stephen L. Franzoi, "Adolescent Loneliness, Self-Disclosure, and Private Self-Consciousness: A Longitudinal Investigation", **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt:51, Sayı:3, 1986.
- Deci, Edward L. ve Richard M. Ryan. "The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior", **Psychological Inquiry**, Cilt. 11, Sayı. 4, 2000.
- Demir, Melikşah ve Metin Özdemir, Friendship, Need Satisfaction and Happiness, **Journal of Happiness Studies**, 2009, Cilt:11, Sayı:2.
- Demir, Melikşah ve Metin Özdemir. "Friendship, Need Satisfaction and Happiness", **Journal of Happiness Studies**, 2009, Cilt.11, Sayı. 2.
- Densley, James ve Jillian Peterson, "Group Aggression", **Current Opinion in Psychology**, 2017, 19.
- Diener, Ed ve Martin E.P. Seligman, "Very Happy People", **Psychological Science**, Cilt:13, Sayı:1, 2002.
- Doğan Büşra ve Seher Oral, "Toplumsal Gerçekliğin İnşasında Etnometodoloji ve Sembolik Etkileşimcilik Kuramlarının Etkisini Kavramak", **Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, 2020.
- Duru, Erdinç. "Sosyal Bağlılık Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması", **Eurasian Journal of Educational Research**, Sayı:26, 2007.
- Eisenberg Nancy ve Paul A. Miller, "The Relation of Empathy to Prosocial and Related Behaviors", **Psychological Bulletin**, Cilt:101, Sayı:1, 1987.
- Ersanlı, Kurtman ve Melike Koçigit, "Ait Olma Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri", **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Cilt: 8, Sayı: 12, 2013.
- Fabes, Richard A., Gustavo Carlo, Kristina Kupanof ve Deborah Laible, "Early Adolescence and Prosocial/Moral Behavior I: The Role of Individual Processes", **Journal of Early Adolescence**, Cilt: 19, Sayı:1, 1999.
- Farina, Amerigo, David S. Wheeler ve Sheila Mehta, "The Impact of an Unpleasant and Demeaning Social Interaction", **Journal of Social and Clinical Psychology**, Cilt:10, Sayı: 4, 1991.
- Fromm-Reichmann, Frieda. "Loneliness", **Contemporary Psychoanalysis**, Cilt: 26, Sayı: 2, 1990.
- Frydrychowicz, Stefan. "The Influence of Interpersonal Communication on Human Development", **Psychology of Language and Communication**, Cilt:9, Sayı:2, 2005.
- Gallo, Linda C., Timothy W. Smith ve Claudia M. Cox, "Socioeconomic Status, Psychosocial Processes, and Perceived Health: An Interpersonal Perspective", **Annals of Behavioral Medicine**, Cilt:31, Sayı:2, 2006.

- Gerson, Ann C. and Daniel Perlman, “Loneliness and Expressive Communication”, **Journal of Abnormal Psychology**, Cilt:88, Sayı:3, 1979.
- Gerson, Ann C. ve Daniel Perlman. “Loneliness and Expressive Communication”, **Journal of Abnormal Psychology**, Cilt. 88, Sayı. 3, 1979.
- Grigsby, James P. ve Donald Weatherley,”Gender and Sex-Role Differences in Intimacy of Self-Disclosure”, **Psychological Reports**, Cilt:53, Sayı:3, 1983.
- Gudykunst, William. “Cultural Variability in Communacation”, **Communacation Research**, Cilt: 24, Sayı:4, 1997.
- Gunnell, D., R. Harbord, N. Singleton, R. Jenkins ve G. Lewis, “**Factors Influencing The Development Factors Influencing The Development and Amelioration of Suicidal Thoughts in The General Population**”, British Journal of Psychiatry, Cilt:185, Sayı:5, 2004.
- Gündüz, Uğur. “Kafka Metinlerinde İletişim, İletişimsizlik Ve Yabancılaşma Olgusu Üzerine”, **Selçuk İletişim**, Cilt: 7, Sayı: 1, 2011.
- Gür, Bekir S. ve Türker Kurt, “Türkiye’de Ailelerin Eğitim İhtiyaçları”, **Aile ve Toplum: Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, Cilt: 7 Sayı: 27, 2011.
- Hamid, P. Nicholas. “Contact and Intimacy Patterns of Lonely Students”, **New Zealand Journal of Psychology**, Cilt: 18, Sayı:2, 1989.
- Hays, Robert B. “A Longitudinal Study of Friendship Development”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt: 48, Sayı: 4, 1985.
- Hecht, Heidemarie ve Hans-Ulrich Wittchen, "The frequency of Social Dysfunction in a General Population Sample and in Patients With Mental Disorders", **Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology**, Cilt:23, 1988.
- Hoben, John B. “English Communication at Colgate Re-Examined”, **Journal of Communication**, Cilt.4, Sayı.3, 1954i
- Hoffman, Regina M. “Disclosure Needs and Motives After a Near-Death Experience”, **Journal of Near- Death Studies**, Cilt: 13, 1995.
- Hollenbaugh, Erin E. ve Amber L. Ferris, “Predictors Of Honesty, Intent, and Valence of Facebook Self-Disclosure”, **Computers in Human Behavior**, 50, 2015.
- Howell, Andrew ve Michael Conway,"Perceived Intimacy of Expressed Emotion", **The Journal of Social Psychology**, Cilt:130, Sayı:4, 1990.
- Huang, Heqing, Yanchun Liu ve Xiaocen Liu. “Does Loneliness Necessarily Lead to a Decrease in Prosocial Behavior? The Roles of Gender and Situation”, **Frontiers Psychology**, Cilt:7, 2016.
- İmamoğlu, Seval Erden ve Betül Aydın, “Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeğinin Geliştirilmesi”, **Psikoloji Çalışmaları**, Cilt: 29, 2009.

- Jalaludin, Mohd Amiruddin Bin Mohd ve Mohd Nor Bin Ihkasan, "Interpersonal Communication Skills among the Master's Students in TVET", **International Institute for Science, Technology and Education (IISTE): E-Journals**, Cilt:4, Sayı:16, 2014.
- Jalaludin, Mohd Amiruddin Bin Mohd ve Mohd Nor Bin Ihkasan. "Interpersonal Communication Skills among the Master's Students in TVET", **International Institute for Science, Technology and Education (IISTE): E-Journals**, Cilt. 4, Sayı. 16, 2014.
- Joinson, Adam N., Ulf-Dietrich Reips, Tom Buchanan ve Carina B. Paine Schofield, "Privacy, Trust, and Self-Disclosure Online", **Human-Computer Interaction**, Cilt: 25, Sayı:1, 2010.
- Jones, Warren H. "Loneliness and Social Contact," **Journal of Social Psychology**, Cilt: 113, Sayı: 2, 1981.
- Jones, Warren H. J. E. Freemon ve Ruth Ann Goswick, "The Persistence of Loneliness: Self and Other Determinants", **Journal of Personality**, Cilt:49, Sayı:1, 1981.
- Jones, Warren H. "Loneliness and Social Contact", **The Journal of Social Psychology**, Cilt:113, Sayı:2, 1981.
- Jong-Gierveld, Jenny, "The construct of loneliness: Components and measurement", **Essence: Issues in the Study of Ageing**, Cilt: 2, Sayı: 4, 1978.
- Jourard, Sidney M. "Age Trends In Self-Disclosure", **Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development**, Cilt: 7, Sayı:3, 1961.
- Kaya, Ferat. "Yorumsamacı Yaklaşımda Anlama Kavramının Önemi Ve Pozitivizm Eleştirisi", **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı.22, 2019.
- Kearnsa, Ade, Elise Whitley, Carol Tannahill ve Anne Ellaway, "Loneliness, social relations and health and well-being in deprived communities", **Psychology, Health & Medicine**, Cilt: 20, Sayı:3, 2015.
- Ketaba, Somayeh Mortazavi Ganji, Saeed Pahlevan Sharif, Davood Mehrabi ve Noor Azma Binti Abdul Rahman, "Effects of Ethnocentrism and Online Interethnic Interactions on Interethnic Bridging Social Capital among University Students: The Moderating Role of Ethnicity", **International Journal of Intercultural Relations**, Cilt: 71, 2019.
- Kılıç Elife Doğan ve Özgür Önen, "Öğrenen Örgütlerde Johari Penceresi Burdur Örnekleme", **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:2, Sayı:5, 2011.
- Komarovsky, Mirra. "Patterns of Self-Disclosure of Male Undergraduates", **Journal of Marriage and Family**, Cilt: 36, Sayı: 4, 1974.
- Kök, Cüenent. "Sinema ve Gerçeklik", **Sosyal Bilimler Dergisi / Journal of Social Sciences**, Cilt:1, Sayı:2, 2007.

- Köseoğlu, Mualla. “Kadına Yönelik Şiddette Sosyalleşme Süreci ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Etkisinin Değerlendirilmesi”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 42, Kadın Çalışmaları Özel Sayısı, 2018.
- Luhmann, Maike, Felix Schönbrodt, Louise C. Hawkley ve John T. Cacioppo, “Loneliness and Social Behaviors in a Virtual Social Environment”, *Cognition and Emotion*, Cilt:29, Sayı:3, 2014.
- Mavili, Aliye, Nur Feyzal Kesen ve Serap Daşbaş, “Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, Yıl: 14 Sayı: 33, 2014.
- McGinley, Meredith ve Gustavo Carlo, "Two Sides of the Same Coin? The Relations between Prosocial and Physically Aggressive Behaviors", **J Youth Adolescence**, Cilt:36, Sayı:3, 2007.
- Mellor, David, Mark Stokes, Lucy Firth, Yoko Hayashi ve Robert Cummins, “Need for Belonging, Relationship Satisfaction, Loneliness, and Life Satisfaction”, **Personality and Individual Differences**, Cilt:45, Sayı: 3, 2008.
- Miller, Gerald R. “The Current Status Of Theory And Research in Interpersonal Communication”, **Human Communication Research**, Cilt. 4, Sayı. 3, 1978.
- Mullins, Larry C. Amanda Woodland ve Jean Putnam, “Emotional and Social Isolation Among Elderly Canadian Seasonal Migrants in Florida: An Empirical Analysis of a Conceptual Typology”, **Journal of Gerontological Social Work**, Cilt: 14, Sayı: 3-4, 1989.
- Omarzu, Julia. “A Disclosure Decision Model: Determining How and When Individuals Will Self-Disclose”, **Personality and Social Psychology Review**, Cilt:4, Sayı:2, 2000.
- Özalp Enver ve Çiğdem Kirel, “Modern Sosyal Etkileşim Kuramlarına Genel Bir Bakış”, **Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:10 Sayı:1, 1992.
- Özpolat, Abdulvahap. “Ailede Demokratik Sosyalleşme”, **Aile ve Toplum: Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 20, 2010.
- Öztürk, Abdülkadir. “Sosyal Kaygıyı Açıklayan Yaklaşımlar”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:13 Sayı:48, 2014.
- Park, Namkee, Borae Jin ve Seung-A Annie Jin, “Effects of Self-Disclosure on Relational Intimacy in Facebook”, **Computers in Human Behavior**, 27, 2011.
- Patrick, Heather, Amy Canevello, Vd. "The Role of Need Fulfillment in Relationship Functioning and Well-Being:A Self-Determination Theory Perspective", **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt. 92, Sayı.3, 2007.
- Paula R. Pietromonaco ve Nancy L. Collins, **Interpersonal Mechanisms Linking Close Relationships to Health**, *American Psychologist*, Cilt:72, 2017.
- Pietromonaco, Paula R. ve Nancy L. Collins. **Interpersonal Mechanisms Linking Close Relationships to Health**, *American Psychologist*, Cilt. 72, 2017.

- Posey, Clay, Paul Benjamin Lowry, Tom L. Roberts ve T. Selwyn Ellis, "Proposing The Online Community Self-Disclosure Model: The Case Of Working Professionals In France And The U.K. Who Use Online Communities", **European Journal of Information Systems**, Cilt:19, Sayı:2, 2010.
- Prisbell, Marshall ve Judith M. Dallinger, "The Developmental Nature of Self-Disclosure", **Psychological Reports**, Cilt:68, Sayı:1, 1991.
- Reis, Harry T., Kennon M. Sheldon, Shelly L. Gable, Joseph Roscoe ve Richard M. Ryan, "Daily Well-Being: The Role of Autonomy, Competence, and Relatedness", **Personality and Social Psychology Bulletin**, Cilt:26, Sayı:4, 2000.
- Revenson Tracey A., ve Jeffrey L. Johnson, "Social and Demographic Correlates of Loneliness in Late Life", **American Journal of Community Psychology**, Cilt: 12, Sayı: 1, 1984.
- Ribeiro, Violeta E.S. "The Forgotten Generation: Elderly Women And Loneliness", **Recent Advances in Nursing**, Cilt: 25, 1989, s.25.
- Rodebaugh, Thomas L. "Social Phobia and Perceived Friendship Quality", **Journal of Anxiety Disorders**, Cilt: 23, Sayı:7, 2009.
- Rodebaugh, Thomas L., Tatiana Bielak, Vanja Vidovic ve David A.Moscovitch, "The Effects of Social Anxiety on Interpersonal Evaluations of Warmth and Dominance", **Journal of Anxiety Disorders**, Cilt:38, 2018.
- Rosenhan, David ve Glenn M. White, "Observation And Rehearsal As Determinants Of Prosocial Behavior", **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt:5, Sayı:4, 1967.
- Ruscio, Ayelet Meron, Timothy A. Brown, Wai Tat Chiu, Jitender Sareen, Murray B. Stein ve Ronald C. Kessler, "Social Fears and Social Phobia in the United States: Results from the National Comorbidity Survey Replication", **Psychological Medicine**, Cilt:38, Sayı:1, 2007.
- Ryan, Louise, Rosemary Sales, Mary Tilki ve Bernadetta Siara, "Social Networks, Social Support and Social Capital: The Experiences of Recent Polish Migrants in London", **Sociology**, Cilt:42, Sayı:4, 2008.
- Savikko, N., P. Routasalo, R.S. Tilvis, T.E. Strandberg, K.H. Pitkala, "Predictors And Subjective Causes Of Loneliness In An Aged Population", **Archives of Gerontology and Geriatrics**, Cilt. 41, Sayı. 3, 2005.
- Savikko, N., P. Routasalo, R.S. Tilvis, T.E. Strandberg, K.H. Pitkala, "Predictors and subjective causes of loneliness in an aged population", **Archives of Gerontology and Geriatrics**, Cilt:41, Sayı:3, 2005.
- Segrin, Chris ve Jeanne Flora, "Poor Social Skills Are a Vulnerability Factor in the Development of Psychosocial Problems", **Human Communication Research**, Cilt:26, Sayı:3, 2000.

- Sermat, Vello ve Michael Smyth, "Content Analysis of Verbal Communication in the Development of a Relationship: Conditions Influencing Self-Disclosure", **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt:26, Sayı:3, 1973.
- Shukla, Archana ve Tanya Dixit, "Interpersonal Communication Among Adolescents", **Journal of Psychosocial Research**, Cilt:19, Sayı:2, 2015.
- Sivas, Âlâ. "Göstergebilim ve Sinema İlişkisi Üzerine Bir Deneme", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 11 Sayı: 21, 2012.
- Snell, William E., Rowland S. Miller ve Sharyn S. Belk, "Development of the Emotional Self-Disclosure Scale", **Sex Roles**, Cilt:18, 1988.
- Spitzberg, Brian H. ve H. Thomas Hurt, "The Relationship of Interpersonal Competence and Skills to Reported Loneliness Across Time", **Journal of Social Behavior and Personality**, Cilt:2 Sayı:2, 1987.
- Sprecher, Susan ve Beverley Fehr, "Compassionate love for close others and humanity", **Journal of Social and Personal Relationships**, Cilt: 22, Sayı:5, 2005.
- Stokes, Joseph P. "The Relation of Social Network and Individual Difference Variables to Loneliness", **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt: 48, Sayı: 4, 1985.
- Stravynski, Ariel ve Richard Boyer, "Loneliness in Relation to Suicide Ideation and Parasuicide: A Population-Wide Study", **Suicide and Life-Threatening Behavior**, Cilt. 31, Sayı. 1., 2001.
- Şahin, Ezgi Ekin ve Cem Ali Gizir, "Üniversite Öğrencilerinde Utangaçlık: Benlik Saygısı ve Kişilerarası Yetkinlik Değişkenlerinin Rolü", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt.5, Sayı.41, 2014.
- Şahin, Sultan ve Neriman Aral, "Aile İçi İletişim", **Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi**, Cilt: 1, Sayı:3, 2012.
- Şentürk, Rıdvan. "Film, Gerçeklik ve Bilinç", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:7, Sayı:13, 2008.
- Tajfel, Henri. "Social Psychology of Intergroup Relations", **Annual Reviews Psychology**, Cilt:33, Sayı:1, 1982.
- Thorndike, Edward. "Intelligence and its Uses", **Harper's Magazine**, 140, 1920.
- Twenge, Jean M. Brian H. Spitzburg ve W. Keith Campbell. "Less In-Person Social Interaction With Peers Among U.S. Adolescents In The 21st Century And Links To Loneliness", **Journal of Social and Personal Relationships**, Cilt. 36, Sayı:6, 2019.
- Twentyman, Craig, Thomas Boland ve Richard M. McFall, "Heterosocial Avoidance in College Males: Four Studies", **Behavior Modification**, Cilt.5, Sayı.4, 1981.
- Umberson Debra ve Jennifer Karas Montez, "Social Relationships and Health: A Flashpoint for Health Policy", **Journal of Health and Social Behavior**, Cilt:51, 2010.

- Ünlü, Derya Gül. “Kişilerarası İletişim Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Kimliği Kalıp Yargılarının Belirlenmesi: İletişim Kaynağının Beden Dili Üzerinden Bir İnceleme”, **Erciyes İletişim Dergisi**, Cilt.6, Sayı.1, 2019, s.245.
- Vangelisti, Anita L. ve John p. Caughlin, “Revealing Family Secrets: The Influence of Topic, Function, and Relationships”, **Journal of Social and Personal Relationships**, Cilt:14, Sayı:5, 1997.
- Vaux, Alan. “Social and Personal Factors in Loneliness”, **Journal of Social and Clinical Psychology**, Cilt: 6, Sayı: 3/4, 1988.
- Wang, Le, Jie Yan, Jun Lin ve Wentian Cui, "Let The Users Tell The Truth: Self-Disclosure Intention and Self-Disclosure Honesty in Mobile Social Networking", **International Journal of Information Management**, Cilt:37, Sayı:1, 2017.
- Wang, Le, Jie Yan, Jun Lin ve Wentian Cui. "Let The Users Tell The Truth: Self-Disclosure Intention and Self-Disclosure Honesty in Mobile Social Networking", **International Journal of Information Management**, Cilt. 37, Sayı. 1, 2017.
- Weeks, David, John Michela, Vd. “Relation Between Loneliness and Depression: A Structural Equation Analysis”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt.39, Sayı.6, 1980.
- Weiss, Robert S. “Retirement, Marriage and Social Isolation”, **Illness, Crisis & Loss**, Cilt. 13, Sayı.1, 2005.
- Werner, Carol, Irwin Altman ve Barbara Brown, "A Transactional Approach to Interpersonal Relations: Physical Environment, Social Context and Temporal Qualities", **Journal of Social and Personal Relationships**, Cilt:9, Sayı:2, 1992.
- West, Donald A. Robert Kellner, Vd. "The Effects of Loneliness: A Review of the Literature", **Comprehensive Psychiatry**, Cilt:27, Sayı:4, 1986.
- Wheless, Lawrence R. ve Jams Grotz, “Conceptualization and Measurement of Reported Self-Disclosure” **Human Communication Research**, Cilt:2, Sayı:4, 1976.
- White, Barbara ve Steve H. Sanders, “The Influence On Patients’ Pain Intensity Ratings Of Antecedent Reinforcement Of Pain Talk Or Well Talk”, **Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry** , Cilt:17, Sayı:3, 1986.
- Williams, Euphemia G. “Adolescent Loneliness”, **Adolescence**, Cilt: 18, Sayı: 69, 1983.
- Wilson, Robert E., Kelci Harris ve Simine Vazire, “Personality and Friendship Satisfaction in Daily Life: Do Everyday Social Interactions Account for Individual Differences in Friendship Satisfaction?”, **European Journal of Personality**, Cilt:29, Sayı:2, 2015.
- Wispe, Lauren G. "Positive Forms of Social Behavior: An Overview", **JOURNAL OF SOCIAL ISSUES**, Cilt: 28, Sayı:3, 1972, s.3.
- Wittenberg, Mitchell T. ve Harry T. Reis, “Loneliness, Social Skills, and Social Perception”, **Personality and Social Psychology Bulletin**, Cilt:12, Sayı:1.

- Yıldırım, Taşkın, Yüksel Çırak ve Necdet Konan, “Öğretmen Adaylarında Sosyal Kaygı”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1, 2011.
- Yıldız, Elif. “İnsan Duygularına Yeni Bir Yaklaşım: Duygu Sosyolojisi”, **Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi**, Sayı:2, 2007.
- Zakahi, Walter R. ve Robert L. Duran, “Loneliness, Communicative Competence, and Communication Apprehension: Extension and Replication”, **Communication Quarterly**, Cilt:33, Sayı:1,1985.

Yararlanılan Tezler

- Başkaya, Osman. “Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sosyal Başarı Hedefleri ile Benlik Saygısı, Depresyon ve Anksiyete Arasındaki İlişki”, (**Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi**, Balıkesir Üniversitesi, Tıp Fakültesi, 2020).
- Bridgewater, Lisa Grey. “The Relationship of Loneliness to Level of Object Relations Functioning”, (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, University of Miami, 1994).
- Dailey, Rene. “Honesty, Attitude Similarity, And Relational Satisfaction: An Analysis Of Honesty In Marital Relationships”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, University of Wyoming, 1998).
- İmamoğlu, Seval. “Genç Yetişkinlikte Kişilerarası İlişkilerin Cinsiyet, Cinsiyet Roller ve Yalnızlık Algısı Açısından İncelenmesi” (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi, EBE, 2008), s.85.
- Taş, Ramazan. “Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişkilerinde Kişilerarası Yetkinlik Düzeylerinin Kendini Sabotaj Eğilimine Olan Etkisinin İncelenmesi”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Erciyes Üniversitesi SBE, 2017).
- Tkachenko, Anastasiya. “The Influence of Culture on Interpersonal Communication at Pwc”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, ISCTE-University Institute of Lisbon, 2017).
- Young, Jeffrey E. “Loneliness in College Students: A Cognitive Approach”, (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, University of Pennsylvania, 1979).
- Priebe, Steven R. “Alternate Forms of the Jourard Self-Disclosure Questionnaire: A Factor Structure Analysis”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, University of Wyoming, 1985).
- Campo, Michael. “The Role of the Social and Physical Environments in Informal Social Interaction Among People With Dementia Residing in Special Care Units”, (**Master of Arts**, Simon Fraser University, 2010).

Diğer

Ahmet Özgür, Göstergebilim, <https://bit.ly/3f6Bivf>, 27.08.2021.

Akın, Mahmut Hakkı. **Çağdaş Sosyoloji Teorileri**, <https://bit.ly/2SObvzN>, ET. 13.05.2021.

Arlt, Herbert. "Cultural Interaction", **Culture, Civilization and Human Society**, Vol:2, <https://bit.ly/2SjqFwO>, ET. 23.05.2021.

Communication in the Real World: An Introduction to Communication Studies, Gitbook, <https://bit.ly/3aoCRCq>, 19.04.2021.

Ertürk, Yıldız Dilek. Kişilerarası İletişim, <https://bit.ly/3cmcCOQ>, ET. 29.01.2021.

<http://www.baliklirum.com/TibbiBirimDetay.aspx?tid=FvW5KJZZTEg%3D>, 05.08.2021.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Am%C3%A9lie>, 05.08.2021.

<https://www.leyastat.com/olasilikli-olmayan-ornekleme-yontemleri/>, 05.08.2020.

Kreijns, Karel. **Sociable CSCL Environments Social Affordances, Sociability, and Social Presence**, <https://bit.ly/3ojVDRd>, ET. 04.04.2021.

Little, William. **Introduction to Sociology: 2th Canadian Edition**, <https://bit.ly/3sSjoRS>, ET. 05.04.2021.

Loneliness On The Increase Worldwide, <https://bit.ly/2W6sy25>, ET. 20.08.2021.

Mind Tools, "Self-Disclosure", <https://bit.ly/3iqNzfW>, 05.08.2021.

Moustakas, Clark E. **"Loneliness"**, Epub: Pickle Partners Publishing, <http://bit.ly/3tAkbaN>, ET. 08.02.2020.

Öcal, Derya. "Sosyal Davranış ve Sosyal Etki", Sema Becerikli (Ed.), **Kişilerarası İletişim** (143-164) , <https://bit.ly/3thqtLd>, ET. 04.04.2021.

Psikologo, "Bireysel Psikoloji Alfred Adler", <https://bit.ly/3y3f1Xc>, 07.04.2021.

Yakut, Selahattin. **Yalnızlık (Psiko-Sosyal Bir Bakış)**, Epub: Iksad Publications, <https://bit.ly/2YxFnjg>, ET.09.02.2021.

Sempozyum

Baytemir, Kemal. "Kişilerarası Yeterlik Ölçeğinin Üniversite Öğrencileri Üzerinde Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması", **VI. Uluslararası Canik Sempozyumu (Psikolojik Danışma ve Rehberlik Sempozyumu (Hedefe Doğru)**, Samsun, 2016.

Durgun, Sezgi Saraç. "Söylemsel Psikoloji ve Zihinsel Üslup: Öykü Çözümlemesi", **Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi 19. Değişbilim Sempozyumu**, 2019.

Ekler

EK 1: Konuşma Metinleri

Konuşma Metni 1

Anlatıcı: 3 Eylül 1973'de saat 6'yı 28 dakika 32 saniye geçe dakikada 14.670 kez kanat çırpabilen, mavi bir sinek Monmartre'da, St. Vincent sokağına kondu. Aynı anda, hemen yanındaki restoranın terasında rüzgar masa örtüsünün üzerindeki bardakları dans ettiriyordu. Yine aynı anda, 9. bölgede Trudaine caddesi 28 numaranın 5. katında Eugene Coliere, en iyi arkadaşı Emile Maginot'nun cenazesinden döndükten sonra ismini adres defterinden sildi. Aynı anda Raphael Poulain'e ait olan bir X kromozomlu bir sperm Amandine Fouet Poulin'e ait olan bir yumurtayı döyledi. Dokuz ay sonra Amélie Poulin doğdu. (00:00:59-00:01:58)

Anlatıcı: Eski bir askeri doktor olan Amélie'nin babası suyla tedavi merkezinde çalışıyordu. Raphael Poulin başkasının yanında işlemekten hoşlanmaz, ayrıca sandaletlerine garip garip bakılmasından hoşlanmaz. Sudan çıktıktan sonra mayosunun yapışmasını sevmez. Raphael Poulain'in sevdiği şeyler: Duvar kağıtlarını yolmak. Ayakkabılarını sıralayıp, onları özenle parlatmak. Alet kutusunu boşaltıp iyice temizledikten sonra sonunda her şeyi yeniden düzenlemek. (00:03:43-00:04:28)

Anlatıcı: Gueugnon'da öğretmenlik yapan Amélie'nin annesi, Amandine Fouet her zaman biraz sinirli biri olmuştur. Amandine Poullan, parmaklarının sıcak suda buruşmasından hoşlanmaz. Sevmediği birinin eline dokunmasından hoşlanmaz. Sabahları yüzünde yastık iziyle uyanmaktan hoşlanmaz. Amandine Poulain'in sevdiği şeyler: Buz patencilerinin kostümleri. Parkeleri parlatmak. Çantasını boşaltıp temizledikten sonra sonunda her şeyi yeniden düzenlemek. (00:04:28-00:05:05)

Anlatıcı: Amélie 6 yaşında. Diğer küçük kızlar gibi, o da babasının ara sıra kendisine sarılmasını isterdi. Ama babası ona

sadece sağlık kontrolleri sırasında dokunuyordu. Bu özel yakınlaşma yüzünden sarsılan küçük kız kalbinin deli gibi çarpmasına engel olamıyordu. Bu nedenle babası onun kalp hastası olduğunu sandı. Bu yalancı hastalık yüzünden Amélie okula gitmedi. Onu annesi eğitiyordu. Diğer çocuklarla oynamayan ve sinirli annesiyle, babasının mesafeli davranışları arasında kalan Amélie, kendi yarattığı dünyasına çekiliyordu. (00:05:19-00:05:58)

Anlatıcı: Bir gün trajedi gerçekleşir. Her yıl Amélie küçük bir kardeşi olması için kilisede mum yakıyordu. Kutsal cevap, 3 dakika sonra geldi. Ne yazık ki gelen bir bebek değildi. Quebec'li bir turist olan Marguerite Bouchard'dı. Hayatına son vermek istiyordu. Amandine Fouet, oracıkta öldü. Annesinin ölümünden sonra Amélie, babasıyla başbaşa kaldı. Babası ise karısının ölümüyle iyice içine kapanmıştı. Karısının küllerini yerleştirmek deliler gibi minyatür bir anıt mezar yapmaya başladı. Günler, aylar, sonra yıllar geçti. Dış dünya o kadar sıkıcı görünüyordu ki Amélie evden ayrılma yaşı gelinceye kadar hayal dünyasına dalmayı tercih etti (00:08:50-00:09:49)

Anlatıcı: 5 yıl sonra Amélie, Monmartre'daki bir kafede garsonluk yapıyordu. 29 Ağustosdayız Çift Değirmen Kafesi. 48 saat içinde, Amélie Poulain'in kaderi değişecek. Ama şu anda onun bundan haberi yok. Onun için hayat, iş arkadaşları ve kafedeki rutin içinde akıp gidiyordu. Bu Suzanne, kafenin sahibi. Biraz topallar ama bugüne kadar tek bir bardak bile düşürmemiştir. Gençken bir sirkte at cambazıydı. Hayal kırıklığı içinde ağlayan sporcuları sever. Kafesinde, çocuğu önünde aşağılanan bir baba görmekten hoşlanmaz. Sigara bölümündeki, Georgette, hastalık hastasıdır. Migreni tutmadıysa, bu sefer siyatiğı azmıştır. Şu deymi duymaktan hoşlanmaz: "Rahminin kutsal meyvesi". İşte Gina, Amélie'nin iş arkadaşı. Büyük annesi şifacıydı. Parmaklarını çıtlatmaktan hoşlanır. Servis yaptığı kişi, Hipollito, başarısız yazar. Onun en sevdiği şey, televizyonda boynuzlanan rodeocuları izlemektir. Onları şüpheci

bir şekilde inceleyen Joseph, Gina'nın eski sevgilisi. Günlerini Gina'yı gözetleyerek geçirir. Onun sevdiği tek şey: Plastik ambalajları patlatmaktır. Bu da Philomene, hostes. Philomene yolculuğa çıktığı zaman kedisi Rodrigue'ye Amélie bakar. Philomene, süt kasesinin fayans üzerinde çıkardığı sestten hoşlanır. Rodrigue ise çocuklara hikaye anlatıldığında yanlarında bulunmayı sever.

Konuşma Metni 2

Dominique Bretodeau: Biraz önce başıma çok şaşırtıcı bir şey geldi. Koruyucu meleğim olmalı, başka bir şey olamaz. Telefon beni çağırıyor gibiydi. Çaldı, çaldı, çaldı.

Barmen: İşte! Mikrodalga fırın da beni çağırıyor.

Dominique Bretodeau: Bir konyak daha alabilir miyim? Hayat çok garip. Çocukken zaman bir türlü geçmek bilmez. Sonra bir bakmışsın 50 yaşındasın. Çocukluğunuzdan geriye kalan her şey küçük bir kutuya sığmıştır. Eski küçük bir kutuya. Çocuğunuz yok değil mi küçük hanım? Benim bir kızım var. Aşağı yukarı sizin yaşlarınızda. Yıllardır konuşmuyoruz. Duyduğuma göre bir çocuğu olmuş. Bir erkek. Adı da Lucas. Sanırım kendim küçük bir kutuya girmeden önce onları ziyaret etsem iyi olacak. Ne dersiniz?

Anlatıcı: Amélie birden kendini muhteşem bir armoninin içinde hissetti. Her şey mükemmeldi. Işığın yumuşaklığı, havadaki hafif koku ve şehrin sakinliği. Derin bir nefes aldı ve dünya ona o kadar basit ve net göründü ki bir anda onu insanlığa karşı büyük bir sevgi ve yardım etme duygusu kapladı.

Konuşma Metni 3

Amélie: Asla başkalarıyla ilişki kurmayı beceremedi. Çok yalnız bir çocukluk geçirmişti.

Konuşma Metni 4

Nino: Alo

Amélie: Fotoğraf kulübelerindeki yabancının kim olduğunu biliyorum. O bir hayalet. Kimse onu göremez Bay Quincampoix. Sadece fotoğraf filminin hassas yüzeyinde görebilirsiniz onu. Genç bir kız fotoğraf çektirmeye gittiği zaman yavaşça boynuna dokunarak, kulağına eğilir ve "hooo" der. İşte o zaman resmi çekilir Bay Quincampoix!

Nino: Siz kimsiniz?

Amélie: 51. sayfa!

Benimle, tanışmak, ister misiniz?

Konuşma Metni 5

Raymond Dufayel: İşte, küçük Amélie. Sizin kemikleriniz camdan değil. Hayattan darbe alabilirsin. Ama bu şans kaçırırsan senin kalbin benim iskeletim kadar kuru ve kırılgan hale gelecek. Haydi. Ne bekliyorsun? Tanrı aşkına!

Konuşma Metni 6

Madeleine: 5. kattaki hoş kız! Sizi sık gördüğümüz söylenemez.

Amélie: Affedersiniz, 50'li yıllarda benim dairemde oturan bir çocuk vardı, biliyor musunuz?

Madeleine: Çocuk mu? İçeri gelin size bir bardak Porto vereyim.

Amélie: Hayır, teşekkürler.

Madeleine: Evet, evet gel! Kapıyı kapatın! Evet, çocuklar! Bir sürü çocuk tanıdım. İlk başta şirindirler ama sonra kar topları, at kestaneleri atarlar. Bir sürü çocuk tanıdım.

Amélie: Buraya ne zaman geldiniz?

Madeleine: 1964'te. Birileri mutlaka sizlere anlatmıştır.

Amélie: Hayır, anlatmadılar.

Madeleine: Öyle mi? Çok şaşırdım. Oturun. Kocam Uğur Böceği Sigorta'da çalışıyordu. İnsanlar kocamın sekreteriyle yattığını anlatmaya bayılıyorlardı. Batignolles'daki otelleri dolaşmışlar. Ama döküntü olanları değil. Çünkü o koca sürtük, bacaklarını açıyordu ama sadece saten üzerinde. Kocam kasadan para çalmaya başladı. İlk başta ufak ufak çalışıyordu. Sonra bir seferde 50 milyon çaldı. Sonra ikisi birden uçup gittiler. İçin! 20 Ocak 1970'te biri kapımı çaldı. "Bayan, kocanız öldü. Güney Amerika'da trafik kazası geçirdi." dedi. Hayatım orada durdu. Kara Aslan da üzüntüden öldü. Zavallı hayvan. Bakın hala sahibine nasıl büyük bir sevgiyle bakıyor. Durun size mektuplarını okuyayım. Hayır, oturun, oturun! 5 dakikanızı ayırabilirsiniz değil mi? Bu mektubu ordudayken yazmıştı. "Mado hayatım.", bu benim adım Madeleine. "Uyuyamıyorum, yemek yiyemiyorum. Yaşama sebebimi Paris'te bırakmanın acısıyla yaşıyorum. Sevgili gelinciğimi ayın 15'i Cuma günü görebileceğim. Peronda beni bekliyor olacak ve üzerinde çizgili mavi elbisesi olacak. Parantez içinde, senin çok transparan bulduğun."

Madeleine: Hiç böyle mektuplar aldınız mı bayan?

Amélie: Hayır, ben kimsenin gelinciği değilim.

Madeleine: Benim adım Madeleine Wallace. Madeleine gibi ağlamak denir. Böyle denir değil mi? Ve Wallace, Wallace şelaleleri. Yani ağlamak benim kaderim! İsteddiğiniz bilgi için manava gidin. Collignon'a. O hep bu binada yaşadı.

Konuşma Metni 7

Dufayel: Bre-to-deau. Bredoteau değil. Bence sizin tarçınlı bir sıcak şaraba ihtiyacınız var. İçeri gelin! İçeri gelsenize!

Amélie: Beş yıldır burada oturuyorum ve sizinle ilk defa karşılaşıyorum.

Dufayel: Hiçbir zaman kapının önüne çıkmıyorum. Kim olduğunu bilmediğim insanlarla karşılaşmak istemiyorum. Üstelik sadece pislikler var. Girsene. Buraya gel. Gelsene. Bana Kristal Adam derler. Ama adım Raymond Dufayel.

Amélie: Amelie Poulain, bir kafede garsonluk yapıyorum.

Dufayel: Çift Değirmen'de, biliyorum ve biraz önce Bretodeau avından elin boş döndün. Çünkü "do" değil, "to".

Amélie: Toto gibi. Teşekkürler. Bu tabloyu çok seviyorum.

Dufayel: "Sandalda Öğle Yemeği" Renoir'ın. 20 senedir, her yıl bir tane yaparım. En zor olanı bakışlardır. Bazen bakışlarını değiştirdiklerini düşünüyorum ama kafamı çevirdiğim anda düzeliyorlar.

Amélie: Burada çok mutlu görünüyorlar.

Dufayel: Olmalılar zaten! Bu sene tavşan yahnisi yiyorlar. Çocuklar içinse reçelli ekmek var. Pekala, o küçük kağıt parçasını ne yaptım acaba? Ah, pencerenin önündeki kamerama baktığınızı görüyorum. Baldızımın hediyesi. Oraya yerleştirdim. Böylece saatlerimi kurmama gerek kalmadı. Bütün bu yıllardan sonra tam olarak kavrayamadığım tek kişi elinde su bardağı olan kız. Tam ortada duruyor ama yine de çok uzaklarda gibi.

Amélie: Belki de sadece diğerlerinden farklıdır.

Dufayel: Ne Gibi?

Amélie: Bilmiyorum.

Dufayel: Belki de küçükken diğer çocuklarla oynama fırsatı olmamıştır. Belki de hiç. İşte. Dominique Bretodeau, Mouffetard Sokağı 27 numara. Bu sizin için.

Konuşma Metni 8

Kafedeki Müşteri: Sıkmayın canınızı. Sonunda iyi birini bulacaksınız. Bütün kadınlar bir erkeğin omuzu üzerinde uyumak ister. Hepsi.

Suzanne: Birkaç içkiden sonra horlamayan erkek olmaz. Benim kulaklarım hassastır.

Kafedeki Müşteri: Biliyor musunuz? Ben burnumdaki eti aldardım.

Suzanne: Ne kadar da romantiksiniz böyle! (Bilişsel)

Kafedeki Müşteri: Gerçek aşkı tanımadığınız ne kadar da belli.

Suzanne: Aşkı bilmeseydim sağ bacağımı kısaltmazlardı.

Gina: Sirkte çalışırken attan düştüğünüzü sanıyordum.

Suzanne: Öyle zaten. Bir trapezciye aşık olmuştum. Dikkat etmem gerekirdi. Çünkü trapezciler sizi son anda bırakır. Ve o beni daha piste girmeden bırakmıştı. Birden dengemi kaybettim ve düştüm. At da öyle. Ne yazık ki ben alttaydım. Mauresque kimin?

Kafedeki Müşteri: Yine de, yıldırım aşkı, gerçekten vardır.

Suzanne: Ben yoktur demedim ki zaten! Ama 30 yıl barın arkasında durunca uzman haline geliyorsunuz. Size tarifini bile verebilirim. İki arkadaş alıyorsunuz. Birbirlerinden hoşlandıklarına inandırılıyorsunuz. Onları yan yana koyuyorsunuz. Her zaman işe yarar.

Konuşma Metni 9

Collignon: İnanabiliyor musunuz? Kanında 2.8 gram alkol varmış! Hem de o bir şoför! Midemi bulandırıyor. Bir de sorumsuz bir yarattığı işe aldığımı düşünün!

Amélie: Bay Collignon. Anahtarlarınızı unutmuş...

Collignon: Bir dakika Amelie-Melo. Hız adamı öldürür! Lucien'i örnek alın! Onun hız sınırını aşmasına imkan yok, değil mi?

Müşteri: Böyle yapmamalısınız Bay Collignon. Onun suçu değil!

Collignon: Çok haklısınız bayan Cauchoir! Geceleri uyumaması onun suç değil. Lady Di'nin suçu! Bu sabah kamyonda ne buldum biliyor musunuz? Bir iç çamaşırı kataloğu. Kafaların yerine Lady Di'nin resmini yapıştırmış. Pekala bugün ne istiyorsun? Kuşkonmaz mı...yoksa mahallenin arşivlerini mi?

Amélie: Hiçbir şey!

Konuşma Metni 9

Dufayel: Ötekisi mi? Elini kaldıran mı?

Amélie: Evet

Dufayel: Ona mı aşık?

Amélie: Evet.

Dufayel: Bence gerçek bir risk almasının zamanı geldi.

Amélie: Kesinlikle. Zaten yeni bir strateji hazırlamakla meşgul.

Dufayel: Evet stratejiler. Stratejileri çok seviyor.

Amélie: Evet.

Dufayel: Aslında biraz korkak! Bu yüzden bakışlarını anlamakta güçlük çekiyorum.

Konuşma Metni 10

Dufayel: İşte, küçük Amélie. Sizin kemikleriniz camdan değil. Hayattan darbe alabilirsin. Ama bu şansı kaçıırırsan senin kalbin benim iskeletim kadar kuru ve kırılğan hale gelecek. Haydi. Ne bekliyorsun? Tanrı aşkına!

